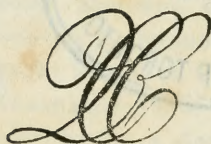

ГЛАСНИКЪ

ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

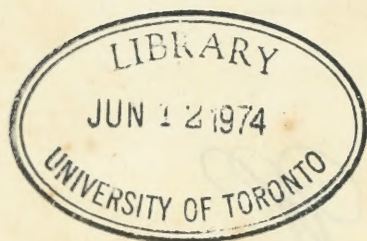
КНИГА XI.

У БЕОГРАДУ

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИИ.

1859.

DR
301
S67
knj. 11

САДРЖАЙ.

Србски акценти. III. IV. Одъ Ћ. Даничића.	1
Житиє Стефана Уроша .Г. съписано Григориємъ минхомъ. Преписао др. Я. Шафарикъ.	35
Светый Урошъ петый, последний царъ србскій. Съ рускога превео архимандритъ Гаврило.	95
О кнезу Лазару. Изъ рукописа XVII века пре- писао А. Вукомановићъ.	108
Муратъ I на Нишу по турскимъ споменицима.	119
Животъ архиепископа Максима. Изъ рукописа XVII века преписао А. Вукомановићъ.	125
Три србске хрисовулъ: а) краля Стефана IV; б) цара Лазара Хиландару 1380; в) Гргура Ву- ковића, брата му Ћурђа и Лазара и матере Маре Хиландару. Преписао Ћ. Даничићъ.	130
Лѣтопись царемъ србскимъ. Изъ рукописа XVII века преписао А. Вукомановићъ.	141
За црквену историю србеку. Изъ рукописа XVII века преписао Ћ. Даничићъ.	160
Шта є писао високий Стефанъ. Одъ Ћ. Даничића.	166
Тайна буквица у старимъ рукописима. Одъ Ћ. Даничића.	171
Ферманъ султана Махмуда србскомъ патріарху Арсениу 1731.	181
Изводи изъ турскихъ докумената у Карловачкой архиви.	187
Рукопись архиепископа Никодима. Одъ Ћ. Да- ничића.	189

Разматраня о старимъ србскимъ правима. III.	
Одъ др. Н. Крстића.	204
Комненовке или народне песме о србскимъ Ко- мненима, сравниѣне са преданіями, летопи- сима и споменицима.	262
Србски исторійски споменаци Млетачкогъ архи- ва. Преписао др. Я. Шафарикъ.	317
Распра између пређашњѣ владе и Друштва Срб- ске Словесности	463
Извѣстіе о радњи и станю Друштва Србске Сло- весности године 1853.	482
Извѣстіе о повчаномъ станю Друштва Србске Словесности године 1853.	493
Некрологъ.	494
Библиографія	500

ШТАМПАРСКЕ ПОГРЕШКЕ.

На страни 103 у врсти 8 место принесеніе треба прѣ-
несеніи.

На страни 163 у врсти 20 предъ речю *за* не треба *и*.

СРБСКИ АКЦЕНТИ.

Написао Ђ Даничићъ

ЧЛНАКЪ ТРЕЋИЙ. *

У овомъ ћемо чланку гледати акценте речи-ма среднѣга рода.

Како одъ овихъ речи јдне у првомъ падежу јд. имаю нешто падежнога наставка (о или после мекога гласа е), а друге немаю ништа, па оне прве у осталимъ падежима поменутиѣ наставакъ првога падежа заменују другимъ падежнимъ наставцима, а друге примаю падежне наставке на завршетакъ првога падежа допунѣнѣ гласомъ (т или н или с) кои у првомъ падежу губе (немајући иза нѣга самогласнога падежногъ наставка), и тако ове друге у падежима свима осимъ првога биваю јднимъ слогомъ дуже одъ првихъ, за то ћемо делећи у овимъ чланцима речи по броју слогова нѣховихъ, по коме имъ се и акценти разликују, најпре разделити на двоѣ све речи среднѣга рода: а) речи съ падежнимъ наставкомъ у првомъ падежу, б) речи безъ падежногъ наставка у првомъ падежу.

За кои се падежъ изрекомъ што овде не каже, у нѣму є акценатъ као и у првомъ. Последнѣй є слогъ у другомъ пад. мн. свагда дугъ, за то се не ће на по се споминаѣти. Не ће се споминаѣти ни четвртиѣ пад. кои є свагда јднѣмъ съ првимъ.

* Првиѣ є чланакъ изашао у Ф. Миклошића *Slavische Bibliothek* I (Wien 1851) а другиѣ у осмой књизи овога Гласника (у Београду 1856).

А.

Речи съ падежнимъ наставкомъ у
првомъ падежу єд.

Таковихъ речи имамо:

I. одъ єднога слога, съ акц. " : днѡ.

II. одъ два слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: вѣно.

2. съ акц. " на првомъ слогу: сѣно.

3. съ акц. ' на првомъ слогу: пѣро.

4. съ акц. " на првомъ слогу: ѡко.

III. одъ три слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: крѡлѣство.

2. съ акц. " на првомъ слогу: здравѣице.

3. съ акц. ' на првомъ слогу: колено.

4. съ акц. " на првомъ слогу: ѡлово.

5. съ акц. ' на другомъ слогу: весѣлѣ.

6. съ акц. ' на другомъ слогу: вретѣно.

7. съ акц. ' на првомъ слогу и съ " на другомъ: прѣстѡлѣ.

8. съ акц. " на првомъ и на другомъ слогу: плѡдѣиште.

9. съ акц. ' на првомъ слогу и съ " на другомъ: ѡружѣ.

10. съ акц. " на првомъ слогу и съ " на другомъ: вѣрѣво.

IV. одъ четири слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: дѣвоѡштво.

2. съ акц. " на првомъ слогу: Смѣдерево.

3. съ акц. ' на другомъ слогу: брашѡнчево.

4. съ акц. ' на другомъ слогу: оглѣдало.

5. съ акц. ' на трећемъ слогу: прѣѣтельство.

6. съ акц. ' на трећемъ слогу: сведочѡнство.

7. съ акц. ' на првомъ слогу и съ " на трећемъ: рѡзбойште.

8. съ акц. " на првомъ и на трећемъ слогу: рѡдничѣште.

9. съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на тре-
ћемъ: иґралиште.

10. съ акц. " на првомъ слогу и съ ^ на тре-
ћемъ: ма́теринство.

11. съ акц. ' на другомъ слогу и съ " на тре-
ћемъ: неза́кѡнство.

12. съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на тре-
ћемъ: обѣле́жъ.

V. одъ петъ слогова:

1. съ акц. ' на другомъ слогу: мото̀вниоце.

2. съ акц. ' на трећемъ слогу: преобла́чило.

3. съ акц. ' на четвртомъ слогу: крвопроли́ће.

4. съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на четвр-
томъ: водѣничи́ште.

5. съ акц. ' на трећемъ слогу и съ ^ на четвр-
томъ: намасти́риште.

У речи Кне́ж-по́лѣ нису срасле у єдну речъ речи одъ коихъ є сложена; она управо ниє єдна него су у њѡй две речи коє стоє єдна до друге. За то и акценти стоє онаки какви су кадъ є сва-ка за себе.

Да видимо редомъ оваке речи како имъ се акценти меняю у падежима.

I. Одъ єднога слога имамо речи само съ акц. " и то само ове: диѡ, сткѡ (коє гласи и скѡ и цкѡ) и зѡ (коє є управо придевъ, па се узима за самоставну речъ као и друге многе).

У 2-омъ падеж. множ. узимаюћи а међу сугласна слова прва одъ њихъ добія на нѣму " : дѣна̑; а друга, место коє има и пуниѣ ста́кло, ми-слимъ да добія а и међу т и к и међу к и л, и тако изєдначивши се съ пуниѡмъ ста́кло, има и акц. као она: стака́ла̑, и тада скло, у комъ є ради множине сугласнихъ слова избачено т, кадъ тога узрока нестане, опетъ добія т: стака́ла; а цкло и тада може бити да задржава џ место ст:

цакала, ерѣ мислимъ да се и место цклити се говори и цаклити се; тако и трећа добия на *а* међу два сугласна слова': *зала*.

II. Речи одъ два слога:

1. Съ акц. ' на првомъ слогу.

У највише њихъ остае акц. безъ промене: вино, врата, гнездо, длеко, ждрело, жиће, јае, клешта, крило, леђа, леће, мито, млеко, ое, пиће, прело, руно, село, трло, удо, уже, уста, црево и т.д.

Има само една речъ са два сугласна слова (*ви*) предъ крайњимъ *о*, која у 1-вомъ пад. мн. меня' на њ, али се мисли да ние за писањ.

Само се у 2-гомъ пад. мн. меня акц. кадъ се међу два сугласна слова уметне *а*, и то

а) у њднихъ се' съ првога слога пременита на уметнуто *а*: вратло: вратала. Ово е једина речъ овога реда којој е у речнику В. С. Караџића акц. у овомъ падежу *овако* забележенъ кодъ речи вратла, али јачно и у више њихъ та промена бива (види мало ниже).

б) у њднихъ се' меня на њ, пакъ и на уметнуто *а* долази њ: писмо: писам.

в) у њднихъ се' меня на њ, пакъ на другій слогъ јошъ долази њ: брвно: брван. * Јошъ има једна речъ која не да сумњати о овој промени; то е она за коју е већъ речено да ние за писањ.

Има више речи које предъ крайњимъ самогласнимъ словомъ имаю по два сугласна, и по томъ на кои годъ одъ ова три начина меняю акц. у овомъ пад., али за неке не знамъ на кон, а неке се у мн. и не говоре. Ево ихъ свио: блашце, брешце, ванно, ведро (тако према вијетро), влакно, вресло, гротло, гумно, данце, дебло, дицмо, длан-

* Тако јој е у овомъ пад. забележенъ акценатъ у речнику В. С. Караџића.

це. Думно. жуйце. задно. звонце. яйце. клатно. легло. Ливно. лишце. перце. платно. пругло. ракио. рёсло (ријёсло), рушце, садио, сенце, словце. стабло. сукно. — За речи съ наставкомъ тво садъ се мисли да међу сугласна слова у наставку не узимаю а, па по томъ и акц. остае безъ промене. Такове су: бѣнство, друштво. кнѣштво, кумство. пѣнство. тройство. Али опетъ мислимъ да се где-шито може чути друштѣвѣ.

2. Съ акц. " на првомъ слогу.

Осимъ колективнихъ нема много другихъ речи съ овимъ акц.: дрѣво, злѣто, зрице, месо, млево (мливо), пиво, сено, стадо, сунце, тело, тесто, царство (и по црногорскомъ говору чойство). А колективнихъ има врло много: бѣлѣ, бѣрѣ, брешѣ, бусѣ, влаѣ, гранѣ, грѣблѣ, грѣжѣ, дрвлѣ, дублѣ, зверѣ, зелѣ, зриѣ, инѣ, класѣ, колѣ, лишѣ, лозѣ, осѣ, перѣ, прошѣ, пружѣ, роблѣ, саѣ, сноплѣ, суѣ, триѣ, трѣ, трунѣ, улѣ, умлѣ, шиблѣ, штавлѣ итд.

Слабо се која одъ овихъ речи може говорити у множини где би имъ се могао акц. променити. Али се опетъ за сѣно зна да у мн. меня " на ' : сѣна (metae foeni): тако и одъ мѣсо има съ истомъ променомъ у множ. мѣса (nates), мѣсима (бише га по голимъ мѣсима); а гвѣжѣ меня у мн. свуда осимъ 2-гога пад. " на ' : гвѣжѣа, а у 2-гомъ место " добѣа ' : гвѣжѣа; овако мислимъ да е и одъ речи дрѣце множина дрѣца (према мн. дрѣва).

Између речи које у 2-гомъ пад. мн. међу два сугласна слова добѣаю а имамо само сѣнце и дрѣце, ерѣ су остале у коихъ бы то требало да буде колективне пакъ множинне немаю; а сѣнце у реченомъ пад. меня " на " и на уметнутомъ а добѣа " : сѣнѣа. Она иде међу речи које у првомъ пад. мн. не меняю акцента. А одъ онихъ које га у томъ

падежу меняю само дрѣще има — као што є поменуто — предъ последњимъ самогласнимъ два сугласна, међу коя се умеће у другомъ пад. мн. а, и она у другомъ пад. мн. съ првога слога губи ^, на кои се у првомъ пад. мн. меня ^, па на другомъ добия ^: дрѣца̃.

3. Съ акц. ^ на првомъ слогу.

а) неке у мн. у свима пад. осимъ 2-гога меняю ^ на ^: сѣло: сѣла, сѣlima. Такове су: пѣро (umbo), бедро, ребро, седло, стегно.

б) у 2-гомъ пад. мн. све речи, осимъ онихъ у коихъ бива промена казана подъ а, меняю ^ на ^: плѣхе: плѣха̃; пѣро (pena): пѣра̃; крѣста: крѣста̃. — Коє између овихъ речи узимаю а међу два сугласна слова, оне съ првога слога губе ^, па на уметнутомъ а добияю ^: вѣсло: вѣсала̃; дѣбро: дѣбара̃; копѣлѣ: копѣла̃; ста́кло: стака́ла̃. Речи женство, людство, мноштво, сродство ямачно бы у овомъ пад. меняле акц. кадъ бы се у нѣму говорилие. (Види напредъ подъ II, 1)

в) у коихъ речи бива промена речена кодъ а, оне у 2-гомъ падежу мн. меняю акц. ^ на ^: сѣло: сѣла: сѣла̃; пѣро (umbo): пѣра: пѣра̃. — Између овихъ речи коє међу два сугласна слова добияю а, оне и у овомъ пад. имаю на првомъ слогу ^ а на уметнутомъ а ^: бѣдро: бѣдара̃; ребро: рѣбара̃. За сѣдло стои у речи В. С. Караџића да у овомъ пад. има сѣдала̃ (као речи у коихъ нема промене речене кодъ а), али мислимъ да то не ће бити ако у 1-вомъ пад. мн. има сѣдла, као што у речнику стои.

Има неколико речи за коє не знамъ међу коє подъ горњихъ иду: ведро, гротло, єдро. леће. лѣто. окно, окце, плесмо, чело, чено, чесно.

4. Съ акц. ^ на првомъ слогу.

а) у највише њихъ акц. остае безъ промене осимъ 2-гога пад. мн., н. п. мѣсто, мѣста, мѣсту, мѣстомъ, итд. Такове су: бйло, блѣто, брѣтство, брашно, воће, врело, жвало, ято, кливо, коло, кметство, лико, море, око, плуто, полѣ, просо, путо, рало, рило, рухо, сало, сито, Скоплѣ, срце, строво. труло, ушће, Чево, чедо, пило итд.

Ове речи у 2-гомъ пад. мн. меняю " на ѣ: брѣдо (pecten textorium): брѣдѣ; грѣло: грѣлѣ; дѣло: дѣлѣ; зрѣно: зрѣнѣ; ѣло: ѣлѣ; кола: колѣ; лѣто: лѣтѣ; слѣво: слѣвѣ; стадо: стадѣ; чѣдо: чѣдѣ итд. А кадъ се међу два сугласна слова уметне а, онда остае " на првомъ слогу а на уметнуто а долази ѣ: юѣтро: юѣтарѣ; нѣдра: нѣдарѣ; пѣсмо: пѣсамѣ; пѣце: пѣтаѣ.

б) неке у мн. у свима пад. осимъ 2-гога меняю " на ѣ: брѣдо (mons): брѣда, брѣдима. Такове су речи и ове: дрво (lignum), жито, звоно, масло. клупко. У њихъ се у 2-гомъ пад. мн. меня " на ѣ: брѣдѣ, дрѣвѣ, житѣ*, звѣнѣ. А коима се међу два сугласна уметне а, оне съ првога слога губе акц. па на другоме добіяю ѣ: мѣсло: мѣсла: масѣлѣ; клупко: клупка: клубѣкѣ.

Мислимъ да е штампарска погрешка што у речнику В. С. Карацића стои кодъ речи клупко да у другомъ пад. ед. има клупка, иначе бы то была између свију речи среднѣга съ падежнимъ наставкомъ у првомъ пад. едина коя одмахъ у другомъ пад. едн. меня акценатъ.

III. Речи одъ три слога.

1. Съ акц. ѣ на првомъ слогу.

Акценатъ остае безъ промене осимъ 2-гога пад. мн.: блѣженство, крѣлѣвство, пророѣство, лу-

* По овакоме 2-гомъ пад. рекохъ и за првѣй мн. да е житѣ, клупка.

чанство, — пухало, — заплеће, запруће, зачелѣ, навечѣ, паличѣ, паручѣ, приченіе, раселѣ, раскочѣ, раскрише.

У 2-гомъ пад. мн. долази ^ на другій слогъ: зачелѣ, раскришѣа. Осимъ онихъ на *тво* нема другихъ речи са два сугласна предъ последњимъ самогласнимъ, међу коя бы се у овомъ пад. могло уметати *а* и по томъ се и акценатъ могао променити, а у онима се на *тво* не зна за цело да се умеће *а*. (Види напредъ подъ II, 1)

2. Съ акц. ^ на првомъ слогу.

Акц. остае безъ промене: Ћжице, здрављиче, забрежѣ, Ћѣрђево, Ћаково, Вальво, Краљво. Штитово. У 2-гомъ пад. мн. и оне бы добиле на другомъ слогу ^, кадъ бы се говорило, н. п. забрѣжѣа.

3. Съ акц. ' на првомъ слогу.

У свима пад. осимъ 2-гога мн. остае акц. безъ промене: ариште, вѣрзило, кандило, — осоѣ, присоѣ, Горажде, Гусинѣ, Кобилѣ, Прокуплѣ, Требишѣ, Цетинѣ, — беспуће, бесуће, бесценѣ, загоће, заграће, оплеће, охоће, поврће, подграће, покуће. Порече, посуће, потисѣ, поткуплѣ, првиче, пролеће, распуће. — говеда, железо, повесмо, колено, полено, копито, корито, — белило, беспило, вратило, грдило, гризало, грнало, гудало, држало, духало, жарило, жутило, играло, калило, клепало, купало, кусало, легао, лудило, мастило, мртвило, огњио, одело, орало, перило, поило, растило, свештило, соведо, солило, стопало, сукало, сушило, тавнило, творио, точило, тркало, цедило, ценало, приило, чекало, шарило, шестило, — богатство, момаштво, наследство, побратство, покућство, убоиство, човенство, — блѣтиште, годиште, градиште, двориште, ловиште, лодииште, огњиште, рубиште, судиште, улиште, — едрце, корице, стрмашце.

У другомъ пад. мн. меня се ' на ", и на другій слогъ долази : гòведа: гòвѣдā; кòлено: кòлѣнā; кòрито: кòрѣтā; влāкала: влāкālā; лāгала: лāгālā; шѣпила: шѣпѣлā.

А у речи коє међу два сугласна слова узимаю а, остає на првомъ слогу ', на на уметнуто а долази : пòвесмо: пòвесāмā.

4. Съ акц. " на првомъ слогу.

Акц. остає безъ промене осимъ 2-гога пад. мн.: Дѹнаво. ђово. острво. крешево. оцило. — бадало. барило. бућкало. вешала. видело. гладило. ягнило. квасило. клюкало. клецало. лазила, мерила, муляло, правило. ранило. седало: сецало. страшило. туцало. цртало. шибало. — деспотство. войводство. сужањство, суседство, таоство, — вименще, грлащце, срдашце, сунахце, темешце, вреоце, грѣоце, живоце.

У 2-гомъ пад. мн. долази " на другій слогъ: ђострво: ђострвā; бāрило: бāрилā; лāзила: лāзилā; грѣоце: грлāцā; итд.

Одъ ѓзеро 1-вый пад. мн. има ' на другомъ слогу одбацаюћи " съ првога у имену Ѓзера. И тако остає у свима пад. осимъ 2-гога. у коме мислимъ да меня ' на ': Ѓзѣрā.

5. Съ акц. ' на другомъ слогу.

Остає акц. безъ промене: естѣва, сечѣва, лежає. — одѣло, опело, повресло, подретло, порекло, посело, расуло. — бичалѣ, веселѣ, држалѣ, убиће, иманѣ, имаће, имуће, одаће, поклаће, прегнуће, пропеће, просуће, проштењ, поштењ, свауће, створењ, трепуће, узеће, умрће, — вретешце, предешце, — колица, острице, польще, — ђаволство, злочинство, єдинство, везирство, враголство, деверство, коварство, лакомство, могућство, піанство, познанство, проклетство, сєрдарство, старєнство, убиство, хайдуштво.

6. Съ акц. ` на другомъ слогу.

Осимъ другога пад. мн. акц. остае безъ промене: канчело, Кастела, огребло, омело, паћело, — вретено, — решето, — божанство, господство, рожанство, чудество, — беланце, беоце, брашанце, влаканце, враташца, жуманце, клубашце, криоце, леђанца, писамце, ребарце, седлашце, сеоце, устанца.

У 2-гомъ пад. мн. меня се ` на `: вретено: вретѣна; а кадъ се међу два сугласна слова умеће а, меня се ` на `; па онда и на првѣй слогъ долази ` и на уметнуто а `: ребарце: рѣбарѣца.

Речи криоце, сеоце единаке су са криѣце, сѣлце (види напредъ подъ II, 1), по томе онако и акц. меняю у 2-гомъ пад. мн.: криѣца.

7. Съ акц. ` на првомъ слогу и съ ` на другомъ.

Имамо ихъ само ове, и у њихъ акц. остае безъ промене: насѣлѣ, папѣрѣ, престолѣ, раскршѣ. (У речи сѣпѣште у речнику В. С. Караѣића мислимъ да е штампарска погрешка што на првомъ слогу стои `.)

8. Съ акц. ^ на првомъ и на другомъ слогу.

Акценти остаю безъ промене: прѣѣице, цвѣѣице, — двориште, збориште, ландиште, пландиште, — Чайниче.

9. Съ акц. ` на првомъ слогу и ^ на другомъ.

Акц. остае безъ промене: Ариѣ, голѣбѣ, груменѣ, бусенѣ, безумѣ, босилѣ, дрвеће, забрѣе, загорѣ, знаменѣ, зрневѣ, иверѣ, яворѣ, јасенѣ, елашѣ, каменѣ, кестенѣ, комаѣе, коренѣ, кременѣ, металѣ, мраморѣ, обличѣ, облѣе, обручѣ, оградѣ, ождрелѣ, окрилѣ, орашѣ, оружѣ, остожѣ, подгорѣ, подлужѣ, подножѣ, подручѣ, подушѣ, посавлѣ, потисѣ, поцерѣ, приморѣ, прорашѣе, прочелѣ, прстенѣ, ременѣ, русалѣ, телѣе, тренѣе, углѣвлѣ, усрѣе, узглавлѣ, ударѣ, чокоѣе, шаторѣ, — зве-

ринѣ, женскиѣ, мушкиѣ, пашчинѣ, — дѣтинство, бѣстинство, дѣлиństwo, юнаштво, лукавство. поповство, — бунѣште, гариште, даниште, зобиште, игриште, ериште, косиште, поѣиште, овсиште, огнѣиште, оиште, пасиште, поиште, прѣиште, рѣиште, саймиште, сапиште, сметлиште, стрѣиште, сукниште, улиште, црквѣиште, — кòлѣнце.

У 2-гомъ пад. мн. кадъ се међу два сугласна слова умеће *а*, акц. [˘] съ другога слога прѣлази на трећѣй: кòлѣнце: кòленѣца̑.

10. Съ акц. [˘] на првомъ слогу и съ [˘] на другомъ: злѣмѣнѣ. пòздравлѣ, сумрачѣ, — вариво, ягнѣиво, єдиво, кресиво, ношиво, пециво, плетиво, предиво, сочиво, тетиво, тециво, ћерчиво, — блатанце, брдашце, грлашце, ютарце, єзерце, недарца, острвце, псеташце, путашце, срдашце, сунашце, — блатиште, ватриште, єчиште, куѣиште, оствиште, ротквиште, рочиште, седиште, селиште, сириште, скровиште, шѣициште, — братимство, братинство, дѣдинство, женинство, нашинство, очинство, сестринство, сужанѣство, туђинство, ћесарство, — непело, кољиво.

У 2-гомъ пад. мн. меняо бы се акц. у речима коє бы међу два сугласна слова узеле *а*: съ другога бы слога прѣшао акц. [˘] на трећѣй. Али имъ нѣе множина у обичаю.

IV. Речи одъ четири слога.

1. Съ акц. [˘] на првомъ слогу.

Акц. остає безъ промене: ѣгуманство, калућерство, дѣвоѣиство, прождирало, Калиполѣ, вѣсаоце, Сараєво, пеливоє.

У 2-гомъ пад. мн. мислимъ да бы на трећѣй слогъ дошао акц. [˘].

2. Съ акц. [˘] на првомъ слогу.

Акц. остае безъ промене: апостолство, властеоство, бариоце, премалеће, Смедерево.

И у њихъ мислимъ да бы у 2-гомъ пад. мн. дошао акц. ' на трећій слогъ.

3. Съ акц. ' на другомъ слогу.

Оваке су речи само: безакоњъ, брананчево, Кудилъво, Драгачево.

Акц. остае безъ промене. Само у 2-гомъ пад. мн. долази ' на трећій слогъ: безакоњъ.

4. Съ акц. ' на другомъ слогу: крѣпоуће, повоѣће, премалеће, прекоруће, средоноше, — дружитало, зеленило, мотовило, навияло, називало, ништавило, огледало, плаветнило, почивало, прегибало, руменило, — домазетство, незнабоштво, нечовештво, старосватство, сиромаштво, — зимовиште, катаристи, — Ешеново, Невесинъ, Калиполъ, Нестополъ.

Само у 2-гомъ пад. мн. добијо ' на трећемъ слогу: огледала.

5. Съ акц. ' на трећемъ слогу: достојанство, добротинство, задовољство, капетанство, богомолство, поглаварство, постојанство, приятелство, неваљанство, — достојанъ, издахнуће, неумеће, покољанъ, рукодаће, ускрснуће.

6. Съ акц. ' на трећемъ слогу: безочанство, величанство, владичанство, отачанство, сведочанство, човечанство, — вратаџа, и сложено благовоѣ (и по Црногорскомъ говору чоечиште).

Осимъ речи влатаџа само е една између њихъ сведочанство у обичаю у множини, и мислимъ да се у 2-гомъ пад. мн. ' на ' сведочанствѣ. А вратаџа су одъ четири слога за то што се ѝ накрај слога претворило у о: по томе у 2-гомъ пад. мн. где није потребе да се ѝ претвори у о иде међу речи одъ три слога (III, 6), и мислимъ да има вратаџаѣ.

7. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ " на трећемъ. Такове речи имамо само две, и у њихъ акц. остае безъ промене: рѣзбојиште, шѣталиште.

8. Съ акц. " на првомъ и на трећемъ слогу. Таку речъ имамо само jednu, и у њѣ акц. остае безъ промене: рудничѣште.

9. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ акц. " на трећемъ: зѣрукѣвлѣ, пѣютѣрѣ. — калуђерство. перјанинство, побратимство. укућанство. — игралиште. качариште. бостаниште. конопљиште. кртолиште. куделѣиште. купусиште. папониште. повратиште. пристаниште. разбоиште. рвалиште. секириште. тркалиште. шеничиште. — пѣбегѣмце. коритаице, вѣримѣсо.

Акц. остае безъ промене. Али бы се у 2-гомъ пад. мн. ямачно променю оимъ речима које бы могле узети а међу два сугласна. кадъ бы у множини особито у томъ пад. были у обичаю.

10. Съ акц. " на првомъ слогу и съ " на трећемъ: зѣравѣиѣ. — мѣтерѣнство. — виялиште. граховиште. летовиште. маковиште. певалиште. спасовиште, — гѣроцвѣће. дрѣгомѣлѣ.

11. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ " на трећемъ. Така има само една речъ: незѣкѣнство.

12. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ акц. " на трећемъ: водѣкрѣиѣ. главѣбѣлѣ. гарѣфилѣ. девесилѣ. еванђелѣ. изобилѣ. яловиѣ. каравилѣ. миосрѣе. обележѣ. подунавѣ. поморавѣ. праскозорѣ. прекодриѣ. трандовилѣ. христогоранѣ. — старенинство. тврдоглавство, — вѣшариште. гребѣиште. даповиште. дуваниште. мухариште. поигриште. шаториште.

У множини гребениште има гребѣишта.

V. Речи одъ петъ слогова.

1. Съ акц. ' на другомъ слогу. Таке су само ове две: мѣгѣвиѣце, еванђелиѣ (место еванђѣлѣ).

У 2-гомъ пад. мн. четвертый слогъ добия :
мѡтѡвилаѡца, єванѣлїя.

2. Съ акц. ' на трећемъ слогу. Така има само
єдна речь: преоблѡчило.

У 2-гомъ пад. мн. четвертый слогъ добия :
преоблѡчїлѡ.

3. Съ акц. ' на четвертомъ слогу. Таке су само
ове две речи: кровпролїѣ, неприятѣльство.

4. Съ акц. ' на другомъ слогу и сь ^ на че-
твертомъ: водѣничиште, лубѣничиште, огѡрелїиште.
потрѣкалиште.

5. Съ акц. ' на трећемъ слогу и сь ^ на че-
твертомъ. Таке су само ове две: намастирїиште.
панаѣурїиште.

Б.

Речи безъ падежногъ наставка у
првомъ падежу єд.

Имамо ихъ:

I. одъ два слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: врѣме.

2. съ акц. ^ на првомъ слогу: чѡвче.

3. съ акц. ' на првомъ слогу: тѣле.

4. съ акц. " на првомъ слогу: ягнѣ.

II. одъ три слога:

1. съ акц. ' на првомъ слогу: нѡзїме.

2. съ акц. ' на првомъ слогу: гѡвече.

3. съ акц. " на првомъ слогу: ждрѣбешце.

4. съ акц. ' на другомъ слогу: живїнче.

5. съ акц. ' на другомъ слогу: сирѡче.

6. съ акц. ' на првомъ слогу и ^ на другомъ:

Бѡчвѡнче.

7. съ акц. ' на првомъ слогу и ^ на другомъ:
дѣвѡйче.

8. съ акц. " на првомъ слогу и ^ на другомъ:
грѡѣнче.

III. одъ четири слога:

1. съ акц. ` на првомъ слогу: Сàраєвче.
2. съ акц. ` на другомъ слогу: самòуче.
3. съ акц. ´ на трећемъ слогу: говедáрче.
4. съ акц. ` на првомъ слогу и съ ^ на трећемъ: Хèрцеговче.

5. съ акц. ´ на другомъ слогу и съ ^ на трећемъ: приявòрче.

6. съ акц. ` на другомъ слогу и съ ^ на трећемъ: бедèвйче.

Зейтин-тáне ние една речъ него су две една до друге, као што є напредъ казано за Ђи́ж-по́љ.

Да видимо како се и пýма меняю акценти.

I. Речи одъ два слога.

1. Съ акц. ´ на првомъ слогу.

Таку речъ имамо съ основомъ на *и* само одну: време. Она у єд. у свима пад. мена ´ на `: врѣ-мена. врѣмену, врѣменомъ, врѣмену. У мн. у свима пад. губи акц. съ првога слога па на другомъ у свима пад. осимъ 2-гогъ добия `: вре́мена, вре́менима, а у 2-гомъ место ` на другомъ слогу има ´: вре́мѣна.

Речи съ основомъ на *т* имамо више. и оне у єдн. у свима пад. меняю ´ на `: дѣте: дѣте-та, дѣтету, дѣтетомъ. Такове су и ове: зве-ре, исе, яє, юне, кљосе, парче, сви́нче, ћоше. Има јошъ више речи одъ два слога съ акц. ´ на првомъ слогу и съ основомъ на *т*, али не знамъ за цело меня ли се и у њихъ овако акц.; ево ихъ: бй́че, бравче, бренце, вранче, гу́нче, дерле. дер-че, ћаче, звонце, зми́че, керче, кумче, Немче, пол-че, поше, сий́че, слу́шче, сри́че, тaне, Шва́нче, уже. Пре бихъ рекао да и у њихъ бива ова про-мена него да остає акц. ´, као што є у речнику В. С. Караџића за последно кодь њь назначено. Али ми опетъ ва я споменути у множини шй́вета. и 2-гй пад. шй́вѣта.

У 5-томъ пад. ѣд. меня речъ дѣте ' на " : дѣте. По свой бы се прилици акц. и другимъ речима овако меняю кадъ бы имъ овай падежъ было у обичаю као нбой.

2. Съ акц. " на првомъ слогу.

Акц. се " меня " : бѣзне, бѣзнета, бѣзнету, бѣзнетомъ. Таке су и дивизе, ждребе, прасе.

Акц. " остае : бѣпче, дрвце, млече, пловче, чавче, шйше.

Овима се свима речима основа свршуе на *т*. А само јошъ една тѣло съ основомъ на *сиде* овамо множиномъ, у којој губи " съ првога слога на у свима пад. осимъ 2-гога добия на другомъ слогу ' : телѣса, телѣсима, а у другомъ пад. на истомъ слогу има ' : телѣсѣ.

3. Съ акц. ' на првомъ слогу.

Свима се основа свршуе на *т*, а акц. остае безъ промене осимъ падежа кои ће се споменути: кѡнче, мѡнче, мѡмче, ѡшце, пѡнче, рѡнче, сѡрче, сомче, срче, теле, шйше, шкембе, шокче, ште-не итд.

Коѣ се одъ овихъ речи говоре у мн. оне у 2-гомъ пад. мн. меняю ' на ", и на другомъ слогу добияю " : крѣмета; крѣмѣтѣ; тѣсте; тѣстѣтѣ; тако бы ямачно было и у овихъ речи : дугме, ђуле, зерде, клемпе, кубе, пенце, перде, текне итд.

Све ми се чини да бы се и у 5-томъ пад. ѣд. и мн. променило ' на " *.

4. Съ акц. " на првомъ слогу.

Коима се речима основа свршуе на *т*, у њихъ остае акц. безъ промене : вѣжле, Вѣше, Грче, гушче, ягиѣ, яре, козле, крме, куче, лане, маче,

* И. пр. у стиху:

Ропче моје змијо од Турака!

ѣ ли рѡнче или рѡнче?

младе, оме, паче, пиле, раче, Српче, створе, тиче. Туре, туче, хрче, итд.; тако: псето, дрво, и буре. грне, дебе, деме, ђубре, клупче, пуце, тепе, ђаге. ђебе, ђурче, цебе, цубе.

Које се одъ овихъ речи говоре у мн. оне у 2-гомъ пад. добијаю на другомъ слогу њ: ђебѣта.

Коима се основа свршуе на и, оне у множини губе съ првога слога њ, пакъ у свима падежима осимъ другога добијаю на другомъ слогу њ: плѣме: племѣна, племѣнима, ра̑ме и ра̑мо: ра̑мѣна, ра̑мѣнима. Тако и бreme, виме, име, семе. слеме, теме.

У 2-гомъ пад. мн. на другомъ слогу место њ имаю њ: плѣмѣна̑, ра̑мѣна̑, семѣна̑.

Ове промене биваю и у речима съ основомъ на с, коју садъ имаю само у множини нѣбо, чѹдо. ѹхо, ко̑ло: небѣса, небѣса̑, небѣсима; чудѣса, чудѣса̑, чудѣсима; ушѣса, ушѣса̑, ушѣсима; колѣса, колѣса̑, колѣсима.

II. Речи одъ три слога.

1. Съ акц. њ на првомъ слогу. Само две и то съ основомъ на т: на̑зиме, на̑пршче. Акц. као да остае безъ промене.

2. Съ акц. њ на првомъ слогу.

Коима се основа свршуе на т, остае имъ акц. безъ промене: го̑вече, дво̑гоче, детешце, дериште, до̑воче, изме̑че, яги̑шце, яре̑шце, ма̑гаре. на̑рипче, пос̑рче, теле̑шце, унуче, Ара̑пче, итд.

Съ основомъ на и има само една речъ: прѣ̑зиме; акц. іо̑й остае безъ промене осимъ 2-гогъ пад. мн. где добија на трећемъ слогу њ: прѣ̑зимѣна̑. које е вредно узети на умъ за то што е другчи̑ акц. у множини речи име, ко̑я е у н̑о̑й само састављена съ предлогомъ през.

3. Съ акц. њ на првомъ слогу.

Само су съ наставкомъ т. Акц. имъ остае безъ промене: ждре̑бенце, яги̑шце, крме̑шце.

фермене. Последня може имати множину, у коіой у 2-гомъ пад. ямачно добия ^ на другомъ слогу: фѣрменѣта.

4. Съ акц. ' на другомъ слогу.

И оне су само съ наставкомъ т, и акц. имъ остає безъ промене: живи́нче, ждребѣ́нце, я́диче, я́ренце, є́динче, бегу́нче, бу́ренце, врта́льче, голу́пче, дете́нце, ма́рвинче, па́стирче, пи́ленце, ста́кленце, те́жаче, теле́нце, ду́гменце, стража́рче. Ћима́не, челя́де, челя́це.

Рекао быхъ да се у свима пад. меня ' на ^, и. п. челя́де: челя́дета; живи́нче: живи́нчета; — али за цело не знамъ.

Коє се говоре у мн. мислимъ да у 2-гомъ пад. добияю на трећемъ слогу ^: ћима́нѣта.

5. Съ акц. ` на другомъ слогу.

Основа имъ є на т, и акц. остає безъ промене осимъ 2-гогъ пад. мн.: ере́нде, жу́ма́нце, япу́нче, Ђдрене, кана́бе, лепе́зе, ни́шесте, ста́ка́це, таба́нце, тесте́ре, си́лембе, си́роче, че́кмеце, ши́лѣже.

У 2-гомъ пад. мн. долази ^ на трећій слогу: япу́нѣта, таба́нѣта, си́лѣмбѣта.

Све ми се чини да бы и у 5-томъ пад. промениле акц., и то да бы на првомъ слогу доби́ле ^, а ` съ другогъ слога изгубиле: си́роче.

6. Съ акц. ' на првомъ слогу и ^ на другомъ.

Основа имъ є на т, а акц. остає безъ промене, и то су само ове: а́ковче, Ба́чва́нче, би́во́лче и Пре́по́льче (Прије́по́льче).

7. Съ акц. ` на првомъ слогу и съ ^ на другомъ.

Основа имъ є на т, а акц. остає безъ промене: де́војче, дете́нце, дилбе́рче, є́ленче, Ла́тинче, майму́нче, на́копче, одо́йче, озимче, чо́бавче, ше́берче.

8. Съ акц. " на првомъ слогу и ^ на другомъ.

Све су съ основомъ на *т*, а акц. остае безъ промене: бѣрилче, грађѣнче, жваленце, ждребенце, лацманче, пасторче, циганче, чеданце, шатрашче.

Само кѣпѣле губи [^] съ другога слога: кѣпѣ-лета, кѣпѣлету.

Основу на *н* има само сложено нѣврѣме, кое у другимъ падежима ниє ни у обичаю.

III. Речи одъ четири слога.

1. Съ акц. [^] на првомъ слогу. Така има само една речъ и основа *іой* є на *т*: Сѣраєвче.

2. Съ акц. [^] на другомъ слогу. Основа є на *т*: Арнауче, Београче, калаушче, књигоношче, недоношче, самоуче, унѣяче.

3. Съ акц. [^] на трећемъ слогу. Основа є на *т*: говедѣрче, калуђѣрче, половаче, хазнадарче, хранѣнѣче.

У 5-томъ пад. мислимъ да бы се акц. променио хранѣнѣче?

4. Съ акц. [^] на првомъ слогу и [^] на трећемъ. Основа є на *т*: ѡддумаѣше, вѣрошѣнче, казукашче, мелемашче, нѣямнѣче, Херцеговче, шербеташче.

5. Съ акц. [^] на другомъ слогу и съ [^] на трећемъ [^]. Така има само една речъ и основа *іой* є на *т*: приѣвѣрче.

6. Съ акц. [^] на другомъ слогу и съ [^] на трећемъ. Така има само една речъ и основа *іой* є на *т*: бедѣвѣче.

Да видимо јошъ шта бива съ предлогомъ предъ овакимъ речима.

1. Предлогъ остае безъ икаквогъ акцента кадъ речъ иза нѣга нема на првомъ слогу ни [^] ни [^]. имала у првомъ пад. падежнѣи наставкаѣ или не. и. п. одъ стаѣла. на стаѣлу. у бѣсѣенѣ, у кѣриту. на кѣлено. у вѣно, безъ вѣна, на лѣѣима, у нѣ-

ручѣ, у зѣчелю, одѣ копала, у одѣлу, на весѣлю, на решѣто, изѣ бѣсѣля, на ѡблѣчѣ, на пѡютѣрѣ; — за дѣте, на врѣме, у сирѣету, за нѣзиме, предѣ говече, до рамѣна, за сирѣче, одѣ говедѣрчета, итд.

Тако и кадѣ є предлогъ одѣ два слога: преко кѡлена, исподѣ кѡрита, итд.

2. Предлогъ добия акц.

а) предѣ речима съ акцентомъ " на првомъ слогу

аа) коє у првомъ пад. єд. имаю истый акц. " и падежный наставакъ и више одѣ два слога н. п. изѣ Ёжица, у плѣндишту.

бб) коє у првомъ пад. єд. имаю истый акц. " и падежный наставакъ и само два слога, али имаю два или више сугласнихъ слова иза првога дугогъ самогласногъ или су колективне съ наставкомъ *је* посталимъ одѣ *ије* (може быти да су тимъ обте-реѣене, те не могу яче обузети предлога), н. п. у сѣнце, изѣ цѣрства, на грѣблѣ, у грѣжѣ, у гвѣж-ѣу, на кѣлѣ, бѣзѣ лѣшѣа, на здравлѣ. Не знамъ да ли се каже у тѣсту, одѣ тѣста или у тѣсту. одѣ тѣста.

вв) коє у првомъ пад. єд. немаю акц. " него га променомъ добию, а у првомъ пад. єд. имаю падежный наставакъ, н. п. днѡ: дѣна: бѣзѣ дѣна; сѣло: сѣла: сѣ сѣла; кѣла: кѣла: изѣ кѣла; писмо: писѣма: изѣ писѣма.

гг) коє и у првомъ пад. єд. имаю акц. " али су бѣзѣ падежногъ наставака: за прѣсе, пѡдѣ ждрѣбе.

б) предѣ речима съ акц. " на првомъ слогу, и онда речъ давши предлогу акц. ' сама губи акц. "; али не добия предлогъ тога акцента предѣ сви-ма овакимъ речима, него предѣ онима измеѣу нѣихъ

аа) коє и у првомъ пад. єд. имаю акц. " и падежный наставакъ и а) єданъ слогъ: злѡ: на злѡ.

у злу, са зла; дно: на дну, у дно, безъ дна; — β) два слога, али између њихъ само предъ овима: мѣсто: на место; блато: у блато, изъ блата; ято: у ято, изъ ята; путо: у путо; сало: за сало; сито: подъ ситомъ; дело: на делу; ело: за ело; кола: на кола, подъ кола, у колима; стадо: предъ стадомъ; чудо: одъ чуда; масло: одъ масла; недра: у недра, изъ недарâ, у недрима; може бити да се овако говори съ предлогомъ јошъ коя овака речъ, али ја не знамъ за цело, а доле ће се видети које се оваке речи говоре другчије; — γ) три слога, али и између њихъ то могу поуздано казати само за ове: вѣшала: на вешала; седало: на седалу; кољиво: на кољиво; недарца: у недарца; али мислимъ да се тако говоре и остале оваке речи осимъ онихъ за које ћу јошъ казати да се говоре другчије н. п. на рочиште; у Смедерево, за материнство.

бб) које у првомъ пад. ед. немају акц. ", него га променомъ добију и у првомъ пад. имају падежний наставка н. п. село: сѣлима: по селима; ребро: ребра, ребарâ, ребрима: у ребра, по ребрима, безъ ребарâ; бедро: бѣдарâ, бѣдрима: одъ бѣдарâ, о бедрима; говеда: гѣвѣда: одъ гѣвѣдâ; колѣно: колѣнâ: до колѣнâ.

вв) које у првомъ пад. ед. немају падежнога наставка, имале акц. " јошъ у првомъ пад. или га текъ променомъ добиле: ягнѣ: за ягнѣ, одъ ягнѣта; яре: одъ ярета; ђубре: у ђубрету; ђебе: подъ ђебетомъ; раме: на раме, до рамена; пастѣрче: за пастѣрче, одъ пастѣрчета; невреме: у невреме; прâсе: прâсета: одъ прасета; дугме: дугмѣтâ: безъ дугмѣта; време: времена: за времена, по времену.

Кадъ є предлогъ одъ два слога, долази му акц. ' на другій слогъ: изâ Ћжица, исподъ сунца, прекò грѣбла, мимò грѣблѣ, исподъ лишна, прекò

пѣсамѣ, прѣко кѣла, испѣдъ кѣла, одѣ зла, безѣ зла, испѣдъ вѣшѣла, окѣ ребѣра, испрѣдъ говѣда, прѣко колѣна, прѣко рамѣна, итд.

3. Предлогъ добня акц. "

а) предъ речима съ акц. " на првомъ слогу. кое и у првомъ пад. ед. имаю истый акц. " и надежный наставакъ и само два слога. али не онака што су поменути мало напредъ подъ 2. а. бб, н. п. ѡдъ злѣта. ѹ злѣто, ѹ мѣсо, бѣзь мѣса, ѹ млѣво. ѹ сѣно, ѹ сѣну, пѣ телу.

б) предъ речима съ акц. " на првомъ слогу, и онда речи саме губе акц. " са свога слога, и то быва предъ речима съ такимъ акц. кое у првомъ пад. имаю надежный наставка и а) два слога, али и између нѣхъ то (знамъ да) быва само предъ овима: кѣло: ѹ коло; мѣре: ѹ море, ѣзь мора; ѡко: ѹ око, ѣзь ока; пѣль: ѹ полъ; срце: зѣ срце, ѹ срцу; грѣло: зѣ грѣло, пѣдъ грѣло; зрѣно: нѣ зрна; лѣто: нѣ лето, бѣзь лета; слѣво: ѡдъ слова дѣ слова; ютро: ѣзь ютра; брѣдо: ѹзь брѣдо; дрѣво: нѣ дрво; — в) одъ три слога само: Дунаво: ѡдъ Дунава дѣ Дунава. Може бити да ово быва јошъ предъ којомъ овакомъ речю и одъ два и одъ три слога (н. п. ѡдъ олова?) али я не знамъ за цело.

Бадъ є предлогъ одъ два слога, долази му акц. " на првый слогъ: прѣко тѣла. прѣко мора, прѣко срца. испѣдъ грѣла, прѣко лета, прѣко брѣда, прѣко Дунава.

ЧЛАНЪ ЧЕТВРТЫЙ.

Овде ћемо прегледати акценте речима женскога рода кое се свршую на сугласно. Међу нѣхъ иду и оне коима се на крају и претвара у о. Међу нѣхъ иду и речи мати и кѣни, коима на крају однада сугласно р.

Нѣихъ имамо:

I. одъ еднога слога:

1. съ акц. ´: кáпъ.
2. съ акц. ´: смѣть.

II. одъ два слога:

1. съ акц. ´ на првомъ слогу: лóбавъ.
2. съ акц. ´ на првомъ слогу: плéсанъ.
3. съ акц. ´ на првомъ слогу: сáмрътъ.
4. съ акц. ´ на првомъ слогу и съ ´ на другомъ: блáгôсть.
5. съ акц. ´ на првомъ слогу и съ ´ на другомъ: ёсéнь.

III. одъ три слога:

1. съ акц. ´ на другомъ слогу: обíтель.
2. съ акц. ´ на другомъ слогу: блáгôдетъ.
3. съ акц. ´ на првомъ слогу и съ ´ на другомъ: сáблáзанъ.
4. съ акц. ´ на првомъ слогу и съ ´ на третьемъ: пáунчáдъ.
5. съ акц. ´ на првомъ слогу и съ ´ на третьемъ: зáповéсть.
6. съ акц. ´ на другомъ слогу и съ ´ на третьемъ: еднáкôсть.

IV. одъ четири слога:

1. съ акц. ´ на првомъ слогу и съ ´ на четвертомъ: рáзборитôсть.
2. съ акц. ´ на првомъ слогу и съ ´ на четвертомъ: зýмозелéнь.
3. съ акц. ´ на другомъ слогу и съ ´ на четвертомъ: приáворчáдъ.
4. съ акц. ´ на другомъ слогу и съ ´ на четвертомъ: истòветнôсть.
5. съ акц. ´ на третьемъ слогу и съ ´ на четвертомъ: задовóльнôсть.

За кои се падежъ изрекомъ што не каже, у нѣму с акц. као и у првомъ. Четвртый е еднакъ съ

првимъ, а другомъ е пад. мн. крайнѣ и дуго съ акц. ^; то се не ће на по се споминати.

I. Речи одъ єднога слога.

1. Съ акц. ^.

а) остае акц. готово у свима падежима безъ промене: гла́дъ. гла́ди, гла́ђу итд. Таке су речи: бестъ, брвѣ, буђъ, варъ, гладъ, грстъ, жеђъ, згадъ, кашъ, кобъ, мрестъ, ластъ, младъ, млечъ, пртъ, скрбъ, сластъ, слузъ, снетъ, спастъ, сржъ, срчъ, сршъ, стижъ, студъ, стужъ, третъ, трудъ, хридъ, чађъ.

У 7-момъ пад. меня се ^ на ^; то поуздано знамъ да е у овихъ: вла́сть: вла́сти; дѹжъ: дѹжи; ма́сть: ма́сти; нѣзъ: нѣзи; рѣчь. рѣчи; свѣ́сть: свѣ́сти; ствѣ́рь: ствѣ́ри; ѣдъ: ѣди; цѣвѣ: цѣви.

У 2-гомъ пад. мн. меня се ^ на ^; и то поуздано знамъ само у овихъ: вла́сть: вла́сти; Дѹжи: Дѹжи; пѣдъ, пѣди; рѣчь: рѣчи; сѣпи: сѣпи; сѣри (=сѣри): сѣри (=сѣри); ствѣ́рь: ствѣ́ри; твѣ́рь: твѣ́ри; цѣвѣ: цѣви.

У 3-ћемъ пад. мн. и кои су съ нѣимъ єднали меня се ^ на ^: вла́стима, рѣчима, ствѣ́рима, цѣвима. Само у овимъ речима знамъ поуздано да то бива, а може бити да е јошъ коя така.

б) меня се акц. готово у свима падежима. Меня се ^ на ^ у свима падежима кои се изрекомъ не спомену (осимъ 4-тога єд., кои е — као што е казано — єднакъ съ првимъ): нѣѣ, нѣи, итд. Таке су вѣшъ, добъ, жучъ, зобъ, моѣ, лажъ, кость, крвѣ, нѣѣ, пѣѣ, ражъ, ржъ, свастъ, со, ушъ. часть и у мн. ѣсти, зглоби.

У 6-томъ пад. єд. съ наставкомъ ју — ямачно ради тога наставка скраћенога одъ ѣју — долази опетъ ^: зѣблю. кѣнѣу, крѣлю. сѣлю, чѣшѣу итд. Само у речи нѣѣ остае акц. ^: нѣѣу.

У 7-момъ пад. ѓд. меня се ^ на ' : лажь : лажи;
кѡсть : кѡсти; крѣвь : крѣви; нѡћь : нѡћи; пѣһь : пѣһи;
рѣжь : рѣжи; чѣсть : чѣсти.

У 2-мъ пад. мн. меня се ^ на ' : вѣшь : вѣшй и
вѣшию; мѡшти : мѡштй; кѡсть : кѡстй и кѡстию;
свѣсть : свѣстй; уш : ушй и ушию.

У 3-һемъ пад. мн. и кои су съ нһимъ ѓднаки
меня се акц. исто тако : кѡстима, чѣстима.

Међу ове речи иде и кһй (= кһѣр), коіой су-
гласно на краю одпада, а акц. іой є са свимъ као
и другима : кһй : кһѣри, кһѣр, кһѣри, 6-тый пад.
кһѣри и кһѣрю, мн. кһѣри, кһѣри, кһѣрима. кһѣ-
ри итд.

Са свимъ су оваки падежи кои су остали одъ
старе двойне речима : ѡчи, уши, прси, плѣһи : ѡчй.
и ѡчию, ѡчима. прсй и прсию, прсима итд.

2. Съ акц. ^ . Таке су само ове : мѣдь, пѣсть.
смрть, стржь. Акц. остає безъ промене.

II. Одъ два слога.

1. Съ акц. ^ на првомъ слогу; таке су : за-
падъ, любавъ, намерь, напасть, наравъ, нарасть.
наручь, причесть, старежь, сувреть. Акц. остає
безъ промене.

2. Съ акц. ^ на првомъ слогу. Таке речи
имаю само четири; све су четири одъ два слога
за то што имъ се на краю између два сугласна
уметнуло *а*, коє се иначе избацує : плѣсань, рѣ-
вань, и мйсао и смрзао, у којима се двема на краю
а претворило у *о* па су одъ три слога.

У 7-момъ пад. ѓд. меня се ^ на ' : равни, мй-
сли, смрзли.

У 2-гомъ пад. мн. меня се исто тако : мйсли.

Тако се меня и у 3-һемъ пад. мн. и осталима
кой су съ нһимъ ѓднаки : мйслима.

3. Съ акц. ^ на првомъ слогу. Така є само
ѓдна речь : сѣмрть. Акц. остає безъ промене.

4. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на другоме. Таке су речи само изведене наставкомъ *ост*, па съ другога падежа губе акц. у свима пад. осимъ 4-тога ед., кои є єднакъ съ првимъ: блага́сть: блага́сти. Тако є верность, вредность, драгоценность, дужность, ярость, мрзость, краткость. лепность, лепость, мирность, наглость, ружность, светость, сыйность, срдость, тайность, харность, хитость, храбрость итд.

5. Съ акц. " на првомъ слогу и съ ^ на другомъ.

а) єднима остаю акц. безъ промене готово у свима пад. Таковихъ речи има подоста и различныхъ: а́вѣтъ, бѣ́жапъ, вавѣсть, врлѣтъ, голень, закричь. зелень, изедъ, япадъ, єсень, мочарь, користь. костретъ, кочетъ, кралюшть, крлюшть, крмель, назебъ. паѣсть, незнапъ, неячь, некрсть, несвестъ, неситъ. печистъ, обѣсть, область, озимъ, окучь, опастъ. навить, паметь, напратъ, перуть, питомъ, поганъ. подгоръ, подрасть. покличъ, постать, поточъ. прегршть, прекреть, пресечъ, пресртъ, продоль, пропастъ, просечъ, прострижъ, проточъ, растрижъ. сатваръ, своятъ. стрмень, студень, троскотъ, угаръ. црвень, чегрсть. челюсть, четвртъ, цолапъ, и у мн. по́диоби, прѣба́ди, — и колективне съ наставкомъ *ад*: близна́дъ, буя́дъ, бура́дъ, вижда́дъ, влашна́дъ, вуча́дъ, грча́дъ, дерча́дъ, дрвля́дъ, ждреба́дъ, жива́дъ, зве́радъ, я́гнядъ, яра́дъ, юна́дъ, крма́дъ, кумча́дъ, куча́дъ, лана́дъ, мача́дъ, момча́дъ, мула́дъ, ома́дъ, папча́дъ, пила́дъ, праса́дъ, прла́дъ, прня́дъ, ропча́дъ, сомча́дъ, српча́дъ, сува́дъ, тела́дъ, тура́дъ, бу́радъ, челя́дъ.

У 7-момъ падежу одбацує се акц. съ првога слога а на другомъ се меня ^ на ' ; то знамъ само у овимъ речима: вѣ́лѣтъ, вѣ́лѣти; го́лѣнь: го́лѣни; апáди. мочáри, незна́ни, памéти, стрмéни, студéни, црвéни.

Тако се меня и у 2-гомъ пад. мн. али само у овой знамъ за цело: голѣнѣ, а и нема ихъ много кое бы се говориле у множини.

Юшъ валя напоменути да колективне речи на ад — имаюћи у 3-ћемъ 6-томъ и 7-момъ падежу и форму одъ множине — у њима у тој форми имаю на другомъ слогу акц. ´: телáдма.

б) другима се меня акц. готово у свима падежима, и то съ другога се слога одбацуе ´: бѣлѣсть: бѣлѣсти, бѣлѣшћу, бѣлѣстима. То бива у свима падежима, кои се јошъ изрекомъ не спомену, осимъ 4-тога едн., кои є єднакъ съ првимъ. Тако є вѣчѣрь, кѣкѣшъ, немоћъ, пустошъ, и колективне съ наставкомъ ост: вѣткѣсть, жáлѣсть, крепость. кротость, лудость, людскость, милость, младость, мудрость, пакость, пяность, радость, светлость, слабость, сладость, смерность, старость, танкость, трулость.

У 7-момъ се пад. ед. одбацуе акц. па на другій слогъ долази ´ у овимъ речима: болѣсти, жалѣсти, лудѣсти, милѣсти, младѣсти, радѣсти, старѣсти. А јачно є тако и у осталимъ овакимъ речима.

У 2-гомъ пад. мн. меня се исто тако: болѣстѣ, кѣкѣшѣ и кѣкѣшию.

Међу ове речи иде и мáти (= мáтѣр), која на краю губи сугласнѣ, али є она свима падежима прешла међу речи женскогъ рода на а. осимъ 4-тогъ (мáтѣрь) и 5-тогъ (мáти) пад. ед., а у тимъ се падежима нема шта казати за акц.

III. Одъ три слога.

1. Съ акц. ´ на другомъ слогу. Тако є само: обѣтель и проклѣтавь, кое є последнѣ одъ три слога само за то што му є на краю међу два сугласна уметнуто а.

2. Съ акц. ´ на другомъ слогу. Така є само єдна речъ: блáгѣдетъ или блáгѣдатъ.

3. Съ акц. " на првомъ слогу и съ ^ на другомъ. Оне су одъ три слога само за то што имъ се на краю међу два сугласна слова умеће *a*, коє се иначе избацує: сѣблѣзанъ; овамо иду и ове, у коихъ є на краю *a* претворено у *o* па су за то одъ четири слога: ѣзнѣкао, израстао, назебао, погибао, помисао, помрзао, поникао, прегипао, и у множини: пѣткѣсли, прѣтѣсли.

4. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на трећемъ.

а) у єднихъ акц. остаю безъ промене: нѣлагодъ; таке су јошъ само колективне съ наставкомъ *ад*: арапчадъ, вѣрошчадъ, гурбечадъ, латинчадъ, мртвичадъ, маймунчадъ, пастирчадъ, паунчадъ, унучадъ, чивучадъ, чобанчадъ.

б) у другихъ се ^ съ другогъ слога одбацує у свима пад. осимъ четвр. єд. н. п. страшљивѣсть: страшљивѣсти; таке су само абстрактне съ наставкомъ *ост*: злобљуднѣсть, єзивѣсть, любазнѣсть. немилѣсть, неситѣсть, оскуднѣсть, охолѣсть, побожнѣсть, понизнѣсть, премудрѣсть, честитѣсть.

5. Съ акц. " на првомъ слогу и съ ^ на трећемъ.

а) у єднихъ акц. остаю готово у свима пад. безъ промене: зѣповѣсть; таке су: благовѣсть, вукѣдражъ, горопадъ, загорелъ, зановѣть, заповѣдь. исповѣсть, кумѣдражъ, литорѣсть, недостижъ, обавитъ, паколечъ, приповѣсть, пустопашь, росопась. руковѣть, рукодржъ, туровѣть, црвоточъ, и колективне съ наставкомъ *ад*: бѣгарчадъ, ѣакопчадъ. копиладъ, лацманчадъ, назимадъ, пасторчадъ, сирѣчадъ, цинцарчадъ.

У 7-момъ пад. єд. на првомъ слогу нема акцента, и на другомъ место ^ стои', али то могу потврдити само овомъ: зѣповѣсть: заповѣсти.

Тако и у 2-гомъ пад. мн.: заповѣстѣ.

б) друге съ другогъ слога одбацују ^; тако-ве су само две речи и то съ наставкомъ *ост*: прѣведнѣсть, тѣнявѣсть: прѣведности, тѣнявости.

6. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на трећемъ. Све су таке речи съ наставкомъ *ост*, па имъ акц. съ трећегъ слога одпада: готѡвѡсть: готѡвости; захвѡлнѡсть, еднакѡсть, могућнѡсть, неа-тѡсть, немарнѡсть, обилнѡсть, округлѡсть, подму-клѡсть, покорнѡсть, понизнѡсть, преправнѡсть, сигурнѡсть, упорнѡсть.

IV. Одъ четири слога.

1. Съ акц. ^ на првомъ слогу и съ ^ на по-следнѣмъ. Таке су само две речи, обе съ настав-комъ *ост*, па имъ се акц. съ другогъ слога одба-цуе у свима пад.: прѡбитачнѡсть, рѡзборитѡсть: рѡзборитѡсти.

2. Съ акц. ^ на првомъ слогу и съ ^ на по-следнѣмъ; само една речъ: зѣмозелѣнь.

3. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ ^ на по-следнѣмъ.

а) акц. остаю безъ промене само у ѣдной речи и то колективной съ наставкомъ *ад*: приѡ-ворчадь.

б) съ последнѣга се слога одбацуе ^; и та-ка има само една речъ, и она е съ наставкомъ *ост*: ненѡвидѡсть: ненѡвидѡсти.

4. Съ акц. ^ на другомъ слогу и съ ^ на по-следнѣмъ.

а) акц. остаю безъ промене; таке су само две речи и то колективне съ наставкомъ *ад*: ар-научадь, униячадь.

б) съ последнѣга се слога одбацуе ^; таке су само две речи, и то съ наставкомъ *ост*: истѡвет-нѡсть, немѡрливѡсть: немѡрливѡсти.

6. Съ акц. ' на трећемъ слогу и съ ^ на че-твртомъ; таке имаю само три речи и то съ на-ставкомъ *ост*: задовѡлнѡсть, неповѡлнѡсть, не-покорнѡсть. Акц. се съ последнѣга слога одба-цуе: непокорѡности. _____

Юшъ валя видети какве акценте добияю предлози предъ овакимъ речима.

1. Предлогъ стои безъ акц. и предъ овимъ речима као и предъ осталимъ, кадъ на нѣма нема на првомъ слогу ни "ни", н. п. у вла́сти, на ма́сти, по рѣчи́ма, за лю́бавь, у на́ручь, у ра́вни, у ми́сли. одъ ле́ности, по дѣ́жности, по но́ни, у ла́жи, на ко́сти. на ча́сти, на врѣ́ти, у памѣ́ти, у незна́ни, у болѣ́сти, у жало́сти, на миро́сти, по запо́вѣсти, итд.

Тако и кадъ є предлогъ одъ два слога: пре́ма дѣ́жности, преко врѣ́ти.

2. Предлогъ добия акц. "

а) предъ речима съ акц. " на првомъ слогу: на ма́сть, за рѣ́чь, бѣ́зь рѣ́чи, о́дъ гла́ди, о́дъ пе́ди, по́дъ но́жь, у ла́жь, на ча́сть, на плѣ́сань, на ми́сао.

б) предъ речима съ акц. " на првомъ слогу и тада речъ сама губи акц. ". Али нема предлогъ тога акц. предъ свима овакимъ него предъ овима:

аа) коє су у првомъ пад. одъ єднога слога и у томъ пад. немаю тога акц. него га добияю променомъ: о́дъ ко́сти, бѣ́зь соли *.

бб) коє га имаю и у првомъ пад., али су у нѣму одъ два слога: на зе́лень, по́дъ єсе́нь, на памѣ́ть, бѣ́зь памѣ́ти, о́дъ жало́сти, на лу́досьть, на младо́сьть, за младо́сти, о́дъ радо́сти.

Кадъ є предлогъ одъ два слога, акц. му долази на првый: ми́мо ко́сти.

3. Предлогъ добия акц. ' предъ речима съ акц. ", и тада речъ сама губи акц. "; али та́кѣй акц. добия предлогъ између казанихъ речи предъ онима коє имаю акц. " и у првомъ пад., и

* Али опетъ не знамъ каже ли се бѣ́зь крви или бѣ́зь крви. о́дъ зѣри или о́дъ кѣри. Пре ће бити последнѣ.

у нѣму α) само еданъ слогъ, али таке речи имамо само четири, и између нѣихъ само едномъ могу потврдити што рекохъ: смрѣтъ: на смрѣтъ. прѣдъ смрѣтъ, по смрѣти, на смрѣти; — β) више одъ два слога: благовѣстъ: на благовѣстъ; приповѣстъ: за приповѣстъ; исповѣстъ: на исповѣстъ; сирочадъ: за сирочадъ итд.*

ДОДАТАКЪ КЪ ДРУГОМЪ ЧЛАНКУ.

У другомъ чланку ние говорено о речима мушкога рода које се свршує на самогласна, ерѣ тимъ завршеткомъ своимъ имаю по еданъ слогъ више одъ онихъ које се свршує на сугласно, па су по томе ближе речима средиѣга рода. Нѣихъ ћу додати овде.

Акценти су имъ понавѣше такови да се не могу променити; осимъ тога оне су или имена (пом. ргорг.) или се говоре само одъ мила или одъ поруге, па се у томъ смислу узима само по едно одъ више еднакихъ створеня да му се примене, и за то пису у обичаю у множини, где бы имале више прилике да промене акценте. Само едне између нѣихъ меняю акц., и то само у 5-томъ пад. Овде е дакле најглавнѣе да се види какве акценте имаю речи овога реда и које су таке речи.

Имамо ихъ:

I. Одъ два слога:

1. Съ акц. ' на првомъ слогу; таке су многе инокористичке контракціомъ начинѣне речи, које су гдешто и жен. рода као: ба́бо, ба́то, бра́ю, бра́то, Андро. Анто, Боши́но, Вако. Васо. Ви́но, во́но, Ву́ю. Га-

* Све ми се чини да бы предлогъ имао овакѣй акц. и предъ речю одъ два слога пропáстъ: у́ пропáстъ.

вро. Гаю, Глишо, Грую, дайко, деко, дешо, дую, Ђо-
ко, Ђуро, Зако, Заро, Иво, Ико, Яшо, Јово, Јоко,
Јоцо, Кою, комшо, Косто, Кочо, Крето, Лазо, Лако.
Луко, Мато, Машо, медо, Мию, Мило, Мићо, Мишо,
Мою, Нешо, Нико, Ново, Обро, оцо, Паю, Панто.
Пею, Перо, Пецо, Пешо, побро, попо, прико,
пришо, Проко, прото, Радо, Раде, Раю, Рако,
Рашо, рисо, Саво, Сако, Симо, Степо, Стою,
Стоко, стрико, тайко, тато, Томо, Тошо, Ћаћко,
уйко, ую, Херо. Цвею, Циго, чобо, чово, — тако:
бало, брбло, брко, буро, глиңо, глухо, гољо, гри-
во, губо, гуро, гушо, дабо, доро, дрљо, дроньо.
Ѓого, ждери, жило, жују, зею, зеко, зельо, злоћо,
кићо, кляко, кресо, крило, крњо, кушљо, липсо,
люто, маљо, мањо, мршо, муцо, нећо, посро,
рићо, рито, рово. роћо, слино, смољо, смрзло,
спахо, спремо, ћело. ћоро, ћосо, усро, хоћо, црњо,
цуко, чаю, шврћо, шишо итд. У овихъ се свиу
речи у 5-томъ пад. меня́ на њ: ба́бо: ба́бо; Но́во: Но́во;
по́бро: по́бро. Има јошъ неколико овакихъ речи,
али имъ се акц. не меня ни у 5-томъ пад. може
бити за то што имъ се постанакъ заборавио или
су се одъ нѣга яко удаљиле: Ба́йко, ба́йко, Ба́ш-
ко, Ве́љко, Вла́йко, во́ино, во́ко, Го́йко, Драш́ко,
Жар́ко, Здрав́ко, зли́ко, Миљ́ко, Мир́ко, Пав́ко.
Ра́йко, Ран́ко, сво́йко, Слав́ко, срч́ко, Стан́ко,
Стой́ко.

2. Съ акц. " на првомъ слогу: бра́йко, бра́ле.
Бра́йко, Ве́љко, Виде, Вилко, Виле, Го́йко, Горо,
дундо, Ѓор́ђе, Жив́ко, Ив́ко, Иле, Юре, кале.
Криле, Куле, Маре, Марко, Нилко, Новко, Павле.
побре, Ра́йко, синко, славѣ, Таде, тайко, Тале.

3. Съ акц. " на првомъ слогу: Бо́шко, Вит́ко,
Ву́чко, Ѓур́ко, Нени́ко, Пет́ко, Три́чко, мри́чко,
пла́чко, сѣ́йко, прото.

II. Одъ три слога:

1. Съ акц. ' на првомъ слогу: бубало, гатало, давало, причало, ѣскало, — осимъ овакихъ на мо юшъ ове: Мбйсиѣ, Мбйсило.

2. Съ акц. ^ на првомъ слогу: ѡбрѣиѣ, Пбйциѣ, — кѣмкало, пѣмтило.

3. Съ акц. ` на првомъ слогу: Ббжиѣко, Величко, Миушко, Тѣнацко, — набрчко, срдитко, — Доброило, Момчило, — Гаврило.

4. Съ акц. " на првомъ слогу: Блѣгоѣ, Ббгоѣ. Видоѣ, Спасоѣ, — несташко, — бѣяло, дизало, диркало, ецало, касало, мазало.

5. Съ акц. ' на другомъ слогу: Милѣнко, Любинко, Маринко, Миленко, Радинко, Радойко, Стаменко, дебелѣко, попишко, старойко.

6. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на другомъ: бѣбѣйко, зѣлѣнко, лѣлѣнко, Миленко. Недѣлко, — Вукайло, Драгойло, — Манойло, Мияйло.

7. Съ акц. " на првомъ слогу и съ ^ на другомъ само сложено: нѣмѣрко.

III. Одъ четири слога:

1. Съ акц. ' на првомъ слогу: ѣздирало, ѣмештало, ѣсертало, ѣзимало. — Дббровое, Любивоѣ, Миливое, — Антониѣ, Пѣтрониѣ.

2. Съ акц. " на првомъ слогу: Рѣдивое, — Арсениѣ, Вѣсилиѣ, Глигорѣ.

3. Съ акц. ' на другомъ слогу: бенѣтало, ѣмѣшляло, кривѣдало, оклевало, прикланало. — Алѣмпѣ.

4. Съ акц. ' на другомъ слогу: ѣбѣчило, Исѣило, — блѣбетало, заврзало, тумарало, — Атѣнацко, — Алѣксиѣ, Вилбтиѣ, Димитриѣ, Игнатиѣ, Ёремѣ, Танасиѣ, Тимотиѣ.

5. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на другомъ: злбнѣмтило, — Вѣѣѣтиѣ, ѣѣѣриѣ.

6. Съ акц. ' на првомъ слогу и съ ^ на третьемъ: вѣримѣсо.

7. Съ акц. ' на другомъ слогу и съ " на трѣ-
ћемъ: Алѣксѣндро.

IV. Речи одъ петъ слога:

1. Съ акц. ' на трѣћемъ слогу: задирѣвало,
зановѣтало, намигивало, приповедало.

2. Съ акц. ' на трѣћемъ слогу: Вратолѣмѣ.

ЖИВОТЪ КРАЛЯ СТЕФАНА ДЕЧАНСКОГЪ.

Друштво Србске Словесности сматра за єдну одъ свои главны дужности издавати на светъ, досадъ у поєдинимъ рукописима одржавше се производе србске словесности, а особито изворе и споменике старіє србске исторіє, како бы се ови драгоцѣни остатци знамените прошлости, не само одъ пропасти сачували, него и свима приступни учинили. Зато є у свомъ Гласнику наштампало више таковы старица, по рукописима наодећимъ се или у нѣговой или у народной библіотеци.

Садъ опетъ саобщтава овде важанъ за исторію србску, како политичну тако и литерарну. животъ краля Стефана Дечанскогъ, написанъ одъ Григорія Замблака єромонаха и игумана Дечанскогъ око године 1400. Истина да є овай споменикъ већ єданцутъ напечатанъ, у кнѣзизі IV Аркива за югославенску повѣстницу на стр. 1 до 29, (у Загребу 1857 године), али є при свемъ томъ Друштво нашло за добро у свомъ органу верно напечатати га по изредномъ рукопису србске рецензіє, налазећемъ се у народной библіотеци у Београду, єдно зато, што є споменикъ овай у Аркиву напечатанъ са врло многимъ погрешкама; а а како су морали штампати га са грађанскомъ азбукомъ збогъ тога што нису имали стары или црквены кирилски слова, то ни правописъ рукописа бугарске рецензіє, по комъ є напечатанъ, нису могли верно задржати; а друго зато, што Друштво, као што рекосмо, има при руци изреданъ рукописъ србске рецензіє, по комъ су могле

быти поправлѣне све оне погрешке коє су у Аркиву, и популѣни сви недостатци оногъ бугарскогъ рукописа, а тымъ начиномъ могао є саобити быти свету верно и подпуно наштампаи овай споменикъ, и то у своіой србскої формѣ. Ђръ при печатаню точно самъ сравнио ова два позната намъ рукописа, србскій то єсть наше народне библиотеке, изъ когъ самъ начинио веранъ преписъ за печатанѣ, и бугарскій, наодеи се у библиотеци свето-трончке сергіевске лавре кодъ Москве, по комъ є у Аркиву напечатанъ, а за кои посао употребіо самъ осимъ Аркива іошъ єданъ преписъ, кои има овде професоръ Алекса Вукомановићъ.

Писацъ овогъ споменика Григоріє Замблакъ* родіо се у Бугарскої, быо є найпре калуђеръ у Светой гори Атонскої, доцнѣ игуманъ манастира Дечанскогъ у Србін, а потомъ прешао є у Молдавію и быо є игуманъ манастиру Пантократоровомъ. Зашто и како є у Русию дошао, то се не зна; но кадъ су Литванци южноруске землѣ освоили и кадъ є митрополія изъ Кієва у Москву пренесена была, и после се одъ кієвске митрополіє сасвимъ отуђила, быо є овай Григоріє Замблакъ године 1414 у литванскомъ Новгороду избранъ за митрополита кієвскогъ, првогъ после оногъ отуђеня. Но како шѣ быо у Цариграду потврђенъ, то буде по заповести великога князя литавскогъ Витолда, одъ литавски епископа за митрополита посвећенъ 1416 године. Године 1418 быо є на црквеномъ сабору западне или римско-католичке цркве у Костинци, одкудъ се ошетъ вратіо у Кієвъ.

* По Историческомъ словарю о бывшихъ въ Россіи писателяхъ духовнаго чина, види Аркива кнѣ IV, стр. VI.

где є умръо 1418 године. У карамзиновой руской исторіи, у животу великога князя Василія Димитрієвића, обширніе се налазе вести о истомъ Григорію Замблаку; тако казує Карамзинъ да су га южноруски архієпископи. епископи и боляри, избрали за свога митрополита у Новгородку дана 25 Новембра 1415 године, пошто се безъ успѣха вратио са свога суѣтногъ путовања у Цариградъ. поради кievске митрополіе предузетогъ. Истый овай Григоріє, као човекъ врло чезнући за славомъ и верный приврженикъ великога князя Витолда. ревностногъ римокатолика. намеравао є већъ онда єддинити цркву грчко-католичку са римскомъ; зато є са више литвански боляра путовао у Римъ и у Цариградъ, али се безъ икаквогъ успѣха вратио натрагъ. Умръо є године 1419, многославльнъ у южнорускимъ земляма, проклинанъ као одпадникъ у северной Русіи.

Летописи руски хвале нѣгову ученость, писао є много, а међу осталима и ова дела: 1) Двадесетъ и седамъ поучителны и похвалны беседа. 2) Беседу о преносу св. Параскеве или Петке Трновске у Србію: прерадіо є такођеръ и животъ исте свете, написанъ одъ бугарскогъ патріарха Ѣфимія, а увео є у своіой кievской Митрополіи и поштованъ и светкованъ ове свете Петке Трновске. 3) Службу и животъ светогъ Ромила, Србскогъ светителя кои є око почетка 13. века живео; ово дело налази се у єдномъ рукопису народне библиотеке у Београду, одакле га є укратко саобштіо библиотечаръ Н. Даничићъ у Гласнику IX. 4) Животъ св. Стефана Дечанскогъ краля србскогъ; кои се налази у више рукописа у Русіи; далъ у монастиру св. Ювана Рилскогъ у Бугарској, у рукопису, кои се зове: Панагиріикъ граматика Владислава, писаномъ године 1479. и у србској народ-

ной библиотеци у Београду. Сви ти преписи живота Стефана Дечанскогъ быѣ по свой прилици бугарске, а овай є београдскій сръбске рецензіє.

Рукопись, по комъ се овай животъ овде у Гласнику печата, као што рекосмо, чува се у нашой народной библиотеци при Попечительству Просвете, а добавлѣнъ є за шо одъ г. Йордана Хаци-Константинова. Книга ова єсть Зборникъ, садржаваюћи у себи разне предмете, писанъ є доста лепимъ читкимъ полуставнимъ писмомъ, одъ две руке, на лепой якой и гладкой памучной хартии, у величини обичне осмине, и тврдо є везанъ у дрвене кожомъ обложене корице, али листови су многи разшивени, а неки изъ почетка и недостаю; има садъ свега 222 листа. Садржава у себи слѣдуюће предмете:

1) на листу 1—16 службу св. Стефана Дечанскогъ, одъ кое нема у почетку неколико листовъ.

2) на листу 17—24 „месеца того ѿи память святаго великомученика въ црехъ стефана сръбьскаго нже въ дѣлахъ“. Напечатано є у Србляку, али є онде руско-славенске рецензіє, а овде чисто сръбске.

3) на листу 25—80 „месеца носмврїа ѿи житїє и жителство святаго великомученика въ црехъ стефана сръбьскаго нже въ дѣлахъ“, то єсть ово кое овде печатамо. На листу 80-томъ написанъ є свршетакъ овогъ житїа тако ситнимъ словима, да се збогъ побледившегъ мастила єдва прочитати може, и мы смо га напечатали помоћу рукописа Господина А. Вукомановића; али изъ поєдины речи самого овогъ микроскопскогъ писма, уверили смо се, да є то заиста она завршуюћа посвета и молитва, кою є списатель овогъ житїа Светителю управіо, и коіомъ се оно и овде свршує.

4) на листу 81—93 „слоужба индоутиныхъ кралоу бали-скомє месеца октемврїа л. нже въ свєтыхъ и въ бля-

тоуѣстѣн великаго богоноснаго Стефана. свѣитри прѣвещѣ крамѣѣства сръбскаго“.

5) на листу 93. страни другой до листа 96. споменъ светителя кои падаю на истый дань, „месеца того ѿ зиноуѣ и зиноуѣ. маркѣана епископа сѣракоуѣнскаго. мученице ектрѣнѣ. класѣны, ѿсиѣла на трѣарха, естерѣа, класѣдѣа, неѣна. и неѣнилы. въ тѣжде днь паметь скетыхъ апостолѣ ѿ ѿ. терентѣа, марѣа ноуѣста и артемѣа. скетый апостолѣ арствоуѣа“.

6) на листу 97—107 „въ тѣжде днь паметь нже въ скетыхъ и въ благоуѣстѣн великаго и въ милости изещнаго. богоноснаго стефана. прѣвещаго свѣитри крамѣѣства въсее сръбскыя землѣ и поморскыя“, то есть Милутина. Найпре е животь до листа 103, а после иду ирмоси до 107 листа, кои е сасвимъ ново писанъ и доуѣны улепѣнъ. Ово е веѣъ печатано у Србляку, али нешто преиначено и руско-славенскимъ начинѣмъ, а овде е србуля.

7) на листу 108 свршетакъ живота св. Панагѣота. На чистой заднѣой страни овогъ листа стои старимъ писмомъ забележено ово: лѣта 7347 (т. е. 7047=1538) мѣа декемѣрѣа 31 днь оу понеделникѣ доуѣ ваѣа оу софѣю.

8) на листу 109—128 „житѣе и жизнь благоуѣстѣнаго крамѣа стефана сръбскаго. монаха ѣсѣктѣста“. то есть Драгутина. Починѣ: „по еже добръ оуѣбо и богоуѣгодно житѣе прѣпроводиншоу въ землѣнѣмъ семъ и маловрѣменинѣмъ наѣелствѣ“ и т. д. а свршуе се: „быѣа же прѣставленѣе сего влаженнаго месеца марѣа въ кѣ днь“. и т. д. На заднѣой страни овогъ 128 листа како се обрне горе стои старѣмъ рукомъ и истимъ мастилѣмъ ово: сѣписано послѣжде геѣргнемъ граммѣтѣкомъ. благослови ѿуѣ.

9) на листу 129—156 „житѣе богоуѣгодно и жизнь непороуѣна благоуѣстѣныя и хрѣстѣлюбныя госпѣжде наѣае блаженныя монахѣа елѣны“. Починѣ: понѣже воуѣа

сткими поутъ оубо жестокоъ ієсть и остръ нмѣ тѣснѣи и притрапѣ шѣствѣи и т. д. а свршує се: сконча же се житіє богоугодно о господи блаженныи и хрїстолюбивыи монахѣ елсини и т. д. Ово є животъ Србске краљице Елене, жене краля Стефана Уроша I великогъ, рођене француске принцезе, по Царо-ставнику Архієпископа Данила, кои іошъ ннє нгда печатанъ.*

10) на листу 157 едно писмо или кратка беседа врло ситно скорописнимъ али старинскимъ словима писано, аскетичногъ садржая, починѣ: оублажю вашъ жизнь ѿ дрзѣи ꙗко благодарзновенна ієсть, и плаую се моеє жизни, ꙗко непотребна ієсть и т. д. а свршує се: аще же и азъ нехнѣхъ нахнѣхъ се, нѣ правъ съвѣтъ сътворити вѣмъ.

11) на листу 158—198 „житіє и жизнь преподобнаго ѿца нашего ѿдана рилскаго. въ нѣмже и како пренесенъ бытъ въ тръновъ, съписано Еуфиміємъ патрїархомъ тръновскимъ. на конѣци же слова и ѿ обновленіє скетіє обитѣли его нжє въ рылѣ, и како пакы пренесенъ бытъ ѿ трънова, въ тѣже славнѣи монастырь рылскій. На страни до овогъ написано є врло ситно црвенимъ мастиломъ ово: съписано послѣднимъ къ дїацѣхъ владиславомъ граматникомъ, благослови ѿує. Житіє св. Іована Рилскогъ са службомъ нѣговомъ већъ є напечатано по рукописима бугарске рецензіє, наодећимъ се у Рилскомъ монастыру, а за печатно урѣћенимъ одъ Еромонаха рилски Неофита и Іоасафа, у Београду 1837 године у 4.

* Я самъ га верно преписао и за печатанѣ приу-
готовно, но валя га іошъ сравнити съ рукопи-
сомъ Даниловогъ Царо-ставника, кои се чува у Па-
трїаршеско-Митрополитской библиотеци у Кар-
ловцима.

12) на листу 199—222 и последниѣгъ. житіе и жизнь прѣподобнаго ѿца нашего іѡакима сараиданорскаго.

Цела ова рукописна кнѣга чини се да є писана одъ два човека, у истомъ форматѣ и после текъ уедно везана, єръ се могу сасвимъ добро разликовати две руке, єдна мањнимъ сабиеннимъ словима, као што су писана: житіе краљице Ёлене, житіе Драгутиново и Милутиново, и то є вальда писао онай граматикъ Георгіе, кои се именує после житія Драгутиновогъ на другой страни 128 листа; а друга крупнимъ и поређе писанимъ лепимъ словима, коіомъ є писано житіе Стефана Дечанскогъ, Іована Рилскогъ и Іоакима, а то є писао онай граматикъ Владиславъ, кои се именує на листу 158.

Што се тиче разлика између она два рукописа, кое имамо предъ собомъ одъ овогъ споменика, они се разликую међу собомъ єдно свима онимъ свойствима и знацима, по којима се опредєлюю рукописи славенски рецензиє бугарске и сръбске, съ тимъ додаткомъ да се у овомъ бугарскомъ налазе іоншъ знаци, кои сведоче да є доцнїе одъ Руса переписиванъ. Тако на примеръ онай првѣй има најчешће ж, где нашъ сръбскій има оу као дрѣгъ место дрогъ; а где овай има ѡ ѡ, или ѡ ѡ ѡ, као похвалати сѡ, где нашъ похвалати сс; распалѡхѡсѡ место распалѡхѡсѡсѡ; а знаци рускогъ писара єсу: недостѡтѡуно место: недостѡтъѡуно, оутѣрѡдѡти, место: оутѣрдѡти, столѡа место стѡлѡа, совершѡнѡ место свѣршѡноу, ѡє ѡстѡмъ место ѡѡ ѡстѡмъ: ѡѡзложѡшѡмъ место ѡѡзложѡшѡмъ, ѡѡзложѡшѡ сѡ место ѡѡзложѡшѡсѡсѡ, сѡсѡфѡрѡ место сѡсѡфѡрѡ, ѡфѡнѡсѡтѡ место ѡѡнѡсѡтѡ, и др. Друго іоншъ се разликую и по томе, што є овай београдскій поднѡвѡи и у обште исправнѡи

одъ оногъ рускогъ. Одъ свію овы разлика найважніє назначили смо овде подъ броєвима, подъ коима є ставлѣно. како су исте означене речи или читави ставови у рускомъ рукопису написани, и шта є у нѣму изоставлѣно или преиначено.

Дрѣ Я. Шафарикъ.

Месеца Ноемврїа. ѿ. житїе и жител-
ство святаго великомученика къ ца-
рехъ Стефана сръбьскааго, иже въ
дѣлахъ съписано григоріємъ минхомъ
и ирѣзвѣтеромъ, игоумениомъ быв-
шимъ тоєжде ѡбытѣли.

Благослови ѡтѣе.

Бѣше и се великааго и славыишаго сръбь-
скаго езыка. не тѣмъ коннственными силами дру-
гихъ езыкъ прѣвѣсхѡдити. и славою и богатъ-
ствомъ. и мѣста красотою и величїемъ. иже
ѡкрѣсть соущихъ прѣводѣвати. и нѣ царьми бла-
гоуспѣвшими и прѣмоудрїими красовати се и
похваляти. къ нимъ же и пауче ꙗко имѣе любовь.
въ съписани въспомѣноухъ ѡбщаго царствїа име-
немъ. корѣнь бо иѣкыи¹ снмъ рождѣнїю бывъ и
царствїю виновнъ. Сумѣонъ трѣ великыи² су-
мѣонъ иже въ царствїихъ царекыи³ вѣсѣхъ оуго-
дникъ. Сумѣонъ иже царствїа високоє смѣри-
кїи⁴, и великоє ипоуство възлюбивїи. Сумѣонъ
добрїи кони великааго воеводи. иже не ѡбѣза се

¹) иѣкыимъ. — ² три великыи. — ³ и цркви. — ⁴ нема
одъ „оугодивїи“ до „смѣривїи“.

каѣнами житїа, нѣ коєкодѣ оугоднѣ бмств. Сумѣноу ономѣ богопрїємномѣ къ истинноу друугѣ. мною же и велюуаниши. Елико бѣо благодетѣ сынѣ велюуанша закона. Толико и благодети слоужителю. пауче сынѣ таниникѣ велюуаниши.

Корѣнь оубо благѣ сїи ѣко же рѣхѣ Сумѣонѣ, доволиїи наслѣдинкѣ изѣостави царствїю. къ свое крѣмѣ ѡтѣ снхѣ которагождѣ паучелство прїемлюща. не ѣко же великаго Константина снпоче же и нетїе възмоуцїлюще црковѣ еретнѣскыими каѣнами. и еллуескыими свѣрами же и касными. нѣ благоустьникѣ и богомоудрнѣ же и боголюбѣзнѣ правеще коннственое и проуче вѣроученое стадо.

Паунилющоу же ми повѣсть о великомѣучницѣ и цари. кѣннматн зсрѣдно молю. бѣоблюбѣзныихъ⁵ вашихъ дѣлахъ⁶ прѣдложенїе. и аще утѣ недостатѣчно боудетѣ. прошоу васѣ милости сподобити мѣ. ннмоу рѣзко покѣдлющимѣ ми и которомоу же снхѣ своа оутвѣрдити хотѣшѣ. нѣ азѣ на мѣуеника оуповахѣ, ни ѡнѣмѣ⁷ ни ѡнѣмѣ благодетѣ испокѣдоую, нѣ тѣго помощи надѣхѣ сѣ, къ тѣго похвалномоу житїю зстрѣмнхѣ повѣсть.

Милоутии нже по великомоу сумѣонѣ уетвѣрѣти раждаетѣ Стефана, великаго благоустьїа стаїна и царствїїа венѣцѣ. и юже⁸ въ свѣршенноу изроу възроста вѣше, текоушѣ на мнозе крѣмєни. ѡбрадованнѣ⁹ же и свѣтаѣ къ вѣсѣмѣ.

⁵ боголюбѣзныихъ. — ⁶ доушѣ. — ⁷ ѡвѣмѣ. —

⁸ оуже. — ⁹ обрадовавѣ.

страхоу господню поучас се присно. и тѣмъ ѿтъ
всѣакого оукланіе се здала. и мно҃гаа зѣѡ ꙗже
ѿтъ юности моужа испракасиѣа благопрістоупни
къ бесѣдоующимъ. тихъ словомъ. милостиемъ къ
страждоушымъ. грьдние же толнко къзгноушаше¹⁰
се. ꙗко таковомоу ниже поне тѣго ѡуима ꙗвля-
ти се. тѣмъ и въсѣмъ сръдцѣ и разоуми къ тѣ-
го любви раснааххоу се. и въсь¹¹ бѣше кминѣ-
го положи въ помощника ссѣтъ, и къ томоу едино-
мъ зръше. иъ что пострада. зѣвистъ дѣаволь по-
движе доброе присно ненавидѣн. слоуженію же
таковоу. жена тѣго въслоужитель¹². ѡ моихъ
слъзъ. аще прѣродителско¹³ въ раи великомоу-
дріе прѣможе женскаа лѣсть. здѣ¹⁴ что нехотѣ-
ше сѣтворити ѡ¹⁵ тыцѣемыхъ. и слышите.¹⁶
Приходитъ царица къ царю. аще показоуеъ дре-
хло. неокрашенъ и неѡбычнъ въходъ. слъзы непоу-
щаетъ. и ниже ѿтъ въноуѣрѣ пламенемъ прѣсѣцаетъ
гласъ. и да събративъ рекоу. на ослѣпаеніе ѿтъца
подвижеть прѣкородиномоу синз. Синоу въ исти-
ноу вѣдокнуоу їсакхоу. благопокореніемъ¹⁷ и по-
слоужаніемъ. не невѣдаше¹⁸ оубѡ онъ ꙗже ѡ
немъ оумышляемаа. иъ и мнѡжаніи ѿтъ кне-
зовъ¹⁹ и вельмоужѣи²⁰ тѣмъно оутиемъ бѣше, къ
небоен ѿтъ ниже тѣмъ странахъ съ мнѡжѣствомъ
кон оуклонити се. и ѿтъ ниже оубо наиъ съшля-
клеміе изѣбѣжати лѣсти. съкрышене же въ все съ-
дрѣжаніе царѣствіа ѡдѣати се. иъ невѣсхотѣ синхъ

¹⁰ возгнѣня. — ¹¹ все. — ¹² тоговѣсѣжителю. — ¹³ пра-
рѣдителя. — ¹⁴ здѣ. — ¹⁵ ѡтъ. — ¹⁶ слышети. — ¹⁷ благо-
кореніемъ. — ¹⁸ не видѣше. — ¹⁹ князевъ. — ²⁰ великоуждѣ.

послаоушати. боаше соудивъ божїе еже ѿ немъ
 окръпленїе. на ползоу всакомоу бывлющее. иже
 въседѣшнє на того улюбѣкомѣе себѣ възложшнмъ.
 неже улюбѣускаго съвѣта и помощи. и прѣвы-
 клаше проуеє правды дръже се и незлобїа. мнлос-
 тинїєю же и молитвами себе ѡградилъ.

„Владико всехъ“ глаголю „и бже. киднмїе
 же и некиднмїе твари єдине съдѣтелю. къси срьд-
 ца свѣдѣтельствѡванннхъ ²¹. въси прѣжде въса
 бытїа нхъ. помншлїенїе уловеуьско исповѣсть се
 тебѣ и ѡстанкѣ помышленїа прлздноуєтъ ти.
 Внждь аше єсть неправда къ срьдци моемъ. внждь
 аше поуѣь безаконїа къ мнѣ. испитаєи срьдца и
 оутроби бже праведно. внждь аше истиннаа соуѣь
 ѿ нхъ же оглаголоуѣють ²² ме. и соудн праведнаа.
 и оутиши неправедно на ме ожестоуишиоую се
 родителноую оутробоу. и прѣѡбрати на мнлѡкнїе
 мнлости, движоущее се стрѣмленїе, иже при ес-
 фирѣ ²³ оукротивїи въспомѣвшїи се гнѣвъ асоуи-
 роу цароу мидїнскомоу. Спаси оубо мене въсе-
 зрїтелю владикѡ къ вѣдѣ соуѣща. и близъ ²⁴ єлико
 не оу неправеднїи ²⁵ соудъ поѡдетн хѡѣѣща. ѡѣѣца
 же моего и цара злзорнаго прѣмѣни и пороунаа-
 го дѣланїа. ты бо ѡкованїе изводиши моуѣь-
 стѡмъ. и твоа мышца неизуѣтннѡ ²⁶ снлааа
 мнѡго пѣтїи цароу.“

Сице довлѣстннн стефанъ тѣснотѡу срьдца
 своего богоу єдиноу въдомо творє и нани въсоу

²¹ съ дѣтельствѡва. иныхъ. — ²² оглаголавають. —

²³ есфирѣ. — ²⁴ ико близъ. — ²⁵ оу праведны. —

²⁶ неисчетно

надѣждоу спасенїа къзлагаетъ. въ царьскыи хождаше благоговѣннѣ оубо и благоуиинѣ. радѡстнѣ къ вѣсѣмъ показоуе обыуан иестъствннн. Въ прѣдстоаннн же иже къ ѡтьцоу смѣренъ иъкакѡкъ и сконствнѣ образъ имѣе по истннѣ. иъ оумалѣаа промышленїа снла о таковѣмъ науннанїи, ико да и неправедною кзкою искоушенъ бывъ, праведнымъ вѣнцѣмъ ѡтъ жиконауеланїе вѣнуаетъ се роуки. Его же кромѣ троудѡвъ и потоки еже о истннѣ, невъзможно спѡдѡбыти се кѡмоу. Уто иже²⁷ ѡтъ здѣ. достоннаа оумнленїа и слѣзамъ повѣсть прѣодоле женскаа лѣсть: побѣди се царева прѣмоудрѡсть. женьскыи оухыщренїемъ. подклоиисе ѡтъаа моудрѡсть²⁸ женскон слабости. оугасе²⁹ родителнаа топлота женн кестоудїемъ. етъ³⁰ кыветъ праведни неправедно. незловывїи навѣтомъ лютѡмъ. млностнїи немлностнїно. и ѡ безмѣстїа³¹, ѡуїю лишааетъ се. и да не иѣктѡ³² ѡтъ иже не добръ кннемлющїи хъ, къзыминтъ ме³³ сїа слыше. Стефана оубо похваляти. и того же достоннохвалнаго и скетаго наиимъ словеси ѡбезуѣствати.³⁴ Да искоудетъ таковаго безмѣстїа. тогова бо ѡтъца ико благоуѣствѣа³⁵ и правїе нашее вѣры поборника. съ светымн нмаи и ико ѡтъ бога того мощемъ иетлїино съблюденнннн. покланяемъ се тѣмъ и цѣлуемъ освещенїе прїемлюще. и молимъ того ѡ насъ къ владицѣ ходатаиствовати. ико нмоущѣхъ многыа ради испра-

²⁷ то же. — ²⁸ твердѡсть. — ²⁹ оугасеа. — ³⁰ итъ.

³¹ безвѣтїа. — ³² кто. — ³³ възминтсѣ. — ³⁴ обезчествовати. — ³⁵ ико честива.

касиїи къ нѣмоу дръзноватиєс. нъ женское об-
 лагаемь еже съ дѣлакомь съгласїе. и зазороу
 малоу подлѣжитъ, за нѣ послоушаєъ томъ. немн-
 досрѣдѣ соуду отдѣсть прѣкороднаго. та же
 таково соудѣ. яко соломонь сказоуєтъ. Рече
 бо синь прѣмоудрь кеселитъ отыца. нъ и ѿ семь
 незазирати емоу длѣжно єсть иже добрѣ разоу-
 мыслиюцимь.³⁶ иже и великы константиъ³⁷, и
 прѣвїи хрїстіаномь царь. толикы и тако с³⁸. ели-
 ко въ благоуєстїи и прѣмоудрости єстьствїи же
 и вѣнчаниєн жены доукамы вѣроваєъ словесемь
 лѣжїимь. сина своего прїска оубыть. добра же
 и блага моужа соудѣ. та же послѣжде сїю оубѣ-
 дѣєъ съгласїє и тоу зѣмь соудомь ираєднїимь.
 Кыдѣсте³⁹ ли кызюбаєишии жены доукаєство.
 слышасте ли оудомь ирѣвѣстїи сїихъ коварство.
 нѣмѣ оубѣ такоїи и когѣпросвѣщенїи же и
 прѣмоудрїи константиъ иєнзюкрѣте прѣжде си-
 новїаго оубыствѣ тоє зло кыєиєство. Аще бо
 сїе оубѣдѣєъ бы, не бы на любезїишаго соудѣ
 иєнєсѣ, нъ на тоу самоу ю въ нїєн же дѣлаєъ
 кєєѣдоуашє. послѣжде же оубѣд⁴⁰ єгда раскаи-
 нїємь. нѣмѣ же ползѣвати⁴¹ можашє. нн же
 сина въскрѣсїти моцию єє. и єже неѣсмотри
 прѣвѣ разоумному окоу прїкрївѣшоу сє доука-
 вїиши глаголи здїє жены, по сѣдѣани оубыствѣ
 позна утѣ сѣткорнѣ єсть. тожде поєтрада и адамь.
 вѣдѣашє ко яко добро послоушанїє еже заповѣдѣ

³⁶ размыслиющимъ. — ³⁷ константиномъ. — ³⁸ таковой. —

³⁹ видите. — ⁴⁰ послѣжде увѣдѣ. — ⁴¹ пользоваться

сѣздатель, и зло прѣслоушаніе⁴². прѣмоудръ бо
 бѣ, ꙗко уюдноє дѣло роукоу божією. дѣшею сло-
 весною и оумною поучень. и вѣдаше добро и
 зло. нѣ зры свѣтъника зла. ꙗко прѣвѣе жепоу
 зловѣи. жепою же аѣама повиноу косноути се
 ѿтреуєнномоу дръвоу. и еже прѣжде вѣдѣахоу
 ѿть естѣства прѣслоушаніа злоє сѣе дѣломъ нави-
 коне покоривше се зломоу свѣтоу. и многаа
 нѣаа таковаа и уислоу доволна. ѿть божѣствомъ
 нѣхъ писаніи вѣдѣть. нѣже о сѣхъ оупражнѣюще
 се. намъ же къ повѣсти слово да ѡбращаетъ се.

ꙗко оубѣо стефанъ сѣе пострада оумилѣнноє
 лишеніе зрака. мѣсто же бѣше нѣдъ же сѣе сѣдѣа
 се, поле окуєе именоуємо⁴³. нѣдъ же и храмъ
 молитвѣи бѣше, великомоу архієрархоу хрѣстокоу
 николѣх. и люте ѿть колезѣи страдаюу проба-
 даемоу, и взнемогшоу послѣднѣе и лежецоу ис-
 безъ мала мръткоу. ноуи сконѣаваюи се сѣномъ
 тѣнѣомъ обѣеть вываєть. и зрыть моужа прѣд-
 ставша ємоу, свѣщеннолѣнно видѣніе⁴⁴ нмоу-
 ца. свѣстѣтельскою же ѡдѣждею оукрашена соу-
 ца. благодѣти же свѣтлостъ на лицѣ моужоу сѣа-
 ше. носѣца⁴⁵ на дѣснои скоєи длани ѡбѣ его
 изкрѣженіе ѡуи, и глаголюца къ нємоу. „не
 скръѣмъ стефане. се бо на длани моєи твои ѡуи.“
 и съ слѣвомъ показоваше ємоу носѣмоє. ѡнъ
 же ꙗко мѣше се глагола къ нємоу. и кѣо сѣи

¹² нема одѣ „ѡже заповѣда“ до „прѣслоушаніе“. —

⁴³ поле оѡчеє сѣе сѣдѣмо. — ⁴⁴ свѣщеннолѣнна
 видѣніа. — ⁴⁵ нема одѣ „благодѣти“ до: „носѣца“.

тѣмъ господи мои иже толикоє о мнѣ прилѣжаніе
творен. и явлен се азъ есмь рече⁴⁶ николає, ми-
ръликийскыихъ⁴⁷ епископъ. възклонивъ се оубо
отъ сна, богови благодареніа възснанахъ смѣре-
ніемъ срдца и того оугодникоу. Познавахъ же
и нѣкоє не мало облагценіе болѣзнемъ. таже отъ
тѣхъ къ константины градъ поснааетъ се заточень
бывъ. тако и съ двоими его дѣтми. Вторѣи по
младнѣствоу⁴⁸ посещѣиихъ възрастъ. и въ обытели
всѣхъ бога и вѣсдрѣжителю прѣбывати повелѣ-
но бысть. отъ иже тогда царствоующаго, Андро-
ника глаголю палсолога. никомоу иномуу къ шѣ-
моу приходити въ бесѣдоу закъшахъ, развъ нгоу-
меноу обытели. и имъ же онъ повелѣтъ. И тако
прѣбывахъ довлѣи оусрдно прѣносе заточеніа
ноуждоу. къ себѣ такоаа присно вѣщає: „трѣпѣи
стефане. въ трѣпѣиѣи вашемъ стежнѣ дѣше ваше
рече господь. иъ и въ прѣмоудрости писано ієсть.
іако злато въ грѣниахъ искоусѣи нхъ напастми. и
іако вѣсеплодїа жрѣтвоу прїєтъ нхъ. и благодарє
никакоже прѣстахъ, апостола поминѣ глаго-
люща: и благодарни бываѣте. Иъ и уесто молѣ-
ше се. и колѣно-прѣклоненїа многаа твораше.
Братїамъ же на правило съвыраемомъ тѣ⁴⁹ прѣ-
вѣи обрѣташе се. стос до съвршенїа пѣнїю не-
водкижно. іако и настоєщомоу самомоу и вѣсѣмъ
братїамъ дивити се того бѣдрости и тѣшанїю. и
сихъ ради плаче отъ вѣсѣхъ любили бѣше и ми-
лоуемъ. и вѣсако прилѣжаніє о немъ показоаа-

⁴⁶ нема „рече“. — ⁴⁷ мыръликейскихъ. — ⁴⁸ младен-
чествѣ. — ⁴⁹ той.

хоу. и уесто къ нѣмоу бесѣдоваахоу, ползоу немалоу прѣмлюще. многаа ѿтъ писаніи къ въздржанію тѣмъ изглаголющоу. Къ снмъ и апостола въ срьдоу приводѣше зѣща, недѣстонна быти страданіа нннхшнхго вѣмене къ хотѣщюи славъ ѿтъкрити се въ насъ ѿтъ кога. и елико вѣнѣшнн нашъ уловѣкъ ѡбетнваетъ. толнко вѣнзтрѣшнн⁵⁰ ѡбнваетъ се. Снще онъ своа страданіа къ второу полагае, приходящнхъ къ нѣмоу братіи ползоу промышлаетъ. и словеси мнѡгосмѣреное нмоущнми мнѡжанше же оуунтелное. тѣмъ еже ѿтъ посннѣства⁵¹ ѡблѣгуаааше колезны. Неоутанше се такоаа и самодръжа. нѣ и ѡнъ слышатель бѣ, похвалномоу прѣбыванію моужа. и вѣсь бѣше къ оуднвленин, тѡго любовію крѣпко ѡбъемлемъ. кко и уесто къ себѣ тѡго призивати въ царьскаа и многаа ѡ ползы съ ннмъ бесѣдовати. такоаа бо есть добродѣтель. любодобротныхъ оубѡ влѣуетъ къ себѣ злобннхъ же стыдѣти се сею творитъ.

Тогда же нже на разлыунаа вѣмена разланннн ереси възмоутикнн црѣкокъ крагъ. нетрѣпѣше тншннѡу великоу црѣкви нмоущн. и хрѣстокоу стадоу на пажнтехъ благоуѣстїа пасоущоу. нѣ нѣкоѡго карлаама нзнесе акундннатъскыѣ⁵² ереси науелннка. и снмъ многаа метежа нсплѣнн се црѣкокъ. нмоуща съ сокою едннмоудрнїе многы, науеже едннѡ погмѣланїе и оууеникы, безымыстннхъ велѣннн. нже оубѡ еднносѡущное разврацїанне по змокрѣдномоу

⁵⁰ вѣнзтрѣннѣ. — ⁵¹ постннчества. — ⁵² акундннѣстѣкїа.

арїоу. Духа же прѣскетаго хоулаше⁵³ по скертї-
 ному макїдонїю. иъ и прѣображенїе владїуїе
 истинно на горѣ факори быкше прѣдъ скетыми тѣго
 апостолы и оученикы показавшоу⁵⁴ славоу своего
 божества. Моусеа тогда же и їаїю своею пензѣ-
 утенно силою властїю прѣстакн. звѣдає снхъ
 яко богъ сїи насъ ради вѣлоубѣнѣ сѣ живїими
 и мрѣтвими вѣладеть. тѣ вѣсестрастныи. при-
 видѣнїе быти оучаше а не истинно. и мнѣзы тѣго
 срсен послѣдоваше. и православынхъ ждрѣбы вѣ
 нѣдкнзѣ вѣше. по вѣссыз же царьскѣмоу оному
 градоу вѣстанїа и мѣкн и раздори творахоу сѣ.
 Овѣмъ оубо злославїїмъ прилагающымъ сѣ. овѣмъ
 же прѣтивещнымъ сѣ и тѣхъ обавуающимъ. и оубо
 нже тогда црѣковнаа правен нже вѣ скетынхъ по
 истинѣ афанасїе⁵⁵ сѣкорѣ сѣстакнѣ. тоу и злѣмоу
 дрѣномоу варлааму соучноу. сѣ тѣго злославны-
 мъ пѣкѣмъ. єдїносоучное оутврѣждаєтѣ, яко
 же и нже вѣ никїен ѡтцїи прѣдаше.⁵⁶ и нже по
 ннхъ даже до толї вѣсемѣнсїїи же и мѣстїїи⁵⁷
 сѣкори оутврѣдише. Светѣе же прѣображенїе хрї-
 ста бога нашего истинно быти нзѣмсїїи. варлаа-
 ма же сѣ тѣго дружнїною нехотѣлаа повыноути
 сѣ, афанѣмъ прѣдаєтѣ, и ѡтѣ сѣкорїїе нзганѣтѣ
 црѣкве. Варлаамъ оубо яко посрамлєнъ быєтѣ и
 до конца нзложєнъ змїїи оїаїїю и єїє крѣтати
 мнѣше сѣ. тѣмъ же и вѣ скертїїи своєи кѣтѣ
 ссєкѣ заткори неисходнаа и на крѣмъ оумѣта.

⁵³ похлѣмше. — ⁵⁴ показавшемъ. — ⁵⁵ Афанасїе. —

⁵⁶ вѣ никїен предѣша отцїи. — ⁵⁷ и помѣстїїи.

стѣпнсоуе развращенѣи вѣдѣнїѣ на црѣковь. и бого-
 борни острѣ езыкѣ на православное.⁵⁸ таже на-
 прасно поѡдѡбно дикїю ослоу скоуникѣ. благоу-
 стыкое⁵⁹ сѣмоуѡшаше. и мноѡгы съ ѡтѣтрѣже
 къ погыбѣли елико къ моуѡжехъ и елико къ женахъ.
 нѣ и ѡтѣ иже къ царьскыхъ.⁶⁰ и самыимъ скоп-
 цемъ царекѣ слоужышимъ.⁶¹ стырѣтопоснаго свое
 ереси кѡда прѣподасть, и просто, безъ мала вѣсь
 градъ непослѣдока.

Снмъ тако нмоуѡчимъ, по ѡзыуномоу царс-
 вїи, призвана творить стѣфана къ себѣ. и мно-
 зымъ оубо словесемъ реуениомъ бывшемъ. елико
 о спасени дѡше и ѡ царьскыхъ правленїиныхъ.
 вѣспрїемъ богодѣхновеннымъ стѣфанъ къ вѣсьмъ
 минши ми се реуе ѡ дрѣжавїи⁶² въ царехъ
 богови и царѣ царемъ благооугоднѣ быти, пра-
 вленїи царьскими. еликовыми и конискими⁶³
 уними. кротостїю. смѣренїемъ. правооудїемъ. исти-
 ною. прѣмздрѡстїю же, мноѡгыхъ иже прѣжде
 тебѣ быкшїихъ царей прѣвѣсходѣша. къ едному
 же неѣмъ како ѡ боговѣнчанїи⁶⁴ погрѣшающа.
 еже іестъ глава вѣселенїи и вѣнцѣ царсткїю. ѡ
 немъ же апостолы вѣселенїюю обтекоше, и къ
 правѣи вѣрѣ прикѣдоше уловѣуство. иже къ ѡтѣ-
 ца и снѣ и свѣтаго дѣха. ѡ немъ же мѣуеници
 плѣти и крѣви непоцѣдѣше, еже іестъ благоу-

⁵⁸ нема одѣ „на црѣковѣ“ до „езыкѣ на“. — ⁵⁹ бла-
 гочестивыя. — ⁶⁰ нема одѣ „къ погыбѣли“ до „но
 и ѡтѣ иже.“ — ⁶¹ слоужащимъ. — ⁶² въ всемъ
 мнїи ѡ дрѣжавнѣи. — ⁶³ воинственными. — ⁶⁴
 благовѣнчанѣи.

стыє. и царь къ нѣмоу. и како оубѣ о благоу-
 стїи нахъ минши погрѣшати. глаголи ѿ дроуговъ
 и братїи изрѣдѣвши. и стефанъ, ꙗвлено іестъ
 рече ѿ царю прѣзырающомъ пастироу вѣхїи иже
 въ стадо вхѣдъ и неѡтыгонѣшоу сего, таковоу
 жде быти и томоу свѣрхъ. аще и пастира носитъ
 имє. не бо имена дѣла почитаютъ. нѣ дѣла имена
 прославляють.⁶⁵ и еже злославїе оставляти и
 неѡтыгонити могоущемоу, злославноу быти соуд-
 нити се. ѡтъ иже добрѣ съмышляющїихъ. иѣсть
 праведно ни же поудбно ѿ царен свѣтаѣнши.
 прѣстоломъ царствїа поубѣншоу ти соущоу и
 толикоу стадоу ѡтъ хрїста пастїроу поставленноу.
 того врагы въ своемъ градѣ⁶⁶ дрѣжати. нѣ ꙗко
 вѣкы дѣше тѣнїе ѡтыгонити. дадеує. и съ да-
 видомъ нѣти: ненавидѣще те господи възнена-
 видѣхъ. и ѿ вразехъ твоихъ и стахъ свѣршен-
 ною ненакнстїю възненавидѣхъ ихъ въ врагы быше
 мнѣ. нѣ ни въ прѣдѣлахъ богодарованїе ти ѡбла-
 сти никако же сихъ оставляти. Сице аще сътво-
 риши, црковнїе збѣ оуставиши раздорн, и миръ
 глѣбокъ дароуєши⁶⁷ православнымъ. царствїа
 же скуптра възвелнѣши, и истиннѣ царь истин-
 нымъ хрїстіаномъ боудеши. ꙗко истиннѣ пастырь
 ѡтъ⁶⁸ общаго владнky мѣздоу прїимеши. тамо-
 шнѣаго царствїа непрѣходноє.

Сїа⁶⁹ слышавша самодрѣжа и словесно-
 моу разоумоу моужа оудыкѣша се и прѣмоу-
 драости мнѣаго того рѣше. благодарити же и по-

⁶⁵ нема одѣ „нѣ дѣла“ до „прославляють. — ⁶⁶ ста-
 дѣ. — ⁶⁷ даєши. — ⁶⁸ и ѡтъ. — ⁶⁹ сице.

хвалити⁷⁰ божіа уловѣхъ. и къ нѣкимъ ѿ нже томоу обыуиіхъ рещи съ оудывлєніємъ: велики⁷¹ моужь въ разоумѣ великъ. и оумнима пауе многозрителѣиши ѿума, аще и телѣсныє затори. Н абыє повѣлѣ караама оубѣ къ нємоу свезданиа привести. тѣго же единомыслєніе изгнати изъ града и по всєхъ градохъ же и въ сєлєхъ тѣгѣкы дръжавы непрїетномъ быти. и овъ оубѣ оубѣдѣвъ повєлєиное. нѣкто бо ѿ нже въ полатѣ тогокы ересы сїи възвѣсти емъ въ скорѣ. и въ корабель вшыдѣ въ ринь ѿтѣеже. злоуѣстыкое же тѣго сѣмнище, ѿтѣ срьды потреблєнно бысть. и тако богоу сѣвѣтомъ своего оугодиика оунищшоу землю людїи сконхъ. сѣмнрєніе велико же и непоколеблємо възпрїєтъ црькѣвъ⁷². и вѣса грѣуьскѣа скупѣтра.

Таковаѣ ѿ благоуѣстїи стефану рекность. таковаѣ къ еретикомъ ненависть. таковаѣ же къ хрістоу вѣра. и елма же къ тоужден страиѣ и затуенїи сїи таковоу дыхаше о православи рекность, ꙗко и цара къ еретикѣмъ изгнанїю поѣдвигнути. и толнко възможе ѿ оукрѣпѣлющїимъ его хрістѣ. хто оубѣ несѣтворити хотѣаше. ѿ своєи коли дръжакоу нмѣе. ѿтсѣдѣ⁷³ стефанъ любо добродѣтелии царєви множає любимъ бѣше и уюднимъ. Патріархоу же самому и црьковномуу вѣсємоу уиноу сконствнѣ. иѣ и вельмоужемъ⁷⁴ и прѣкїнимъ града. Бѣше ко смѣренїємъ и ѿвѣренїємъ слова срьдца вѣстѣхъ приклаує. ꙗко аще и тѣкмо всѣ

⁷⁰ похваляти. — ⁷¹ вельми сїи. — ⁷² церькви. — ⁷³

всюда. — ⁷⁴ вельможамъ.

сѣдокала бы кто къ немѹ. велико приобрѣтеніе
вмѣняше. Благодѣть же нѣкала на лицѣ моужоу
сѣаше. Вѣсѣхъ же любовь къ немому прилепаксе.
таково бо есть лице чистыхъ срдцемь, яко бога
зрѣщихъ мыслымыма оумна. и радости неизреуе-
ныя испальнати се. и ѿ соудѣхъ лицоу свѣтаости
доуе прѣподати⁷⁵. ѿ сѣмь и Соломона мноу гла-
голюти: срдцоу веселешѹ се цвѣтеть лице. нбо
блажены оны просвѣщеніе вмѣняше оумно лише-
ніе. златоуеніе же велие зтѣшеніе. присно же къ
любви божїи тыраше се. и уесто моде се изъ глы-
быни дѣше въздыхаше. яко къ оумняенію и слѣ-
замъ прѣклонити слышецааго. и еже уюдишише
обычнаго томоу дѣла и пауе вѣсѣхъ богови прї-
етнаго. милостинне не оставлалше. ѿтѣ ихъ же бо
емоу дахше царь и нже ѿ⁷⁶ царя, малъ ѿтѣ се-
го останкѣ сѣбѣ оставалше, ноужде ради потреба-
ніе. проуе же нгоуменѹ въ роуцѣхъ прѣдалше⁷⁷
требоуюцимъ раздати. Къ сихъ томѹ соудцоу нѣ-
кто ѿтѣ благородныхъ тѣго ѿтѣуства. ѿтѣ на-
уела томоу вѣдомѹ же и любви, къ памѣть при-
шѣдѣ тѣговїихъ обычан прѣвѣхъ и любви въспо-
меноуѣ поболе дѣшею. И злата уесть не малоу
кѣзъмь, и вѣрѣншему рабоу въ нѣдра вложивъ,
въ оуши же его многа нароуиѣ къ цариградоу
посла. Стефану то⁷⁸ ѿнести повѣлѣѣ. нже и
пришѣдѣ принесе посланное и словесе изреуе.
много⁷⁹ оутѣшительнаа коупно и милостива. и
самое то кзменное срдце къ слѣзамъ прѣклонити

⁷⁵ преподавати. — ⁷⁶ ѿтѣ. — ⁷⁷ дааше. — ⁷⁸ того.

— ⁷⁹ многа.

моговѣа. ѿнь же вѣставъ и роуцѣ на высоту
вѣздавъ, помолн се ѿ ономъ неизмѣннѣе любви
дѣлателн. и благодаренїа вѣздасть. таже игоумена
призвавъ, томоу въ роуцѣ принесенное дахше,
нищимъ то въ оутѣшенїе оустрои. ѿномоу же
тѣго молешъ⁸⁰ иѣкоу ю уесть оставити ноужде
радн. невѣсхотѣ. Снѣвала къ нѣмоу ѿтѣвѣшавше.
„Сїа уѣстїи ѿтѣе мы нестежахомъ. иѣ ѿтврѣ-
зде роукоу свою како же нишетъ давидъ и пасица-
е всако животно благоволенїа. онъ посла сїе въ
потребу людемъ своимъ лишающимъ се. Аще
хотѣаше⁸¹ богъ тамошними мнѣ питати се. не-
хотѣхъ здѣшника тѣмоу соудившюу достигнути.
иѣ понеже тако божьственому его гѣдѣ бысть
промыслоу. докѣють и кише мѣри нашею соутъ
ѿбрѣтающа се намъ безтроуднѣ.“ такоаа и мно-
жанша къ игоуменоу рѣкъ. и инѣтѣ же оставъ
томоу прѣдасть принесенное въ роуцѣ. юношоу
же принесшаго на вѣмѣ оудрѣжавъ къ своемуу
его⁸² господиноу посла. мнѣго молитвовавъ⁸³
и благодарствикъ. ѿбывнїими томоу слѣзамн
нарекывавъ и се, къ похвалному ѿномоу другоу
како аще утѣ пакы вѣсхѣщенн послати ми. молю
твое еже къ мнѣ всрѣдїе. тоу трѣбующїимъ то
раздан. мене бѣ иже здѣ приведшїа⁸⁴ сила пи-
таеть окыано. Утѣ еже ѿтсоудоу. петое лѣто то-
гоа прѣбыванїа тамо оуже свѣрѣшаше се. и уѣ-
стїи наметн наставши. уюдоткорившаго ѿтѣа
инколаа. бѣнїе вѣсенощное сѣткааше се по

⁸⁰ томъ молящюся. — ⁸¹ аще бо хотѣаше. — ⁸² ема.

⁸³ многоимлостивова. — ⁸⁴ приведшѣа.

ѡбыуномоу оуставоу обывелн. и свѣщамъ запаленіе бѣше много и каденіе. стояше и стефанъ къ оунареуеніемъ емоу мѣстѣ, изъ глѣбныи дѣшевиіе въздыхае. и моленіа творе сръдца съкроушеніемъ. да ꙗкоже съдоше по обычаю, и утенію на сръдѣ проунтаемоу нмоущоу житіе коупно и уюдеса великаго сего ѡтыца. ѡть троудѣ многаго на столѣ седе стефанъ въздрѣма се. и зрѣть ѡцнма сръдца своего. оного божьствнаго моужа. нже прѣжде томоу ꙗвлѣшаго се. и прѣдѣставша и рѣкша къ нємоу: „нмашн ли къ памети еже прѣжде рѣхъ ти ꙗвлѣ се“. ѡнь же ꙗко же мнѣше се, падъ на землю, тѡго оубо познавати глаголаше николаа быти великаго. реуеннаѣ же ѡть нєго непомнѣти. и милостивїи ѡнь: „рѣхъ ти“ реуе „нескрѣбѣти, къ мою бо рѣцѣ твое зѣннцн. и снхъ тебѣ показяхъ“. ѡнь же въ паметь снхъ приходити ꙗвлѣше се. и къ ногамъ светителю припадати и милованїа⁸⁵ просити. и ꙗвлен се. „еже тогда рѣхъ ти“ реуе „ниик посланъ есмь исплнити.“ и ꙗко же подавалаше видѣніе тѡго въздвнѣ и крѣстное знаменїе на лицн сътвори. ѡцїю же, краи прѣстнннми коснзвъ се, реуе: „господь нашъ їсоусъ хрїстось, нже слѣпаго ѡть рожденїа воуеснвїи.⁸⁶ и твоиа оцнма прѣвїи дароуетъ зракъ“ и ѡвъ оубѡ невиднмъ бысть. съ же трепетнѣ бывъ. и къ себѣ пришьдъ. ѡ нензреуеннаго ти милосръдїа хрїсте, зрѣше ꙗко же и прѣжде. и тако жѣзль възьмъ ꙗко же хождѣаше, тѣмъже образѡмъ нсхо-

⁸⁵ нема одѣ „ꙗвлѣше“ до „припадати“. — ⁸⁶ въочнвыи.

дить изъ црькве. и въ келїи бывъ на землю пады
 слъзы изливаше, на многы уасы отъ покодиро-
 ванныхъ онѣхъ стѣнцъ. слъзиѣ дары приносѣ
 давшому и⁸⁷ пръсы бѣаше. землю и пепель себѣ
 вымениаше. недѣстониа себѣ таковоу благодѣла-
 сткѣ глаголаше. иъ многынымъ моукамъ и томлені-
 ніемъ. таковѣи бо соутъ скетїи. Егда величашимъ
 сподоблюють се. тогда смѣренишиа моудрѣствоу-
 ють.⁸⁸ да яко же доволно въ слъзахъ имѣше.
 зброусомъ оунъ закрикъ жъзломъ пакы въ црьковѣ
 прїнде стое по обыуномоу. и тако въсѣхъ оутан
 се прѣмоудрїимъ оумышленіемъ. и ни отъ кого
 же познанъ бысть зрака имѣти снахъ, до днѣ егда
 избра его богъ царѣствовати правдою. и пастира
 постави своему его отъуствѣ. яко же слово
 повѣсть въ прѣдннхъ. намъ же къ послѣдованію
 повѣсть да ѡбратитъ се.

Не много прѣидоше днїе по того прѣслав-
 номъ прозрѣнїи. и малѣши его сынъ недоугомъ
 зѣломъ обѣиеть бывъ, въ малнхъ днѣхъ оумреть.
 онъ же не иъкое нелѣпо того блзгороднїе дѣше
 съдѣа. непрострѣть роуцѣ къ власомъ главнїимъ.
 не испоустн гласъ неклюунмъ. не иъкое непользно
 прокѣша. иъ слъзы тькио доволныи попоустивъ
 ієствствоу, неоудобнїи бо соутъ къ оудрѣжанїю.
 срьдцоу отъ въноутрѣ стрѣлами ієствства стрѣ-
 чемоу. блаженнаго їѡва гласъ прокѣша. господь
 дасть, господь възетъ. и яко сего гробоу прѣдасть,

⁸⁷ давшемъ и. — ⁸⁸ нема одъ „величашимъ“ до „тог-
 да“, него овако има: „егда смиреннѣшиа мно-
 серѣдствають“. —

роуѣи на неѣо въздѣавъ реуе: „тебѣ предаю владико отрока. тебѣ прѣпослахъ ѿтрока. и спасе ми се⁸⁹ ѿтѣ нинѣи до вѣка. тебѣ вѣвѣрихъ ѿтрока, и проуеє къ миѣ скръбѣ иіѣдина же. благодарю и славлю твое уловѣколюбїе промислантелю влѣгы. ꙗко неискъсозлобнѣи и єиє моего урѣва изволїи прїєти пѣдѣ.“ Сїа и нѣа благодарьствылаа ѿ отроцѣ изреуе. ꙗко вѣсѣмъ слышеириимъ зѣлао дивити се тѣго великодѣшїю. и словесє прѣмоудромъ и сїа оубѣ тако нмѣхом.⁹⁰

Ѿтѣ соудю⁹¹ дѣє лѣтѣ прѣпроводїи новїи сынѣи товити. прѣвѣсходѣ иже къ обывели многыимъ вѣременемъ прѣтроужденїе мѣже; слѣзамѣи коуѣнио и смѣренною мѣдростїю. вѣ пѣдвѣгохъ же и нѣиныхъ єлѣци ипоуѣскомоу влѣюѣаютъ се жителствоу. нѣ иже їѡва прѣдастѣ просившомоу єго на толѣкое и таковое страданїе. и синовѣи и дѣиєрїи лишиѣ, и домашнїиныхъ просто вѣсѣхъ. ꙗко да симъ иже присно скѣтыимъ закнѣдѣрааго рѣтинѣа посрамитѣ. того же свѣтлаа побѣдѣтелеа покажетѣ и пакы тѣго по извѣ на велѣуаншаа възведе. вѣса томоу соудюѣбо дароваѣ. тако и моего сєго вѣнѣунынѣа. по єже искоуѣсити се томоу разлѣуныимѣи страданїи. и вѣ таковїиныхъ и толѣкыхъ бѣдахъ трѣпѣливоу и благодарьственоу вѣвити се. ꙗко ниже малѣ нѣкы негѣдѣванїїа испѣстити глаголь, пакы своємъ тѣго ѿтѣуѣствоу дарова. тѣмъ же ѿ скѣщенїиѣишєє послоушѣлиѣє и богонзѣбрании⁹² люде. Слышите молю се вашєи любѣы. ꙗко вѣ

⁸⁹ и спаси ми се. — ⁹⁰ нмѣахѣмъ. — ⁹¹ Всюдѣ. —

⁹² благоизѣбрании.

желающее того ѡтъѹство възврати ес. и кымъ ѡбразомъ въ царьскыи прїиде сани.

Послааше самодрѣжць грѣкомъ къ зетевы скосмоу сръбьскомѹ царю посланники, за еже послати емоу конства помощь. нбо агарѣне тогда южнаа въса пѡдъ собою ѹстроивше, съ мно- жѣствомъ мнѡгомъ на вѣстоунахъ⁹³ грѣдѣхоу. и късь къ пѡдвизѣ бѣше царь. и юже къ варкарѡмъ подвизаше брань; изколи се оубѡ томоу послати съ ѡнѣми и настоителя ѡбытели въседрѣжителе- ки. како словесна соуѣра моужа и ннако⁹⁴ нскоу- сна. дошѣдѣше же оубѡ царевы сръбьскомоу. ели- ка самодрѣжць повѣлава бѣше, ѡтѣаахоу. и мно- гы уѣсты и дары⁹⁵ прїимашхоу. на едине же ѡсобѣ призвавъ царь уѣстнааго оноаго ѡтѣа. ѡ снѣ въ- праашаше стефанъ. уюдїи же ѡнѣ: „ѡ много- страданномъ и въторѣмъ іѡвѣ въпрашаешн ме“ рече „ѡ царю. недѡстѡнна твоеаго царствїа къса аще и тѣмани житїа твоеаго боудѡуть лѣта. къ ницѣтъ стефанѡвъ. изкоже нѣкое мнѡгоцѣнное скро- кише того стежа наша обьтель. не тѣуїю мын и късь царствующюу ѡнѣ и словными градь. и къспрїемъ повѣдааше емоу о многихъ исправа- нїи моужа, и непорѡуномъ житїи. И како прѣмз- дро самодрѣжца пѡдвиге къ еретикѡмъ изгнанїю. и въждь рече како елико того ползѣвала⁹⁶ еси, толко ссѣтъ ѡтѣрѣстїа еси, и аще послоушаешн ме о блазѣ тебѣ съетѡюща. възврати съ уѣстыю къ ссѣтъ, кышѣна уѣлокѣуѣскимъ уѣсты соуѣрааго.

⁹³ вѣстокъ. — ⁹⁴ ннока. — ⁹⁵ честны дары. — ⁹⁶ пользо-
вааъ.

Сїа кко слыша милостива она дѣша. ѿтѣьскын
 мнлосрѣѡка. таковаа бо ієсть узѣ⁹⁷ ієстьсткнаа.
 нераздѣшаієть се кромѣ сымрьтн. протєжєть жє
 се крѣпчаннє. н слѣзы доволнн излїавь, н вѣстакь
 кланкаше се моужєкы, н благодѣтн исповѣдоуашє.
 „да боудєть богоу хотѣцпоу уѣстїїн ѿтѣь“ галго-
 лашє „кко жє повѣлѣвь єсн“. тѣмь жє н вѣ ско-
 рѣ оуѣтовалъ хотѣцїнхъ съ нмнн нты. кѣ царєкы
 послаа вѣ византїю Стефана просє кѣ нїємоу посла-
 тн. радостнѣ о сємь выкаєть самодрѣжыцѣ. н тѡго
 призвакь кѣ сєбѣ, обѣемалашє, цѣловашє слѣзамн
 ѡтѣснашє. дары мнѡгы дакшє. онь жє кжє ѡтѣ
 царѣ томоу дарованнаа, кѣса обытѣлн длашє вѣ
 нїєн жє прѣбывалъ⁹⁸ бѣшє. н кко жє на поутн
 бѣшє южє ѡтѣ обытѣлн нсхождашє, уюдны онь
 настоатєль н паує жє томоу обычїїн съ мнѡжѣ-
 сткѡмь братїє слѣзамн тѡго проваждаахоу, н то-
 моу съ ѡтхѡдѣцє мнѣхоу сє дѣшамн. н тогда
 нсплѣнкашє се на нїємь пророуѣское ѡно: „нездо-
 кнїїн н прлїїн прилѣплаахоу сє мнѣ.“ Кѡнїунїє
 оуѣѡ ѡтѣ ннхъ прїємлїє⁹⁹ молнтєн н тѣмь мирѣ
 оставлѣ. вѣдоуцїємоу вѣ прѣдѣ касашє сє поутн.
 доволнїїн оуѣѡ дѣнн шѣствовавь, достнжє ѡтѣуѣ-
 стко. н на мѣстѣ бывѣ ндѣ жє царѣ тогда прѣбыв-
 кашє. тѡмоу повѣлѣвшоу кѣ нїємоу прїхѡднтѣ.
 ѡнѣ жє кко ѡтѣцѣ добрааго прїємлїєть сына, лѡб-
 заетѣ слѣзамн. словєса оутѣшенїѣ плѣна кѣ нїємь
 кѣцлаетѣ. проснтѣ прощєнїѣ о нхѣжє томоу сѣдѣа.
 нстїннннмь смѣрєнїѣ ѡбразѡмь. утѡ¹⁰⁰ жє хрї-

⁹⁷ юза. — ⁹⁸ пребылъ. — ⁹⁹ прїємъ. — ¹⁰⁰ кто.

стовъ подражатель. благими словеси въспрїемлемъ
 царско рыданїе оутѣшаше, и себѣ виновнахъ тво-
 раше онѣмъ нхъ же пѣдѣть. нко слоужитель
 божїи реуе сїи: „ѡтѣуе, повелѣніе тн съкрышилъ
 еси. ниже во преподобно ни праведно повелѣваю-
 щоу когоу прѣслоужати комоу. пониже ниже ро-
 жденїю ми ниже въ мирѣ ты виновнъ быти хотѣаше.
 аще не ѡнъ далъ би. тѣмъ же ѡтѣуе обон¹⁰¹ бла-
 годариты реуе дѣлїи есми хѡтѣшаго тебѣ слоуж-
 женїемъ царствїа спасти. мене же лишенїемъ зра-
 ка мнлости спѡдѡбыти“. Сїа цѣра въ оудивленїе
 вѣложише. и уюждааше се разоумоу моужа; сты-
 дѣше же се добродѣтели его безприкладное. таже
 мало дѣиїи прѣбыкъ, въ некоторомъ дїокантїнцѣ¹⁰²
 мѣстѣ. ѡтѣ цѣра коупно и отѣца съ многою уѣ-
 стью поснааетъ се прѣбывати. потребамъ томоу
 къ вѣсакомоу оугожденїю обычно приносимомъ.
 Онъ же сина, ниже ѡтѣ константинока града съ
 нимъ пришѣдшаго, своему его дѣдоу¹⁰³ прѣ-
 дастъ. ѡтѣ соудоу когомлюбзїиши¹⁰⁴ стефанъ
 множанши бысть къ хрїстовѣ любки. и питааше
 се въ дѣши божьственною нѣкотою сладостїю.
 благи же надежде въ вѣсѣмъ нмаше. Елма много
 прїиде врѣмѣ, и кожьственому хотѣнїю настодше
 съкрышити се. болѣзнь нѣлаа царски въ напраснѣ¹⁰⁵
 прїиде и нко же оцѡуцаше се злѣ нмѣе юже¹⁰⁶
 не живъ хотѣ быти. къ скон емоу монастырь по-
 вѣлаѣ ѡтнессеноу быти. ндѣ же и мало дѣиїи прѣ-
 быкъ. житїе оставиастъ. и тоу погребастъ се въ

¹⁰¹ оба и. — ¹⁰² дїокантїнстѣмъ. — ¹⁰³ дѣлж. — ¹⁰⁴

благолюбзїиши. — ¹⁰⁵ напрасно. — ¹⁰⁶ оуже.

иже ѿ него създанной обитѣли. бѣсѣи оубѣ
мѣстѣ именованому. ради текущихъ топлѣихъ водъ.
прѣкомзущенная же стефана именована похвѣна соу-
щїи цркви. и оубѣ къ нелико царь послѣдняя
дыхаше. мнози къ стефану елика имать ско-
рость притнующе. бываемая къ творѣху. тѣ
же лѣсть быти такоаа непышеваше. иже бо тако
оудобнѣ бѣше къ прѣложенїю. еже мнози стра-
ждоуть лѣгкостїю разоума. да како же ѿтѣхскою
сырьть истинно звѣдѣ, абїе оуброуся ѿтѣ ѿїю
покрѣгъ свѣтлѣ лицемъ свѣтлѣнши же ѿнма съ-
бравшии се квалѣть се и на достонное томоу
срѣбское царство прѣпоасоуѣть се. и таковомоу
слоуху по ксоуду протекшѣ едни дрогоаго
непостыжоуше къ нѣмоу теуаху. Конисткое же
безъ мала немала.¹⁰⁷ и иже къ свѣте¹⁰⁸ кельмоу-
жїе. Савонїи же,¹⁰⁹ и иже надъ царскими дань-
ми поставленни. сїи вси текше тѣго погамъ
припадаху. и царская благохвалѣнїа въздааху.
Онѣ же ксѣхъ объемлѣ цѣловааше. Слова силны
ползы коупно и прѣмоудрости къ нимъ кѣрааше.
и слоу нѣкою зсрѣдїа къ тѣхъ срѣдїа вѣлааше
нѣкако. и тѣхъ дѣшами лѣбимъ къ и желателнѣ.
и много мнѣжство¹¹⁰ оруженосныхъ тѣго
ѡкроужаше.

Къ сихъ стефану соущоу и хрїстою силою
крепецоу се и кысецоу. и иже подъ нимъ ксѣмъ
сѣмренїе келїе имоущимъ. Константинѣ иже тѣго
братѣ ѿтѣ нинѣ матери, доволно конистко съ-

¹⁰⁷ не все. — ¹⁰⁸ всовѣте. — ¹⁰⁹ савонници же.

¹¹⁰ мѣжество.

бравъ еще же и ѿтъ приближающихся се прѣдѣль
немалоу помощь призвавъ, наны гредѣше. и скоро
царствїа оуклонити се повелѣваше послаавъ. не
бѡ когда ѿтъ вѣка слышаноу быти глаголаше.
сленз соущоу уловѣкоу приануноу быти царь-
ствїю.

Іако оубѡ сіа слыша и яко готово имаше
коннѣствомъ повелѣвасть съкрати се. и не прѣ-
вѣе реуе на брань понти подѡблаетъ. дѡнде же
научелствоующион црѣккамъ дѡстониое въздамы по-
клоненїе. и съ слокомъ вѣставъ, тамо идѣше. срѣ-
тасть того скетителѣствоуен. тогда архїеппскѡпъ
съ многою радостїю и уѣстїю царьскою, нико-
димъ томъ имѣ; и хрїстовъ зученнкъ къ истинноу
по прѣвомоу никоднмоу. да яко же и вѣноутрь
црѣкве быше. вѣнцѣ царствїа роукама възьмъ
архїерен уѣстноюю тѡго главоу венуавааше, съ-
вршениа показавъ наирїуьскыимъ вѣсьмъ сзукѡмъ
цара. та же ѿтъ тоудоу вѣставъ къ брани идѣше.
да яко же блнзъ быше обон плѣци, милосрѣдоу-
еть ѡ братѣ милостиваа она доуша и таковаа къ
немѣхъ пишеть посланїа:

„Стефанъ милостїю кожїею царь срѣблїемъ.
братоу прѣвѣжделѣннмоу нашее дрѣжави. Кон-
стантинноу радокати се. Елика мнѣ слышнше се.
божѣствнмоу соуднншоу промыслоу нже добръ
вѣса зстраающоמוу, самъ по истнннѡмъ слышалъ
есн. нннѣ же пакы вѣждъ, яко боѡмъ помнло-
ванъ быхъ и ѡтъуьскомоу ждрѣвїю царь постав-
ленъ быхъ, страхомъ кожїсмъ и правдою тѡго
людмн обладати яко же ѡтци наши. тѣмъ ѡтъ

нхъ же науинаешн прѣставъ. оусрѣдно да възрымы дроугъ дроуга прїидн, и сѧнь вторы царствїа кко сынъ вторы прїимн. а не съ тоуждымы езыхомъ свое ѡтъуьство ратоун. довлѣеть мнѣ же и тебѣ къ толнцѣ широтѣ земельни жительствовати. не бо азъ есмь каннъ братозыцъ. нъ їосїфоу дроугъ братолюбцъ. его же и слово къ тебѣ провѣщаю нннѣ, кко же онъ тогда къ братїи. небон се¹¹¹) божїи ко есмь азъ. Кїи съвѣщасте о мнѣ злаа. богъ же съвѣща о мнѣ благаа.“

И сїа оубѣ стефанъ. онъ же ин же краевы слоуха косноуць се. къ краин оуреждааше скуптра. и обонмъ съразыкшимы се странами. повѣждень бываеть о непрабѣдовати нашьдн. и многаа оубѣ коуиннорѣдннхъ падають троупїа. мнѡжанши же на бѣгство ѡтлоууають се. и самїи Константинъ падаеть оуммыаенно. таково приѡбрѣтенїе полоууннѣ своего несвѣтїа. того же оубѣ людне зклатнють се къ стѣфанъ. Уто же по сихъ кже блаженнаго моужа. вѣса къ роукоу нмаше проуее. никомоу же смѣноцоу противнн се. нъ вѣси ѡкръстнн кнесы съ мнѡгоцѣннннми дари молннннны поснладоуце. къ ннмъ мнрѣ нмѣти молнхоу. и пѡдъ того роукоу пѡдклатннхоу се повѣлѣати же кко рабѡмъ прошаахоу. и вѣсако благопокоренїе томоу обѣщаваахоу. ѡнъ же еанко царствїа великое простирааше се и множааше се¹¹² толнко смѣренннннн помыслъ къ обннженнѣ¹¹³ моудроуанїи окношааше. постелю уесто слѣ-

¹¹¹ небойтесѧ. — ¹¹² нема ово: „и множааше се. —

¹¹³ оближеннѣ.

замн ѿмакає. не въ ношн тѣѣю ꙗко же поетъ пророкъ. нѣ и на всаки днь съѣсть слѣзамн измыкаше. урькъ себѣ а не уловѣка нахнує по двѣхъ и землю и пепель по ѿвоу. не ꙗко же соломонъ женскимъ поракотн се сластемъ. ни же ꙗко же ровоамъ юношѣстѣвавъ погоубы царь стѣѣа екуптра. не ꙗко ахаавъ пророкы прогна. не ꙗко ѡзїа бесловесно на скетал дръзноу. нѣ снмъ пахѣ соупротывное. Архїереомъ царствїа смєрде высотоу. Скетал же уѣстно поунтає страхомъ мнѣгомъ и благоговѣнїемъ. проуал же вса по унноу. и благоугодно оуправакє. такоу бѣше присно поминїѣн стѣфанъ. Понїеже и помощнїцоу томоу нмѣти лѣпо бѣше къ боголюбѣзнымъ дѣломъ. изыраєтъ такоу моужоу дѣстотноую нже въ всемъ промыслкен томоу полъзнаа. ꙗже и нрїнде ѡтъ солоуискааго града царьскааго корєнѣ ꙗко соущїѣн на царьскаа. палеологины блаженнаа. творитъ же и сїє прославакє своего згѣдника господь. въ всѣхъ бо тѣго лѣтѣхъ велнко обылїє плодови земля издаашє. ꙗко ѡтъ вѣсѣхъ нже окрѣсть уюднмъ быти тѣго дръжавъ. ꙗко и мнозѣмъ изъ далеує своа ѡтѣуѣствл оставактн. и тамо прѣходитн. Христїанскы же растѣше рѣгъ и црѣковнаа добрѣ правинаа бѣхоу. царьскаа же вса по унноу нмѣхоу. Коннствное же странно и еже слышатн съпротикнымъ бѣше. Благонароунтїѣн же Стефанъ ꙗко же нѣкоторое слнще сїашє. ради блнстающєсе се жнтїа сго добродѣтели. вѣсѣхъ оубо дѣшамн любымъ. вѣсѣхъ же разоумн уюднмъ. ннаа оубѣ богоугоднаа дѣла тво-

ре. милостинне же яко нѣкоторіе¹¹⁴ по вѣсоудоу
распоущае доущє. слышашє ко писанное, мило-
сти хошоу, а не жрѣткѣ, и милоуєн нища, вѣза-
ємь даєть когоу. Вѣспрїєть снхъ доволное Єгу-
пть и Александрїа. Свещеннаа же Синаяская гора.
идѣ же богъ ста иногда славою, людємъ закѣща-
ває. нѣ Иеросалимъ и Палестинѣ вѣса. Констан-
тинювъ же градъ и Ѳстталїа. и паучє же многымъ
томоу благомъ кыновна бывшїа обытєль вѣсєдрѣ-
житєлєва. нѣ и афонская света гора.¹¹⁵ того бла-
годѣанн обылаю поурѣнѣ. нѣ о снхъ оубо довол-
но. Елма же неизрєчєннынмъ желанїємъ божь-
ствнынъ вѣрнѣує дрѣжнмъ. и что вѣздамъ госно-
дєви о вѣсѣхъ нхъ же вѣздаєть ми прїсно на срѣд-
ци нмѣє. изволи храмъ здати вѣ славоу хрїстоу
вѣсєдрѣжитєлю. и тоу свое оусрѣдїє положити
вѣсє. и мѣста обходѣ по вѣсєи своеи ѡблаети.
многажє и разлѣунаа, нєклашє таковоу дѣлѣ прї-
лїуное. Ѳбрѣтаєть же нѣкоторое мѣсто вѣ прѣдѣ-
лѣхъ хвостыньскнхъ Дєуаанє¹¹⁶ именовємѣ. и яко
сїє добрѣ сыгледѣ. слѣзамн многымн благодарєтєн
божѣствное. и вѣ соущїнмъ съ нимъ вєльмоу-
жємъ обращѣ сє: коль страшно мѣсто сє рєчє,
нѣсть сє нѣ домъ кожїи, ако же рєчє Іакѡвъ. ѡни
жє, пророка оубо ѡ царєи свѣтаѣнши вѣ фалмѣ
слышѣхѡмъ гл҃голюща вѣ когоу о царїи желанїє
срѣднѣ єго даѣь єси ємоу и хотѣнїѣ оустноу єго
неси лншилѣ єго. нннѣ жє самнми дѣлн навнко-
хѡмъ. и царѣ съ ѡбрадоканїємъ вѣ ннмъ. и что

¹¹⁴ яко нѣкоторыя. — ¹¹⁵ афонская свѣтая гора. —

¹¹⁶ деченж.

мнѣ нно желательнше ѿ друговъ когोलюбъзны-
 ихъ изредны. ѿть таковаго мѣста моемъ съгла-
 шающаа се оуспѣдїю. и тако съ слѣкомъ. на ско-
 рѣ повѣлѣваше каменосѣущемъ прїити. и ѿть по-
 морскыхъ градовъ наущеники зданїа томоу прѣд-
 ставити. Самъ же стѣни томоу поставленъ, тоу
 прѣбываше. мѣстоу красномоу здыкае се. Есть
 бо на кысоуаншнхъ мѣстохъ леженіе. дрѣвесы въ-
 сауѣскимъ сѣущенно. многокѣтвенно бо и мно-
 голѣдно¹¹⁷ іестъ мѣсто. равно коупно и залуно¹¹⁸
 Коди же кысоудоу текоуть сладущае. велицѣмъ
 тоу истоуникомъ издаемомъ. и рѣкою быстрою
 напашемо. Еже вода много збо прѣжде кыкоуа
 красованїе подаетъ лицоу. множанше же по кыкоу-
 соу блгостаиленїе тѣлоу. яко никоу же мо-
 щи наситити се любоуѣстїа воды. Кысоуаншнми
 же горами объемлемо ѿть западїе страни и снхъ
 стрѣмниами¹¹⁹ заткаемо. и ѿть соудоу¹²⁰ здра-
 вни кыздоухы обладаемо. ѿть кыстоуниѣ же стра-
 ни поле велико семоу приоупѣдѣлаетъ се. то-
 южде рѣкою наводнаемо. и мѣсто оубѣ таково.
 обытели же оустроенїе уѣстно и дѣстохвално.
 градъ пѣркѣ сѣткаетъ окрѣсть. дльготою и шн-
 риною доволнѣ. уѣстими стапни оуткрѣженѣ. кра-
 та же обытели¹²¹ прѣмо црѣковномоу лицоу кѣ
 южноу мало клонѣща се странѣ. Крѣхоу же снхъ
 стапнѣ прѣвелїи оуткрѣженѣ. яко црѣковномоу
 кысотою сѣравнати се крѣхоу. по стѣнахъ же гра-
 да окрѣсть келїе шнокомъ приапаисе, яко же

¹¹⁷ многоплодносно. — ¹¹⁸ значно. — ¹¹⁹ стремни-
 нами. — ¹²⁰ ѿтъ всюдѣ. — ¹²¹ нема: обытели.

нѣкаа птнѣа гнѣзда. нмѣ же и клюуаеть се про-
роуѣское слоко „быхъ ꙗко птица осовеѣа се на
зѣдѣ.“ трапезоу же великоу оубо зданіємъ съдѣла
величаншоу же хоудожествомъ дѣлателѣмъ. Магїеріе
же и маггнїѣ¹²². къ пространство зстроено. нъ
и нгоуменїю, уюдно нѣкое дѣло и повѣсти досто-
но творитъ. и вѣса по рѣдоу и къ лѣпотоу съ-
здакъ. олокомъ покриваеть мнѣгомъ. По срѣдѣ же
сихъ вѣсѣхъ благолѣпнїи онъ и боголѣпнїи въз-
движе храмъ. ѿтъ вѣноуѣрь оубо длѣготоу и ши-
ротоу¹²³ многоу имѣе. Кысотоу же толикоу, ꙗко
и ѿни оутроуждавати¹²⁴ зрѣщимъ. мраморонз-
каинными стѣпы пѣддрѣжимоу. и камарамъ раз-
нїиными испещренноу. ѿтъ вѣнѣ же, зстрѣзганными
мраморы съставляенъ мнѣгоуюднѣ. багровиднїи
коупно и бѣлыми. и которагождо камене къ дроу-
гомѣу съулаженїе¹²⁵. дѣвно и хоудожества высо-
чанше. ꙗко єдинъ мнѣти се камень късего оно-
го храма лице. прѣуюдно къ єдиномѣ съраслѣства
видуу съуетанно хытростїю. въ неизреуеннѣ нецѣи
ѣвакѣмо добротѣ. ꙗко благодѣтъ ѡблыставати мно-
гаа зрѣщимъ. и присно каменаа доброта и вели-
чѣство. величаншѣ притвараетъ храмоу красотоу
извакшїимъ изданшѣ. Къ достоинлѣпїю тѣго
съдѣлавшїимъ. Златихъ же и сребрїнихъ съсѣдѣ. и
єлика свещенства одѣанїа. и сирнѣскаа тканїа,
бисеры и мнѣгоцѣнное каменїе нмоуѣа. Къснѣнїе
недѣаетъ ми съписовати. толикъ и таковъ храмъ
създакъ. Въсѣдрѣжителю богу прѣдасть. та же и

¹²² magio. — ¹²³ ширинѣ. — ¹²⁴ оутверждавати. —

¹²⁵ съчлѣнїе.

настоѣтелю призвавъ равно аггелъниаго оного брата, Арсеніа именеъ. моужа въ добродѣтелиехъ състарѣвъша се. и постинувъскимъ поты¹²⁶ доволно прѣтроуждена. многаа села и приходы по разлунныхъ мѣстохъ тѣгоу облаасты, обывѣли приложи. къ потребамъ братѣи. яко же и къ прѣмоудромъ тѣго хроусокоу стоетъ даже¹²⁷ и до днѣсь. тогоу еже къ богоу показоующе. желаніе и оусрѣдіе и сіа вса томоу вѣроути. таже и црковъ въздвиже ѿ основаніи докромоу поспѣтителю¹²⁸ великому николаоу. блызъ обывѣли ѿтъ кнѣ. въ вѣсѣгдашнѣе. тѣго въспѣваніе. иъ и вънѣтръ обывѣли, ѿтъ южнѣе страны великаго олара, дроугы олтарь въ уѣсть и славоу светаго сего ѿтыца іестъ. и сіа оубѣ¹²⁹ таковъ имѣахоу образъ. Ненадѣждень же дроугыи подвигы цара оусрѣтааше¹³⁰. и бо блъгарскыи¹³¹ царь Миханлъ. многими добро полоуенми, и славою царствіа съвъсхытивъ се,¹³² на сръбское подвижааше се науелство. и то подвластію оустронти тѣцааше се. и много оубѣ того конисткоу соуше. множише же ѿтъ разлунныхъ езыкъ присъвъкоуилъ. Еше же и ѿ ѿнонь поль рѣкы доунава живкоушихъ готѣ¹³³ немалоу помощь съпризвавъ, гредѣше поѿдобно моруу клѣноующѣхъ се. и кже въ оумѣ пооууаше се сіа дѣлаи квити спѣшааше. только зре унсла кнѣише мнѣ-

¹²⁶ посты. — ¹²⁷ даждъ. — ¹²⁸ и у Московскомъ е тако, а вальда треба: поспѣшителю, као што е печатано у Архіви. — ¹²⁹ и снѣж бо. — ¹³⁰ оусрѣтаеть. — ¹³¹ болгарскій. — ¹³² стѣхъ схити вса. — ¹³³ ѿ объ онъ поль дѣнава живѣщихъ готѣхъ.

жѣство. Стефанъ же сїа ѿть писанїи оувѣдѣвъ. съ-
моути се оубо яко же и лѣно бѣше. и коннѣствомъ
по нїемъ нти распославъ. самъ тыщааше се по
елнко мощно прѣдкарнѣи коупно съ сыномъ Сте-
фаномъ. и на мѣстѣ быкъ велбоуждѣ снцѣ нари-
цаемѣмъ. къ сардины¹³⁴ же прилежешн. тоу зрѣть
дроугъ дроуга обое страни. и зѣло мала бѣхоу
наша. къ ѿнѣмъ множествѣ. яко же аще бы кто
рекаъ петь къ тысоуцн. Посилаеть оубо христїан-
сткнѣншии стефанъ царевнѣ бѣлгаромъ съмиренїю
быти: „поуто“ глаголюе „троуждаешн се погоубля-
ти бѣлгарскыѣ же и сръбьскыѣ рѣды. уесть бо твое-
го достоанїа къ роукоу нмашн юже богъ дарова
ти. доколнѣ сконнн бѣди да благо ти боудеть. а
не дрзгаа желанїаже богъ ннѣмъ даровка. боговн
бо приражаешн се. яко кже ѿть нїего добръ раз-
дѣленїаа съмоушае и ратоуе. и оубо аще только
коннствнѣ еси. на каркари вѣороужан се, а не на
христовы люди. нмѣ же азъ пастырь по тѣго бла-
годети. таже ниуто же обвѣдѣвшнмъ те. помысли
коликко крѣкы нзлїати се прѣдлежеть. колнкы ма-
тере ѿбезуедеть се. колнка троупїа ѿть обою
страноу птицамъ и звѣремъ на снѣдѣ прѣдложеть
се. колнко же ѿ снхъ истезанїе быти хошеть, снхъ
бесловеснѣ погоубельшомоу проуеє насъ мировати
оставль. Самъ поѣдобное нмѣе къ сконнмъ обрати
се. нже бо тоуждаа тыроуцнєн се вѣсхытити. и
кже мнѣть се нзвѣстнос дрѣжати съ снми погоу-
бляють. тако вѣсезрнтелншомоу соудешоу окоу.“

¹³⁴ кесардакн.

Сїа онъ слышавъ, и како же зкрь рикнзвъ. метежа многа исплѣни прѣдстоєщихъ. безубѣстїа и прѣщенїа езыкъ подкнзаше на Стефана, и конць. како аще непрїидеть реуе. Сльнцоу ѿтъ вѣстѡкъ квалюиуъ се заоутра, и пады непобѣднїе нашеє дрѣжавы ногоу на своєи кыи поставитъ. свезанна снцє безубѣстно того приведоу послаавъ. и по нынихъ многыныхъ¹³⁵ и велнкыныхъ моукахъ. поуждѣншон тѡго сьмрти прѣдамъ.

Уто оубо Стефанъ како сїа слыша. ѡ благо-роднїе доуше. ѡ блаженнїе надѣжде. изъ глѣбыни въздѣхноукъ: „господь¹³⁶ мнѣ помощникъ реуе, и неоубою се что сьтворитъ мнѣ уловѣкъ. го-сподь¹³⁶ мнѣ помощникъ и азъ възроу на врагы мое“. и воеводы призавъ, зрєждати повѣлѣ ко-ниства. и къ брани зготовати се. Самъ же къ-ноубрь сѣни єдинъ стое моляше се, непороуиє роуки въздѣавъ къ богъ и тѡго призываше на помощь. и тако вѣсоу ноць стое ськрѣши. Дѣни же бывшоу, исходитъ свѣтлость на лицїи нмѣе. како же мовси дрѣвлє. єгда ѿтъ сѣни свѣдѣнїа исхо-ждааше. таково єсть¹³⁷ дѣло молнтка не кковаа же прїиметь¹³⁸ молещалаго се. такова и ѡтпоущаєтъ. нъ много свѣтлѣнна. таже къ єдино сьвѣкоуплѣ кра-ное кѣсе. и сына Стефана по срьдѣ поставлѣ, то-моу кѣроуи, ндѣте глаголює уєда къ нмє христовѡ. да тѡго правєдныи соудъ исплѣнитъ се. дрѣзANTE же пишєтъ бо: „Сїи на колєсницяхъ и сїи на ко-нїихъ. мы же къ нмє господа бога нашего призо-

¹³⁵ новыхъ. — ¹³⁶ богъ. — ¹³⁷ таково бо дѣло єсть.

— ¹³⁸ прїемлетъ.

вѣмь“. да не ѡстрашаеть се срьдце ваше на мно-
 жество ѡнѣхъ зрѣне. Егда бо їеросалимъ обьстоу
 ше нахиримъ цара ассурїискааго воевода. богъ вн-
 дѣвъ смѣренїе и ѡзлобленїе люди своихъ. посла
 въ единомъ ноци единого аггела. и оубы ѡтъ плѣка
 ассурскааго. рое̃. тысоушь¹³⁹ и ниник оуповаю съ
 вами пошлаетъ аггела своего. възразити грѣдаго¹⁴⁰
 прѣдъ лицемъ вашимъ. Пишетъ бо: „грѣдимъ богъ
 противитъ се. смѣреннымъ же дасть благодѣть“. та-
 ковыми прѣмоудрын боговъшанными словесы въ-
 сѣхъ оусрьдїи съдѣлакъ. и некою силоу божь-
 ствиноюу тѣмъ въ срьдца вложи въ. къ брани ѡт-
 поустити. Тѣ же¹⁴¹ пакы въ обыуноюу сѣнь въшѣдъ.
 колѣнъ же прѣклонъ и лице на землю положи въ.
 истоуника соудомъ слѣзы истекше моаше се.
 богъ же своего оугодника послушаше. и грѣды
 онъ силны съ въсюръжествомъ своимъ побѣжда-
 ше се. по прѣвомуу амаликоу. молитвы дѣнствомъ.
 и божїю соуду не възмогъ оубѣжати. иже блѣга-
 ромъ царь, ѡтъ коней сръбьскыхъ етъ въкъ. при-
 водить се къ синѣ цареву Стефану. многаа тог-
 да показоующюу въ раты хракрованїа¹⁴² и тоу
 жикота лиши се оумнаено. еже бо ѡнъ готокаше
 се дроугомоу, на сїе привѣдѣнъ бысть праведно.
 и тако оубо блѣгарскаа стоуда исплѣнише се. мно-
 жанныхъ же погоубаше свое ихъ силы. и того
 Миканна възымше мрътвое и подѣлающа о немъ
 съврѣшивше, обыуниши въ еже прѣоудовлявати

¹³⁹ р̃ и ѱ и ѣ тысящъ. — ¹⁴⁰ нема: възразити грѣ-
 даго. — ¹⁴¹ онъ же. — ¹⁴² многа тогда въ рати
 храброванїа съдѣлавшѣ.

зстроукше мрътваго. и Александра того нетїа царя поставльше въ скоа ѿтлоучише се.

Покѣдитель же Стефанъ свѣтлыми красе се побѣдами въ скоа възврати се. Сретающимъ того нарѣдѣмъ. и побѣдиными пѣсньми вѣнчавающимъ. вѣсхваляющимъ, уюдеющимъ се, благодарещимъ бога. яко такоа царя стежаахоу. прѣвѣихъ вѣсѣхъ изроуѣнша. таже въ обытъи бывъ съ славнѣими князы и много тѣми людскими ¹⁴³ побѣдителяа напнсовааше христе царю радости же неизречеиные исплѣнише се. Зре такоааго своего оусрѣдїа зстроенїа. и ѿтсоудѣу къ велнуданшимъ тѣщааше се.

Тѣмъ же и съткараеть обытъль дроугою ѿ великїе обытълы. г. стадїа на далеуе. Кислїе оуищению добро съставиъ; и ѿдрѣнными оурѣдами зкрашенъ. и вѣсѣми нными потребами зготованноу. ¹⁴⁴ такоааго ради трѣбованїа. и тамо иже по ѿблести его късен обрѣтающихъ се свещенааго недоуга братїю събыраеть. уислоу доколнѣо мноѣжество. съгннвша лица нмоуще: къзврѣнїемъ крькѣ. плѣты ѿпадаше. ¹⁴⁵ и ѿт самыныхъ ѿтрѣгше се костен прѣстомъ ѿкроужьшимъ се и улавноаго съставлянїа раздѣлившимъ се. Слеуеномъ до конца соуищимъ и неѣнствнѣмъ. и еже дыхати свободно неммоущемъ. късходеще ради изъ вѣноуѣрь лютоути. позѣрь оумнїаеи въ истинноу. и милостивныхъ ѿиима слѣсамъ виноуно зренїе. ¹⁴⁶ тамо симъ покои прїемати оустроиъ якоу оубѣи хѣ-

¹⁴³ князи и могѣтъ ми людскими. — ¹⁴⁴ нема одъ: и вѣсѣми нными до зготованноу. — ¹⁴⁵ ѿпадаша. — ¹⁴⁶ винозрѣнїе.

ждѣ ꙗзы се емоу. и ꙗзы николае ꙗзы обыуаа
полза. ꙗзы лоууша хоиреть¹⁴⁹ благовѣстити. при-
шѣдъшаа къ нѣмоу и глаголюща: „оуготокн се
проуеє Стефане къ исходуу.“¹⁵⁰ господєки бо на
скорѣ прѣдстати нмаши“. Ѽ добрааго възвѣщенїа.
кѣстакъ оубѣѣ ѡтѣ сѣна. слѣзамы радѣсть смѣшаа-
ше. и на землю сєбѣ покрѣгъ. бога благодараше.
и добромъ прѣселєнїю вѣстника. тѣщаше бо се
ѡнѣ присно аще мощно быти емоу хотѣше. зе-
мальныхъ прѣмѣнннхъ се маѣкъ. и съ христомъ
жити проуеє. таже настоєщаго обьтѣли призвавъ,
прѣдвѣспомєноутааго Арсенїа. и томъ много
злата прѣдстави. „житїа моего“ глаголює „уѣстїи
оує вѣрѣме сѣврѣши се проуеє. Сєго ради сїа вѣ-
зъмъ. сѣхрани поуждѣ ради монастирскєє. не бо
вѣмъ хотѣсєє по насѣ царствовати. Каковїи про-
изколєнїємъ боудѣтъ.“ и сїа оубѣѣ обьтѣли ради
дасть. дроугѣоую же уєсть¹⁵¹ ради страждѣущїихъ
онѣхъ блаженннхъ. проуаа же самъ раздѣлаше. ма-
лымъ тѣѣгоко дѣлаиє вѣдѣщнмъ. пощє бо вѣсє
ѡтѣ толи до правнанааго часа истѣщакалаше по
градоу ходѣ и трѣбоуєщєє изыскоує.

Стефанъ же сынъ єго прѣдвѣспомєноутнн, мно-
гацин¹⁵² оуѣзвєлєнъ кывѣ желанїємъ царьства. вѣ-
ноутрѣ крыаше змїа¹⁵³ страхѣмъ неполоуєсїа.
таже проуеє немогы. трѣпѣти стрѣмленїа пламєнъ.
много съ собою коннство нмѣє и ѿ науєдннхъ
вєльмоужѣ множаннхъ. къ арканїтєскоую прѣхо-
днть¹⁵⁴ землю. трикоуна санѣмъ поутєннѣн. и

¹⁴⁹ хотѣ. — ¹⁵⁰ нема речи: къ исходуу. — ¹⁵¹ часть.

— ¹⁵² многажди. — ¹⁵³ зліа. — ¹⁵⁴ нема: прѣходитъ.

тамо на всє царствїа опасоуеть ¹⁵⁵ се съдрьжанїе. и ѿть отьуьскыє ѡбластн сїю ѡтемлїеть.

Уто оубо кроткы онь яко сїа оувѣдѣ. посилаеть къ нємоу многаши непѡдѡбнѡ оставити. и въ єдино съ нимъ жителствовати. ¹⁵⁶ по малѣ же, молитвѣ коупно и царствїа прѣминкоу быти. нѣ како хотѣше добрь послоушати съвѣтъ. нже єдиною на зло хстрѣмившїа се дѡша. да яко же сего неповыноующа се ѡбрѣтъ. божїю нже ѡ немь съкрѣшати се попоустивъ промыслоу. прѣ. бываше множаншихъ емліє се добродѣтели. яко не безъ многа томоу прибытка ѡтъ здѣшнихъ прѣселити се. таже и давида кроткаго въ семь ревнѡуаше. и сыновїєе гонїенїе хсрѣдно носѣше. таже и нѣкотѡрны рѣше рещи къ немѡ, сконствное яко ѡ мнозѣ показоующимъ: „уто толнокое твое еже о сынѣ щеденїе. уто толнокое ѡтѡлаганїе и кѣснїнїе. поне воинство пославъ. сїе корнсты мнѡгы исплѣни. и симъ крѣпкое оубо свое покаженн. Страхъ же къ того коєхъ вѡложнши. Къ нже на те рати несмѣати проуєє пѡдвизатисє.“ Онъ же неѡбыуно нѣкако яко же рече се на нихъ вѣзрѣкъ. поуто тако кїн рече кроткоую ожестѡваєете дѡшоу. и законоу божїю повыноующоу се съпротивити се ноудите є. аще благаа прїєхомъ ѡтъ роуькы господнїє. яко же рече їѡвь. злѡа ли непотрѣпнмѣ. настѡєщаго бо житїа добрїихъ доволно насладнхъ се. славы кѡвѣ яко полоуунвѣ и нменє царѣскаго. пѡдѡблеть же и зло постра-

¹⁵⁵ оподсѣтсѣ. — ¹⁵⁶ нема одъ: и въ до жителствовати.

дати всако. и нѣкою уестъ имѣти доѣстотноу
тамошнѣго зѣшенїа. да не и къ намъ оно реуеть
се по правдѣ. еже къ богатомъ реуе се: „въспрї-
ель еси благаа своя къ жикотѣ своемъ.“ къ снмъ
онѣмъ оусрамити се, и ниже имѣти ѡтноуду ко-
тѡрїи любо къ немъ сѣтворити ѡтвѣтъ. нбо ѡтъ
не ли же блаженнаго исхода извѣщенїе прїеть,
зпращенїе тѡго ѡбрѣте помысль нно ннѣтѡже.
развѣ еже въ сѣкрѣщенїи срдѣцахъ ¹⁵⁷ и слѣзахъ
уестла томленїа. и обыуное томоу нищихъ жел-
нїе. тѣмъ же и благополоуно вѣрье обрѣтъ нже
сынъ коупно и наѣтннкъ и напрасно съ многими
силами нашѣдъ. ѡтѣца въ роукоу имѣше женою
коупно и уѣды. и снхъ оубѡ въ нномъ градѣ блю-
домы творитъ. тогоже въ звѣзанъ ¹⁵⁸ градъ снѣ
нарнѣмъ пославъ. по днѣхъ нѣкнхъ оудавленїа
горѣлишон сѣмрѣти осѡуждаеть. **Ѡ** неправеднаго
осѡужденїа. **Ѡ** немнлостиваго ѡтвѣщанїа. како
непомнлѡва ѡтѣускою зтробу. како неѡушедры
родителною старость. како неѡустыде съ сѣдннъ.
како неѡспомѣноу рекнаго въ законѣ: уѣти ѡтѣ-
ца и матерѣ. нѣ и злааго владнкы злѣншее слоу-
гы, како смѣаше такоаа прїемше скободнаама
нѣстковати ногама. како неѡвложнше се гредѡу-
ще къ млости. како ли на мѣстѣ бывше. смѣаше
възрѣти на свеѣщеннѡлѣнное ѡно лице. или како
дрѣзноуѣше скетѣи того кнн, сконма роукама
скврѣнннма прикоснѣти се. **Ѡ** безмѣстїа. **Ѡ** нен-
стовства. Како не исѣхѡше злодѣнствнїе роуки.

¹⁵⁷ сердца. — ¹⁵⁸ звачень.

КАКО НЕ ѠСЛѢПОШЕ ТѢХЪ ѠУН. КАКО ЖЕ МНОГЫХЪ
 СВЕТЫХЪ ПИСАНІА БЫТИ ГЛАГОЛЮТЬ. НЪ КАКО ХОТѢШЕ
 МЪУЕНИКЪ БЫТИ СЪКРЪШЕНЪ АЩЕ НЕ СИЩЕ. ЕДИНЪ БО
 ЖДРѢВЪ ІЕСТЬ МЪУЕНИЧѢСТКА ¹⁵⁹ МНОЗЫ ЖЕ СЪМРѢ-
 ТЕМЪ ОБРАЗЫ. И ТАКО КЛАЖЕННОЮ ДОУШОУ ГОСПОДЕВИ
 ПРѢДАСТЬ, ѠТЪ АГГЕЛЪ ПОДЕМАЕМОУ И ВЪСХВАЛКЕМЪ.
 МНОГОСТРАДАЛНОЕ ЖЕ ѠНО И ЧЪСТНОЕ ТѢЛО. ВЪ СВОИ
 ЕМОУ ПРИНОСИТЬ СЕ МОНАСТЫРЬ. И ДОСТОИНОУ-
 ПНО СВЕЩЕННОСЛОВІИ ПОДЕМАЮЩІИМЪ ПРѢОУДОВАКЕТЬ
 СЕ. ¹⁶⁰ И ГРОКОУ ПРѢДАСТЬ СЕ СКРОВНИЩЕ. ЕМОУ ЖЕ
 ПИУТОЖЕ ТЪУНО. КАКО ЖЕ НЕКОТОРОЕ СЛЪНЦЕ ПОДЪ
 ЗЕМЛІЮ ЗАШЕДЪ. ѠБЛАЧЕ О СНХЪ СІА ДОВОЛНАА. АЗЪ
 ЖЕ Ѡ СВЕЩЕННИЧЕШЕЕ СЪБРАНІЕ И ЧЪСТИЧНИИ ѠТЪЦИ
 НИ ЖЕ СІА НЕПЩЕКАХЪ ВЪ ЗАБВЕНІА ПОГРЕСТИ ГЛѢ-
 БИНЪ. НЪ ВЪ КЪЛІЕНІЕ ПРИВЕСТИ. И ВАШИМЪ ПРѢДО-
 ЖИТИ СЛОУХОМЪ. КАКО ХРИСТОЛЮБИВОМЪ ЖЕ СОУЩЕМЪ
 И МЪУЕНИКОЛЮБИВОМЪ. КАКО ДА НЕ ВЪ МАЛЕХЪ НѢКЫ-
 НХЪ СЛОГИНАХЪ. ТОЛІКАА ѠХОУДѢКАЮТЬ СЕ БОЖЕСТВЕН-
 НАГО МЪУЕНИКА ЛИХОИМАНІА. КЪННО И ВАШЕ КЪЗВЕ-
 СЕЛАНТИ СЛОУХЫ ТЪЩЕ СЕ. ѠТЪ СЛЫШАНІА ЖЕ ПОКЪСТЕН.
 И ѠТЪ ИЖЕ НИИКА ИЗЪКЪВЪЛШИХЪ СЕ МЪУЕНИКА ЧЮДО-
 ТВОРЕНІИ. СВЕЩЕННОЕ ОНО И СТРАДАТЕЛЬСКОЕ ТѢЛО. ЧѢ-
 ЛѢТЬ КЪ СВОИХЪ НѢДРОХЪ ѠБІЩАА МАТИ ¹⁶¹ ВДРѢЖА ЗЕМЛІА.
 ОУСТЫДѢВЪ ЖЕ СЕ ИЖЕ КЪ НИЕМЪ ДОБРОДѢТЕЛІИЕ СИЛИ.
 СЪХРАНИ ТО ЧѢЛО ПОВѢЛІЕМЪ СЪЗДАВШАГО ПОСЛѢ-
 ДОУЮЩАГО ІЕСТЬСТВОУ ТЛѢНІА ѠТНОУДОУ НИКАКОЖЕ
 ИМОУЩА. НЪ ТАКОКО, КАКОКО ЖЕ ВЪ ПРѢДИКА ПОКА-
 ЖЕТЬ СЛОВО. КЪ ПОШИ СПЕЩОУ ОБЫТЪЛИ ЕКАНІАР-
 ХОУ КЪЛІАЕТЬ СЕ ЧЮДНЪ НѢКЫ И СВѢТЛОСТІЮ НЕЧЪ-

¹⁵⁹ мѣченства. — ¹⁶⁰ преоудовлекается. — ¹⁶¹ тмы.

РЕУЕНЬ. ПОКЛАВКАЕТЪ, ТОМОУ ОТЬ ЗЕМЛІЕ ИЗЕТЫ ТѢ-
ГО ТѢЛѢ. ОНЪ ЖЕ ВЪСТАВЪ И ПРИСТРАШНЪ БЫВЪ, НА-
СТОЕЩОМОУ СКАЗУЕТЪ ВИДѢНІЕ. ОНЪ ЖЕ СЕГО ОУБѢ-
ОТЬПЪЩАЕТЪ. ДѢЛО БЫТИ РЕКЪ. МНОГАГО СЪНА КВАЛЪ-
ШЕЕ СЕ. САМЪ ЖЕ КЪ МИСЛЫ МНОГО О СЕМЪ СЪМА-
ТРАШЕ. И ВЪСЬ КЪ ОУЖАСЪ БЫШЕ, ВЪДІИ ИЗВѢСТНО
МОУЖА ДОКРОДѢТЪЛН И КЖЕ О ПРАВДѢ ТѢГО СТРАДА-
НІА. И СМЫ ДО КОНЦА НЕОБЛАНУЕНОМЪ ОСТАТИ НИКА-
КѢЖЕ СОУДЪШЕ. И ПАКЫ МАЛО КЖЕ ПРЪИШЛИ БѢХОУ
ДЫНІИ ТА ПОКЛАВКАЕ ЕКАУСІАРХЪ КВАКЕТЪ СЕ. ОНЪ
ЖЕ И ПАКЫ ВЪЗВѢСТИ ВЕЛНКОМОУ. ТРЕТІЕ ЖЕ КОУПНО
ЕКАУСІАРХОУ И НГОУМЕНОУ СТРАШНЕНШНМЪ ОБРАЗѢМЪ
КВАКЕТЪ СЕ. И ПОНАШАЕТЪ КЖЕ НЕВѢРОВАША. И ТА-
КО О СЕМЪ МНОГОУ ПРОШѢДШОУ СЛОУХОУ, ДАЖЕ И
ДО АРХІЕРЕА МѢСТОУ ПРІИДЕ. ИЖЕ И КЪ МНОЗЪ СТРА-
СЪ И ОУДЫВАЕНІИ БЫВЪ. СЪБЫРАЕТЪ АРХІЕРЕНСКИИ ИЖЕ
ПОДЪ¹⁶³ НИМЪ СЪБОРЪ. И ЦРЬКОВІИ ПРИУТЬ. И КЪ
МОНАСТІРЬ ПРИХОДИТЬ. ТА ЖЕ И КЪ ЦРЬККИ БЫВЪ.
ПРѢБОГАТОМОУ ГРОБОУ ПОВЕЛЪ КАМЕНЬ ОТЬЕТИ, И СЕ-
МОУ БЫВШОУ. О СЛАДКІЕ ПОВѢСТИ, НЕПЗРЕУЕННАГО
БЛАГОУУХАНІА СИЛА ИСПЛЫНІШЕ ВЪСѢХЪ НЕ ИЖЕ
КЪ ЦРЬККИ ТЪКМО ОБРѢТЫШНХЪ СЕ. НЪ И БЫЕ ЦРЬККИ
НО ОБИТЪЛН ВЪСЪН. И НИКТО ЖЕ ОСТА ОТЬ ИЖЕ ТОУ
СЪБРАКШАГО СЕ НАРОДА, ТАКОВАДО НЕНАСЛАДИКЪ СЕ
БЛАГОУУХАНІА. И ТАКО СКЕЩЕННЫМИ АРХІЕРЕНСКИИМИ
РОУКАМИ. И КЪ КОКУСЕ¹⁶⁴ ПОЛАГАЕТЪ СЕ, ЗАКЪТННХЪ
ОПѢХЪ СКРИЖАЛІИ, СКЕТЪНШЕЕ ДѢЛО И УЪСТИВНШЕЕ.
ЗРѢТИ СЕ ОТЬ ВЪСѢХЪ И ПОКЛАНИТИ. СЪ КѢРОЮ ЖЕ
ПРИХОДѢЩНМЪ ДЛАТИ ИСДЪГѢМЪ РАЗЛУЧНЫМЪ ИСПѢ-

¹⁶³ архіереи под. — ¹⁶⁴ роуками износятся и въ ковчезѣ.

леніа. Единъ бо иже оу вратъ монастырскихъ про-
се пристѣше. ѿгницею болевъ иногда. Зрительнаа-
го ѡуію лишень бысть уювства. и на дѣ кѣ десе-
тымъ лѣтомъ таковою кѣзнію искоуши се. Краюемъ
многаа имениа дакъ. бѣше бо ѡтъ инокитыныхъ.¹⁶⁵
и никакоже възможе полоуити оутѣшеніе стра-
сти. нѣ и сѣа растуиць бездомнѣ и проситель.¹⁶⁶
устрои се. Съ оувѣдѣвъ яко уѣстное оно тѣло
ѡтъ земли нзето бысть. и вѣсѣмъ прѣдлежитъ про-
тыковъ котораагождѡ вѣры, крауекство не на зла-
тоу коуноуемо. нѣ оусрѣдіемъ приклауимо. вѣставъ
къ црквинымы приенѣ вратѡмъ. и яко же томоу
вхѡдѣ испрашаемъ бѣше. нко сътыцаахоу се
множѣства на поклоненіе истаинааго тѣлесе. и
дроугъ другъ згнѣтаахъ стое ѡтъ вѣнъ слѣзы нз-
ливаше топлѣн вѣе прѣсы роукама. езыкомъ же кѣ-
щае молюу къ мѣуеникѣ жени оное иже къ еван-
гелѣн вѣры подражавъ. да яко же оноу надѣжда
непосрамн.¹⁶⁷ Сице и того. неѡ яко оуже божь-
ствнаа сътвараше се слоужба. вхѡдѣ иѣкако по-
лоуиць оудобызнь. и вождемъ приведеиъ къ ске-
щеннѣишомоу коуеогоу. главу прѣклоиць. лице
сѣ ѡуица на прѣси подожь светаго. и ѡ уюдесе
кѣставъ желаемыи зрѣше скѣтъ потыиеніа прѣваа-
го нзбавъ се. и иже прѣжде того водѣиомъ кывъ
вождѣ. велуіа божїа проповѣдааше ходѣ. Стефа-
номъ дѣисткоуемаа. Нѣ и ныи мнозы хроми же
и раслабленныи нѣмы и глоуцы. такѡвїимъ стра-
стемъ прїемаахоу свободу. Вѣрою того моштемъ

¹⁶⁵ именитыхъ. — ¹⁶⁶ бездомовенъ испроситель. —

¹⁶⁷ непогрѣши.

прикоснувшѣ се. нхъ же и до скоро живѣхъ быти
рѣше иже снхъ вѣдоущен. и оубо уюдно ли сѣе?
никакожь. Хрїстовъ бо оученикъ есть рекшааго:
„дѣла ꙗже азъ творю и ты сѣтвори.“ Въ истинноу
бо дѣла вѣрѣ достоѣнна показа Стефанъ. вѣрѣ
оубо оукрашенъ дѣлы. дѣла же вѣрою запечатѣхъ.
и котораа сїа: вѣра, надежда, любовь, незлобіе,
простота, милостникъ, кротость, долготрѣпїе,
правосоудїе, сиринхъ¹⁶⁸ и вдовамъ попеченїе, еже
ѡ благоустьїи подвигъ, и еже высокоушїе смѣре-
нїе. Сїе бо ꙗко же крѣпа нѣкаа неизреченнаа
проуимъ добродѣтелиемъ приложикъ. прѣмирѣла а-
та достиже. съ мѣуеники оубо въдвараеє ꙗко ве-
ликомѣуеникъ. съ благоустьивъ же на земли царь-
ствовавшии съвѣкоупаеє се. ꙗко снхъ многими
дѣли прѣвѣзъшѣ. съ прѣподобїиими либѣствоує.
за нѣже и снхъ нѣкаа ѡтъ великихъ дѣланїи при-
трѣже тѣмъ поразумѣаемоу подовоє се. моли-
твами уестими и паметїю смѣртною;¹⁶⁹ слѣзами
же вѣсѣгдашїиими и смѣренными мѣдроканїемъ.
нъ и съ моудрїиими дѣлами съвѣнны въ уѣртогъ
оуготова се. Съсѣди бо многы испальникъ масла
къ прѣоудоклєнїю.¹⁷⁰ и скѣтланикъ прѣдставѣ.
сладкааго жениха ождаетъ иже къ полоунощи
страшїи прихѣдъ. и которїе съсоуды слышите
възлюблєннии: зѣрныи ищїихъ, урѣкєса алующїихъ.
плєщи наготовѣющїихъ, слѣзы вдовамъ.¹⁷¹ поуждѣ
сырїихъ. снхъ лишенїе оутѣшає Стефанъ. зготова
къ своего¹⁷² скѣтланика оукрашенїю. колици бо

¹⁶⁸ сиримъ. — ¹⁶⁹ смѣртносною. — ¹⁷⁰ преодолєнію.

— ¹⁷¹ вдовиць. — ¹⁷² своемъ.

рѣцями тѣго ѡбѣстоупити нмоуть тогда на все-
уловѣуьномъ ономъ съкорнѣи. Страшномоу соудѣи
тѣго показоующе тѣхъ оупоконивша ради тогоу
любке. и еже ѡть страданїа облагунивша тѣмъ бо-
лѣзны. Колици езыци єдинѣмъ гласомъ пѡдвыгше
се мѣжа милостинно¹⁷³ кснѣише троубы облауєть.
и кже онъ къ нимъ съкрѣвенно ткораше. Єїа оны
прѣдъ аггелы и уловѣкы кѣѣ прѣдстаеть. ѡ бла-
женнаго облауєнїа. ѡ добрыхъ потезателїен Сте-
фановѣхъ. и понїеже къ снѣщоу женихоу, ноужда
їєстьствнаа нашдѣ, кѣздрѣмати се ксе ткорить и
спати. нѣ и спецїоу тѣго светые дѣше съсоудѣ
дѣиствзеть прѣславнаа. и єлма оубѡ толнкою въ
иннїхшиємъ врѣмени слакою посрамлєнѣ¹⁷⁴ бысть
какова и колїка тогда¹⁷⁵ хотѣша томоу даровати
се. кже око невидѣ ни оухѡ слыша, ни на срѣдце
уловѣкоу кѣздыдоше, кже оуготока богъ любещимъ
єго. Єгда же ѡть чєсты оупразнитъ се по апосто-
лоу. єгда съ владнкою и женихоу кѣ урьтогъ
вышьдѣ, дѣры заткореть се. Уто оубѡ уюдини
їосїфъ кко ѡть братїє проданъ и кѣ ровъ кѣкрѣ-
жень въ образъ хрїстовъ. нѣ стефанъ не заточєнъ
нїє¹⁷⁶ єдино. нѣ и скѣта лишєнїє прїєть. такокїє
кѣззи смрьть быти прѣдпоуѣтєннѣишѣ соуждоу
азъ. нѣ¹⁷⁷ ли царь Єггптоу онъ. и сынъ єрѣблємъ
царь. нѣ ѡнъ оубѡ прѣждє ѡбразнаго¹⁷⁸ благо-
дєти закона и езыкоу владнїа безкожноу же и
скврїнноу. Єѣ же кѣ самонъ благодєти. и людемъ

¹⁷³ молитвенѣ. — ¹⁷⁴ прославленѣ. — ¹⁷⁵ того. —

¹⁷⁶ не заточєнїє. — ¹⁷⁷ тоо. — ¹⁷⁸ нѡ оубо прѣ-
шєдѣ ѡбразнаго.

избраннымъ. Езыкоу скетоу. царьскомуу свещенію. стадоу хрїстокоу. кже соуть пауче оноговыхъ мно-го высуанша. іовоу многострадаальному бываєть дроугъ. кко же онъ вьстоунїє. тако и съ западнїє царє, благоуьстїємъ и правдою вьсходѣ.¹⁷⁹ мно-стїею же и незлобїємъ. славою же и богатствомъ зело пауче прѣодолеє. и кзкѣ приѣдолѣваєть се¹⁸⁰ нъ конїѣ неравнѣ обонмъ. ѡбауче кко же и въ вѣ-сѣмъ сице и здѣ лихонмьствоуетъ Стефанъ муче-ницьскою смьртїю.

Съ тьунїкваетъ се и къ їсоусоу навїнїю¹⁸¹ нѣуто и пауче же зело поѣвнгомъ нже ѡ людѣхъ. и съставленнмъ бранннмъ. къ находѣщїмъ езы-комъ и озлобыти нрѣцїїхъ божїє доствоанїє емоу же онъ урѣдонаучелннкъ бѣше. не ороужїємъ ни лоукѡмъ. ни же бѡ на сїа оупока когда, нъ въз-дѣнїємъ унїстѣхъ роукъ. кко же дроугы моуши, и молитвѣнїмъ дѣнствѡмъ.

Давидъ царь въ їсраили и кроткѣ свѣдѣтел-ствоуетъ се богоу о нїемъ глаголющѣ. ѡбрѣтохъ давида їессека, моужа по срьдцѣ моемоу. нъ и пѣсньнописецъ и прѣдъ кокуегѡмъ играє. Съ же царь оубо и кроткѣ въ смѣренїи. и не словѡмъ свѣдѣ-тєлствєсѣмъ. нъ дѣланъ къ людѣмъ показєсѣмъ ѡтъ бога. пѣснемъ еже ѡнъ пѣкѣцъ. ѡтъ срьдѣннаго органа вьспоучѣаемымъ, и къ оушнн кога¹⁸² саваѡ-фа достыжещїмъ. молиткє кко¹⁸³ мльчєнїюмоу

¹⁷⁹ превосходѣ. — ¹⁸⁰ приобщаетєсѣ. — ¹⁸¹ стонєва-етєсѣ къ нєжєсѣ навѣнїнѣ. — ¹⁸² господа. — ¹⁸³ мо-литвѣ нѣвѣ кко.

всканцанію. нъ и духовное лихъствоваше играніе. не погами нъ уюбъствы дѣшевными.

Уюдымъ Соломонъ къ премоудрости пауе въсѣхъ иже къ їсраилю царствовавшихъ и къ лѣпотоу.¹⁸⁴ нъ женскимъ сластемъ рабъ бывъ. порокомъ славоу исказы. Съ же юже оубѣ по іестствоу премоудрость имѣаше. таковаго же порока премоудро съхрани се. желательное бо дѣше, къ прѣмирїи прѣпослалъ бѣше. нъ ли црковь създа онъ много златноую и многославноую. нъ законнымъ слоужбамъ къ потрѣбоу¹⁸⁵, и жестокоу срѣдомоу їсраилю къ освещеніе. Съ же божьственнымъ таниамъ благодети храмъ създа къ слаженіе и достоаніе хрїстова людемъ къ събраніе молитвено. Уто ми къ семоу дѣлоу кїзыуьскыи храмъ многословимїи. и того стаъны хытросъложенїи. и їосифовы житнице. или иже на полн сенарьсцѣ недобрѣ съмышляенныє стѣны стаъна. или иже къ ефесѣ домъ много оусрѣднѣ оубѣ оустроенъ. не на полсоу же сътворшимъ. бѣше же и по Данїлоу. моужь желанїи лоуушїихъ. и ревнитель по илїи. такова Стефанова исправленїа. таковаа благоустьїиваго цара лиховнице. Сицеки плѣди боголюбкзїи дѣше. не съвѣзеть се онъ толкынымъ самодръжакїемъ. не оукраде се грѣдниксю, не прѣдоуьте уо ѿт кидымїихъ пауе мыслыныхъ. нъ вѣицѣ земаьнааго сего царьствїа. ходатанствїи бысть томоу небеснаго царьствїа. и свѣтаа оубо

¹⁸⁴ нема: и въ лѣпотоу. — ¹⁸⁵ но ли церковнѣю по законнымъ слѣжбамъ въ потребѣ, нема одѣ: црковъ до многославноую.

его душа, въ неизреченнѣхъ въдвараєтъ се слава. Свещенное же того тѣло яко же нѣкое многоцѣнное наследіе. того отъуѣствоу изъоставлено бысть. и въсемъ когочъ насъ милоующу. аще бо небыло бы снѣ. хотѣше въсако яко же снѣхъ прѣставляєнъ быти. его же ко уѣстїе мочи зъ насъ соутъ, того и трѣбаженнѣхъ души невидимо съ нами быти въроуємъ. прошенїа нже къ спасенїю испальнюща и отъ привывающнхъ съблюдающнхъ. съпротыкєща же се и явленннхъ казнѣхъ казнєща. того обывель ратоующнхъ. и нже въ нєн аггельскы уннхъ оскръбающнхъ. и слышнте ѿ любви отъци повѣсть, нже и вашєи любви не неведомоу.

Нѣкто Нкое царїцю Еленою уєлннкъ поставленъ бысть.¹⁸⁶ несправедно нн же благоуѣстывно. съ къ науель оуко благоговѣнїе и смѣренїе притварашє. яко же бы рекъ: вѣкъ ѿкуєю кожею прикрыває се. та же нже въноутрь живочаго свѣра ѿткрыкъ. муть лѣїе показовашє се. и въсакого безмѣстїа жиднше въше, нже въ ѿбытѣхъ вѣса лкѣствно оусконкъ. и ѿт мнрскнхъ та правнма быти оустроиъ. прѣдстателк же обывѣхъ. въсакое доѣстѣннє уєстн ѿттоуждн нже кєзуѣстїа ндоля. яко нн же понѣ нгоуменѣу нменемъ зкати се. нъ и свещенное оно ннокѣмъ уєсло многоѿбразннмъ въдаашє скръбємъ. яко ннже понѣ сководно по срѣдѣ монастыра ходити. и да събратнєхъ рекъ тѣма науєлєствовашє скѣтѣхъ и вѣкъ пастирь бѣше оуцамъ.

¹⁸⁶ нѣкто вѣмъ царїцєю еленою начдлннѣхъ поставленъ бысть.

и многа нѣкаа и неоутѣшима бѣда късѣхъ при-
 крывааше дѣше. таже единою томоу гредоуцѣ
 ѡть конѣ на кони яко же емоу обычно бѣше.
 мнозѣмъ же прѣдъидоуцїимъ и послѣдоующимъ.
 полоудьниїи же бѣше уасъ. егда и братїа шести
 поахоу.¹⁸⁷ тогда къ тѣ уасъ томъ юже къ вратомъ
 обытъи блызь соуцоу. какаеть се томоу хри-
 стѡвъ кони. срѣтае кростїю иже на тѡго люди
 крещаго се. и казне по праведномуу соуду то-
 мителя. миѣше бо се тѡго срѣтъ ѡтъ конѣ ин-
 зкрыгноути. дваа же гвоздїа велика въ тѡго грѣ-
 танъ вѣноузити.¹⁸⁸ прохѡдеицѣхъ даже до гроуден
 и стрѣниго състакаенїа. и ниуто же нио ѡтъ него
 слышати бѣше, разкъ кокауа томоу на скорѣ прѣд-
 ставити молаше ю. да яко же и къ монастырь
 вѣнесень бысть и кокауъ юже прѣдста. гласъ же
 къ кещанїю ѡтпоудъ небыше. прѣстомъ помагае
 тѡго призывааше. и юже вѣноуטרъ праведнїю на-
 знамѣнавааше казни. и таковимъ злолютьствомъ
 окаянноюу изкрѣже дѣшоу.

Иъ и дроугое вѣшен любки прѣдставляю свѣ-
 дѣтелствоу¹⁸⁹ пауе прѣвааго страшенше. еже и
 съ више ѡчи наши¹⁹⁰ видѣше. и ниїи мнози зры-
 теліе быше. Юица ѡного глаголю, иже дѣломъ и
 нме пѡдѡбно стежавшаго. пѡдѡбно бо юицѣ неоу-
 моуенѣ и дикїаюцоу къ монастырь прїиде. ѡтъ
 иже тогда благоустьикѣ ѡбладаюцихъ послаиъ
 быкъ къ съблюденїю мѣста. междѣсобнѣ бо тогда
 прилоуициши се рати. ненадеждниїи и уестїи пѣ-

¹⁸⁷ братїа же свѣтыи поахъ. — ¹⁸⁸ вонзити. — ¹⁸⁹

свидѣтельство. — ¹⁹⁰ еже и сами очи наши.

ноже творахоу се. и крѣкѣмъ немала издѣанїа. и
 яко беззѣмнѣ по писаномоу. реуе къ срьдци ско-
 емъ нѣсть кога. Растае же и омрази се къ наци-
 нанихъ. къса бо иже въ окытѣхъ въ рѣкоу нѣе.
 ѡбращаше кмо¹⁹¹ же и кола емоу бѣше. нгоу-
 менъ же тѣкмо тѣсть нѣкоую малу хлѣба и ннхъ
 потребѣ дакти повеле. и се не егда ѡнъ хошетъ,
 нъ егда произволитъ даен. и никакѡ же къ нѣмоу
 приходити. вѣсѣмъ иже къ монастыри запрѣты¹⁹²
 нъ и аще ктѡ по обыуномоу къ настоещюмоу
 ползы ради принѣлъ бы. исходѣ ѡтъ нгоумена. къ-
 падалше въ роуки тѡго слоугамъ. пѡдобно ло-
 витѣвннмъ жѡмъ называющимъ и желаемнѣ ожи-
 дающимъ лѡвъ. и аще оубо инокъ бѣше таковн,
 беззѣстїа многа прїимаше и прѣщенїа. аще ли
 миранинъ, раны доколинъ вѣзымаше. и къ бладе
 носѣ егѡ объемахоу се люто. нъ блаженнѣ онн и
 въ истинноу христокы оуце зѣра ѡного прѣщенїа
 ни въ утѡ же полагахоу. пастироу же вѣннмахоу
 яко же лѣпо бѣше. Кѣрою теплою и горещимъ
 зсръдїемъ. пннрѣ приносеще доколно.¹⁹³ и иже на
 потребоу обнлноу. и никако же тѡгови любекѣ ни
 понѣ въ малѣ трѣнѣхоу разлоуунти се. и прѣвы-
 каахоу проуе. уаюче юже съ внше оутѣшенїа
 помощь. съ настоятелемъ едино дрѣжече. Еди-
 номоудрѣствоуоче. едннѣми оусты, бѣды оное
 моасе се прїети ѡтложенїе. мало нѣуто ѡтъ
 соудѣ прѣнде крѣмъ. и писанин на коннство при-
 званъ бываесть Юнѣ. нхъ же въ области нѣеше

¹⁹¹ яко. — ¹⁹² запрѣщати. — ¹⁹³ нема: довольно.

пѡдвигъ съ келнѹанїємъ многѣмъ гредѣше. закѣщавъ ихъ же надъ вѣрми оставилъ бѣше. множанше прѣдстателство깋ющаго оскръбѣати. яко да о깋страшнѣ сѣ. ѡтъ ѡбытѣли ѡтло깋깋нѣ сѣ.¹⁹⁴ нѣ аще тѡго ѡбрѣшетъ вѣзвратнѣ сѣ, своєю рѣкою о깋быти тѡго кѣстѣми многими заклинаше. и овъ о깋бѡ яко же рече Давидъ. назыраше грѣшнїи. ни깋то же бесправдокавшаго. господь же¹⁹⁵ неоставляаше его къ ро깋кѣ его. зане зрѣше яко прїиде день его.

Онъ о깋бо тако нѣмѣ достиже къ пѣлкѣ. нѣ же градъ нѣкы ѡбстосѣе вѣхо깋. нго깋мень же къ пѡдвигѣ сїи, ноци многы сконѹавааше моле сѣ. таже и къ єдино깋 ноци, по сѣкрышенїи о깋трѣнѣго пѣнїа, остаєтъ къ црѣкви. Єдиномо깋 напѣмо-паро깋¹⁹⁶ вѣдѡмъ. ѡткрѣзъ же ко깋еєъ къ нѣмѣ же мѣ깋еннѣ лежить, слѣзѣми тѡго скетѣи ро깋цѣ цѣлокаше. и такоѹа къ нѣмо깋 нѣзъ гѣбннѣ дѹше прокѣщавѣ: „виждь ѡзлѡбленїе наше люди твоихъ хрїстовъ конне. Виждь ѡблакъ пѣ깋алѣ насъ прикрїкїи. Виждь послѣднѣе пораѡщенїе твоего дѡстѡнїа. Виждь якою же ты бого깋 къ жилищѣ сѣзѣа обѣтѣль. Сїю скрѣннїи Юнѣъ крѣтопѣ¹⁹⁷ сѣдѣа разѡвннѣомъ. Виждь и непрѣмѣлѣн.“ и сїа о깋бѡ ѡнъ изрекъ, ѡтъ црѣкви нсхождааше.

Къ тѣ же 깋асъ Юнѣо깋 къ воинствѣ спѣро깋 съ дро깋гы сконнн. зрнѣ къ снѣмъ яко вѣзвратнѣ сѣ вѣше ѡтъ воинства. и прохѡждааше мона-

¹⁹⁴ овде има іошѣ: аще ли же не ѡтѣжнѣтѣ. — ¹⁹⁵ не. — ¹⁹⁶ пономѡрю. — ¹⁹⁷ вертепѣ.

стырь¹⁹⁸ къ црѣкви гредѣи. и яко припрать¹⁹⁹ минмодеть, и къ глаголюмаа царьскаа врата выинде, мнѣше се къ столу²⁰⁰ настоєщааго²⁰¹. и тамо того оубыти. съ иже къ роукуз его железною налицею. иѣ сретаетъ его страшнѣ нѣкы моужь царьскыи одѣждами оукрашенѣ. ѿ мѣста изышкѣ нѣ же кокуегь стонѣ брадою дѣлгою и простѣдою яко же и написанѣ ієсть, и оудари его по лицуу и прѣсехъ ламбадою юже къ роукоу имаше. да яко ламбада крѣпкыи оудареніємъ прѣломыти се мнѣше. и подѣ ієе ѿпасти. Юицоу же възспеть ѿбратити се къ бегствѣ. страшнѣи ѿнѣ того постигнѣвъ, удари яко же копіємъ съ оставшымъ ѿ ламбади, по срдѣ ледвѣи въ хрѣбѣть. и къ десною мышцоу рекъ: „Се текѣ мѣзда яко да навикнеши нескѣрепнѣти се на мою обывѣль и люди.“ рикноуѣ оубо яко звѣрь, иже томоу поѿѿбнѣи. и ѿ сѣна въскоунѣ прѣнимагаше на мнозѣ стѣнѣ крѣпѣаше и роукоу на мѣста полагає уесто. иже когноустиоу²⁰² поѿѣше казнѣ. ѿбращаше се на десно и на лѣво постеліє. соущимъ же съ нимъ дроуѣомъ, въ оужастъ мнозѣ бывшимъ. и яко изоумленномъ на многи уаси ставшимъ. Едка же послѣ нѣкогда томоу въ себѣ приишѣшоу. въпрашаахоу звѣѣти ненадѣжднааго ѿного прѣнимаганіа киноу. ѿнѣ же и нехотѣ повѣдааше истинѣ. и тако пламенѣмъ зеленымъ дрѣжымъ послѣдника страдаше. да яко же и

¹⁹⁸ въ монастырь. — ¹⁹⁹ паперть. — ²⁰⁰ нема: къ столу. — ²⁰¹ овде има: прѣити. — ²⁰² благопѣстижю.

къ монастырь принесенъ бысть лежа седмь седмиць. сѣгивающимъ пальцемъ же и костемъ мѣсть прокоденныхъ. яко и самыи зрѣти се въноуτρѣнимъ и тѣмъ подобнымъ образомъ сѣгившимъ. яко злосирадїю изъвъ ѿиѣхъ по всемоу монастырю обрѣтающимъ се стоужати. сзыхоу же ѿпадшоу и зохомъ расцѣпляшимъ се ѿтъ зѣлааго злолютельства и бѣ видѣти иже прѣжде грѣдааго лежеша подобно мрътвцоу издавна бывшомоу и сѣгившомоу. змислено ѿумма видѣнїе. и неохѣшнимо сѣззавъ изумилїе. разоумѣти же се оумною тѣкостїю, мнѡго страшнѣнше, и ѡ уюдо! не бо прѣжде издасть дѣшоу по ісствства дѣлѣ таже тѣлоу сконственому подлѣжати тѣлїю.²⁰⁴ нѣ тѣлоу сѣгившоу прѣкѣе грозитъ же и неѡбыунѣ, кѣноуτρѣ дѣша дрѣжнма бѣ ноуждѣю. кѣ наказанїю проунхъ. та же и самѣю тоу послѣжде ноуждно²⁰⁶ ѡтдасть. **Ѡ** добрааго прѣдстателства. ѡ скоралаго промысленїа Стефанова. ѡ сконственааго ѡ сконхъ рабѣхъ поколѣнїа.²⁰⁶ дѣїе бо иетеже прѣстаахоу, малки оутѡлнше се. козлогласованїа малѣахоу по срдѣ монастыря биваема безунїа ѡтъ срдѣи бѣхоу. и тѡго сѣанунаа уѣта ѡтгоннма бѣ. и да сѣвѣкоупль рекоу. оунсти господь земаю люди сконхъ Стефана послабъ. Слїшнїте иже богови приражающен се и црѣковнаа вѣсхыцати желлющен. Слїшнїте яко же ѿтъ ѡгнѣа ѡтѣвганте. да оуцѣломоудреть васъ прѣдреуеннєе страшнїе повѣсти. наус же по писанномоу. Схиртъ брата твоего да

²⁰⁴ велѣнїю. — ²⁰⁵ нѣждею. — ²⁰⁶ поболѣвїа.

накажетъ те. И ѿ сихъ оубо доколѣно речеѡхомъ.
Къ прѣвѣимъ же да ѡбратимъ слоѡко.

Ємаже и тѡго късескещенна насъ постиже
паметь. праздноуимъ братіе праздниственныи. и лю-
бяздїи праздникъ дѣхѡвїи. неѡ по срьдѣ насъ
ниихъ невидимо ѡтъ неизречеиныхъ высотъ²⁰⁷ съ-
шѣхъ прѣдстоитъ по мѣрѣ оусрьдїа которагождѡ
вѣнчаваетъ. и ниутѡже ѡтъ насъ просить. разкѣ
еже добродѣтелиен дрѣжати се.²⁰⁸ праздниимъ въ
ѡдѣхъ и пѣснѣхъ дѣхѡвныхъ. въ кротости и
правдѣ въ вѣрѣ и надѣждѣ. и любви, въ смѣрѣи
и истинѣ. въ чистотѣ и милости. и ниныхъ въ
єдиныхъ богъ оугаждаемы іестъ. обнимемъ же и
скещенныи сынъ коверѣ. въ немъ же скровище ко-
жїиныхъ чюдѣсь. благоговѣнно прикасающе се оустна-
ми и ѡушми: радѡстїиимъ слѣзми тѡго скетїе
окропимъ стопы. Крагы до конца попракшес. и
тѡго злобязишноую крѣѡсть. кѡко пѡчунноу истъ.
нишес. чѣлоуимъ роуцѣ. нѣрдѣ²⁰⁹ мнѡгоцѣннаго
благоговѣишес.²¹⁰ Еже въ богоу чѣсто въздѣ-
каахоу се. и къ ницимъ присно простыраахоу се.
сже оубо егда молишес. и роуцѣ въздѣашес.
Егда же оумиѣ молитвѣ дѣашес. пакы роуцѣ ми-
лѡсть дѣистковѣахоу. ѡ добраго дѣлаїїа краснѣ-
иїиныхъ роуцѣ. мнѡ скетїиимъ роуцѣ сїе кыти. пѡчѣ
ѡнѣхъ на горѣ прострѣиныхъ се. въ прїестїю скри-
жалси законѣ. ѡблѡбизанимъ прѣсен, мнѡгымъ бла-
гомъ хранилище. пѡчѣ мѣнныс ѡнѡс роуцѣ. ви-

²⁰⁷ нема одѣ речи: нбо до: неизреченныхъ. — ²⁰⁸

овде има іошѣ: и ради сихъ богови превѡзтисѣ,

— ²⁰⁹ мѣра. — ²¹⁰ благовоишѣша.

соуданше же и уѣстивше. вѣнчанъ тѣмъ уѣстивъ
врхъ благоуханіемъ. и вѣсе еже ѿ насъ попуеніе
тѣмъ вѣдѣмъ.

²¹¹ Сїхъ ти ѿ насъ Стефане твоєе намъ иже въ
душѣ любви знаменіе. аще оубо по достоинству
еже не дастъ ми помислити благоуханіе тѣхъ ѿ семъ
благодатъ. на тебѣ оупиваемъ въ еже ѿ тебѣ съ-
ставихъ слово. да аще ли ѿ достойнаго дадеу.
много бо твою что подобаетъ пострадати не вѣжда
сїи оумнѣе лишенъ тѣкоти. таже и зѣло малымъ
вѣдущимъ ѿ чести лѣтнему оумноженію сихъ
свѣдѣсть сѣдѣлашюу. ѿбави и боготѣ любезно
еже по силѣ. ты же насъ назиданъ свѣдѣи ѿ божь-
ственнѣи и свѣтлѣи конне иже праведно грѣхъ ради
нашихъ подвижши се на ны гнѣвъ божїи ѿвѣра-
щаа, молитвами си видимыхъ же и невидимыхъ врагъ
силою своею ѿгоняи всекогдѣ. въ страшнѣи же
днѣхъ сѣда егда и пауе свѣтлѣе сѣнца просїаеши
сѣберешѣ насъ окрестъ иже твоеа оградѣ стадо
нарекшихъ се. и соудїи богоу показавъ блаженїи
онъ испосѣднѣи гласъ: се азъ и дѣти иже ми
богъ дастъ. емѣже слава съ ѿцемъ безначалнымъ
и пресветымъ и благымъ и животворещымъ духомъ
и нинѣже и въ немоушїе конецъ веки векомъ аминь.

²¹¹ Овай свршетакъ у нашемъ рукопису тако в ситнимъ
словима писанъ, да смо га само са помоѣу онога
другогъ преписа на местима прочитати могли, и
уверити се да в овако, као што овде слѣдуе.

СВЕТЫЙ УРОШЬ ПЕТЫЙ,

ПОСЛЕДНИЙ ЦАРЬ СРБСКИЙ.

*Изъ кнѣге, коя излази у Русіи, подъ именомъ:
Житіе славянскихъ свѣтыхъ, преево редовный
чланъ Друштва Срб. Слов. архимандритъ
Браћевиичкій Гаврило.*

Лоза Неманића осушила се. пошто є последня нѣна гранчица издайнички посечена. Младый царь Урошь завршио є брой прославльны србски независны владалаца, убієнь бывши одъ честолюбивогъ велмужа Вукашина, грабљивца царскогъ престола. Споменъ овогъ невиногъ страдалца, цара Уроша, по имену петогъ, а по брою десетогъ на престолу србске државе, свршавасе у србскомъ народу 2. Декемвра, у кон є данъ као мученикъ завршио дане живота свогъ. Престоль, Мироточцемъ Неманьомъ првимъ основаный, славіо се крозь двеста година кралѣвима изъ лозе Неманића, а само крозь тридесеть година имао є на себи два цара изъ исте лозе. Стефанъ Сильный, отаць Урошевъ, распространивши свою државу освоєньмъ знатниі областей грчкогъ царства, узъ царскій венаць приденуо є себи име цара и као таковъ владаше за двадесеть година, истина славно, но нити є самъ быо дуговечанъ, нити є имао више наслѣдника одъ єднога. Види се, да га є устопце покарала правда божія, скративши му дане живота, уколико є нарушио пету заповедь, налажућу: почитивати отца и матеръ. Другій векъ обреченъ є само оной деци, коя поштую свое родители. Но Душанъ се іонть већма огрєшио, дигнувши руку на отца свогъ, св. Стефана Дечанскогъ, кои є за живота

свогъ толкимъ искушєньима изложенъ быо. И кадъ се узвиєсію быо као кедаръ на Ливану, или по казивањо србски историка, кадъ се прославио быо надъ некадашњимъ царєвима и предцима своимъ, ко бы мыслио, да ће се тако брзо испунити надъ њимъ и породомъ му пророштво цара Давида: „многъ идохъ, и се не бѣ.“

Стефанъ сильный быо є войничкогъ духа и служио му верно. Побѣда є ишла за побѣдомъ и предала му у руке Романію, Македонію са Солуномъ. Тесалию съ островомъ Негропонтомъ. Притєснѣиъ кесаръ Андроникъ морао є ступити у погодбу, којомъ добіє Душанъ дванаєсть најтврђи македонски градова и къ томе место Оридъ, као негдашню столицу србски патріарха. Овимъ побѣдама и прираштаємъ освоєны земаля осиливши се, не буде задовољанъ именовъ краля, него зажели назватисє царемъ, и новыи архієпископъ оридскій. Іоаникиє првыи, одменивши блаженогъ светителя и лѣтописца Данила, спустио є на главу Стефану царскій венацъ, у присутству свію тадашњи србски епископа и високи државны сановника у граду Скопљу, прогласивши Душана не само царемъ Срба, него и Бугара и Грка; самъ пакъ архієпископъ узведенъ буде на достоинство патріарха свеколке Србске државе. Ово се сбыло год. 1340.

Одсадъ се Душанъ подписивао: Божіомъ милости царъ Романіє, Славоніє и Албаніє. Своимъ властєлѣима раздавао є титуле кесара и деспота, по обичаю грчкогъ двора, а смерно име краля задржао є сину свомъ Урошу, рођеномъ у браку съ Єленомъ, кћери грчкогъ цара Іована Кантакузина. Душанъ, овимъ одликованѣмъ државны сановника мыслио є утврдити престолъ сину свомъ, тврдо држећи, да ѣй є тимъ довольно обвєзао, а ніє знао, да ће тѣи исти деспоти и кесари лишити сина

нѣговогъ не само престола и царске власти, него и живота.

Ненадно є и неудобно было примѣно у Цариграду, што є Душанъ себе прогласио за цара, а архіепископа Іоаникія за патріярха, и зато вселенскій патріярхъ Калистъ одлучи одъ єдинства цркве и цара и патріярха, и све остале чланове сабора, бывшегъ у Скопљу, па и цео народъ сръбскій, и то одлученъ, при свеколикомъ настояваню Душана о помиреню съ првосветителѣмъ, остало є на нѣму до смрти, и єдва є за владе княза Лазара, обновилишегъ распавшу се државу Неманића, дигнуто са сръбске землѣ. И овај догађай съ Душаномъ нѣ быо безъ тайногъ промысла божіегъ. Истина, царъ Стефанъ быаше врло издашанъ према црквама и манастирима; алъ тимъ милостиняма нѣ могла бити збрисана съ душе нѣгове она капля крви, коя є прснула на ню изъ родителъски жила.

Душанъ є срећанъ быо у войнама, вођенима не само противъ Грка, него и противъ Бугара, и Мацара и Бошняка. Покоривши Босну, запроси одъ Бана босанскогъ Стефана кћерь нѣгову Блисавету свомъ сыну Урошу за жену, захтеваюћи уєдно узъ невесту и областъ Захумлѣ у миразъ; алъ неуступанѣмъ Стефана расквари се просидба, и ратъ се настави између нѣи двоє, кои трајаше позадуго, и ако се настаявало о нѣиовомъ помиреню како одъ стране млетачке и дубровачке републике, тако и одъ стране самогъ папе Инокентія трећегъ, кои ништа нѣ оставио непокушано, само да задобиє на свою страну сръбскогъ владоца.

Око овогъ доба испадне за рукомъ Душану добити одъ краля мацарскогъ Лудвика Београдъ. гди се састаю две реке. Сава и Дунавъ; варошъ

не давно населѣну и градъ добро утврѣенъ, и тако садъ Београдъ постане престолна варошь — Србіє. Затимъ сазида Душанъ близу Призрена великоленный храмъ и посвети га Архистратигу небесны сила, узаконивши сваке године одсадъ съ нарочитомъ свечаносѣу праздновати данъ аранѣла Михаила, као покровителя сръбске войске; къ томе даде изобразити ликъ аранѣловъ на своіой застави съ двоглавимъ орломъ, као знакомъ царства.

Урошу є садъ было веѣъ седамнаестъ година. Отацъ нѣговъ, не успѣвши съ просидбомъ коды босанскогъ Бана, запроси кѣерь французскогъ краля Іована сину свомъ за жену, но ни овде не бы среѣнанъ; єрь Стефанъ Душанъ, као верный синъ православне цркве, не хтеде примити услову, французскимъ кралѣмъ положену, да се, то єсть, и отацъ и синъ подчине Папи, кое є значило: променити веру. И тако се царъ обрати къ влашкомъ кнезу Влади, бывшемъ за онда на гласу, и ожени сина свогъ кѣерю нѣговомъ Бленомъ. Алъ изъ овогъ брака не бы порода ни потомства, и тако се осуєте она лепа наданя за цркву и државу, на коя се могло рачунати према благочестивости сръбскогъ и влашкогъ народа. И тако надъ несреѣннымъ Урошемъ, нескривившемъ ни гди ништа, мораде се разбити облакъ гнѣва, кои бы имао пасти на главу самогъ родителя нѣгового; алъ є нѣму у замену спремлѣнъ быо другій сѣйніи венацъ на небу, према комъ є прославлѣнный венацъ Стефана Силногъ, коимъ се красіо на землѣ, изгледао таванъ и бледиломъ застрѣъ. Толико є претежна мученичка смръть Урошева!

Што се распала Урошева држава, томе є кривъ самъ отацъ нѣговъ, поверивши управу земальску іошѣ за живота свогъ шесторици свои

властела, међу коима бiаше и Вукъ или Вукашинъ деспотъ, съ братомъ своимъ, кнезомъ Угљшомъ, кои ће после и устати противъ Уроша. Душанъ као да є сметнуо съ ума ове речи св. Евангелiя: *всако царство само къ себѣ раздѣлалася, занястъєтъ.* Лук. гл. 11. ѡ. 17. Бывши у власти за живота, и одвише се уздао у свою силу, непомнишляюћи, да синъ не наслеђує отчина свойства. и не обазревши се на неискусногъ Уроша, за управу малолѣтнаго, и неприправнога. Самъ га є Господъ обложіо томъ слепотомъ, да не види, што му є найпрече было. Рука божія не оставля безъ казни отцеубица, и ето види се, како собственимъ рукама спрема пропасть свомъ рођеномъ сину, кога є любіо као очи у глави; види се, како несмотреномъ деобомъ подкопава исту ону државу, око кое се тако крраво зноіо, и кою да бы разпространіо, ніє штедіо ни труда, ни жертве, па ни собственогъ живота; да, коіой є за любовь и душу свою огрешію. — Проведенъ Господъ и правы судьбы егѡ!

Царъ и пророкъ Давидъ каже у своимъ псалмима, да човекъ, окалявшій руке туђомъ крови, не може далѣ живити одъ половине наменѣногъ му века. Тако є было и съ Душаномъ. У наибольшей снаги, при усиляванію, свое велике желѣ за распространеніемъ царства остварене видити, усредъ необычногъ труда и подвига на попришту славе и юнаштва, наѣданпутъ клону животъ у иѣму, изумру мысли, усану желѣ. Душанъ є пошао на Цариградъ съ войскомъ одъ 80 ильда, желећи предварити Турке, кои су тада увелико притеснили были источно царство. Сви градови Румелиє до самогъ Цариграда были су већ у иѣговимъ рукама; алъ изнепадна грозница, изметнувши се на яку врућину, застави га у селу Дiяволи. гди наскоро и премине у 45. години одъ рођеня, месеца

Декембра 1356. лѣта. Владао є свега 20 година, и то найпре за четири године као краљ, а после за остальє шестнаестъ као царь. Чимъ премине, войска се врати и престану походи. Мртво тѣло Душаново понесу свечано у Србию и положи га у гробницу при храму светы Архистратига, нѣимъ сазиданомъ. Съ тѣломъ сишла є у гробъ и слава нѣгова. Судеѣи по нѣговой даровитости за управу и државу, свакъ бы му радо пожеліо дужій векъ, ради общте ползе; аль є другіє наредіо високій Богъ, кои спушта венце на главу владоцима. И тако се распаде оно силно царство, кое є имало границе одъ сѣвера къ югу: Дунавъ и данашню Морею, а одъ истока къ западу: Црно и Ядранско море, дакле є имало подъ собомъ Србию, Босну, Далмацію, Албанию, Епиръ, Тесалию, Македонію, Бугарску и Романію.

Урошу петомъ было є 19 година, кадъ є сео на престолъ отца свогъ, о комъ се мислило, да врло тврдо стои. Урошъ є былъ тѣломъ виѣнъ, у комъ є сіяла красна душа; нѣгова разборитость са благонаравношћу обрицала є много добра и давала изгледъ ласкавимъ надеждама. Само му є єдно недостајало, а то є рѣшителность и постоянство, а безъ тога нѣ было могућно показати свою господарску власть како у старимъ тако и у новоосвоенимъ областима, простиравшима се одъ мора до мора, кое є само крѣпка и снажна Душанова рука знала држати у строгой подчинѣности и врло нужномъ єдинству. Душану се бояли и нѣгова є државна лозинка была: страомъ управляй. Урошъ напротивъ заменіо є свою господарску строгость неуместномъ благосћу и изгуби царство, силомъ оружія основано. Спомень Силнога изтає врло брзо у памети властела, кое є онъ подигао и узвисіо, и не боеѣи се кроткогъ

Уроша, почну свакій за себе самовластно господарити, чимъ є започета деоба царства, коя є затимъ подронила целу државу. Богу є угодно было подићи лозу Неманића за кратко време, па є после опетъ понизити; угодно му є было прославити є у свету, па є после оставити неславу, у колико се у лицу Душана навршила мера грешеня. Одма прва година Урошева царства на зло є слутила; несрећный случай наговестио є смакъ царства србскогъ. Гладъ, као казнь съ неба послана, опусти землю одъ єдногъ края до другогъ, а у исто време продре изъ Азіе у Европу преко Дарданела страшна сила Османска, заграби предѣле грчкогъ царства и стане стра задавати Бугарской и Србін.

Првый бунтовникъ, уставшій противъ Уроша, было є деда нѣговъ Синиша, кога є Душанъ поставіо управителѣмъ Тесаліе, и кои є правдао свой устанакъ тимъ, да є онъ найстарін и да потомє нѣму припада царство и престолъ по праву старешинства. Ратъ се заметне. Синиша продре у Зету и обседне Скадаръ, имаюћи узасе Грке и Албанце, аль га войска Урошева узбіє и Синиша се повуче натрагъ.

Неки лѣтописци окривлюю царицу Ђелену, матеръ Урошеву, жену врло честолюбиву, као да є она поединце подстрекавала садъ єдногъ садъ другогъ одъ велмука, само да ій завади, па да после она утврди свою власть и дограби себи све градове.

Ніє прошло много времена, дигне се деспотъ Никифоръ Ангелъ, оженившій се сестромъ царице Ђелене, и са знанѣмъ и одобренѣмъ ове преотме већу часть Тесаліе за себе. Овай поступакъ окужи и друге старешине, те се и они стану утврђивати свакій у свомъ граду, одказуюћи тимъ самимъ поданичку верность и оданость младомъ цару

Урошу. На челу овы бунтовника и одпадника было є деспотъ Вукашинъ и братъ нѣговъ кнезь Угљаша, управительи Босне. Одма у почетку опоменуше цара Уроша нѣгови приврженици, да се добро узме на умъ одъ Вукашина и брата му Угљаше, предложивши му советъ, да Босну повери оманѣимъ чиновницима, у кое се може поуздати, да га не ће изневерити; алъ младый царъ безъ искуства, не прими тай полезанъ советъ, него се іошть прилюби Вукашину, вешто одъ овога обмануть, позове га къ себи удворъ, изліе на нѣга сву свою царску милость и наименуе га кралѣмъ, мислећи, да є довольно безопасанъ за свое царско достоинство.

Овако причаю неки лѣтописци; други опетъ наводе, да є Вукашинъ године 1371. самъ себе прогласіо за краля Рашкогъ, и узевши тай насловъ, владао є независимо. Садъ є настало оно несрећно време, да су подвластни ячи были одъ самогъ господара. Цару верни, боєћи се напасти одъ осиливши се деспота и кнезова, предомисле се и стану о себи бригу водити, видећи, да царъ никаква корака не чини ради укроћеня одметника, почевши владати на свою руку и на свое име, и зато є свакій грабіо што є могао залапити. Ніе прошло ни десетъ година, а Србія, іошть за живогъ Уроша, распадне се на четири области, єдна одъ друге независне. Вукашинъ деспотъ узме Босну подъ именемъ краля Босанскогъ, братъ нѣговъ Угљаша као деспотъ задржи Романію, кнезь Гойко утврдисе у Зети а кнезь Лазаръ са зетомъ своимъ Вукомъ Бранковићемъ предузме средину Србіе са Сремомъ и земляма дужъ Дунава. Ови нови господари имали су у рукахъ власть државиу, и докъ се свакій у своіой области утврђивао, турске ордіе плячкаше Бугарску. Наскоро затимъ

султанъ Муратъ, синъ Орхановъ, освои Адриянополь и ту пренесе столицу свое растеће државѣ, која є пре тога была у Бруси, у Азиѣ. Грчки цареви, Палеолози и Кантакузини трли су се међу собомъ око владе и престола, дозиваюћи єданъ противъ другоѣ саме оне, кои ће имъ скоримъ главе доћи. Раздробљна Србія ніє предвидѣла, да ће и ню постићи судбина, подобна судбини грчкоѣ царства; ніє спазѣла караюћу десницу Господа, која текъ што се ніє спустила.

Злосрећный царъ Урошъ, не имаюћи чимъ одупрети се снажнимъ своимъ властелима, и не знаюћи или не могући осуѣтити сплетке свое матере, која є виновница свему разстройству царства, рѣши се оставити престолъ и склонити се кодь єднога одъ наймоћниѣ властела и ту живити мирно, не бы ли и земля остала мирна. Што є науміо, то є учиніо, и дође найпре кралоу Вукашину, кои га прими и одреди му єданъ малый предѣлъ за издржаніѣ. Алъ се Урошу ту не свидѣ, єдно што є доста оскудно живіо, а друго што є врло притеснѣнь быо, и зато прибегне другомъ властелину, кнезу Лазару, съ коимъ є и родъ быо, єрѣ є Лазарова жена Милица была изъ рода Неманићевоѣ; но ни овде се не могне станити сиромѣ Урошъ, те се опетъ врати къ бездушномъ Вукашину. И ако є царъ Урошъ остао безъ прихода, и ако є тако рећи сиротовао, опетъ є зато и оно мало што є имао, радо приносио Богу, украшаваюћи свете храмове, а у Скоплю, као негдашней столицѣ своѣй, сазидао є нову цркву и посветіо є Богородици.

Нѣгова жалостна судбина яко се коснула срдца оданы му великодостойника и зато навале на нѣга, да силомъ оружія сметне пре свега Вукашина, као найопаснѣѣ свогъ супостата. Неки

лѣтописци увераваю, да є царь Урошъ послушао тай савѣтъ, и нападувши на Вукашина, покушао срећу свою, аль га ова изневери и опъ буде зароблѣнъ и у станъ Вукашиновъ одведенъ. Предвидивши свою злоуду кончину, науми утећи у Дубровникъ подъ заштиту тадашиѣ Дубровачке Републике, аль му и у томъ бегству лоша срећа бы; потеря га стигне и ту као мученикъ издане одъ руке онога, кои є некада быо нѣговъ поданикъ.

Другчіє казує о смрти цара Уроша чувеный повѣстописацъ србскій, Бранковићъ, и самъ изъ кнежевске лозе. Онъ ништа не вели о битки каквой, него само то: да є Урошу дотужало сносити оно пониженъ и сиротованъ у стеги кодъ Вукашина, и рѣши се утећи у Дубровникъ. Аль Вукашинъ дозна за то преко свои людій и бежећегъ цара єднимъ ударцемъ буздована састави са земљомъ. Патріярхъ пакъ Србскій, Арсеніє четвертый, овако пише: да убилацъ Вукашинъ ніє убію цара и мученика на путу, водећемъ у Дубровникъ, него га є позвао собомъ у ловъ, само да га удали одъ матере, и ту у пустомъ месту изврши свою проклету намеру надъ божіимъ помазаникомъ и царемъ своимъ. Ово убійство догодило се на полю Косовомъ, на комъ ће се мало доцніє толика честита крвь србска пролити, да се освети ово цареубійство. И тако младый царъ Урошъ, у пролећу свогъ века, издане близу Неродимля, кодъ брдаща, коє се зове Никудимъ. Тѣло блаженогъ мученика буде пренесено изъ поля Косова у обличній храмъ Успенія Богоматере, више Неродимля, не далеко одъ места Петрића.

По некомъ времену, као што Бранковићъ приповеда, почео є царскій мученикъ являти свою светию чуднимъ знацима, проистцавшима изъ гроба, и услѣдъ тога благоверни Срби ископаю

изъ гробнице нѣгове неизтрунувше мошти, коє се и данданасъ сматраю и поштую за свете. Кадъ су Турци навалили на Србію, ове свете мошти пренесене буду у Сремъ и смештене у Фрушкогорскій монастырь Язакъ, где и данасъ почиваю.

И ако є мати светогъ Уроша хотимице радилла о пропасти сина, опетъ є зато горке сузе пролила за нѣмъ. Међутимъ што є сплеткама желлила получити, промашила є; женско господарство нису хтели трпити надъ собомъ сръбске старешине, и ако є она была кѣи царска изъ Цариграда. И тако коє одъ туге за синомъ, коє збогъ проигране владе, склонил се у монастырь, постане монахиня и треће године по смрти сина умре и буде саранѣна у цркви, кою є подигла у Црној Гори више Жегликова.

Назови влада Урошева траяла є свега десетъ година, до 1367. лѣта. Споменъ овогъ невиногъ страдалца свршава се у сръбскимъ православнимъ храмовима другогъ Декембра, као на данъ нѣгове мученичке смрти. Тако є завршено владарство Неманића, траявше 212 година. Први осамъ владалаца носили су име краля: родоначелникъ Неманя Стефанъ у монашеству Симеонъ; нѣговъ синъ Првовенчаный Стефанъ и унукъ Владиславъ; Урошъ великій, Драгутинъ, Стефанъ Милутинъ, Урошъ и Стефанъ Урошъ Дечанскій, и два венчана цара: Стефанъ Душанъ сильный и последній Урошъ.

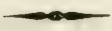
Правда божія нїє допустила Вукашину на-слађавати се плодомъ свогъ издайства. Само є четири године траяла нѣгова влада, па и та є была узнемиравана непрестанимъ ратовима. Султанъ Сулейманъ пође на Србію са седамдесетъ иляда войника. Противъ нѣга стеку се сви кнезови сръбски са своимъ воинствомъ до шесетъ иляда

ратника и слегну се у Косово полѣ. Войску є предводіо Вукашинъ и Угљша. Косовомъ полю суђено є было да се двапутъ обліє србскомъ крвљу; ту є запечаћена и слава и несрећа ратоборногъ србскогъ племена. Кадъ се првый путъ ударе войске, Вукашинъ одржи побѣду, повалавши тридесетъ илѣда Турака. Разстроєни турски редови нагну бегати преко реке Марице, алъ ту подкреплѣни новомъ войскомъ, обнове бой у комъ погине десетъ илѣда Срба. Остали потраже спасенія у бегству и до петъ тисућа нѣи подаве се у рѣци. Угљша, *) Гойко, Реля и многи други витезови пали су на полю битке. Кралъ Вукашинъ съ маломъ дружиномъ измакне и у мисли, да є ванъ опасности, спусти се на землю да одпочине; но слуга нѣговъ, бывшій му свагда веранъ, полакоми се на нѣгову богату огрлицу и за любовъ те плячче одрубил главу кралѣву. И тако издаица погибе издайнички; цареубицу враћено є равномъ меромъ!

Прва битка на Косову догодила се 1370. године, за којомъ є наскоро слѣдовала и друга. — Турци међутимъ нису мировали, него су све жешће налетали на Србию, палећи села и вароши и мирне люде секући. Султанъ Муратъ братъ Сулеймановъ већ є покоріо быо и Грке, и Бугаре и купіо данакъ одъ нѣи као одъ свои поданика. И Срби су му одчасти плаћали данакъ, а садъ є захтевао да и воюю узъ нѣга. Чаша гнѣва божіегъ была є пуна и Господъ є изліє на страдаюћу Србию. Турци унесоме у землю гладъ и поморъ и сместише се у опустѣне куће као у свое. Бранковићъ съ горкимъ срдцемъ описує страдања свое землѣ у трећей кнѣиги свое исторіє, и овако се

*) За Угљшу се зна да нѣ погинуо, него се склонио у Свету гору.

изражава о причини тій страдања: „Погледайте съ умиленѣмъ, узмите добро на умъ, како є праведанъ судъ божій! као што є дозивала Бога крвь Авеля, исто се тако потужила Богу крвь краля Стефана Дечанскогъ, и Господъ є услышао гласа нѣногъ! Ако є за неко време и одсроченъ быо жестокій судъ, то єсть, за живота отцеубица, цара Душана; алъ є доцнѣе извршенъ надъ нѣговимъ наслѣдницима; висока десница нѣе оставила незаконія непокарана! — Ту исту чашу испили су и први у народу кнезови у време цара Уроша, приставши на нѣгово убійство; и не само неверни нѣгови саветници и крвопильци, него и савъ тадашній народъ Србскій искусіо є на себи гнѣвъ божій.“ Па и самъ кнезь Лазаръ, имавшій намеру уєдинити србску државу и све Србе єдномъ скиптру подчинити, пао є на истомъ Косову као жертва храбрости и мужества; а ту є издануо и Муратъ царъ турекій на самъ данъ побѣде надъ Србима. Стога є Косово Полъ споменикъ славе и грозногъ крвопролића у Србскомъ Народу, кои съ тужномъ оданосћу споминѣ незабрављѣно име кнеза Лазара, прослављѣногъ међу светимъ божѣимъ угодицима.

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

Изъ рукописа XVII века кои в у подписанога.

Іоѹніа. еі.

ш клаже́ниѣмъ и присно поминáемъмъ
кнѣзе лáзарє, и ѿже съ нѣмъ избѣ́и́е́ныхъ
правосла́вныхъ шть нѣчѣстѣ́выхъ ага-
ренѣхъ и штьчѣсти жѣтїа егѡ́ въспомѣ́нѣ-
тїе. и о страданїи егѡ́, и мо́щени прѣне-
сѣнїе, слово. благослови о́че.

Въсѣ оу́ко страда́льчѣсцїи подви́зи просла́-
вѣни. и чюдимо ѣсть въсо́удъ праведныхъ стра-
да́нїе. тро́удѣ ѿбо поутникомъ, припо́утныи про-
хлажда́ють сѣ́ни. и сѹ́тро́ужденїи прие́мше, шт-
поутишѣстѣ́внаго оу́ласкавають тро́уда. е́лма же
и мыи, ꙗ́ко же по́ поути нѣ́коемъ въ житїи сѣ́мъ
шѣ́ствоуе́мъ. поу́ты же сегѡ́, страда́нїе мно́го и
дарова́ намъ въсо́удъ бо́гъ моли́твенныи сѣ́ни. не тѣ́-
чїю житѣ́нскыи, нѣ́ и доуше́вныи прохлáждати
тро́удѣ. моли́твенна ко сѣ́нѣ, ме́да сладчайшими
напо́енными светыхъ мо́ужїи чюдными повѣ́стїи
оупоко́ивае́тъ. и ѿже въ мно́го печáловнѣ́мъ поу́ты
жѣтїа ходѣ́вшихъ, прїе́мъ покѡ́ить разлї́чными ш-
дрѣ́и. а́ще ко грѣ́шнѣхъ вѣ́нїдетъ въ покáднїа сѣ́нѣ,
тогда въ́вѡдитъ те въ вѣ́чныи сѣ́ны. а́ще шѣ́рѣме-
нїе́нъ бо́удеши жѣтїа сегѡ́ и богáтства печáлами,
áвїе ти апосто́ль вѣ́рѣме штї́мае́тъ глаго́лю. ничтѡ́
же въ мї́рь съи вънесѹ́хомъ ꙗ́зѣ ꙗ́ко ниже́ изне́стїи

можемъ. и аще вѣдами одрѣжимъ прїидеши поврѣгъ
себѣ на молитвоу, тако шть одра мѣгка встанѣ-
ши. разлічнь вѣсѣмъ христосъ страннопрїемъць
и дѣлатель къ вѣсѣмъ спасенію кѣвается. промысла-
еть во чловѣчьскыи живѣтъ. тако же свои дѣломъ
дѣмоу владыка. комоуждо похѣсти протївоу по-
давае подвигомъ. самъ во рече. славѣше ме про-
слаблю. и хѣтеи съ мною кѣти, да възметъ крѣсть
и грѣдетъ по мнѣ. сего ради мнози и иноци и мїр-
сци послѣдоваше, и до нынѣ послѣдуютъ, ихъ же
жїтїе на небесехъ іестъ, мын же оубо тѣхъ вспо-
минанїемъ своихъ чювствъ... зѣло ѡслаждаемъ. едї-
ного во ихъ страданїа и трюди и по христѣ съ-
мрѣтъ прѣдъ вами прѣдставишь, не мала чюда васъ
испѣню сихъ трѣблаженнаго и великаго кнѣза ла-
зара пѣмь и страданїа вама възвѣстити хѣщѣ.
едва во аще и многыне и великыне насъ повѣсти
въздвїгнѣти могоуть къ жїтїа исправленїю. и прѣд-
лагаетъ се оубо намъ слово прочитающїихъ ради
пѣзи, а не моужа ради похвалы. испѣнь во бла-
женныи небесныхъ и аггелскихъ похвалъ, коую
хѣщеть насъ вренныхъ, и страстьныхъ и оумъ и слово
имѣщихъ похвалоу. не паче ли блаженномъ аще на
тоо дрѣзньма кѣхъ была би дѣсада. нѣ прѣсто юже
ш нѣмъ начинаю повѣсть:

Бѣе оубо блаженныи сѣи моужъ благоршднихъ
и благочытивыхъ родїтелїи сынъ и прѣведнаго
лазара и дрѣга христева тѣзоимѣнство шть родї-
телїи имѣіе. и соупрѣжницѣ поїемъ. и сыновшмъ
и дѣшеремъ штьцъ кѣвъ, и разлічныхъ ради до-
бродѣтелїи, вѣсїе срѣвскыне земаіе самодрѣжцъ

кысть. и мнѡгыѣ светлыѣ и доухѡвныѣ моужѣ къ
 шкрѣмаѣнїю жизни своеѣ наставники себѣ и съвѣ-
 тники имѣше. и мнѡгаа лѣта въ благодѣньствы
 проваждае. инѣкихъ любѣ. нищїихъ милоуе. старыхъ
 ꙗко родителе почѣтѣ. срѣднїихъ ꙗко братїю. юныхъ
 ꙗко сыновн. цркви обновляе. нынѣ же шть осно-
 ванїа въздвїзает. и мнѡгыѣ твѡре милостыниѣ и
 бесчислыныѣ. ихъже нынѣ мы ни изчистїи, ни пи-
 санїю прѣдати възмагаемъ. нѣ ѣже въсѣ добраа
 назырающїа зависть. видѣи наше благое, горькимъ
 окомъ. и обходѣ възселинноую, и до насъ достїже.
 простирае слѣди скръбей, благополоучнѣ и намъ
 приврѣже се. въстави во великаго и зѣло гѡрѣааго
 въсѣго езѣка тоурьчьскаго амїрѡ. моурать име
 ймоуца. ѣже мнѡгы покорївъ езѣкы, и съ вѣсѣми
 ими прїидѣ на насъ. гарѡ зѣло дѣхает и лѡтѣ све-
 рѣпо рѣкает на блаженнаго сего моужа. и на всю
 егѡ шть бога данноую емоу дръжаѡ. съи же егѡ
 молаше, своимн довлѣти се. и мирнаа лобїзати. и
 съставити нѣкогда крѣвообїистѣвнѡю десницѡ. и
 сътворїти мїръ съ нами христїаны. не въ рече ра-
 доуеѣтъ се вѣхъ насъ владыка и господь зрѣ на
 всѣхъ днь ѡсемь крѣвѣмъ проливѣемомъ. ѡнже ꙗко
 же аспїдъ глаухын затѣкааше оуши свои и въсѣ
 готѡвъ вѣе къ оубїиствшмъ и крѣвопрелїтїю. невѣ-
 дыи окааннын, ꙗко на сѣ мѣчь шстрѣ вѣе ꙗко же
 послѣжде слово ꙗвити. съи же блаженныи къ сво-
 имъ емѡ глаголаше. братїе и чѣда. колаше юсть намъ
 да едїнъ грѡвъ вѣсѣхъ въкоупѣ прїиметъ насъ. неже
 зрѣти родителе и съродники наше въ тоуждоую
 штѡбѡдимїи землю. нѣ ꙗко же сладкихъ наслади-

хшмь се, сїце и ноўждныхъ не штвѣгнемь. нѣ по-
 лѣжимь доушѣ свою за дрѣгы своѣ тако же рече
 господь. шни же вѣсї вѣкѣнѣ штвѣшаше. гѣтовы
 есмь непрѣслоушати повелѣнїа твоего, нѣ и мнш-
 жаїша покажемь шть ихъ же рекаь іеси. и ѡнь оубо
 мнїюгаа потверждае ихъ глаголааше їмь. и шнї емѣ
 такѣжде. ихъже нынѣ штавааемь слѣва ради съ-
 кращїенїа. и прѣчистыхъ тайныхъ причестїивше се, и
 дрѣгы дрѣга лѣзавше. и прѣведныхъ оубо, прѣве-
 дноу и тѣи їагость подвїгы съ вѣсѣми сїми срѣтаеть
 шного лютааго войнства начѣлника, на нѣкѣемь зѣло
 велїцѣ поли. и вѣе ѡвоихъ плѣкь велїкь зѣлау, зѣ-
 лау. сїхъ оубо мнїюжае, р. (100) тѣсоушкь. шнѣхъ
 же езїкькь не мѣнїе, т. (300) тѣсѣшкь. нѣ прикѣ-
 нїте ми мѣсль вѣшѣ, ш свещѣнныи и волюбивы
 свѣре. да сѣкшїте страшныи и чюдныи шны по-
 вѣсти. срѣтають ихъ тако же рече се. и чтѣ вѣе
 вѣхъть нѣкыи и тоутынь нескѣзанынь слышааше се.
 чловѣци вѣпїахѣ. конь вѣскаахѣ ороужїа звѣкь
 твѣраахѣ. стрѣлы лѣтехѣ слѣнце застоупающе. трѣ-
 скове шгннныи трѣскаахѣ земля велмї воучааше.
 вѣздоухъ грѣмѣше. и тако же дѣмомь мрачномь
 обвївааше се. и войнства шть овеюдѣ дроугъ на
 дрѣга наскакающе. свѣтеца се ороужїа и землю
 озарающеа. рѣкы же крѣви шт вѣсоудѣ. и мнїюга
 вѣсоудѣ трѣпїа. тако же на жѣтвѣ клѣсовомь, сїце
 воиншмь на землю шть ѡстрыхъ ороужїи падаю-
 щїимь. и поїе шно тако же ѣзеро нѣкѣе крѣви про-
 лїтїемь ѡбѣгнено зреше се. и тако лютааго ороуж-
 ника шного и крѣвопїицѣ, съ мнїюжствомь егѣ
 мнїюгымь лютѣи сѣмрѣти штѣлаше. тогда же тогда

субѣи мнѣ, и благочѣстивомѣ и блаженномѣ и само-
 дрѣжавномѣ, великомѣ кнѣзѣ лѣзарѣ главоу штѣ-
 коше и мнѣшество благоушдннхъ и благоуѣрннхъ
 христїанъ, прїемъ избѣише. и всѣи коупно вѣнцѣмъ
 сѣвѣзѣше се. мнѣшаи бо и прѣведнїи, вѣ роуки
 нечѣстивнхъ попоушѣють се. не да шнї прослѣветъ
 се, нѣ да сїи свѣтаѣише вѣнчаннїи коудѣтъ. и ар-
 хїерѣи штѣ вѣнннхъ тѣмо градовъ изышѣдъ сѣ вѣ-
 сѣмъ прїчтомъ своѣмъ. и блаженнаго и нѣвааго лѣ-
 зара тѣло сѣ мнѣгою чѣстїю вѣ црѣкви погребе.
 бо гомрѣсцїи же шннї измѣати, тако же мѣло по-
 ждавшѣ. пакѣи тако же пчѣлы просѣпашѣ се, и вѣсоу
 землѣ нѣшѣ прѣтѣкшѣ, не вѣ вѣе кѣ тѣмѣ кѣго вѣз-
 враннѣюща тѣмъ. не вѣ злѣба юже не сѣтворнше. и
 вѣе вѣдѣти пророчѣское речѣнїѣ вѣторѣе вѣвѣющѣ.
 коже прїндѣше езѣци вѣ достѣанїѣ твоѣ. и нечѣнїю
 оскверннше свѣтлѣ црѣкѣвѣ, нѣ и шннї дѣло тво-
 раахѣ ннхъ. и положишѣ троупїа рѣвѣ твоиѣхъ вѣашнѣ
 птнцѣмъ небесннмъ. пѣлѣи прѣподѣвннхъ твоиѣхъ
 вѣвѣремъ земаѣннмъ. не окрѣсть їеросалнма тѣкмо
 нѣ по всѣи землѣ сѣи. и вѣе пѣчь и рѣдѣнїѣ не мѣнѣ
 прѣвааго вѣдѣти. шѣвѣхъ бо закалаахѣ. шѣвѣвшнхъ
 же живѣхъ шѣвѣждаахоу на своѣ землѣ. и не на
 рѣцѣ вѣвѣлѣннцѣи тако же шннї тогда сѣдѣхомъ.
 нѣ на вѣ нѣгоже вѣсѣ рѣкѣи мѣлнѣе же и вѣлнѣнѣ
 вѣтнчнютъ, разлѣчаѣемнн вѣлнхмъ и распрѣдѣемнн
 вѣ всѣу тѣхъ землѣ. и мати о чѣдѣхъ плакалаше.
 и шѣцѣ гѣрѣцѣ рѣдааше. и вѣрѣ вѣрѣта обѣемъ
 слѣзы лѣутнѣ прѣлѣвааше. и сѣстрѣи вѣрѣтнѣ, и вѣрѣ-
 тїа сѣстрѣи. зрѣше се нѣного нѣнамо шѣвѣднма, роуцѣи
 шѣ вѣнахъ дрѣгѣ дрѣгоу ослѣтшѣ, жалѣстнѣ крѣ-

чаахъ. Ш земли растоупивши се живы прїимы възсѣхъ насъ. и нынѣ ѿнамо ѿтвѣдимъ, възспѣтъ зрѣше дондѣже счїма зрѣнїихъ егѡ невидимъ кїиваше. и сїа възса и ѿнаа множайшаа грѣхъ ради нашихъ пострадахъмъ. нѣ сїа ѿставающе, скрѣтимъ се къ блаженнаго пѣмни егѡже ради нынѣ трыжествѡ и прѣзидникъ твѣримъ. по сихъ же възсѣхъ егда сѣде на прѣстѡлѣ родїтеля своего благочастивыи кнѣзь стѣфанъ, и господинъ възсѣмъ срѣвѣмъ высть. съ вратѡмъ своимъ вѣзѡмъ. и съ матерїю своею, госпогїе еугенїе (sic) и съ сѣвѣтомъ светкїишааго патрїарха ѿткрѣвають грѣбъ блаженнаго. и възсѣмъ нынѣ цѣло тѣло онѡ скрѣтше, и благодатїю светаго доуха свлагодухавѣемо, и възсѣмъ чїовства оуслаждающе, ѿкоже и нынѣ възсѣмъ видимъ єсть. съ архїерѣи и игоумены и съ чѣстныими инобци. и съ вѣсѣмъ сїгланѣтомъ чѣстнѣ прѣнесше, въз ѿже ѿтъ нїего сѣзданїемъ монастїри, светые егѡ мѡщи побѣжїше. егѡже и свѣтлїи прѣзидникъ сѣтвѣраемъ днѣсь. Оего ради и азъ нынѣ оусрѣдно и съ тѣшѣнїемъ чѣсто тогѡ въз своихъ словесѣхъ сѣзрѣцаю. и ѿкоже ктѡ вѣнѣць пактыи заѣтъ, таже кїсеръ приложївъ, и мно҃го цѣнноє кѣменїе, свѣтлїишѡ твѣрїтъ дїадїмъ. сїце ѻбо и азъ похвалы егѡ вѣнѣць блаженнѣи тогѡ главѣ словомъ изѣткаваю, глаголю. гдѣ сла́дкаа егѡ очесъ тїхость. гдѣ свѣтлоє оу́стнама ѿска́бленїе. гдѣ любѣзнаа десница, и възсѣмъ ѿвїанѣ простыраема. оувѣи на́праснааго прѣмѣнїенїа. кѣко почрѣнѣ довѣрѣта кѣко скрѣде се скрѣвнїе. Кѣко възнезаапоу ѿтѣвѣанъ высть цвѣтъ. възнїишѡ нѣзшѣ трава и цвѣтъ ѿтпаде. ѡскѡде и́сточникъ, нѣзшѣ рѣка. пакы

въ крѣвь прѣложи се вода. Ш сѹмилиѣнныѣ побѣсти. кто възвѣститъ чѣдомъ, іакѡ осирѣше. нѣ́ еже въ-сѣмъ хранимое. что́ кости мрѣтвы. прѣжде сѣмрѣ-ти прѣдпочѣтелнаа мрѣтвость. и скрѣвнаа вѣдѣ́ на́шеѣ на́метъ. ш іакѡвъ гласъ пакы въ ра́мѣ са́и-шны се. рахѣ́ль плачющѣ́ не чѣдѣ́ своихъ. нѣ́ зема́и на́ша рѣ́даше въкоупѣ́ и чѣдѣ́ ста́рыныхъ и ю́ныхъ, и въсегѡ́ възраста, ѡ́бѣхъ о́уко заклáнїа. шѣхъ же ште́дѣнїа. и въсѣ́ въкоупѣ́ зема́ѣ запѡустѣнїа. мнѡ́жае же влажѣ́ннаго мо́ужа сегѡ́ лишѣ́нїа. шта́-вите сѹтѣ́шающѣ́, шта́вите не възможете ко ѡ́тѣ́-шнн. тѣ́шко на́лчеть швдовѣ́вшїа. Ш мо́тааго исто-паѣ́нїа, кáко посрѣ́дѣ́ пристáнища надѣ́ждоу на́шѡ́ истопнѣ́хѡмъ. кáко тѣ́монѡ́сныи кора́вль сѣ́ всѣ́мъ вре-менѣ́мъ погрѣ́зши на́гы насъ шта́ви, ѡ́же ѡ́ногда зѣ́ло богáткѣ́. гдѣ́ свѣ́тлоѣ́ іа́дрыло онѡ́, ѡ́же доу-хо́мъ свѣ́ткѣ́мъ въсѡ́удѡ́ распрѡ́стрѣ́тѣ́. гдѣ́ тврѣ́доѣ́ доушѣ́ на́шихъ застоупаѣ́нїе. ѡ́мже нахо́жденїа езѣ́-чѣ́скаа и еретѣ́чѣ́скаа вѣ́зъ бо́азни прохѡ́ждахѡмъ. едá мáла приклѡ́чшаа се, и въсо́уѣ́ стра́ждемъ. на́н по-вѣ́ждаю се стра́стїю́ а́ще и мáла рѣ́коу слѡ́вомъ. прѣ́мѣ́те на́ше крáтїе, прѣ́мѣ́те ѡ́же штъ мнaсѡ́внїа сáззы. пла́каше ѡ́ногда те́ужди лю́дїе о́ патрїáрсѣ́ іáкови и те́уждѡ́ вѣ́дѡ́, своѡ́ сѣ́творнше, егдá штца штъ егѣ́пта прѣ́несше въсѣ́ на́рѡ́днѡ́ вѣ́доу те́уждоу́, іакѡ́ своѡ́ пла́каше днь, ѡ́. и но́щнн. то́ликъ ш нѣ́мъ пла́чь сѣ́протѣ́гше. подража́йте ѡ́но-пле́мѣ́нныѣ крáтїе, и сѣ́пле́мѣ́нны. ѡ́бщїи вѣ́е тогдá стра́ннѣ́ныхъ и то́земльцѣ́ пла́чь. ѡ́бщїи да бо́удеть и ны́нѣ. по́нѣ́же и стра́сть ѡ́бщаа. да́дїте и мнѣ́ о́ сѣ́мъ ре́щїи, нѣ́дъ вѣ́зкѣ́дно ѡ́мамъ ѡ́же влажннн прѡ́-

чеіе сего не вою во се зависти, что ко ми горшеіе
 имать съдѣати. призовіте плачющеіе тереміа рече.
 нѣсть ко інако полѣщю зѣломіти, и страстію срѣдѣ-
 це сверѣпешее се, тѣчію стenanми и слѣзѣми. слѣ-
 шасте тереміинны гласы сѣтѣвныи и рыданіа. іако
 въсегдѣ града іеросалима запоустѣвша плакааше се.
 іако іна нѣкаа о вѣдѣ прашѣ, и сее рече пѣснь
 сїонскѣю плачевнѣю. сїа тогда сѣво рѣше се, нынѣ
 же множае испѣни се. егда ко іавѣ коудеть вѣды
 дѣиство, тогда іавленны вѣиваютъ пѣсны плачущі-
 ихъ. ниневѣскомъ гласъ страстію подобіе се, паче
 же шѣ шнѣхъ вѣднѣше колѣзньюще. вѣмъ нѣкын
 тереміинъ и дрѣгы гласъ іже въ пѣніеніи іераніевѣ
 сътвори. іако на врѣвѣ рече шѣснхшмъ органы
 наше. малчѣніемъ севѣ же и тѣхъ шсоудивше. своіо
 творѣ пѣснь сїю. аще ко виждоу езѣчѣскы мѣтѣжъ
 іеретічѣскы. вавѣліонъ же іестъ мѣтѣжъ. и аще ви-
 ждоу искоушеніа и вѣды мѣтѣжа радѣ текоуща,
 тогда шнаа глаголю вавѣлшнскаа рыданіа. ихъже
 сѣдеше плакахшмъ, вѣдешаго насъ шснрѣвше. аще
 врѣвѣ речеши и іже на нихъ органы, моѣ и сее
 гадіи- въ істиноу ко врѣвѣ іестъ житіе. дрѣво ко
 бесплѣдно врѣва іестъ. насъ штврѣже жїзни слѣд-
 кын плѣдъ. тѣмъже врѣвѣ кывѣемъ бесплѣдное.
 прѣздни и недвижимы люкве, шргани на дрѣвѣсѣхъ
 шѣснивше. и шшѣщѣю конѣцъ потрѣбномъ ш вѣдѣ.
 жѣнскын плакавъ, и зѣло горѣцѣ рѣдавъ. и пакы
 скрѣтимъ се къ влаженнаго сего светѣи мѣщн. и
 чѣстиѣи пѣмѣти и прѣзнікоу. егѣже радѣи и трѣжѣ-
 ствоуемъ днѣнскъ. емѣже вѣе по ішсѣфоу цѣломоу-
 дрѣе. по давидѣ кротѣсть. по соломоу рѣзоумъ.

влієны. сїє и мншжайшаа снхъ рыдающе глаголааше. сїа зрє вѣсь наро́дъ кїюще прѣсы своє и плачь къ пла́чю прилагающе рыдахоу. и съ свѣщамн и ка́дїлн светоюю ракоу провождаахоу. сїа ѡко зрє азъ кїіваема. хѣтѣхъ аще мо́щно кн штврѣци своѣо нѣмоць. и съвѣзкѣи безмѣрїю вѣдѣ, и нѣкы вѣсклїкноути гласъ клїочнмъ стра́сти. нѣ чтѣо рѣкоу. ка́ко възроу́ доуше́вннма очїма, вѣдѣ тмою покрѣвѣннма. кто ми раждѣнеть глѣбо́кы сѣи и мра́чны скрѣкн ѡблѣкы. и пакы изкїавить сѣмнрѣнїа лѣчю, веселѣнїѡ срдѣца нста́вшаа лїотѣ стра́стїю. тѣчїю тын ш сла́дкаа и вѣщи и їме, и прѣзнікоу сѣмѡ кнїо́внне. посрѣдѣ ко насъ вѣрѡвемъ кїти текѣ. такоже тѣло́мъ, сїце оу́ко и доухо́мъ, аще и не зрїши се шть насъ. не штієть ко се шть насъ жѣнїхъ. вѣ невѣхѣднмкыхъ їєсть влѣжѣнннн. не кѣ томѡ вѣ зрѣцалѣ и гаданїи нѣ лнцемъ къ лнцѡ приповѣдѣть когови о насъ, и ш лїо́дскынкыхъ невѣденїюхъ (sic) штложн ко́жнныє котїгы. ннжѣ ко трѣвѣ соу́ть вѣ раи хѣдецїнмъ, тако́кыє одѣжде. нѣ їмать одѣанїа їже крѣвїю, и довродѣтелїю жїтїа своѣго изкѣкїанаа. чкстна прѣд господемъ тако́вааго сѣмрѣть. не сѣмрѣть ко їєсть нѣ растрѣгнѣтїє оу́замъ. да не весѣмрѣтнѣе коу́детъ за́се, такоже рѣче їже когослѣвїа тѣвоимѣнннн шста́ви єгїпѣкта мѣшѣланѣе жїтїє прѣндѣ не чрѣмнѣе сее, нѣ тѣмнѣе шнд и мра́чнѣе жїтїа мо́ре. на горѣ вѣсѣдѣетъ сѣ когомъ. по свѣтѣи шѣствоує землї, вѣ нїеже зрїть се когы. вѣнндѣ вѣ свѣтованїю, нѣеже жѣлааше. тако́ко їмѣще оутѣшѣнїє кратїє кнн їже ко́сти їсїѣовн вѣ странѡ влѣгословѣннннн прѣнѣсше. нлї нѣче рѣцїи

светоую моцъ праведнаго съ кобчегомъ въ светлаа светыхъ положыше. слышите павла засвѣдѣтельствоующа. да не скрѣните тако же прѣчи не имѣиен оупованїа. рѣцѣте иже тамо людѣмъ. проповѣдѣте добрыи похвѣсти. възкрѣснѣтъ во мрѣтвѣи рече пророкъ, и възстанутъ соущїи въ грѣбѣхъ, и възвеселѣтъ се иже соутъ на землѣ. того ради радуйте се слышателие словъ. такоже во слѣдѣи шѣ възтока чисто възсѣдѣтъ, тако и доуша праведнаго тѣло шѣтавлѣше съ чистою свѣстїю сїаетъ свѣтло. прїидѣте оуко и выи, шъ свещенныи и светыи свѣбѣре. и припадѣмъ къ застоупникѣ нашемѣ. егдаже ради празднуемъ дньскъ свѣтѣ прѣдникѣ. коудѣ оуко милостивнѣ молитвникѣ къ владыцѣ христовѣ о стѣдѣ своемъ. призовѣи и подвижни апостолы и мученики, и прѣподобныи и праведныи, и помолѣ се о цркви. да не прѣстанѣтъ сїа словословїа и трѣжкствѣ. да не въздвїгнѣтъ на ны главлѣ, еретическое и езкическое нахожденїе. прїидѣи нынѣ прїидѣи и станѣи посрѣдѣ насъ и прѣдначинан трѣжкствѣ. и къ вѣишнемѣ трѣжкствѣ роуководствѣи насъ. идѣже славити се иже въ трїици покланѣемъ когѣ. да и мыи стрѣстїи, страстѣи и грѣхѣмъ различныхъ свѣбодоу оулоучивше, и тамѣшныхъ благъ наслѣдїици коудѣмъ. О христѣ їсусѣ господи нашемъ. емѣже слава и дрѣжава и чѣсть и покланѣнїе съ вѣначелнымъ шѣтцѣмъ и прѣсветлымъ и благымъ и животворѣщимъ доухомъ и нынѣ и присѣи и въ вѣкы вѣкомъ. аминѣ.

преписао

А. Вуколовицъ.

МУРАТЪ I. НА НИНУ.

*Изъ Феридунъ-бегова зборника турскихъ спомени-
ка изданаго у Цариграду године 1848.*

I

ПИСМО СУЛТАНА МУРАТА I.

писано у Бруси друге половине месеца зилхиде 778
турске године Караманли-оглу Али-бегу.

Знай да поданици опакогъ Лазара по речн
коя каже: „демонъ лрмла у срдиу смртника“ — біа-
ху оставили правый путь привржености и покор-
ности, путь верности и точне послушности, пре-
ступаюћи погодбе, коє су пре съ њима учинѣне
и презирући непријатељскимъ поступцима власть
мои наместника безъ обзира на праведие опомене,
коє самъ се я постарао да имъ пошлѣмъ. Са свое
стране я имахъ веру у заштиту свевиниѣга, њѣ-
гова пророка и њѣгова четири избраника, на при-
зиваюћи ихъ себи у помоћ, ставихъ се предъ єд-
ну войску правовераца да изиђемъ на бой овомъ
невернику непријатељу. Поведохъ са собомъ мн-
логъ сына Баязита съ многомъ пратиѣмъ везира
и улеме; на пошто пређохъ морску узину на
Галиполи, уђохъ уземлю овы невалялаца, съ вой-
скомъ, коя у своемъ ходу приличаше брзимъ стру-
яма реке валовите или таласима, коє валя море
безъ брегова, съ войскомъ, коє копя и сабля по-
мрачаваху своимъ блескомъ огнѣне мушѣ.

У првый махъ, непријатељ не смеюћи се у бой
упуштати, повуче се у своя тврда места и на стр-
мените врхове горске и ту као стражаивацъ кои се

кріє у кутове, стаяше поћуленъ не показуюћи се живъ. За то време мои юначки войници паляху и араху землю односећи небросный пленъ. За тимъ се кренемо путь Смедерева. Преда мною иѣаше моя предня войска те обседнемъ градъ Нишъ, твердо место, коє прилчаше змаю наkostenшеномъ єдовитимъ бодляма. Да ћемо га освонти біяше намъ обећано речю у корану, где се каже: *„богъ дели победу, и часть славе и добраго гласа приближує се мусломанила.“*

И донста, после напрезання понавляны безъ одмора за 25 дана. лепа невеста победе одкріє намъ найпосле свое чаробно лице; оборимо бедеме граду по речі. коя говори: *„понижено бы оно што біяше узвишено;“* и заузмемо Нишъ подъ свою власть. После тога кренемо се натрагъ дома, мы и наша победоносна войска, коя готово біяше педарнута и претоварена пленомъ.

Но у овомъ повратку Лаз-оглу запроси одъ насъ милость и понуди се да пригне главу подъ ярамъ нашегъ господарства. плаћаюћи намъ данакъ и признаюћи насъ за свога господара. Узимаюћи на умъ речъ, коя учи да *„богъ прашта прошле погрешке;“* мы предамо заборавау нѣгове заблуде и оправимо му єдно аманъ-наме (опросу повелю) украшено нашимъ сййнимъ именомъ. и конмъ се обећамо да ћемо се уздрикавати одъ свакогъ нападаня на нѣга, докле годъ онъ самъ остане у послушности и верности сирама наше особе.

И учинивши овай уговоръ, мы приспемо дома (у Брусу), и ту распустимо нашу войску. Тако вамъ све ово обявлюємо по племенитомъ витезу Айдинъ-бегу, нашимъ повереннику, коме и вы можете по потреби явити все што бысте желали да дође нама на знанъ.

II

ОДГОВОРЪ НА ТО ПИСМО.

(После титуле) То є было тренуће врло срећно и врло драгоцено, кадъ ми є Айдин-бегъ предао писмо, кое ми є ваше величанство благоволено послати. Оно є сладило мое срце, оно є разведрило мое очи као зракъ светлости. Изъ пѣга самъ дознао да є освоєнъ Нишъ и да се покорио сииъ Лазаревъ. Тай милый гласъ чини ми найсавршеніє задовољство. Я желимъ сретну владу В. В. Нека се оно слави победомъ надъ свима своимъ непріятельима; нека поврати у дужность све оне, кои се усуђую подићи се противъ пѣговогъ господаренія! Нека пѣгови барици свагда буду осветлѣни светомъ речю, коя вели: „богъ располаже победала и време осваиванія приближує се.“ Нека милость божія руководи В. В. у свему, што намерава чинити! Нека се победа придружава вашой царской узєнѣи. Я одиравамъ ово честитанѣ по господару Кицєру, момъ неѣаку, кои ће уєдно имати часть предати вашему величанству ове поклоне: мисирске матеріє комада 18, карамански ѣнлима велики 4 пара, мали 5 пари, коня чистого соя 7, соя бедунискогъ 3, камила 9, мазге 2.

Молимъ В. В. да изволи милостиво примити поклоне вишеизброєне и да изда налоге реченомъ Кицєру кое за добро наѣе учинити.

Писано у првой десетини месеца Ребюл-Евеля, године 779 у вароши Коняу.

III

ПИСМО, КОЕ Є ПИСАО СУЛТАНУ МУРАТУ КНЕЗЪ ХАМИДЪ КАДЪ Є УЗЕТЪ НИШЪ.

Дознао самъ да є много врагова и непріятеля свете Мухамедове вере, међу коима є и без-

божний Лазаръ, съ непріятельскимъ делима пошао противъ правовераца. Ваше величанство пошло є на пѣи съ многомъ храбромъ войскомъ и войницима испуиѣнимъ духа и храбрости. Онда є зло, кое су учинили, пало нѣма самима на главе, єрѣ ихъ є В. В. казнило по речи, коя каже: *„зло се казни злилъ.“* При свемъ нѣювомъ брою и помоћи нѣюви савезника, нису се смели упустити у бой него су се повукли у планине, осведочивши тимъ речъ, коя вели: *„нерадо се бію у отвореномъ бою него се повлаче за утврђена места и зидове.“* Еданъ део одъ нѣихъ уђе у градъ Нишъ прибегавши лукавству свакоякомъ. Докъ є траяла обсада после многи биткѣи, они покушаю више ноћни излетаня да запале мусломанске убойне справе. Али по оной речи, коя каже: *„самъ богъ подиже да се нико не може надъ нѣиль узвисити,“* они су были свагда узбіяни и са свимъ упередъ и бежанѣ обраћани. Онда пошло гласника да своѣ ѣаволскоѣ войсковоѣу о томъ извести. Али гласникъ тай буде баченъ на дно пакла (убієнъ). За тимъ еданъ део обсаћєны повуче се у градиѣ и науми искати милость (да се преда), да бы претекли да ваше величанство не нареди да се плени и да бы и войницима мусломанскимъ узели законитъ пленъ. Ваше величанство већ є было хтело дати искану милость, кадъ, по срећи, више нѣюви поглавара подбодоше ихъ да непріятельства понове, затискуюћи врећама цунимъ землѣ зидове, кои су были провалѣни, и тако онетъ починоћи нападанѣ.

Речъ вели: *„кадъ владалацъ кои пође у несрећу, све што починѣ обрѣ му се на штету.“* И донста Мусломани као разярени слонови и лавови павале на различне провалине, растуре своимъ ударима оне вреће, коима су рупе на зидовима были затиснуте, и наипосле продру у градъ. Тамо

потамане сабљомъ проклете узбунѣнике, узимаю-
ћи у робство оне, кои су утекли одъ сече, и гоне-
ћи предъ собомъ као стадо оваца люде и жене,
натоварене заостатцима њине имаовине. После
су издали петый део имаовине а међу собомъ по-
деле остатакъ, кои є ипакъ быо велико благо. Та-
ко се наврши речъ коя говори: „*помиловао самъ*
ихъ.“ А да сређа до врха стигне, докъ се ваше
величанство дома (у Брусу) враћало, синъ Лаза-
ревъ пошлѣ посланике съ даровима да моле за
опроштѣнѣ, ваше величанство даде га съ погод-
бомъ да плаћаю данакъ (арачъ); и тако синъ Лаза-
ревъ изједначи се съ вашимъ слугама. Свима є по-
граничнимъ властима быо по вољи овай славный
добитакъ, те осташе са свимъ у миру.

Други народи, кои су се дояко бунили садъ
су готови приклонити се милости вашегъ величан-
ства. Овай скорашній миръ као што є на побе-
ди основанъ, ако богъ да, олакшаће да се рас-
праве многи други сукоби и различна друга важна
питаня, на чему захваљуємъ свевишнѣмъ съ ода-
ношћу и признаванѣмъ найискренѣмъ.

Такође одъ срца самъ се обрадовао кадъ самъ
чуо тай добрый и красный гласъ и хвалио самъ бо-
га на томъ добру говорећи речъ, коя вели: „*хвала*
и слава ономъ, кои намъ дає такє милости.“ У оста-
ломъ размишляюћи о речи, коя вели: „*распрости-*
ри божїи добротѣ.“ постарао самъ се, те самъ
овай красный гласъ објавіо по народу и наредіо
самъ светковине и јавна веселя, коя су за 7 дана
трајала на велико задовољство своіо кои су были
и кои сви желе ванемъ величанству срећу и гос-
подство. Надамъ се да ће свевишній испунити
њине топле молитве, како бы ваше величанство
идући одъ победе до победе, раширило своя кри-
ла надъ светомъ као звезда даница, и како бы за

престолъ свой имало найвиша места небеска. Тако да буде!

Съ овимъ честитанѣмъ усуђуемъ се послати вашемъ величанству по момъ поверенику А. Чогџу (thogdou) два коня бедунинскогъ соя. и молимъ да благоволите примити ихъ као даръ одъ свогъ понизногъ слуге. Нека шѣове узде почиваю у вашимъ узвишенимъ рукама исто онако као што е у нѣи снага и милость, нека шѣова копита у брзомъ трку по вољи вашегъ величанства промичу путь славе и победы! Найпосле молимъ ваше величанство да изволи опростити мою слободу и да ми да на знаѣ свое господарске заповести.

IV

ОДГОВОРЪ СУЛТАНОВЪ.

Примію самъ поклоне, кое е А. Чогџу имао налогъ поднети подножю могъ престола. Тай посланикъ у исто време извѣио ми е задовольство, кое сте вы осећали кадъ сте дознали за среѣнный гласъ да е узетъ Нищъ. А особито ми е то мило што сте похитили честитати ми пре него што сте примили писмо кое самъ вамъ о томе оправію. Донеста ова последня победа не може се изедначити съ другимъ обичнимъ добиткомъ. еръ е она, тако рѣѣи. ключъ, кои ће ми отворити друге градове одъ Румелие. Уздамъ се у бога да ћете ми свагда указивати свою любовь и да не ћете пропуштати да ми е осведочите знаѣица одаѣности. А я ћу опетъ са свое стране знати држати рачунъ одъ ваши услуга. удвояваюћи благу ѣаклоность према вама. Остало што вамъ имамъ явити, казаће вамъ устмено поменутий А. Чогџу. Съ богомъ.

Писано у Бруси у последньої десетини месеца Цемал-Акира 779 године.

ЖИВОТЪ АРХИЕПИСКОПА МАКСИМА.

*Изъ рукописа XVII века кои е у подписаного.**

Мѣсеца генѣарѣа нѣ.

П а м е т ь ѣ же вѣ светынѣхъ ш т ц а
н а ш е г о а р х и е п и с к о п а м а ѣ з и м а н о в а г о
в к ѣ в ш а г о д е с п о т а с р ѣ в л е м ѣ .

Стихъ: нѣвопрѣзвѣтѣнїе ѣвѣль се ѣси мѣзимѣ. нѣвѣ обѣтѣль
ѣвѣрѣль ѣси на небесѣхъ.

Сѣи вѣлажѣннѣи н дѣвнѣи мѣзимѣ , вѣистѣ штѣ
к о р е н а в л а г о ч ѣ с т и в а г о с ѣ м е ш н а н е м а н ѣ с ѣ н ѣ ж е д е с -
п о т а с т е ф а н а с т е ф а н ѣ ж е в ѣ и с т ѣ с ѣ н ѣ г е ѣ р г ѣ а д е с -
п о т а . с ѣ и ж е с т е ф а н ѣ м ѣ д р о с т ѣ и о н х р а в ѣ р с т в о м ѣ
п р ѣ в ѣ с х о д е м н ѣ ш ѣ г ѣ х ѣ . к р а с о т ѣ о ѣ ж е п р ѣ и з а н ѣ х а , ѣ а к о
п р о с л ѣ т и с е о х р а в ѣ р с т в е ѣ г ѣ o н ѣ р ѣ з ѣ м е d o с ѣ м о г о
а м и р ѣ a м ѣ р а т a , o н ѣ ж е в ѣ ж д е л е в ѣ д ѣ t и ѣ г ѣ , k o ѣ п н o
и с ѣ в р ѣ t o m ѣ г р ѣ g ѣ p o m ѣ . п o c л а e т ѣ k ѣ o t ц ѣ и ѣ х ѣ
г e ѣ r g ѣ o . п o c л ѣ t и ѣ m ѣ c ѣ н ѣ s ѣ o ѣ e n a в ѣ d e н и e m ѣ р e
ц a p и ц e . и в ѣ p c ѣ o и k л e t ѣ c ѣ o ѣ ѣ t в e р ѣ d и в ѣ v ѣ z в r ѣ t и t и
и ѣ х ѣ m i p и o v ѣ s ѣ o i a c и , ш t ѣ ц ѣ ж e в ѣ p ѣ ѣ m ѣ . п o c ѣ -
л e t ѣ и ѣ х ѣ k ѣ a m i p e n a п o c ѣ ѣ c e н i e d ѣ ѣ c e p e s ѣ o e . a m i -
p a ж e в e c e л o и л ю k ѣ o b ѣ o n o п р i e m л e t ѣ i ѣ x ѣ . c и n ѣ ж e m ѣ ш -
g ѣ x р a в p ѣ c t ѣ п o k ѣ z a ш e n a k ѣ o н c k o m ѣ p ѣ c t ѣ a n i ѣ o . ѣ a k o
v ѣ n e n ѣ в и c t ѣ п o d в i g ѣ n ѣ t и a g ѣ p e n e x р a в p ѣ c t ѣ o и k p a -

* Овай се животъ архиепископа ербскогъ Максима осимъ езыка готово ни мало не разликуе одъ онога што в штампанъ у Србляку. Али ово дело ербске књижевности јошъ нне штампано взикомъ кoимъ е писано, за то се садъ овде штампа.

сѣта ихъ. и тако съшивають клѣвети завѣстныи. ш
везакѣннаго сѣвѣта, ш несѣтѣ дръзости. прѣстѣпа-
ють къ царѣ глаголюще, ѿще пѣстѣши здравѣ та-
ковѣ храбрѣце. мы ѿбо послѣжде штъ нихъ побѣ-
жденны кѣдемъ. ѿще ли исказѣши ихъ, мы земаю и
штычѣство възмѣмъ въ наше достоѣнѣе такоже и
высть. и тако окѣанны царь скверѣнѣ вѣрѣ свою и
клѣтвѣ прѣстѣпѣмъ. оваа врата лишають сѣнищѣ
ѣчныихъ. и тако къ штъцѣ ихъ посѣлають, штычѣ же
сѣлѣшавъ и вѣдѣвъ ихъ жалѣсти и рѣданѣа неѣтѣ-
шимаа испѣмѣмъ се. мнѣшаа нарицае глаголааше,
послѣжде ѣдѣа въ севѣ кѣмъ, повелѣ привести
мнѣмъство исмаѣлѣмъ сѣдѣ на землѣ рече искаѣ-
ти ихъ, дондѣже въсь огрѣзнѣ въ крѣвы ихъ. и
такѣ въ таковѣи жалѣсти по малѣ врѣмѣни житѣе
оставѣають и юнеиши сынъ егѣ лѣзарь на прѣстѣмъ
господѣства възвѣдѣмъ высть. и томѣ ѣдѣно лѣто
царѣствовѣвшѣ къ господѣ штыхѣдѣтъ нескверѣнна
таа дѣша, и сѣмъ грѣгѣрь штыхѣдѣтъ въ хиландѣрь
влѣскѣ шстризѣають. стѣфанъ же прѣѣмѣають деспѣтъ-
ства сѣмъ. и тако храбровѣвъ на агарѣне ѣлико мѣщѣ-
но сѣвѣта незрѣшѣмѣ. оставѣають отѣчѣство и шты-
хѣдѣтъ на западѣ, кесарь же ш нѣмъ ѣвѣдѣвъ, призы-
вѣають егѣ къ севѣ жалѣе и лювѣзно оуѣрѣждае дѣмъ се
прѣмѣдрѣсти егѣ. и дѣають емѣ въ ѣпокоѣнѣе кѣмъ градъ
ѣже въ фришѣе, и тѣ вѣрѣмъ сѣчѣтаваають се поѣмѣають
севѣ сѣупрѣжѣнищѣ, дѣщѣрь кнѣза арѣвѣнитскаго ара-
ниѣа храбѣраго куръ аггелѣю, и тѣ раждаають вла-
го и крѣснаго отрѣка влаженнаго сѣго маѣнѣма.
и вѣдѣають се ѣчитѣ се свѣщенѣмѣи кнѣигами. онъ же
скѣро извѣмъ богѣдѣхѣновѣнаа писѣнѣа до концѣ. и та-

ко въздварает се въ дворѣ кесаревѣ. въси оуко красотѣ егѡ и мѡдрѡсти дѣлахъ се. и тако и сами дѣшере краіевои възделети красотѣ егѡ. и едіною вестѡдне къ ніемѡ рѣши, комѡ есмь азъ подовнаа. влажены же рече, ономѡ иже адѡма и евъ из рѡта извѣдомѡ. и тако посрамивъ ю и штъ севѣ штразивъ и по сѣмь слѣшавъ ѡгрѣскы крѡль о ніемь и ш вратѣ егѡ ішѡнне. посилаеть къ кесарѡ послати ихъ къ ніемѡ, и тако съ чѣстїю штпѡщены вѣше. бѣтавлѡють фриѡлѡ, и възѣмше мѡщи ѡтца своѣго и матери и прихѡдетъ къ краію, люкѣзно приѣти вѣше краіемь. въздаеть имъ штъчѣство ихъ срѣмь, и тако ѡко довлаіестѣвнѣ хрѡрѡавше на агарѣне. похваляемы вѣхъ краіемь, даваеть же крѡль сродницѡ свою сѣмѡ влаженомѡ мѡзимѡ именемъ съвѣлѡ. іако вѣти емѡ въ женѡ, влаженны же рече. аще хѡщеши ерѣсь оставити да възмѣмь, она же не възхѡте. ѡн же чїста штъ нїе севѣ съвмѡдѣ, и ѡтанв се вѣхъ бѣстризаеть чѣстїиѣе своѣ власкы, прихѡдитъ въ имже штъ нїего създѡнны монастѣрь, написавъ севѣ въ вѣшнїи іеросалимъ, съвѣла же раскалавши се штхѡдитъ къ имже штъ ныкѣ инѡвинѡмъ и таа бѣстризаеть власкы. ішѡннѣ же вратѣ егѡ и мати и въси властѣлы многѣ плачь и жалѡсть сътворїше. онъ же слѣшавъ хрїста въ іевѡнгелїи глаголюща, таѣна оставѣлѣ и негѣнѡнаа възпрїеть. не оставѣлѣ мѡжѣскы полѣ конѡчнѡ жалѡсть оставивъ рѡдѡ срѣвскомѡ. по смѣртїи же врата егѡ понѡжденѣ вѣиваеть мѡзимѡ краіемь и въсемѣ властѣлы, пакы прїѣти деспѡтѣства сѡнѣ. онъ же не възхѡтевъ оувы прихѡдитъ инѡплѣмѣнникѣ

въ дѣмѣ ихъ и штычство. иноплеменикъ же ѡнь
изгнѣи ихъ. блаженны же маѣимъ възъмъ мѡщи
ѡтца и брата своего и матеръ. приходитъ радѣла
стратилаѣ влашскомѣ, христомовѣцъ же прїемлетъ
ихъ радѣстною дѣшею и веселїемъ срдца и тѣмъ
покой получаютъ тако въ своихъ си. ненавиден же
дѣбраа дїаволь въздвїзаетъ рѣтъ междѣ стратила-
ти свое дѣкїе. радѣломъ и вѣданомъ воевѣдомъ и
влизѣ сѣраженїю вѣвшѣ блаженны же маѣимъ тако
крилатъ прїтѣкъ посрѣдѣ оконъ пѣзковъ, и вѣго-
мѣдринмъ разѣмомъ своимъ. сѣтѣливъ ѡва стратила,
и люкѣвию сѣтвѣрѣдивъ, мїрно възвратїше се кѣждо
въ свои си, славѣше вѣга и сѣтѣднїва ѣгѣ. ѡва же
воевѣдѣ люковъ положише кѣ светомѣ. ѣмѣже не
хѣтещѣ възвѣдше херотенїсаше на прѣстолю архїе-
рейства влашкааго. и по вѣрѣмени радѣла воевѣда
штыхѣдїтъ кѣ господѣ, мїлостиваа тѣа дѣша мїло-
сти спѣдови се. и по нїемъ приходитъ злѣ нрѣвны
мѣхна воевѣда. светы же прїзрѣвъ ѣгѣво злѣсѣ ко-
варство. тако прѣдѣти хѣщѣтъ кѣ рѣцѣ амїре ага-
рѣнскомѣ. сѣхїщраетъ сѣво светын, и посїлаетъ
глаголати неконъ шты властель ѣже посїлати кѣ кра-
лѣ ѣгарьскомѣ мїрнаа сѣтворїти. ѡн же штыщраетъ
ѣгѣ сѣ вѣквамн. светы же тѣн всехъ своихъ възъмъ.
и тѣщїно рѣкѣ ѡлѣтъ прѣхѣдїтъ, и тѣко вѣз стрѣха
кравн достїзаетъ, и вѣсѣ ѣже ѣ мїрѣ дѣврѣ вѣстра-
їетъ, и кнїгы кравївн кѣ мїхны посїлавъ. кѣтѣмъ
не възвратїти се на свои прѣстолю, нїжѣ пакы ино-
племеникъ ѡнь оствїн ѣгѣ въ свои ѣгѣ мѣнастїрь.
нѣ испросивъ шты своихъ свѣтовъ ѣакшїнкъ сѣфѣана и
мѣрка мѣсто дѣврѣ и вїдѣнїемъ кравн, вѣрѣшѣдѣла

ТАКО ЗОВОМЪ. СЪ ПОМОЩІЮ ІШАННА НѢКОЕГО КОЕВОДИ
ТЪ ВЪЗДВИЗАЕТЪ БЛАГОЛѢПНЪ ОВІТЕЛЬ. ВЪ ЙМЕ БЛАГО-
ВѢЩЕНІА ПРѢСВЕТЫЕ КОГОРОДИЦЕ. ИНОКОУ МНОУЖЕСТВА
СЪВРАВЪ ТРЪДОУЮЩО ПОЖИВЕ И КОГОЛОУНАА СВОІА ЧЕ-
ДА СЪ СЛЪЗЪМИ НАКАЗЪЕ БЛАГОУАШЕ, ПОДВИЗАЙТЕ СЕ
ХРИСТОМОУНАА БРАТІЕ И ПОПЕЧѢТЕ СЕ О СВОЕМЪ СПАСЕ-
НІИ. СЕ ВРѢМѢ СЪПРАЩЕНО ВЕСТЬ, И ПОСѢЩЕНІЕ СЪМРЪТНОЕ
ПРИКЛИНАЕТЪ СЕ. МНОУГАА ЙМЪ О СЪДѢ И Ш МЪЦѢ И
Ш ВЪЗДАНІИ ВЕСѢДОВАШЕ. КЪ ГОСПОДЪ ОТХОДИТЬ БГОЖЕ
ШТЬ МАЛОДѢВА ВЪЗМОУИ. МЪСЕЦА ГЕНЪЗАРІА. ІІІ, ДНЬ.
ПОВѢСТВУЮТЪ ЖЕ ВЪСІ ПРѢДСТОЮЩІИ НА ИСХОДѢ ДЪШЕ
БГОУ. ТАКО ВІДѢТИ БМЪ ДВАА АНГЕЛА ВЪ ШВРЪЗѢ ПА-
ТРІАРХЪ АЛЕΞАНДРЬСКИХЪ, АДАНАСТА И КЪРІАА. БЪ ОБРА-
ЗЪХЪ КРАСНЫХЪ СІАЮЩИХЪ, И НЕИЗРЕЧЕННЫМЪ СЛѢТОМЪ
СЛАВІСТАЕМЪ. И РЕЧІИ БМЪ ШТЬ БЪДЪ КЪ НАМЪ ПРИДЪШЕ
БЛАГОЛѢПНЫИ СІИ МЪЖІЕ. БГОЖЕ КРАСОТЪ НЕ МОГЪ СКА-
ЗАТИ, ПО МНОУГЫХЪ ЖЕ ЗНАМЕНІТНЫХЪ И ВЪ СЪНѢХЪ ШТ-
КРЪВЕНІА. ВЪ ЪМОЕ ЛѢТЕ ШТКРѢВШЕ РАВЪ БГО, Ш ЧІО-
ДЕСКИ ОКРѢТОШЕ ТѢЛО ЦѢЛО И ПЕРЪШМО КЪПНО СЪ
ОДЕАНІЕМЪ. БЛАГОУХАНІЕМЪ ВЪСѢХЪ ЧІОВСТВА ИСПЪЗНАЕ
И ОУДІВАЕ. ТВОРЕ ЗНАМЕНІА И ИСПЪЗНАЕ НЕДЪЖИКОУЕ,
СЪ ВѢРОЮ КЪ НИЕМЪ ПРИТЕКАЮЩИХЪ. СЪВРЪШАЕТЪ ЖЕ
СЕ СЪВОРЪ БГО ВЪ ЙЖЕ ШТЬ НИГО СЪЗДАНИИ ОВІТѢЛИ.

Преписано

А. Вуколовиѣ

ТРИ СРБСКЕ ХРИСОВУ.ІѢ.

Преписао Ђ. Даничићъ.

I

Године 1336—1346.

Краль србскій Стефанъ IV потврђуе некој цркви многа села.

..... дръжен кснфтра царьскаго
наурьтаниа писмени избранниа хрисоколи кралиевь-
ства ми. Село доуникааами правинами,
поуниае периоръ оуь прѣслопа, ть съ селнцѣмъ
костѣнь..... грѣде въ вѣлєво, оунирающе въ кирь
васнлєво, оубѣемлюще сороуиъ и полог... црѣквѣ
съ нивнѣмъ, съ виноградаы, съ водѣннуиѣмъ, с коу-
пеница..... оуиъзерєва конь бѣлоу црѣквоу, и
дроуга ексефининова конь приложи ... даде
калоуиъ пеукопоуль за доушоу, и село то съ
всами правинами. Сселнцѣми съ нивнѣмъ,
съ ливадами и съ брьдомъ, а томоу мега до прѣ-
снльскоу мею ...онокаукоу. Мєтохъ светын
димитриѣ съ всаи правинами, съ нивнѣмъ, съ
вино.....нѣмъ, съ коупениу...мъ и задоушни-
номъ и съ брьдомъ оу прилѣпѣ скетыи
феоѡдори съ нивнѣмъ, съ виноградаы и съ людми
и съ всѣми оуь бѣровоу црѣквѣ, оуь скєтого
николє, та оузь доль оубѣемлюще скєтыє петкоу,

ѡпнрающе до скет(а)го георьгнѣ, въсходеще на на-
 ковалноу, ѡбьемающе вѣриавоу, ѡпнрающе на
 доубинцоу до крѣста, ѡбьемающе...оуши нсхо-
 деше изъ трѣскавьсца поутѣ гра(дъ)скы, пакы до
 црѣковъ вѣривоу, ѡбьемающе црѣковъ продром..
 коу дворъ вѣноутрѣ оу градѣ с коукниемъ и съ
 житинцоу, коупеница ѡдѣ ѡксифелнина. Н дворнира...
 немани монахицеко и гребенареко дворниче къ бре-
 дикѣнѣхъ близъ... и до рѣу... поутѣ, дворниче кнѣ-
 ца коньцини близъ ханьдака и нисѣтефла...ѣни-
 ца на...адоу... ѡдѣ лькиницоу. Н дроуга кодѣ-
 ница надъ калевницѣ, нива подѣ ѡкорниемъ... црѣ-
 кки... пилевѣмъ дворомъ, кѣломъ .д.мъ, тако и
 с кокаутевѣмъ дворниремъ близъ..... нѣ, такожде
 и прѣз доль екрѣнскы близъ дрьсенѣ, кѣлоу
 ѡдиномоу. Н нива..... ка кѣломъ... .д.мъ
 при протонскелеснѣмъ конь..... .сѣмъ...нѣуехъ,
 кѣломъ .д.и.с., при попѣ макриги при бароу и при
 стѣф... дроуга нива по срдѣ.....и кнѣуехъ
 пилскарева и коньдрока кѣломъ .и. до поутѣ коуу-
 ковѣ... и до рѣуницѣ екрѣнского и поутѣ ѡбрь-
 шаньского, и никнѣс въ ѡбласти х(ор)оупаньскнѣмъ
 ... хорьванѣ до старѣго поутѣ галнѣкего и до
 не... и до поутѣ хрѣцианьского, кѣломъ.....
 нива надъ нѣю кѣломъ .с. при нѣгыгоу, и до того
 поутѣ нива на сѣлици, кѣломъ... .га и спань-
 доуиѣ и до монопоутѣ и до гланъѣхъ. Н нива го-
 лѣмъ... страто. .сѣдархѣ кѣломъ... .гс хороу-
 паньскоу и до поутѣ крикогашкего нива кѣломъ
 мѣ. пилснѣсть грѣлѣ... .дѣнѣца драгока и до
 бароу и до поутѣ крикогашкего и до старѣго по-

ТОКА ДО КОКОУ НИВА СОУ . . . ДО РАДОСЛАВА И
 ХИТРЕША КЪЛОМЪ .М. ПЛАСИХЪСТЬ СПАНЬДОУНЬ И ДО
 ХИТРЕШ . . И ДО СЕЛИЩА ПОЛАТНЦ . . . НИВА ХИТРЕШЕ-
 КА ВЪ ПОГОУ ТОЕЖДЕ НИВА ПОД . . . ПЛАСИХЪСТЬ
 СПАНЬДОУНЬ И ДО ХРАЩАНЬСКОГО ПОУТ . . ДО СТАНА
 НЬДОУНЬ И ДЪДОСЛАВ . . НИВА РА . . . КА . . . ТА ДО
 ПОУТЬ ПЕНЬШКА ОБЕРЬШАНИ НИВА ФЕОДОРА ГЛА-
 КАТА НА МЕ РЕКОМАГО ЖЕРАКЪ И ДО НЬ-
 ГЫГОУ. МѢСТО ВЪ ГАЛНУАНЕХЪ КОУПЕНИЦА . . НАРЕ-
 ТОВА КЪБА НЕУКОПОУАЪ И СТРЕЗ . . . МАДА-
 РАКЪ НИВА КОУПЕНИЦА ОДЪ ИСИ . . ВЪ ЦАРЕВѢ
 ЗЕВЬГ ФЕОДОХОВА ВЪ ІЕЛЕНѢ .ЦЕХЪ КЪЛОМЪ .Р.
 И НИВА КОУПЕНИЦА ОДЪ КИРИКЪСЕВѢХЪ ДѢТЕН ОД . .
 КЪЛОМЪ . . . , А ТОМЪ МЕРѢ РѢКА ГЛНГОРОВСКА
 И БЪЛЕКЪСКА И ПОУТЬ КАКО САЗИ ОДЪ
 РѢКА КОСТАНЬСКА И ДОУНИКУАНЬСКА И ПОУТЬ КАКО
 ГРѢДЕ ОДЪ ПРѢСЛОПА И ВЪ ГЛН КОУПЕНИЦА
 ВЪ МАЛЫХЪ МРАМОРЕНЬСХЪ ОДЪ Д(А)В(И)ДА КЪЛОМЪ .Р.
 СТАСЬ ВЪ БОХОРИНѢ . . .ЦЕМЪ И СЪ ЛЮДМИ , ЗЕМАЪ
 ЗЕВЬГАРЕМЪ Д . , ВОДЪНИЦИ .В . , СЪ КИНОГРАДЪ , СЪ ПЕ-
 РИКОЛЕМЪ , СЪ ЛИКАД . . . СЪ НИКИЕМЪ , СЪ ВИНОГРАД . .
 СЪ ВОДЪНИЦІЕМЪ , СЪ ЛИКАДАМИ , СЪ ВСЯМИ ПРА
 ІЕМЪ СЪ ВОДЪНИЦІЕМЪ , СЪ БРЪДОМЪ , СЪ ЛИКАДАМИ .
 СЕЛИЩЕ КОУУНИЪ СЪ НИ СЪ БРЪДОМЪ , СЪ ВО-
 ДЪНИЦІЕМЪ , ЗАСЕДЬКОМЪ СЪ ДОЛЪНЫ И СЪ ТАРОННІЕ . .
 . . . МЪ И ЗИГО . . ТЕМЪ ДѢЛОМЪ И СПАНЬДОУНЕВЪМЪ
 ДѢЛОМЪ , А ТОМЪ МЕРѢ ДО КАТАУСВОУ ВОДЪНИЦОУ И
 ДО . . ИГОУРН ДОУКОУ И ДО ПРѢ(С)ИАНЬСКОУ МЕРЮ . СЕ-
 ЛИЩЕ МОГЫЛНЦА СЪ НИКИЕМЪ , СЪ ВОДЪНИЦЕ . . МЪ , СЪ
 ЛИКАДИСМЪ СЪ ВСЯМИ ПРАВИНАМИ . СТАСЬ ВЪ
 КРИКОГАЩАНСХЪ КОУПЕНИЦА ОДЪ АРГИРОПОУАА З ГРА-

диниємъ, съ вса Стась тоуждере мамниноу
 съ ксьми правинами. Селище небръгово съ ксьми
 правинами, с ци ѿдъ него половниоу.
 Коупеница ѿ-д-оушники половниоу съ ксьми правинами,
 съ водъничиємъ съ ливадж. Къ градъ
 метохъ скетын димитрие (мисниполитокъ панагиръ
 за . . . дънен*) съ нивкиємъ, съ винограды, съ во-
 дъничиємъ, съ ксьми правинами. Селище коуу-
 ковъне съ нивкиємъ, съ водъничиємъ, съ виногра-
 ды, съ ксьми правинами. Селище маргарить съ
 ксьми правинами, съ нивкиємъ, съ винограды, съ
 водъницоу, съ планиноу. Селище дьлга къси съ
 нивкиємъ, съ винограды, съ водъничиємъ, с плани-
 ноу, съ зимовниємъ, съ ѿкоциємъ, съ ливадоу,
 съ ксьми правинами, к селъ ѿбиждънехъ полъ ко-
 дъницоу, къ ѿбрьшанехъ .к. водъничи, що је да . . .
 и водъница подъ скетоу нъ . . . оунызеремъ,
 нивкиє оу бълєкѣ, що придаде ѿписники, к(бѣло)мъ
 .с. и водъница на бѣлєкыр . . Село јелєнтєси съ
 нивкиємъ, съ винограды, съ водъничиємъ и съ ли-
 вадми и съ моуртниємъ дѣломъ, съ бѣлєкомъ, с
 киръ каснаскѣмъ дѣломъ, садокы оу горьцѣ съ горь-
 гнуєкѣмъ дѣломъ, съ нѣгослаѿкѣмъ дѣломъ, водъ-
 ница къ бѣлєкѣ герьгунѣ на урыготниѣ стаси, и
 дроуга водъница коупена ѿдъ моуртниєхъ поло-
 ниоу, а томоу селоу метъ како теує бѣлєкѣстица
 до мегє мраморѣнскѣ и до . . льнєнскоу и до
 црьквоу . . ни. херестокоу и до крапльскоу ме-
 ждоу и до мокрѣнскоу мєждоу и до хоморѣнскоу

*) Што в овде заграђено то в у оригиналу уметнуто
 између врста.

междоу и до дръновскоу междоу . . съ вѣсьми пра-
кинами. Село оу боубоуиѣ хоморѣне и засельны
и с тѣховомъ, а тѣмъ селомъ межд. . . царева кла-
деньца, оуздазеиѣ на поутѣ присадѣскы и слазеиѣ
на крьвакоу кодоу, и ѡбѣемлюиѣ всѣ лоукавицоу,
слазеиѣ до мрамора. въсходеиѣ на врьхъ роуѣ-
ноу, ѡбѣемлеиѣ въсѣ роуѣиѣ, и слазеиѣ оу доль-
ню кансоурѣ хоморѣньскоу, и ѡбѣдрѣжоуиѣ всоу
правиноу хоморѣньскоу, и въсходеиѣ на . . оутѣ,
и ѡбѣемлюиѣ . . . скетоу карвароу, и ѡпираюиѣ
на простицоу, и слазеиѣ до рѣкоу до быстрѣскаго
сннора, и въсходеиѣ на . . . и ѡбѣдрѣжоуиѣ всоу
правиноу тѣховѣскоу, и ѡпираюиѣ къ мегю мо-
крѣньскоу, и въздазеиѣ на лютѣ, ѡбѣемлюиѣ всоу
правиноу ѡрѣхока доло, ѡбѣемлюиѣ наинноу
братоню съ вѣсьми пракинами, ѡбладоуиѣ урь-
ноушѣмъ, слазеиѣ къ мецию стѣноу, ѡбѣемлюиѣ
боутиѣ, ѡпираюиѣ къ мраморѣ, и въсходеиѣ
къ скрькоу, тарѣ оу царевѣ кладѣнцѣ, ѡдѣ гдѣ се и
зауело. Стасъ оу богомилѣхъ сндрѡфанѣка съ ви-
нограды, съ водѣицицоу, с периколѣмъ и съ палин-
ноу. Метохъ оу порѣун манастириѣ свѣта бого-
родниѣ съ людми, съ никнѣмъ, съ винограды и съ
паллинами и съ кидоушѣмъ и съ мыломъ и съ вѣ-
сьми пракинами. Селииѣ птици съ паллинами и съ
вѣсьми пракинами. Селииѣ мо(гъ)лиѣ съ людми,
с никнѣмъ, съ кинограды, съ водѣициѣсѣмъ, съ
периколѣмъ, съ вѣсьми пракинами. Селииѣ калоу-
герѣуѣ коупениѣ пасаделѡка съ периколѣмъ и съ
брѣдомъ и съ кодоу и съ вѣсьми пракинами. Село
кабуиѣ, цѡ (насе)ли скѣты краль, съ людми, съ

плаининами, стьнокосомь и съ вѣтми правинами, а
 томоу мегъ ѿдъ любохинна сходяще на ієсн-
 ковь доль, излазеце на хридь, ѿпирающе въ пе-
 канца и въсходяще на мысловъ връхъ, ѿбладающе
 мала корыта, въсходяще на дръмъ, кон нде ѿдъ
 попадню, ѿпирающе хридь, ѿбьемлеце
 въсь присон, и ѿпирающе въ любвьскы доль, ѿдъ
 коудъ се поуте. Село въ полозъь крьпен. . метохъ
 светы никола, цю приложн светы краля, съ инвен-
 іемъ, съ винограды, съ людми, съ кодьинцинемъ и
 съ рѣкоу, бразда кирь маионлова, бразда дєснлова,
 ливада на старымъ кладеньци, нива никифоровецъ
 ѿдъ царего кладеньца до того потока и до того
 и до царева дроума, ко-и-дє ѿдъ полатиць на быволь
 бродъ, лоуцинь виноградъ подъ хращаны и съ брь-
 домъ, црьковъ, кою съхтнєа попъ михалиць, въ
 хтѣтокъ на крьпеньсцѣ мѣстѣ. Метохъ въ хлєрницъ
 въ урьтописѣ светы никола съ нивнємъ, съ вино-
 грады, съ людми, съ кодьинцинемъ, съ брьдомъ и
 с рѣкоу, нива оу баню кьбломь .лє., нива прѣз
 рѣкоу кьбломь .к., нива въ сладьбымъ поли кь-
 блоть .л., нива въ лоужанєхъ порєдъ кьбломь .л.,
 нива порєдъ града кьбломь .с., нива въ лѣщынци
 кьбломь .кї., нива въ гоуминицєхъ кьбломь .к., нива
 порєдъ баатакъ кьбломь .з., голѣма нива кьбломь
 .л., нива оу сѣанєго трьна кьбломь .г., нива подъ
 село банзъ падиата кьбломь .ф., нива порєдъ тѣ
 ѿдъ горьне страноу кьбломь .д., нива въ могыли-
 ци кьбломь .к., нива въ куєкѣ кьбломь .с., ѿдъ
 поутѣ влзшєго грѣдоуцє въ клядороубы и въ кль-
 басинцоу землѣ кьбломь .с. и .н. и ливада, стась

въ хлахолинѣ и водѣница. Въ хлѣринѣ въ искори
црѣкѣ скеты никола, кою приложи кляхо ѿни-
сконѣ, с нивнѣмъ, съ винограды, съ водѣницѣмъ
с периколѣмъ, с рѣкоу, съ вѣсми правинами црѣ-
кѣ тоу. водѣница въ неволѣнѣхъ. метохъ въ ка-
линницѣ мати божия, с нивнѣмъ, съ ливадами, съ
водѣницѣмъ, с рѣкоу, съ вѣсми правинами црѣ-
ковѣ тѣ. водѣница въ крагоуницѣхъ коуниеница оу
коприкоу николоу. нивнѣ въ армѣнохори, цю при-
даде царѣ, кѣломъ .р., до поутѣ, кон грѣде въ
армѣнохор. . и до мегю мотунинкоу и до рѣкоу
и до мегю калнинкоу. естасъ к роснѣ комѣсарина
. кѣломъ .р., рибарнѣ въ прѣспѣ въ нивницахъ
именемъ амартоль и добре, цю придаде царѣ, съ
вѣсми правинами, рибарѣ оу прѣспѣ, цю придаде
краль, оу накольцѣхъ именемъ сопрѣсть съ бра-
тнями, съ родо-м-оу, съ локницѣмъ, съ вѣсми пра-
винами. Метохъ въ охридѣ проклаѣнен. црѣковѣ
скеты нѣданѣ богословѣцѣ, с нивнѣмъ, съ вино-
грады, съ локницѣмъ, съ млинѣ, съ крѣтомъ, съ вѣс-
ми правинами. (С)елицѣ бѣла водѣца съ вѣсми
правинами, цю приложи теици градиславъ. (С)е-
лицѣ кѣстинѣ, цю приложи кѣстанѣдинѣ секасто-
краторокиѣ, съ вѣсми правинами, оу-оуѣницоу
половинноу с винограды, съ млинѣмъ хотѣцѣкѣмъ
и съ вѣсми правинами. (С)елицѣ комарѣуѣнѣ, цю
придаде драгоманѣ бастрофилѣ, съ вѣсми правинами.
(М)етохъ оу прѣспѣ оу люковѣ светѣ ни-
кола, цю придаде никола архиепискоуѣ, съ вѣсми
правинами. (С)ло оуѣрѣшаны съ нивнѣмъ, съ ви-
нограды, съ водѣницѣмъ, съ ливадами, съ вѣсми

правными села того, и въ градѣ киноградѣ бирн-
воиєвъ и дроугы киноградѣ синахеритовъ на песимъ
брѣдѣ. и приложи краљь трѣвиниоу всоу, цю іс по
метохехъ всѣхъ црѣкннхъ, да збира црѣковъ, а
ниъ да нема пѣуалъ ѡдъ владоуцихъ. И молю ви
ѡ господи, ѡтци и братни, іегоже богъ изволи
по краљієвствѣ ми господѣствоуіаго срьньскою
землею, или сынъ краљієвства ми или ниъ кто ѡдъ
соудородникъ краљієвства ми, снємоу записаномъ
хрисоволоу мною, стефаномъ уетврътымъ, богомъ
поставленномъ краљіємъ, снисмоу непоткоренноу и
неразоренноу ни до іедине уръте быти. кто ли се
наиди и потыритъ се разорити си божествны хри-
соволь и ѡтложити али поткорити црѣ ѡдъ него,
да іе проклетъ ѡдъ господа бога кседрѣжитиаъ и
прѣнустыіе уоудоткорнціе богородице матери іего,
и .д.хъ іерѣ(ан)г(елн)сть, и ѡдъ .лї светыхъ крѣ-
ховныхъ а(посто)лъ, и ѡдъ .тин. ѡтциъ свора ви-
кенскаго, и да га порази сила уьстьнаго и жнко-
творещаго крѣста христова, и ѡдъ всѣхъ светыхъ
ѡтѣ кѣка богооудодикннхъ, и ѡдъ всѣхъ прѣко-
кѣрннхъ архнєи(искоу)пъ, пискоупъ, нгоумень
стола срьньска. . . и ѡдъ мене, аще и грѣшенъ
іесмъ, да ивѣсть благословенъ ни оу си кѣкъ ни оу
придоуци. аминь.

Стефанъ къ христа бога благѡкѣрни
краљь и самѡдрѣжъць срьблемъ и помо-
рию и грѣкомъ и вьлгарѡмъ.

Печать одкинуть. Оригиналъ на кожи у на-
родной библиотеци при попечительствѣ просвете

у Београду безъ почетка, по краєвима окиданъ, а и што га є, на првой му є половини писмо врло пишчилело, те гдешто писамъ могао прочитати а гдешто може быти да писамъ добро прочитао.

II

Године 6888 = 1380 индикта 2.

Лазарь царь сръбскій дає села болници хиландарской.

Мысльнымъ свѣтомъ озаривъше си мысли боудущахъ прѣдъзрѣше божьствени пророци, тѣмъже давидъ велє глаголю глаголаше: приидоуть вси языци и поклонеть се прѣдъ тобою, господи; иегоже събытіє зрѣши іеже отъ языка цркви, квоже блгренницею царьскою одѣквши се кркню кладууницею юже отъ ребрь истекъшею, радоующи се красочіеть се, и повелѣнии съблюденіємъ надеждею оукрѣпляетъ се боудущіє радн жизни въсприѣти, іеже славы и усты въделѣхъ наследникъ быти азъ, въ христа бога благовѣрныи и самодръжавныи господинъ сръбляемъ и подоунавню, стефанъ кнезь лазарь, прииде оубо къ господьствоу ми устытѣнши въ иноцѣхъ курь герасимъ, и въспомоу господьствоу ми за колыницю иже въ обитѣли прѣскетыє богородице хиландарьскыє въ скетѣи горѣ афона, о иже тамо въ немоцѣхъ сълєжєщихъ свєтѣхъ и устыныхъ иноковъ, кво да мною въспримоуть оутѣшеніє и покон. благопристоу же мнѣ семоу въспомонокенію кыкшоу, и любовию въ светѣхъ и божьственыхъ црквахъ раждигаемъ, и съ свѣтомъ устынаго отьца игоумєна и всєє брл-

ТНІЕ ВЪСПОМЕНОУТНІЕ КҮРЬ ГЕРАСИМА ИСПЛВННІХЪ СИ-
 ЦЕ: ККО ДА СЕ ДАІЕ ОУ БОЛѢННЦОУ ХИЛАНДАРЬСКОУ
 НА ВЪСАКО ЛѢТО СТО ОНГНИ ОТЬ МОНАСТІРА ХИЛАНД-
 АРА ИЗМЕСИ ВЪ ПОТРѢКОУ ИЖЕ ТОУ ВЪ НЕМОЩЕХЪ
 СТРАЖДОУЩНІХЪ. СЕГОЖЕ РАДИ ДАХЪ ОТЬ ГОСПОДЬСТВА
 МОЕГО ОБИТѢЛИ ПРѢСКЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ ХИЛАНДАРЬ-
 СКЫЕ СЕЛО ІЕЛЪШАНИЦОУ ГІОРГІА НЕНИШНІКА СЪ МЕГІА-
 МИ И СЪ ЗАСЕЛЦІИ И СЪ ВЪСѢМИ ПРАВИНАМИ СЕЛА
 ТОГО, А ЗАСЕЛКЪ МОУ ТОДАНОВИНА, И ЗАСЕЛКЪ МОУ
 ГІОРГІЕВИКЪ, НА УЕМОУ СОУ СЕДЕЛИ КРѢТІШИ, И ЗАСЕ-
 ЛАКЪ МОУ РЕСНИКЪ, И СЕЛО ІЕЛЪШАНИЦА ГРАДИСЛАВА*
 ТЕПЛУШЕ, И СЪ ЦРЬКЕНЮ И СЪ МЕГІАМИ И СЪ ЗАСЕЛ-
 ЦІИ И ПРАВИНАМИ СЕЛА ТОГО, А ЗАСЕЛКЪ МОУ ГРАВАЦЪ,
 И ЗАСЕЛКЪ МОУ ГРЫБЫ, И ЗАСЕЛКЪ МОУ ШНКОНЪ,
 И ЗАСЕЛКЪ МОУ ОШАКЪ, И ЗАСЕЛКЪ МОУ ЗВІЗДАЛИ,
 И ЗАСЕЛКЪ МОУ СЛАТІНА. СІИА ВЪСА ПРИЛОЖИ ГО-
 СПОДЬСТВО МИ ОБИТѢЛИ ПРѢСКЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ ХИ-
 ЛАНДАРЬСКЫЕ ВЪСПОМЕНОУТНІЕМЪ КҮРЬ ГЕРАСИМА И
 СЪ ЗГОВОРѢМЪ ОТЬЦА ИГОУМЕНА КҮРЬ НЕОФИТА И ВЪСЕІЕ
 БРАТІЕ ДАВРЫ ХИЛАНДАРЬСКЫЕ, ККО ДА СЕ ДАІЕ НЕ-
 ПРѢСѢКОМО НА ВЪСАКО ЛѢТО БОЛѢННЦІИ ХИЛАНДАРЬ-
 СКОИ СТО ОНГНИ. СІИЕ ЖЕ МОІЕ МАЛОІЕ ПРИНОШЕННІЕ.
 ИЖЕ ДАХЪ, И ПИСАННІЕМЪ ПОДѢВЪНЫМЪ ЗДѢ КИШЕ
 КЪНИСАХЪ, ДА ИМА ХИЛАНДАРЬ И ДРѢЖИ ДО ВѢКА ККО
 СОУЩОУ СВОЮ КАЩІНОУ, ВІКЪМЪ ОТЫЕМЛІЕМОУ, ВЪ
 ПРОСКВѢЩЕННІЕ ХРАМОУ ПРѢСКЕТЫЕ БОГОРОДИЦЕ ХИ-
 ЛАНДАРЬСКЫЕ И ВЪ ОУПОКОЕННІЕ ИЖЕ ТОУ ВЪ НЕ-
 МОЩЕХЪ ЖИВОУЩНІХЪ СКАТЫХЪ И УБѢДЬНЫХЪ ПНО-
 КОВЪ, МНѢ ЖЕ ВЪ ПОМІСНЬ ВѢУНЫМИ, ККО ДА МО-

* У перепису съ коега ово переписахъ стои „Град-
 диславо.“

ЛНТЪ НХЪ РАДИ КЪСРНИМОУ ПРОЩЕННІЕ МНОГЫХЪ МИ
 СЪГРѢШЕНИИ. ПО НИЖЕ И АЗЪ, ВИДѢВЪ ІАКО НИУЪТОЖЕ
 ПОЛЪЗОВА ПРѢЖДЕ НАСЪ БЫВЪШИХЪ ГОСПОДЪ ЗЕМЛЪНОЕ
 БОГАТСТВО, ПО НИЖЕ ОТЪ НИХЪ ВЪЗЕШЕ СЕ И ИНЫМЪ
 ПРИПАДОШЕ, ТЪУНЮ ОТЪ СИХЪ УАЮТЬ КЪСРНИСТИ, ІАЖЕ
 БОГОУ ВЪРОУНШЕ, СНЫ И АЗЪ РЕВЪНИТЕЛЪ БЫХЪ, И
 ПРИНЕСОХЪ МАЛОЕ ПРИНОШЕННІЕ СНО, ІАКОЖЕ ОНА
 КЪДОКНИЦА ДѢВЪ ЛЕНТЪ ІАЖЕ ОТЪ ТБЕ НЕИЗРЕУСЬНО
 РОЖДЪШЕМОУ СЕ. КТО АН ДРЪЗНЕТЪ ОТЫЕТИ УЪТО ОТЪ
 СИХЪ КЫШЕ ПИСАНЫХЪ МЬНОЮ, ДА РАЗОРИТЬ ІЕГО ГО-
 СПОДЪ БОГЪ И ПРѢУСТАІА БОГОМАТИ, И ДА ПОРАЗИТЬ
 ІЕГО СНАА УЪСТЪНАГО И ЖИКОТКОРЕЩАГО КРЪСТА, И ДА
 ПРИНІМЕТЪ ГНѢВЪ И ПРОКЛЕТІЕ ОТЪ КЪСЪХЪ СКЕТЫХЪ,
 ІАЖЕ БОГОУ ОТЪ ВѢКА ОУГОДИШЕ, И УЕСТЬ ІЕГО БОУДИ СЪ
 ИНОДОЮ И ДРВІЕЮ, И УЮЖДЪ ДА БОУДЕТЬ СПАСЕННАГО
 ТѢЛА И КРЪКЕ ГОСПОДА НАШЕГО ИИСУСА ХРИСТА, И
 ДА МОУ БОУДЕТЬ СӨУПРЪНИЦА МАТИ БОЖИИ ЗДѢ И
 КЪ БОУДОУЩЕМЪ ВѢЦѢ АМИНЬ. ВЪ ЛѢТО .,ЗӨПН.
 НИЪДИКЪТА .В.

ВЪ ХРИСТА КОГА БЛАГОКЪРЪНИИ СТЕ-
 ФАНЪ КНЕЗЪ ЛАЗАРЬ.

Съ преписа по руски писаного на свршетку
 прошлаго века, кои є у народной библиотеци у
 Београду. Што му є было руски то самъ му про-
 менно на србски да бы было ближе оригиналу.

Одъ ове хрисовулъ има у Ф. Миклошића
 Monum. serb. (CLXXV) само изводъ по Рабу.

III

Године 1399—1408.

Гргуръ Вуковић съ браомъ Ђурђемъ и Лазаремъ и съ майкомъ Маромъ дае Хиландару село Ораховацъ.

По прѣиснзъретеньномуу милосръдию влады-
кы моего прѣблагаго христа азъ рабъ христоу
моемуоу грѣгоуръ вѣковникъ и братъ ми боурабъ
и лазаръ и благоустьнеамъ и христомлюбеамъ го-
спожда и мати наша мара нишемъ къ съвѣдѣнне
вѣстѣмъ како прѣидоше къ намъ старыци отъ усть-
ныи и царьскыи лавры хиландарьскыи кѹрь си-
монъ и кѹрь ѳеофанъ и григоріи и исповѣданіе
намъ о ноужди монастырской како соу имъ тоури-
ци метохіи пооужинали а дроуге попалили отъ
междоуѹсовныи рати. мы о томъ съвѣравише се,
и видѣвшии вса краснаа мира сего како стѣмъ ми-
мо ходѣша, и прѣжде насъ бывшиихъ господъ, царь
же и краалъ многыми лѣты господьствовавшиихъ, и
безъ памѣти бывшиихъ, іединѣхъ же памѣть имоу-
щихъ иже добраа дѣла сътворѣвшихъ, и божьствыи
цркви въздвигъвшихъ, тѣмъже и мы симъ ревнюю-
ущею противоу силѣ нашен и принесохомъ мате-
ри кожнѣи хиландарьской малоіе снѣ приноше-
ніе: село ораховацъ съ кинограды, съ инками, съ
ливадами, съ окоциемъ, съ врытовы и съ водени-
цами, и съ вѣстѣи мѣстѣи и правинами села ор-
ховица, отъ вѣка и отъ цара стѣфана даныи. и се
мѣста ораховицоу: отъ рыбьника изъ реке много
лоуку станковоу, оузь врьдо на уохаиноу глакоу,

ТЕ НА НИКОУ БОНКА ДИЖКОНА, ОУЗЬ БРЬДО МИМО
 ШОУМОУ НА КОЗМИНЬ ВИННОГРАДЪ, ПОДЪ НИКОУ ПОМИ-
 КА БОГИКА, ПРЕКО ПОУТА НА СТАРЫН СИНОРЬ, МИ-
 МО ХРАНИНОУ НИКОУ, ПОДЪ НИКОУ МИХОНИКА, ПРЕКО
 ПОТОКА ВРАНИЕСТЕНЬСКАГО НА СЛАВНИКА НИКОУ, ЗА
 ВРАНИЮ СТЪНОУ, НА КАЛИНН ПОТОКЪ, НА КОБЫЛЮ
 ГЛАВОУ, НА МИЛАШИНОВЪ СТОУДЕНЬЦЪ, НА КИЬУНИСКИН
 РОВЬНИКЪ ДО ПОУТА, КОН ИДЕТЬ ОТЪ КИЬУНИЦЪ ОУ ХО-
 УОУ, ТЕ НА ПРОКЛЕТОУ НИКОУ НАДЪ ХОУОМЪ, НА ДОУ-
 КОКЫН ДОЛЬ, ОУПРАВЪ НА ДЪДОКЪ ДОЛЬ, НА ТРЪНО-
 ВАЦЪ, КАКО ИДЕТЬ ПОУТЬ ОТЪ ЦАКНИЦЕ И ОТЪ БРЬНИ-
 ЦЕ. МЕГЪ НА ВЕЛИКЫН ДОУКЪ, И ОТЪ ДОУКА ОУ РЕКОУ,
 И ОТЪ ДОУКА НАКЪ НА ДЪЛЬ, КОУДА ДРОУМЪ ИДЕТЬ,
 ОТЪ ДОУБАКИНЪ ПО ДЪЛОУ ДО ПРОХОРОКЕ МЕГЪ ПОДЪ
 ЦАКНИЦОУ ДО РЕКЕ. ТО ДА СИХЪ ВСЯ ДРЪЖИТЬ ХИЛААНЬ-
 ДАРЬ НЕОТЫСМАЕМО ДО ВЪКА, И МОЛИМО И ЗАПРЪЦА-
 ЕМО, ЕГОЖЕ БОГЪ ИЗКОАНЪ ПО НАСЪ ГОСПОДЬСТВОКА-
 ТИ СЕЮ ЗЕМЛЮ, НИИ ОТЪ СЪРОДЪНИКЪ НАШИХЪ НИИ ОТЪ
 НИНОГО ПЛЕМЕНЕ, СЕМОУ НЕ ОТЫСМАЕМОУ БЫТИ МАТЕРИ
 БОЖИИИ ХИЛААНДАРЬСКОЙ, НЬ ПАУЕ И ПОТЕРЬЖЕНОУ,
 КЪОЖЕ И МЫ КИДЪВЪШЕ ЗАПИСАНИИ ПРЪЖДЕ НАСЪ БЫВЪ-
 ШИХЪ ГОСПОДЬ ЦАРЬ И КРАЛЬ НЕ ПОТКОРИМО, НЬ ПАУЕ
 ПОТКРЪДИМО. КЪТО ЛИ ДРЪЗНИЕТЪ СИМЪ ПОТКОРИТИ, КРА-
 ГОМЪ НАСТАВЛЕИЕ, ТАКОВЫН ДА БОУДЕТЬ ПРОКЛЕТЬ ОТЪ
 ГОСПОДА КОГА ВСЕДРЪЖИТЕЛИ, И ДА ПОРАЗИТЬ ЕГО СИЛА
 УЬСТНАГО И ЖИВОТКОРСЕЦАГО КРЪСТА ХРИСТОВА, И КЪ
 МЪСТО ПОМОЩИ ДА БОУДЕТЬ ЕМОУ СОУПРЪВНИЦА МА-
 ТИ БОЖИИ ХИЛААНДАРЬСКАЯ И ПРЪПОДОБНЫИ СИМЕ-
 ОНЪ И СКЕТНТЕЛЬ САКА КЪ ДЪНЬ СТРАНЬНАГО ПРИ-
 ШЕСТВИЯ ХРИСТОВА, И ДА ПРИУЬТЕТЬ СЕ КЪ ВЪСТМЪ
 ЕНУЬСТНЫМЪ И ПОПЛЮКАВШЫМЪ НИСОУСА ХРИСТА СМ-

на божия, и рекъшнмъ: възми, възми, распъни юго,
и: кровь юго на насъ и на уедѣхъ нашихъ.

Въ христа бога благовѣрныи го-
сподниъ грѣгоуръ и господниъ боу-
раѣ и лазаръ и госпожда мати ихъ
мара.

Съ преписа по руски писаного на свршетку
прошлого века, кои є у народной библіотеци у
Београду. Што му є было руски, то самъ му про-
менио на србски да бы было ближе оригиналу.

ЛѢТОПИСЬ ЦАРЕМЬ СРЪБСКИМЬ.

Изъ рукописа XVII века кои в у подписанога.

Въ лѣто 733 (6240=733) штеуѣни римь шть православіа. съ прѣчимъ западнѣмъ странѣмъ.

Въ лѣто, 852 (6360=852) написаше се наша словеса кѣриломъ философъ оучителемъ езѣка вѣдѣрскаго. при цари миханѣ, и матери егѣ дѣодорѣ, иже оутвѣрдѣше клѣнати се светѣмъ иконамъ.

Въ лѣто, 1139 (6647=1139) назва се немѣна господинъ срѣблемъ и царѣствова лѣтъ, лѣт. (42).

Бысть же великий жоупѣнь шть племена вѣдѣрѣчѣстѣваго и кѣренѣ вѣтъвѣ. прѣвѣноуѣкъ константѣ сѣстры великаго константина, шть племена рѣшѣкаго господѣства, и сѣрѣдѣства ѣвгеуста кѣсара. Бысть же егѣ въ захѣмѣю теѣомѣлъ, и стрѣа чюдѣмѣлъ. сѣхъ же родѣтель кѣла оѣрошѣ емѣже вѣасы кѣлы вѣрѣхъ главы егѣ. и мати нѣхъ ѣна, дѣщи вѣрама франачаскаго. Огѣго же родѣтели и прѣдѣды немѣне, вѣдѣрѣчѣваго константина, и ѣкинѣа моучѣтеля шть нѣгоже моучѣна бысть дѣщи ирѣна моучѣница. Тогдѣ царѣ константинъ въ цари градоу оѣстрѣмѣ се на ѣкинѣа мѣчѣтеля, и сѣраженѣю кѣвѣшѣ. Вѣдѣвъ же сынѣ егѣ кѣла оѣрѣшѣ, и штеѣже въ землѣ захѣмѣю. и штеѣдѣ въздѣвѣ се стѣфанъ немѣна ирѣде въ отѣчѣство рѣшко въ црѣвъ светѣхъ апѣстоѣ пѣтра и пѣвла и тоу крѣсти се,

лѣ-толѣтънѣ. и тѣ съзида црѣковѣ светаго геѡргіа, шть два стаѣпа. и оу топаици црѣковѣ светаго никѡлаѣ. и прѣмо кѡсанице храмъ прѣсветыѣ. и оу ивроу црѣковѣ светаго никѡлаѣ. и храмъ прѣсветыѣ когорѡдице стѣдѣниѣ и дѣже и мѡщи егѡ лѣжеть. Та-кожде и крѣтѣ егѡ старѣиша начѣше зидати светыѣ црѣквы. Давидъ съзидѡ црѣковѣ на лимѣ пѣтра и пѡла шть дваа стаѣпа. Орацимиръ съзидѡ црѣковѣ на мѡрави. прѣсветыѣ когорѡдице шть дваа стаѣпа. прѣвославъ съзидѡ црѣковѣ оу вѣдѣмѣи светаго геѡргіа шть дваа стаѣпа. съже стѣфанъ неманиѣ вѣсть млѡденъ вѣ крѣтѣи своѣи. и вѣсть самѡдрѣжаѣ вѣсѣхъ срѣбскыѣхъ, и помѡрскыѣ земѣи и помѡрѣа дѣшклѣтѣ и далмѣтѣ. и травѣнѣ, и зхѣлмѣ. съже стѣфанъ расѣпа грѣкшмъ градъ срѣдѣцъ и пѣтрѣниѣ и стѡкъ и земѣнѣ и вѣлѡвѡуждъ и ѣныѣ и градъ призрѣиѣ, и градъ славыѣи нишъ. и дроу-гѣе градѡвѣ, и земѣю прѣѣтъ. съи же стѣфанъ, рѡди, ѣ. сыны. а. сынъ егѡ стѣфанъ ѣже вѣсть прѣво-вѣнчанъи крѡль, б. сынъ вѣкѣ ѣже вѣсть вѣликиѣи кнѣскъ, г. сынъ рѡшко наречѣныѣи сѡвѡ. ѣже вѣсть а. архѣпископъ срѣвѣемѣ.

Вѣ лѣто, 898. пострѣже се стѣфанъ неманиѣ и штидѣ вѣ светѡю гѡрѣ, и съзидѡ монастѣръ хѣлан-даръ, храмъ вѣвѣдѣнѣ когорѡдице.

Тѡже лѣто шкрѡли се сынъ егѡ стѣфанъ и цар-ствова лѣтъ, мѣ. ѣже вѣсть, б. жоупѡнѣ. съзидѡ же храмъ вѣзнесѣнѣа хрѣстова оу жиѣи.

Вѣ лѣто, 898. (6727=1219) постави се сѡвѡ архѣпископъ. своимъ же роукоположенѣемъ поста-вѣетъ, а. епископа вѣ хѣлѣмскѡи земѣи, вѣ храмоу

прѣсветыя богородице. Ѣ-го епископа оу стонѣ дѣоклитѣанскомѣ помѣрїю, въ храмѣ архангела михайла. Г-го въ дѣврѣ, оу светаго никѣли. Д-го оу боудимли оу светаго геѡргїа. Ё-го въ ресавѣ оу светыхъ апостолѣ. Ѕ-го оу стѣдѣнїи въ храмѣ прѣсветыя богородице. З-го ѡ призрїнѣ, въ храмѣ прѣсветыя богородице. Й-го ѡ грачаници. Ъ-го ѡ топлїицѣ въ храмѣ светаго никѣли. І-го ѡ краичевѣ. Ы-го ѡ моравицахъ въ храмѣ светаго архїма. Ъ-го ѡ вѣльградоу въ храмѣ прѣсветыя богородице. повелѣ же курь савва дрѣжати тврѣдѣ светѣю вѣрѣ.

Озѣже стѣфанъ рѣди, дѣ. сыны. прѣвѣки сынъ егѡ радославъ. Ё. сынъ прѣдиславъ. Г. владиславъ. Д. стѣфанъ. иже вѣсть сѣи стѣфанъ, дѣ. оурѣшь.

Въ лѣто ҃҃мѣѣ. (6732=1224) прѣстави се прѣвѣкѣнчанїи крѣль стѣфанъ.

Тѣжде лѣто окрѣли се сынъ егѡ радославъ, и царѣствовѣ лѣтъ, дѣ.

Въ лѣто ҃҃ѣмѣг. (6748=1235) прѣстави се крѣль радославъ.

Тѣжде лѣто шкѣали се анеѣен егѡ драгославъ наречѣныи храпѣви крѣль и царѣствовѣ лѣтъ, лѣ. сѣзидѣ же цѣрковѣ сопоѣани храмъ сѣшѣствїе светаго доуха. сѣзидѣ драгославъ рѣди, Ё. сына. дѣ. сынъ егѡ драгѣтинъ. Ё. милоутинъ, иже вѣсть сѣи милоутинъ, Ё. оурѣшь.

Въ лѣто ҃҃ѣѣѣѣ. (6778=1270) прѣстави се драгославъ храпѣви крѣль.

Тѣжде лѣто шкѣали се милоутинъ и царѣствовѣ лѣтъ. мѣз. много сѣи въ милостїини вѣсть и милогыми странами швладѣше. сѣзидѣ же цѣрковѣ светаго прѣвѣмоучѣника стѣфана канска, идѣже и мѣщи

его лежѣть. и оу призрииѡ митрополію свѣтаго мученика стѣфана. и оу скѣпїю храмъ свѣтѡю троицѡ. и въ цариградоу цркви мнѡгы, и бѡлице, и хроусѡволю оутврдѣвъ, дастъ его въ шкласть хиландарѡ. Сѡи же стѣфанъ роди .Ѣ. сына .Ѧ. сынъ его стѣфанъ. иже вѣсть стѣфанъ, Ѣ. оурѡшъ. Ѣ. сынъ его константинъ. сѡи же стѣфанъ мнѡгы скрѣви и шасовленїа прѣтрѣпѣ шѣ ѡтца своѣго.

Въ лѣто, ҃҃шкѣ. (6825=1317) прѣстави се мнѡгѣиъ крѡль.

Тѡже лѣто шкрани се сынъ его стѣфанъ, Ѣ. оурѡшъ. и царствова дї. лѣтъ. сѡзидѡ же храмъ възнесѣнїа христова дечѡни, идѣже и мѡщи его лежѣтъ. сѡи же стѣфанъ роди .Ѣ. сына .Ѧ. сынъ его стѣфанъ иже вѣсть .Ѧ. царь срѣвлюемъ, наричѣтъ се доушѡна .Ѣ. сынъ сѣмешъ къ грѣчѣкѡи землѣи въ градоу трикѡлѡ, и царствова тѡмо, и концѣ примѣ.

Въ лѣто, ҃҃шлїи. (6838=1330) оуви крѡль стѣфанъ, миѡаїла цара вѡлгарскаго на вѡлѡуждѡ. и прїими вѡлгарѣ.

Въ лѣто, ҃҃шмд. (6844=1336) прѣстави се крѡль стѣфанъ, оудѡви вѡ сынъ его въ градоу звѣчѡнѡ.

Тѡже лѣто вѡцари се сынъ его стѣфанъ доушѡна и царствова лѣтъ .Ѣ. сѡзидѡ же храмъ архїстрѡтига миѡаїла оу призрииѡ. сѡи же стѣфанъ роди сына оурѡша.

Въ лѣто, ҃҃шдѣ. (6865=1357) вѡцари се сынъ его оурѡшъ, вѡро лѣто вѣсть глѡдна гѡдинѡ.

Въ лѣто, ̑šwзз̑. (6867=1359) прѣидоше теу̀р-
ци на калипѡлю.

Въ лѣто, ̑šwзѡ. (6869=1371) сугвѣ царь шт-
мань храбrega момчѣла, и прѣими перитѣрь.

Въ лѣто, ̑šwѡ. (6870=1372) прѣстави се
царь оурѡшь декемврѣа.

Тѡжде лѣто 8вѣ штмань кра́ла въкашина, и
дѣспѡта сугвѣшъ въ македѡнѣи на марици септем-
врѣа. ѿс. и прѣими дренѡпомѣ.

Тѡжде лѣто прѣими начѣлство срѣвское князь
лазарь.

Къ прѣжнимь възвратимь се. великаго жоу-
пана стѣфань великы князь, брать прѣвѡвѣнчаномъ
кра́лю и светомъ саввѣ. сѣи же влѣкъ рѡди сына
дмѣтра жоупана ѣже вѣсть ѣнокъ, нареченныи да-
видъ, сѣзидѣ же светаго вѡсѡсвѣщенѣа на лимъ. сѣи
же дмѣтръ рѡди сына вратка ѣже вѣсть великыи
князь. сѣи же вратко рѡди сына вратѣсава, ѣже
вѣсть тѣсть князь лазаръ. сѣи же вратѣсавъ рѡди
дѣщерь милицъ, ѣже вѣсть монахѣа. сѣа же милица
вѣсть шть племѣна благочѣстѣваго сѡмеѣна неманиѣ.
въданѣ же вѣсть въ жѣнъ князь лазаръ. сѣи же
князь лазарь ходѣи въ нересалимь и въ светѡю гѡръ.
вѣсть же штьчѣство егѡ гра́ды прилѣць штьчѣ же егѡ
прикаць. сѣзидѣ же великыи храмь раванѣцъ идѣ-
же мѡщи егѡ лежеть. сѣи же лазарь рѡди, ѿ. сына,
и дѣщери ѿ. а. егѡ сынъ стѣфанъ ѣже вѣсть вели-
кыи дѣспѡтъ, срѣвскѡи землѣ, зѣтскѡи, вѡсѡнскѡи и
сугрѣвскѡи. ѿ. сынъ егѡ влѣкъ ѣже вѣсть дѣвѣствѣныи
не имѣѣе женкы. а. дѣщѣи егѡ мѡра, ѣже данѣа вѣсть
влѣкъ кра́нѣковѣиъ. ѿ. дѣщѣи данѣа оу зѣтъ за вѡш-

Бранковикъ. шктемврѣа. ѿ. сѣиже рѣдѣ ѿ. сыны. ѿ. сынъ его ѿіораѣъ иже вѣсть дѣспоть, вѣ. сынъ гръгоуѣрь, ѿ. лѣзарь.

Въ лѣто, ѿѿцѣѣ. (6910=1402) царь дѣмѣрь оуѣбѣ царѣ паѣзѣита подѣ ѿнгѣромъ. издѣде вѣ его дѣспоть стѣфанъ.

Тѣжде лѣто свѣза дѣспоть ѿіорѣа вѣзѣовѣѣа оу цариградоу.

Въ лѣто, ѿѿцаѣѣ. (6911=1403) рѣзѣи дѣспоть стѣфанъ моуѣсію на триполию. нѣемврѣа, вѣ. и тѣ лѣто плѣни стѣфанъ сѣтѣницѣ. тѣже лѣто вѣрѣде родѣпъ ѿіорѣа оу цариградоу.

Въ лѣто, ѿѿцаѣѣ (6914=1406) прѣстѣви се вѣнегѣнѣа мѣлиѣа иѣочѣскѣ еуѣнѣа, мѣти стѣфанѣ дѣспотѣ нѣемврѣа, лѣ.

Въ лѣто, ѿѿцаѣѣ. (6914=1406) прѣстѣви се гръгоуѣрь вѣзѣовѣикъ. и дрѣуѣго лѣто плѣни воуѣкъ съ тѣрѣци срѣклѣ.

Въ лѣто, ѿѿциѣѣ. (6918=1410) вѣвлѣ моуѣсіа, вѣлѣка вѣнежѣика. ѿ лѣзара вѣзѣовѣика, сѣстрѣнѣика мѣ. вѣрата же ѿіорѣеѣа оу плѣвѣнѣѣѣ, нѣюлѣа, сѣѣ. и оудѣвѣ мѣсѣа вѣрата сѣ чѣлѣпѣю.

Въ лѣто, ѿѿцѣѣ. (6920=1412) хѣдѣи моуѣсіа подѣ нѣво вѣрѣде, и дрѣуѣго лѣто рѣзѣи моуѣсіа дѣспѣта стѣфана на вѣрѣвѣницѣ. и рѣсѣиѣа крѣуѣшѣвѣцъ, и пѣтрѣоуѣсъ и дрѣуѣге гѣрѣдѣеѣ. и вѣз-сѣнѣла рѣда хрѣстѣѣанскаго изѣскѣчѣ. тѣжде лѣто дѣндѣ ѿіорѣагъ изѣ сѣлоуѣна.

Въ лѣто, ѿѿцѣѣвѣ. (6922=1414) вѣгѣкѣе царь моуѣсіа шѣтѣ вѣрата крѣшѣѣе и шѣтѣ стѣфана дѣспѣта.

Въ лѣто, ѿѿцѣѣзѣ. (6927=1419) прѣстѣви се

мірчета боевѣда влѣшкыи. и по томъ дроўго лѣто
плѣни царь кришчїа влѣхе.

Въ лѣто, ҃҃҃҃л. (6930=1422) оумре баўша
господинъ зѣте.

Тѣжде лѣто ѿмре соулытанъ кришчїа. по томъ
дроўго лѣто ходи дѣспоть стѣфанъ подь скѣдарь.

Въ лѣто, ҃҃҃҃л҃. (6933=1425) прѣстави се
мѣра влѣковица. и дроўго лѣто ходи моурачь подь
кроушѣвѣць, и плѣни сръблѣе.

Въ лѣто, ҃҃҃҃л҃е. (6935=1427) прѣстави се
стѣфанъ дѣспоть, июліа, дї. мнѡгъ плѣчь сръблемь
шѣтави.

Стѣфанъ же великыи дѣспоть, тако вѣсти емѡ
безъ сподствїа (sic) вѣроучаетъ дѣспѣтство сестри-
чикѡ своємѡ гїоргѡ влѣковићю.

Въ лѣто, ҃҃҃҃л҃с. (6936=1428) шѣврѣе се
еремїа оу гѣлѣвѣцѡ, и дѣде се тоуруцемъ и плѣнише
краничѣво.

Тѣжде лѣто шѣспѣти се ѣюраћъ влѣковиць и
царѣствова лѣтъ .кѡ. сѣи ѣюраћъ рѣди .г҃. сыны,
и дѣщери .б. ѡ, сынъ егѡ грѣгоуръ .б. стѣфанъ .г҃.
лѣзаръ. ѡ, дѣщи егѡ мѣра, ѣже дѣна вѣсть въ же-
нѡ царѡ папѣзїтѡ .б. дѣщи егѡ дѣна вѣсть оу нѣм-
це за шрѣліа.

Въ лѣто, ҃҃҃҃лн. (6938=1430) прїмн царь
моурачь сѣлѣнь.

Въ лѣто, ҃҃҃҃мѡ. (6941=1433) помрѣче слѣн-
це по вѣсѣи земаи, полїа зї.

Въ лѣто, ҃҃҃҃мѡ. (6944=1436) царь моурачь
плѣни сръблѣе. и расїна шѣтрѣвїцѡ, и монастїрь
раванїцѡ. тѣжде лѣто ѿмре крѡль жїгмѡуть.

илъ снлагієвићъ дѣспота ѱіорѱа оу кѡпінникѡ и свеза га оу вѣльградѡу. вѣ тѡ лѣто яви сѣ шпашнѣга звѣзда и чѡума высть по вѣсѣи землѣ. тѡже лѣто развѣ ѱнкоуль, цѣра меѱмета подѣ вѣльградѡмъ. и тѡ лѣто ѡмрѣ ѱнкоуль оу вѣльградѡу стѡномъ.

Вѣ лѣто, ѱѣѣѣ (6965=1457) прѣстави се ѱіораѱъ дѣспѡтъ, декемврѣа .кѣ. тѡже лѣто заклѣ лѣслобѣ шрѱлѣ кнѣза немѣчкаго ѡ вѣльградѡу. и тѡ лѣто заклѣ владѣславѣ лѣслоба оу коудѣмъ.

Вѣ лѣто, ѱѣѣѣ. (6966=1458) прѣстави се дѣспѡтъ лѣзарѣ.

Вѣ лѣто, ѱѣѣѣ. (6967=1459) примѣ царѣ меѱметѣ смедерѣво вторѣи поутѣ. и тѡ лѣто примѣ маѱмѡтъ пѣша вишесавѣ, и гѡлоубаѣѣ, и рѣсавѡ и жрѣнѡвнѣ, и вѣлѡ стѣнѡ. и то лѣто высть кѣропѣсѱа. и то лѣто свезѣ матѣашѣ миѱаїла снлагієвића ѡ вѣльградѡу.

Вѣ лѣто, ѱѣѣѣ. (6971=1463) примѣ царѣ меѱметѣ трапѣзѡнтѣ. и тѡ лѣто ходѣ на амѡрѣиѡ.

Вѣ лѣто, ѱѣѣѣ. (6972=1464) идѣ царѣ меѱметѣ на воскѡ (sic) и оуѱитѣ крѣма стѣфѣана, и примѣ коковѣѣѣ, и ѱѣѣѣ, и дроугѣ градѡве косѣнске. и прѣндѣ вѣ скѡпѣѣ, полѣа вѣ. и тѡ лѣто прѣстави се аѱмѣа шоугѣа ѱіорѱа дѣспѡта.

Вѣ лѣто, ѱѣѣѣ. (6973=1465) изнеѣѣри се цѣрѡ меѱметѡ градѣ ѱѣѣѣѣ.

Вѣ лѣто, ѱѣѣѣ. (6974=1466) ходѣ царѣ на арѣанѣсе на скендѣрѣ кѣга, и прѣѣѣ ѱѣѣѣ ѱѣѣѣѣѣ. и градѣ сѣѣѣѣа коѣнѡѱѣ. и пакѣи ходѣ на арѣанѣсе.

Вѣ лѣто, ѱѣѣѣ. (6980=1472) ходѣ аѱмѣа на карѣмѣанѡвића. и оубѣи га и оубѣѣ мѡ рѣѣѣѣѣѣѣ. и

тѣ лѣто ходи хадомъ паша подь скадарь. и тѣ лѣто ѿмрѣ радоуль воевода влѣшкы. тѣже лѣто пидѣ мехметъ паша на стѣфана молдовьскаго, и ничтоже не полоучи развѣнкъ оутѣче, а вонскоу мѡ влѣсы мѣчию прѣдѣаше и поровнше.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6981=1473) ходи царь на оузоуны хасана прѣзь морѣ, и оукѣ га, и прими мѡ градъ. ѿ прѣнде рѣкѡ ефратъ.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6984=1476) прими краљ матеашъ, и воукъ дѣспоть. заслѡнь градъ на сѣве.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6987=1479) ходи царь подь скадарь и не прими га, а дривестъ прими, и кринѡ. и навѣ прими га дреуго лѣто, и по томъ дреуго лѣто ѿмрѣ царь мехметъ. тѣже лѣто пѣни воукъ дѣспоть краиничево.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6992=1484) ходи царь пѣзѣти на карагодана. и прими кѣмѣ, и вѣлградъ на морѡ градове стѣфана молдовьскаго.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6993=1485) прѣстави се воукъ дѣспоть.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6994=1486) загѣве воевода дмитарь такшиѣкъ оу смедеревѡ.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6997=1489) прѣстави се воевода стѣфанъ такшиѣкъ оу вѣчѡ.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (6998=1490) оуѡрѣ краљ матеашъ оу вѣчѡ.

Доздѣ ҃҃. лѣто.

Въ лѣто, ҃҃҃҃҃҃҃. (7011=1503) прѣстави се шланъ дѣспоть сынъ владечьстѣваго стѣфана, дѣкемврѣа г.

Въ лѣто, ҃ззї. (7017=1509) сѹмрѣ радоуль
воеводѣ влѣшкы.

Въ лѣто, ҃знї. (7018=1510) сѹвн дмитрь
ѣкшикъ мѣхнѣ воеводѣ сѹ сѣвинѣ.

Въ лѣто, ҃зѣ. (7019=1511) выстъ вѣн цѣра
паѣзѣта съ сыномь селѣмомь.

Въ лѣто, ҃зкѣ. (7021=1513) сѹдавн цѣрь се-
лѣмь, коурта, и ахмѣта. и вѣсѣ вратѣю своѣю, и
вѣсѣ родѣ своѣ до корѣна. тѣже лѣто ҃звн мѣхметъ
вѣгь, влѣда воеводѣ на влѣсѣхъ.

Въ лѣто, ҃зкѣ. (7024=1516) сѹмрѣ влѣль влѣ-
дѣславъ.

Тѣже лѣто прѣставн се мѣдѣмь влѣдыка, вратѣ
пѣанна дѣспѣта пѣнварѣ лнѣ. дроугѣ лѣто примн
цѣрь селѣмь мисѣрь.

Въ лѣто, ҃зкн. (7028=1520) сѹмрѣ цѣрь
селѣмь.

Въ лѣто, ҃зкѣ. (7029=1521) цѣрь соулимѣнъ
скнѣ егѣ примн вѣчъ.

Въ лѣто, ҃злѣ. (7031=1523) примн цѣрь соу-
лимѣнъ родѣсѣ.

Въ лѣто, ҃злѣ. (7034=1526) ходн цѣрь соу-
лимѣнъ на лѣсѣша влѣма. и сѹвн га на моухѣчѣ
и примн мѣ коудѣмь стѣмькн градѣ. и вѣсѣ землѣ
ѣгрѣскѣ расѣпа.

Въ лѣто, ҃злѣ. (7037=1529) ходн цѣрь соу-
лимѣнъ на вѣчъ, и не полоучн ничтѣ.

Въ лѣто, ҃злѣ. (7049=1541) сѹзѣ цѣрь соу-
лимѣнъ коудѣмь.

Въ лѣто, ҃зѣ. (7060=1552) примн ахмѣтъ
пѣша тамншварѣ, полѣ лѣс. и тѣ лѣто примнше и

липѣвѣ и ѿнѣ градѣве. и то лѣто на есѣнь гави се
шпашита звѣзда.

Въ лѣто, 7336. (7062=1554) вѣсть кѣро-
пасаха.

ДОДАТАКЪ.

Въ лѣто, 7366. (7169=1661) помрече сѣнце
въ полѣ днѣ и вѣдѣше се звѣзды. мѣсеца мартіа
16. днѣ. въ срдѣхъ крѣстопоклѣненѣ чѣстнаго поста
и вѣсть мрѣхъ 16. часъ и вѣше: ∞

И пакы помрече сѣнце. въ лето, 7366. (7171=
1663) месеца іуліа (или іуліа? тешко се виде
остала слова послѣ іу . . .) 16. днѣ. 16. часъ
днѣ. и ста изощрено тако чрѣно 16. часъ и тогда
се вѣдѣше звѣзды.

За ово седамъ година моего професорованя.
збогъ слабости здравля сваке године морао самъ
лѣто провести ѣгођъ подалѣ одъ Београда. Исти-
на да є главный узрокъ одласка моего бываю по-
правляю здравля. али поредъ тога я нѣсамъ мо-
гао у путованю своѣмъ задржати се да опетъ су-
срѣтаюће ми се споменике старине српске не пре-
гледамъ и штогођъ о ѣмъ у свою путничку кнѣгу
не забилѣжимъ.

На оваѣ начинѣ скупо самъ у путованю сво-
ѣмъ 1854, 55, 57, и 1858 год. по югозападной Србїи,
а 1856 по Фрункой Горѣ, различне лѣтисе са
старинѣхъ црква и манастира. многе занисе изъ
различитнѣхъ кнѣга по црквама и манастирима. а
неђе напавши и повеђе комаде рукописа препи-
сао ихъ цѣле.

Све ово я самъ мислю временомъ довести у
редъ и издати у особенѣ кнѣзи, али засада мо-

раюћи збогъ слабости очію одрећи се свакогъ кни-
жевногъ рада, а поредъ тога желећи да се баремъ
важніе ствари изъ мое збирке наштампаю пошлѣмъ
Друштву Српске Словесности нешто, съ молбомъ да
бы оно то наштампало у своме Гласнику. Друштво
прими послате му рукописе и нареди да се штампаю
одмахъ у идущемъ Гласнику, и тако садъ штампаю
се у XI кнѣзи Гласника: 1) Слово кнезу Лазару;
2) Слово Архиепископу Максиму; и 3) Лѣтопись
царемъ српскимъ. Ова сва три комада іошъ 1852
год. я самъ переписао изъ єдне мале србульнице пи-
сане одъ прилике у почетку XVII вѣка, и нахо-
дивше се у приватниємъ рукахъ. У србульници не-
той находе се различите молитве изъ Требника,
коє су понайчешће потребіе свештенику у раз-
личниємъ приликама, а ова три комада находе се
управо у срединѣ исте србульнице, исписани єданъ
за другимъ али у овомъ реду: найпріе лѣтопись,
за нѣмъ слово Максиму, а послѣе слово Лазару.
Као што самъ онда мислио више на лакше читанѣ,
а не на вѣрность одговараюћу изгледу споменика,
я самъ и переписао сва три ова комада пошунява-
юћи сва скраћенія и све надметке сводно у врсту.
Премда самъ доцнѣ видіо и увѣрно се да є за на-
уку наше филологіє засада одъ приєке потребе, да
се оваки споменици переписую и штампаю онако,
као што су се нашли, али за сада ови комади
штампаю се онако као што самъ ихъ я переписао
іошъ у 1852 год.

Да є у наше вриєме приєко потребно штампати
све оваке споменики онако управо као што
се нађу, навели су ме поредъ другієхъ досадъ
штампаниєхъ споменика особито іошъ жичкій пат-
писъ и копривничкій лѣтопись, коє є Шафарикъ,
као што се мисли найвѣрніе штампао у своимъ
достопамятностєхъ. 1851. у Прагу. — Познато є да

є **Шафарикъ** добио на неку прилику факсимилирану копию жичкогъ надписа, на онеѣ споређуюћи оно што є штампано **Шафарикъ** са саміємъ натписомъ у **Жичи**, я самъ нашао многе єрове у **Шафарика**, а у натпису на зиду ихъ нема. Нашао самъ на много мѣста дебеле єрове на зиду а у киѣзи **Шафариковой** нема ни єднога, нашао самъ на зиду у многіємъ риечима **ѣ** а у **Шафариковой** киѣзи свуда стои **оу**.

У **Шафарика** стои наштампано доѣбово гаче, а на зиду стои доѣбовогагаче, тако у **Шафарика** на страни **7**, у врсти **5** стои **ѣтинѣ**, вр. **7** **дѣша**, вр. **16** **красинирѣ**, а на зиду є: **ѣтинѣ**, **дѣша**, **красинирѣ**; у **Шафарика** одмахъ у почетку у врсти другой стои **кожѣ**, а на зиду є **ѣожѣси**. Я нисамъ могао споредити цѣло надписъ те да видѣмъ колико и какнехъ јошъ разлика има између самога натписа на зиду и онога што є штампано у **Шафариковой** киѣзи. Али изъ ово мало споређеннехъ врста види се да бы натписъ жичкій требало јошъ єдномъ људки преписати и наштампати. Друштво Српске Словесности учинило бы велику услугу исторіи єзика српскога, кадъ бы што пріє натписъ жички највѣрнѣ преписало и у своме Гласнику штампало, онако као што є на зиду. Што се тиче пакъ копривничкогъ лѣтописа одъ **1453**, штампаногъ такође **Шафарикомъ**, я самъ имао прилику споређивати штампано **Шафарикомъ** са оніємъ истинѣ рукописомъ наодећимъ се у манастиру **Крушедолу**, изъ кога є **Шафарикъ** копию за себе правіо. Нашао самъ опетъ разлике у єровима дебелинемъ и танкинемъ а тако исто **ѣ** и **оу** и паєрцима, кои су кодъ **Шафарика** неизостављани. Особито јошъ важно є што є кодъ **Шафарика** на неколико мѣста испропуштано или другѣє наштампано по неколико риечи и по цѣла врста, безъ чега се управо

у лѣтопису што є Шафарикъ издао и не разуміє шта ли є то лѣтописаць хтео да каже. Тако на страни 51 врсти 27 посліє рієчи „боголюбивъ“ пропуштено є „милостивъ, благо, вротъкъ.“ На истой страни у врсти 34 у Шафарика стон „благодарствієно“ а у рукопису „благодарствієно.“ На страни 54 врсти 18 посліє рієчи „пострада“ изостављена є цієла врста „Подобно же и сѣ“ отъ своего хранилїа „пострада.“ На опетъ на истой страни а врсти 20 посліє рієчи „его“ пропуштена є цієла врста „послѣди же и сыновъ его сѣ престола отъчужстка своего.“ На истой страни юшъ у врсти 22, у Шафарика стон „брани“ а у рукопису стон „страны.“ Засада споминѣмъ ове разлике и погрѣшке као важніє само.

Обадва овѣ споменута слова сада штампано се првый путъ колико ми є стваръ позната. Истина да є слово Максиму онако исто, осимъ малїєхъ разлика, као што є штампано у Србляку рускимъ црквениємъ езикомъ 1765 год. у Москви, али за езикъ нашъ оно изъ Србляка слово као и цю Срблякъ нїє ни одъ какоє користи и нема никака значєня. Лѣтопись пакъ може бити да ње имати врло мало штогођъ што нїє досада познато изъ штампаниєхъ већъ досада у различитїємъ кнїгама, и особито у Шафариковиємъ достопамятностєхъ, али я мислимъ да оваке ствари за сада треба штампати колико ихъ се гођъ ње пађе, те ње се тако само моћи временомъ издати уредно и критично разрађени зборникъ српскихъ лѣтописа.

Београдъ 9 Маїа 1859.

А. Вуколовићъ.

ЗА ЦРКВЕНУ ИСТОРИЈУ СРБСКУ.

*Изъ рукописа XVIII века у библиотеци Друштва
Србске Словесности.*

С казаніе о архієпискѣпехъ сръбъ-
скихъ иже въ пекли быхшихъ.

архієпискѣпъ сава прѣвоскетитель.

архієпискѣпъ в. арьсеніе.

архієпискѣпъ г. сава в-го.

архієпискѣпъ д. еустатіе.

архієпискѣпъ е. никодинъ.

архієпискѣпъ з. данилъ.

архієпискѣпъ з. іѡанникіе.

архієпискѣпъ и. ефреми.

архієпискѣпъ ѳ. спиридонъ.

архієпискѣпъ і. іаковъ.

архієпискѣпъ ал. еустатіе.

архієпискѣпъ вл. сава.

до здѣ быше архієпискѣпъи въ пек(и) до цѣ-
ра стѣфана, и поставлюют се патріархѣи. и здѣ
изъвѣимъ како быше и како се поставише.

Благоустьивен царь стѣфанъ вѣзываетъ власть
и наусѣльство въ зсман ѡтауства своего и поста-
вляетъ своего догофета на прѣстоле скетаго сави
архієпискѣпа курь іѡанникіа, и прѣвѣсть въ архіє-
пискѣпствѣ .и. лѣтъ. тогдаже господинъ брамоу сте-
фанъ въ томъ вѣрменіи пріѣмьшъ многѣи зсмае и

градоу грьускѣ, прѣвесе прѣтъ градъ славѣи
охридъ и градъ славѣи прилѣпъ, идеже и царскы
дворъ секе къ прѣбыванію съгради и къздвиге, и
градъ славѣи костуръ, градъ стрѣмицѣ, градъ хле-
ринъ, градъ железнѣцъ, градъ кодинъ, градъ умирень.
сѣа вса прѣтъ въ .г. лѣта кралѣства своего, и кенъ-
уа се на царѣство оу градѣ скопѣи, архієпискупъ
куръ ѿданикѣа постави патрїархѣмъ, и пожикъ въ
скетителѣстве на прѣстоле скетаго сави лѣтъ .зі.
и мѣсецъ, и съ мирѣмъ ѡспе о господи мѣсеца
сек(тебра) .г. днѣ, въ .з. уасъ ноци.

о поставленіи втораго патрї-
арха сръбленѣмъ куръ сави.

И по прѣставленіи патрїарха куръ ѿданику
стефанъ царъ събра съборъ сръбскы и грьускы
оу градоу серѣ. и постави савъ патрїархѣмъ на
прѣстоле скетаго сави. и прѣбывающѣ же емѣ къ
домѣ спасѣвѣ, сыже царъ стефанъ кенъуа се на цар-
ство и патрїарха себѣ изъбра сръбленѣмъ не по за-
конѣ ни съ благословеніемъ цароградскаго патрї-
арха, ꙗкоже подобаетъ, нь поиска благословеніе
всѣхъ на архієпискупѣ* трѣновскомъ и на архі-
єпискупѣ охридскомъ, и съборѣмъ сръбскимъ. си-
це кѣцари се и постави патрїарха, ꙗкоже не подо-
басть. Сицека повѣсть о цари стефанѣ. Мѣжъ же
келѣи и къ крѣпости силѣ, и къ прѣмудрѣсти
силнѣиши, богоданѣнзю власть къспрѣмъ распро-
странѣет се къ вѣстокѣ и западѣ и съкерѣ и югѣ,

* Прво в стаило „патрїархѣ“, па в онда овако по-
правлѣно.

стїю раждегь се божьственою, прїнде къ кнѣзѣ лазарѣ, и сказзеть емѣ о вѣщн. кнѣзь же лазарь, боголюбнѣъ сы, и многими добродѣтельными зкрашенѣ, сїа слышавъ иже о прѣдзреуеньнѣи злобѣ, въ мнозѣ неуади бысть. послаеть старьца курь нсаїю къ патрїархѣхъ срьбьскомѣ саве, и прїишьдѣ едѣа оумолн его о сѣмѣ раздрѣшенїи. онѣ же прѣклоннѣъ се и молн старьца нсаїю понти въ цариградѣ понскати о сѣмѣ раздрѣшенїе. онѣ же сѣмѣ повннѣвъ се кѣко понти, и пришьдѣ къ кнѣзѣ, възѣтъ ѡтъ нїего иже на потрѣбѣ доволнаа, и тако емлѣтъ се поутн. поѣтъ же съ собою уьстнаго въ добродѣтелихъ бывшаго прота скетїе горы курь ѳеѡфана и два зѣенника силнѣстра и ннфона, съ ними и никодима гла(агол)ѡмѣ тѣлователя, и саборѣхъ въсѣмѣхъ оповѣдаеть, старон царнцн курѡ елнсаветн и всѣмѣхъ свщїимѣхъ властеломѣхъ. тѣже въ светѣю горѣхъ въшьдѣ, и ѡтъ тоудѡу въ корабалѣхъ въшьдѣ, царствзющаго града достнѣгъ, страхѣ и бѣди многыѣ прїеть, царствзющѣхъ тогдѣа калакиѣхъ палѣѡлогѣхъ и сынѣхъ его курь маионѣхъ, патрїархѣхъ курь филоѳею, мужѣхъ добродѣтельнѣхъ и прѣмздрѣхъ. таже зкѣдѣно бысть пришьствїе старца нсаїе и кына, иеже ради прїнде, и прїеть сего патрїархѣхъ и касѣхъ стѣкорѣ, кѣкоже иеть лѣпо, съ уьстїю многою. таже стѣкѣтъ стѣтворише о сѣмѣ, працають прѣжде кыкыша запрѣщенїа и ѡтазѣнїа цара и патрїарха и кѣсѣхъ жнкнѣхъ и прѣставльннѣхъ се, и прїемлютъ всѣхъ архїерее въ прѣѡбщенїе и стѣслоуженїе. кыкаеть же зѣдѣ нешто лѣзѣше ради сїнѣхъ пришьдѣшннѣхъ, паѣе зѣа курь нсаїю, но иеже бѣ зѣлѡ възлюбленѣхъ патрїархѣхъ, того ради

дають не к томъ имѣти архієпискупна сръбляемъ, нъ патріарха самокаштина и никимже облаадема, единъ о сѣмъ давьше заповѣдь, яко аще збръвнеть се сръбляе, и гръускыи пакы страны прїимуть, митрополиты и помень тѣхъ рекыше патріархоу тѣхъ да не прїиметь, якоже и съборныхъ повѣлають пракила. и сѣмъ бывшыхъ, занисѣють къ потвържденію синьгеліа и ѡтихцають его съ люковію и уьстію и санымы два чловека изъбраныа къ азучшему изъвѣщенію къ скещеньионноцехъ курь матфеа и курь мовсеа, иже прїиньдѣше къ призрень яко ѡть лица патріархова, и въшъдѣше въ црьковъ царевъ, служнише и приѡбѣрише се скетнтеліемъ и скещеньиномъ сръбьскымъ ѡтазученьнымъ прѣжде.

Къ тоже врьме прѣстави се сакъ патріарахъ, прѣбывши на прѣстоле светаго сакки .к. лѣтъ и .е. мѣсець, и сконьуа се мѣсеца априлѣа .к.ѡ. днь на антїпасхъ къ .г. чась днье.

Сїиже пришъдѣше изъ цариграда, працають цара стефана, їоаннѣа патріарха и савъ патріарха и зроша цара и вѣтъхъ малихъ и великихъ, и выаесть радѡсть велика и веселїе, съединише во се оуды къ главѣ и прїеть пакы црьквы своє благоуспїе. и тако кыше сръбляемъ патріарьсы :

патріарахъ .г. ефреъмъ.

патріарахъ .д. снирѣдонъ.

патріархъ .с. даниль.

патріархъ .s. савва.

патріархъ .z. курїналь.

патріархъ .и. инѡнь.

патріархъ .ѡ. арьсенїе.

патріархъ .і. никодимъ.
патріархъ .аі. макаріє.
патріархъ .вї. павль.
патріархъ .гї. анѳоніє.
патріархъ .дї. герасїимъ.
патріархъ .єі. саватїє.
патріархъ .ѕї. инкланърь.
патріархъ .зї. їѡаннь.
патріархъ .нї. павсен.
патріархъ .ѳї. гавріилъ.
патріархъ .к. маѡимъ.
патріархъ .ка. дрьсенїє.

Речи самъ у рукопису скраћене исписао целе
и ставляю њ где место нѣга у рукопису стои '.

У Београду месеца новембра 1858.

Ѓ. Даничићъ.

ШТА Є ПИСАО ВИСОКІЙ СТЕФАНЪ.

Старе кнѣиге кажу да є деспоть високій Стефанъ, синъ кнеза Лазара, писао кнѣиге: „много писанїа прехтѣ отъ грѣхъскыхъ писанїи, пахѣ нѣхъ прѣжде бывшихъ того“ (Шафар. *Ramátky dřev. písemn. jihosl. okázky obč. písemn. 62*). Є ли се одъ дела нѣговихъ што до насъ дохранило?

I.

У Београду у народной библиотеци при попечительству просвете има єданъ рукописъ на хартиѣ у 4 одъ више руку, за кои мислимъ да є изъ XV века. У нѣму су различне богословске ствари, а међу нѣима єданъ акростихъ „деспота Стефана.“ Ако є овай рукописъ тако старъ као што се мени чини, онда юшъ може бити да є у нѣму овай акростихъ писанъ рукомъ самого деспота. Акростихъ гласи овако:

к р а љ г р а љ с с с с е м о у : с л о в о л ю б ѣ в е .

а. Стефанъ деспоть сладуаншомоу и любезнѣшомоу и срьдѣца моего неѣтлоуѣшномоу и много соуѣзбо кѣждельнѣшномоу и кѣ прѣмоуѣдрости обнѣшномоу, царствїа моего некрѣпѣшномоу .їме рекъ. о господи любезное ѣзлованїе, вѣкоупѣ же и милости нашеє нескоуѣдноє дарованїе.

в. Аѣто и весноу господь сѣзда, ꙗкоже и пѣвѣць реує, кѣ нѣхъже и красоти многѣ, пѣтицѣмъ

скороѣ и веселїа испльнѣ прѣлѣтанїе, и горама
крьхы, и лоуговомъ пространства и польскыѣ
шнрѣти, и въздоуха тьнѣкаго дивными и тѣми гла-
сы оглашенїе, землянаа же дароносїа еже цвѣтовъ
еже благоуханїа и закононосное, нѣ и самого уло-
вѣуьскаго іестьства обновленїе и възыгранїе ¹
достойно кто исповѣсть.

.г. Обауе вса сиа и ниа уюдоуѣлїа божїа,
каже и острозрительныи оумъ съзрьцовати не до-
вѣиеть, любовь прѣкьсходитъ. и не уюдо, богъ
бо любовь именовиеть се, каже реуе їѡанъ гро-
мовъ.

.д. Вьсакаа лѣжа кьмѣщенїа вь любви не
имать, каинъ бо тоуждїи любви реуе авелѡу: изы-
дежъ на полїе.

.е. Остро и тѣкако и бистротечьнѡ дѣло любви,
вьсакоу добродѣть прѣнти могуще.

.з. Аньотыѣ сню дакидъ оукрашають кѡ мѹ-
ро, реуе, на глакѣ сьхощеиѣ на брадоу дароноу,
и кѡ рѡса аерьмоньскаа схощеиїа на горы сї-
ѡньскїе.

.з. Юноше и дѣви, кѣ любкѣмъ прикладїи,
любви възлюбите, нѣ правѣ и не зазорнѣ, да не
и тѣкако юностьско и дѣвство покрѣдивше, нѣ-
же іестьство наше кѣ кожьственому прискаютъ се,
кожьствено не годѡуиеть. не ѡскръбѣайте, реуе апо-
столь, доуха светаго божїа, нѣже знаменаетъ се,
какѣ кѡ кѣ крьщенїи.

¹ Где што в писмо ишчвлело, па га в неко пово-
вно; тако е и овде, али за цело мислимъ да в погреш-
но што в место ове речи стављѣно „възыгранїе“.

и. Бѣхѡмь кькоупѣ, и дроугъ дроуга близъ, нан тѣаеси нан доухомь, нѣ аше горы, аше рѣкы расцѣпише насъ, давидъ да речесть: горы гелькоупскыє да не сынѣдѣтъ на насъ ниже дѣждь ниже рѡса, яко слоула и їѡанаѡана не съхранисте. ѡ бездоукїе давидѡко, слышите царїис, слышите, слоула ли плауени окрѣтѣнныи? ѡкрѣтохъ бо, рече богъ, давидъ, моужа по срьдцоу моемоу.

ѡ. Кѣтри же да приразѣтъ се рѣкамь и да изъсекноутъ, изкоже при моусен море, изкоже прї їсоусъ соудыи кїѡта ради їѡрьданъ.

ї. Єще да съвькоупимъ се, єще да оузримъ се, єще люковнѣ да съєди(и)мъ се о тѡмь самоу христѣ божѣ нашемь, немѡуже слава съ ѡтьцѣмь и съ светымь доухомь въ вѣсѡнѣуьныи вѣкы. амїнь.

II.

Друштво Србске Словесности има рукописъ XVII века на хартїи у 8. У нѣму су различне ствари. између осталихъ и оно што є напредѣ у овомъ Гласнику штампано и за „црквену исторїю србску“, а на другой страни листа 127 има ово:

Мѡдрѡсть и пророуасткїє скстаго
стеѡана лѡзарѡвнѣа.

Съплатѡхъ слово полазѣно кѣ разѡмьскаюцїимъ и вѣннимаюцїимъ гаданїа, о єже събити се вѣсакомъ пророуасткѣ до приидѣствїа господнѣа. събрахъ ѡтѣ вѣсехъ пророкъ и приложихъ здѣ кѣ братьїє изрѣци. сїи речѣ. на згрѣсхъ слышѣхъ яко каѣпають разѣвъ паѣшѣтъ и рикають и гласи неспїцають, крила потресѣють съ старїцѣю лїсїцѣю, єже паде и съ-

гъны се, и придонѣ два мъжъствана да ю хотѣтъ въздвигнѣти съ сръбниѣмъ паланкинѣмъ и алман-скимъ копѣемъ...

Штета што не можемо знати шта є далѣ, ерѣ є еданѣ листѣ одсеченѣ. А на листу кон иде иза нѣга стое загонетке, за кое се веѣтъ не зна за цело єсу ли и оне деспотове. Али ѣу и пѣихъ исписати. ерѣ є и ово напредѣ паликѣ на загонетку, па се може мислити да су му оне наставакѣ.

Првой коя иде нема почетка:

єдинѣ. но иже прѣко два и послѣ єдинѣ ї єще двѣ сте и пѣтъ и нѣ єдинѣ и толико и тако.

с з л о х у н.¹

Нѣмъ покансарѣ книги неписанѣє ва градѣ приносятъ и градѣ стоєє и нѣ ими пѣти ка себѣ.

с п л к у н г и.²

Небо бѣ а землѣє не бє, селѣ бє и пѣти не бѣ.

Мъжѣ мон ѡтъцѣ ткон, и ѡтъцѣ ткон ѡтъцѣ мон, аз же мати твоѣхъ сестра ти се нарѣкѣ. Ътол и роктѣс ѣ ц и н т е д и с ю о н е (и) р п ѣ с ю и р е ц и а д.³

¹ Што є штампано овако раставлѣнимъ словима то су одгонетляя. Прва два одгонетляя стое на сре-ди, и мислямъ да су предѣ загонеткама своимъ. Трекој, кадѣ се не брѣи она безѣ почетка, одгонетляй стои иза нѣ. А како се може читати оваѣ првый и другій и последній одгонетляй, види у другомъ чланку о „тайной букеици“.

² Види далѣ чланакъ о „тайной букеици“.

³ Овоє одгонетляю треба сваку речѣ читати съ дєсна на лево. Само после прве три речи треба читати шесту па пѣту па четврту. Дакле: лотѣ сътвори дѣтицѣ съ присною си дѣцєрию.

ТАЙНА БУКВИЦА

У СТАРИМЪ РУКОПИСИМА.

Читао у Друштву Србске Словесности 22 апр. 1859
Б. Даничић.

У неколико самъ рукописа налазио на записе словенскимъ словима писане, кои се не могу прочитати кадъ имъ се слова читаю обичнимъ гласовима своимъ. Три така записа знамъ да су до садъ већ и штампана: еданъ у В. С. Караџића Даници 1826 стр. 10. другій у истой Даници на стр. 20, а трећій у Ф. Миклошића Monumenta serbica стр. 19. Неколико речи тако написанихъ има и у загонеткама Стефана високогъ штампанимъ у овомъ Гласнику напредъ на стр. 169, 170.

Може бити у такимъ записима што знатно;
како ћемо их прочитати?

1. У рукопису изъ коѣга є напредѣ у овомѣ Гласнику штампанъ животъ Стефана Дечанскогѣ има на другой страни листа 128 записъ тако писанъ, па є исподъ нѣга неко кои є знао тайну подписао слова коя кадѣ се прочитаю обичнимъ гласомъ своимъ даю смисао и тако показую кои гласъ има коє слово у тайной азбуци, коє се назави у томѣ запису.

Ево записа заедно съ подписаните словима
коя се могу прочитати:

ՓԵՆԿԵԹ · ՀԻՊԶԵ · ԿԱԿՓԻՄԱՆԶՈՅԵՒ

СН ПН СХ Г Г ПОПАВКОВЪ СИНЪ

Шта є подписано исподь оба и и исподь џ не могу разабрати.

Одажде дакле дознаемо за десетъ слова какъ имъ є гласъ; дознаемо да

у тайной буквици		в	гласи	и
—	—	є	—	и
—	—	з	—	г
—	—	и	—	к
—	—	к	—	п
—	—	л	—	о
—	—	п	—	к
—	—	х	—	з
—	—	ѡ	—	с
—	—	Ѡ	—	л
а	—	ъ	остає	ъ

Одажде се за неколико слова види да су по два променила међу собомъ свое праве гласе и тако постала тайна: к є у тайной буквици и, а и є к; к є п, а п є к. По томе кадъ у тайной азбучи є гласи и, можемо мислити да и

и гласи є

о чему ћемо се јошъ уверити; тако намъ остає у овомъ запису само едно слово џ, коега не знамо прочитати, а остало све гласи:

снє писл гє.гн попл кѣковъ снѣ.

Овай є записъ овако тайномъ буквицомъ писанъ јошъ године 1543. єрѣ до пѣга одмахъ стои настављено истомъ рукомъ: ѡтъ ентѣа в лето .ѣзѣа. а ѡтъ рождѣства христова .ѣлѣмг. (1543).

2. Истѣй овај записъ одъ исте године има јошъ у једномъ рукопису, и то у ономъ изъ коега є у овомъ Гласнику напредъ стр. 166—168 штампано „слово ѡбѣѣ“ деснота Стефана. али нема исподъ пѣга подписано како га треба читати. (Валя напоменути да є у оба та рукописа само ове записе писао „попл кѣковъ снѣ.“)

3. Трећій записъ тайномъ буквицомъ има на хартіи коіомъ є изпутра наложена стражня корница у єднога кожного апостола у народной бібліотѣци при попечителству просвете. У нѣму имамо два слова: ѣ, з, коихъ у прва два записа нисмо имали. Али знајући да х у тайной буквици гласи з и да по два слова меняю међу собомъ праве гласове своє, можемо се надати да ће и

8 ГЛАСИТИ X :

за ђ не можемо јошъ ништа казати као ни за џ.
које смо већъ налазили. Можемо дакле

овай записъ: ковонв ковѣвонъ кинонв
оволнко прочитати: на нс еи на на хъ | пкс ки.

Поредъ овога записа одмахъ стои наставѣно:
 ѡто {зркз. (7127=1619) · кзнихъ сѣю книгъ за .тн. за
 дълъ ѡтъ макаріѣ крѣтѣкогѣ. Кадъ узмемо на умъ да
 е око овога времена могао бити у Пеѣи Пайсиѣ
патриархъ, онда можемо ласно знати да речъ кое
 не можемо са свимъ прочитати ние ништа друго
 него „патриархъ“. А одатле се можемо уверити да
 у тайной буквѣици

ц гласи р

T — **T.**

Знаючи да ц гласи р, садъ можемо и првый записъ
са свимъ прочитати, можемо знати да

звукъ нѣе ништа друго него

ГЕРГН.

кое е ямачно скраћено место георги.

4. Четвртый записъ има на хартии којомъ е изнутра наложена стражня корица у иролога писаногъ на хартии у народной библиотеци. У њѣму намъ долазе три нова тайна слова: г, о, с. Али већъ знајући да у тайној буквици з гласи г, да л гласи о, и ѿ да гласи с, можемо се надати да ће и

гласъ дознати изъ смисла. По ономе што знамо можемо

записъ: хѣци всѣхъ еписѣѣ ѿѣнѣ(и) ... ѣ. зсѣвен
прочитати: зире поѣнѣ никѣл | степѣ(и) ... ѣ. го инѣ

Изъ смисла се види да последия речъ „го-инѣ“ не може ништа друго бити него „годинѣ“, одакле дознаемо да у тайной буквици

с гласи д.

и є у запису у речи степѣ(и) надметнуто надъ край-
нѣ слово и задржанъ му правый гласъ. Изъ смисла се види у речи никѣл(ѣ) да

ѣ остає ѣ,

као што смо видели да и сложено ю остає ю.

7. Седмый самъ записъ нашао на хартии коя є прилепѣна на предню корицу изнутра у рукопису подъ бр. 26 у библиотеци друштва србске словесности. Ево га:

Сѣд книга житіє свѣтаго вѣснѣдѣ новаго инѣ поѣ
ѿѣлѣѣ 1748.

Овде нема ни єднога слова коєму не бысмо знали тайнога гласа. Само се валя опоменути да се ѣ и у правой буквици у гдекоимъ рукописима чита као ѣ. Тако ћемо

речъ: ѿѣлѣѣ

прочитати: стѣнѣ, т. є. стѣнѣ.

8. Осмый самъ записъ нашао у рукопису друштва србске словесности подъ бр. 24 на другой страни листа 285. У ѣму имамо єданъ путъ в надметнуто надъ в. Често у рукописима треба два пута читати слово надъ коимъ є друго надметнуто а у тайной смо буквици већъ видели да се где-што надмеће слово съ правимъ гласомъ своимъ. За то ћу преписуюћи овај записъ место єднога в ставити два и међу њихъ в, коє ћу съ єднимъ в заградити. Јошъ има у овомъ запису ѿ, коєга у пређашњимъ записима инѣ было. Знајући да не-

по смислу погађамъ да є одгонетляй: ѿ голубе т.
є. о голубу, онда ће у тайной буквици у гласити б.

Другій:

сплхуиги, по ономе што се за цело зна
читаюћи: ѿкон езе,

не могу прочитати. Може бити да є писацъ погрешно написавши кое слово за правый гласъ иѣговъ. Може бити да ће ко досетљивѣи одъ мене погодити изъ загонетке. А да є писацъ имао какву другу тайну буквицу, то се не може казати, єръ є између овихъ 8 слова употребно 5 у трећемъ одгонетляю, на свако има онај гласъ кон му већ знамо.

Трећій:

ѡзѡѣ в кнѣѣѡ в кнѣѣѡ ѡкоѡѣло в зѡнѣѣ кѣѣѣѣ
читай: аѡам|и|прѣт а|и|пѣтрѣ|апо стол|и|дѣвѣ|пррокѣ
последнѣ су две речи скраћене место Дѣвѣ пррокѣ, трећа є скраћена само толико што іѡй є изостављено т, кое често бива после р, и онда на празно место подъ ф ямачно треба додати х, на ће бити прѣдтеуа.

Изъ овихъ дакле одгонетляя дознасмо іѡшѣ два слова тайной буквици, дознасмо да

у гласи б

ф — у

11. Записъ у Миклошића Monumenta serbica, стр. 19:

п...канѡѡѡѡѡѡѡѡ по ономе што до садъ знамо
читаюћи: к...покарѣхѣа

не можемо прочитати. Може бити да се у оригиналу кое слово не распознає добро, на є штампано друго него што бы требало. Осимъ првога слова, може бити да ће остало рећи: (Стѣ)пока Рѣдѣа.

12. У запису штампаномъ у Даници В. С. Караѣића за годину 1826 на страни 9—10 има само

у тайной буквици		З	гласи	Г
—	—	Н	—	В
—	—	К	—	П
—	—	Л	—	О
—	—	И	—	Є
—	—	О	—	А
—	—	П	—	К коє гласи и Ћ.
—	—	Р	—	Ц (?)
—	—	С	—	Ѡ
—	—	З	—	Х
—	—	Ф	—	У
—	—	Х	—	З
—	—	Ц	—	Р
—	—	У	—	Б (?)
—	—	Ѡ	—	С
—	—	Ж	—	М
—	—	Ѧ	—	Т
—	—	Ѣ	—	А
—	—	Ъ	остає	Ъ
—	—	Ь	—	Ь
—	—	Ѣ	—	Ѣ коє гласи и М
—	—	Ю	—	Ю
—	—	Ѧ	—	Ѧ
—	—	Ѣ	—	Ѣ

Мислимъ да є погрешка што у єдномъ запису (подъ 12) Ћ гласи у, као што є погрешка што є слову з остављѣнь правый гласъ.

У овимъ записима нема своју гласова коє има єзикъ коимъ су писани; по томе за сва слова праве буквице јошъ не знамо како су се писала тайно. Али нема више него три гласа потребна србскомъ

ѣзику, која не знамо како су се писала тайномъ буквицомъ а то су ж, ш и ф.

Између овихъ тайнихъ записа за које се зна кадъ су писани најстарији ѣ јошъ одъ године 1543, а најмлађији одъ године 1748. Съ више ѣ страна за народъ србскій знатно што ѣ ово тако стара стваръ и што се тако дуго држала

Б. Даничићъ.

ФЕРМАНЪ

СУЛТАНА МАХМУДА, СИНА СУЛТАНА МУСТАФЕ-ХАНА,
СРБСКОМЪ ПАТРІАРХУ АРСЕНИЮ

одъ године турске 1143, а после Христа 1731.

Съ турскогъ оригинала, кои є у Карловачкой архиви.

(ХАТЪ).

Налогъ, кои є у овомъ момъ високомъ ферману, ово є:

Срећно ступивши на высокій престолъ царства османскогъ, (кои є и калифатъ) разаслао самъ високе фермане да се сви берати понове. У кога є овай мой ферманъ царскій, избраний између месійногъ народа Арсеніе патріархъ пећскій и околны места, коя су подъ нѣмъ, поднесавши свой берутъ молю ме, да му се понови. Пошто се на ту молбу пѣгову тевтери епископски прегледаше, пађе се, да є пећска патріаршія са своіомъ околиномъ овоме патріарху Арсенію дана съ погодбомъ, да у име махтуа дає сваке године по 70.000 акчи и 100.000 акчи. као даръ за берутъ; и пошто истый патріархъ махту што припада и 100.000 акчи у готовомъ повцу азни моіой положи, я му 19. Ребаулевела 1143 године овай ферманъ издадохъ и наложихъ, да га ђаури, попови, калуђери, владике и митрополити, кои живе у Пећи и у околини, Крушевцу, Лесковцу, Урђубу, Косову, у окрузима вучитрскогъ санџака, у окрузима и околини скендерскогъ санџака, Приштини, Новомъ Брду, Якови и околини, Љустендилу и око-

лини. Дупиници. Казанлуку, Ихтималу, Самокову, и околини нѣговой. херцеговачкомъ санѣаку съ околиномъ нѣговомъ. Ушѣубу. Вранѣи. Егридере-Паланки. Калканделену и околини. Нишу и околини нѣговой, Радомиру и нѣговой околини. Новомъ Пазару. Новой Вароши. Трговишту. Протиѣу. Митровици и нѣной околини. Прієполю. Таслици и нѣной околини. Ужицу, Ршави и околнимъ окрузима. пахияма и селима, а тако исто и свештенство латинске цркве у Босни. по канону и по нѣшимъ невалянимъ законима и вери. сви дакле велики и мали кои живе у горе реченимъ местима да га за свога патріарха признаю и да слушаю нѣгове речи коє се тичу нѣове вере, и нѣму се обрабаю за све ствари коє се тичу закона; далѣ:

1. Да оны горе речены **70.000** акчи у име махтуа на годину не изоставляю ази предавати.

2. У патріаршин овой не ће се смети нико у послове патріархове мешати и у личность нѣгову дирати.

3. Нико не ће смети узнемиравати овога Патріарха нити нѣгове већиле, ни владике ни митрополите. коє онъ съ моимъ бератомъ буде одређивао. да купе одъ народа, попова и калуђера. кои живе у нѣговой патріаршин. мирно. таксе за визи-таціє, милостиѣ. таксе коє се за прво и друго венчанѣ даю. после тога **12** акчи одъ сваке куће и по **1** цес. дукатъ одъ свакогъ попа за патріарха. и **12** акчи одъ куће и по **1** дукатъ одъ попа за митрополите.

4. Замми и тимариоти. кои су у области патріарховой. не ће смети казати за оне християне кои се на нѣшимъ читлущима. селима и кишлацима налазе. и живе. да су то нѣшни момци. башчовани. и слуге. да бы ихъ тимъ ослободили одъ горе назначены такса.

5. Патріархъ ће имати властъ по досаданѣмъ обичаю све иманѣ кое после смрти попова, калуђера, калуђерица, владика и митрополита заостане. узаптити, а да се у то смею мешати бейтул-мали, войводе, субаше, тимаріоти, заими и остале цивилне власти.

6. Митрополіе се не могу никоме дати на предлаганѣ кадиѣно, него ће се давати само на предлаганѣ патріархово, и ово предлаганѣ треба да буде потврђено патріарховимъ печатомъ.

7. Попови, калуђери, владике и митрополити могу на смрти свое иманѣ завештати сиротинѣи свое цркве и патріарху, и тада вреди сведочба ђаурска на суду.

8. Ако каква ђаурка одъ свогъ мужа побегне или се мужъ узхте другомъ ђауркомъ женити, а прву пустити, онда у расправлянѣи и суђеѣнѣи тихъ ствари нема се нико другій мешати осимъ реченогъ патріарха и ѣгъовы владика, кои имаю мой берать.

9. Сеоски попови не смею ђаурину, кои ние по ѣнѣиовомъ закону за женидбу, допустити да се ожени безъ одобрѣня патріархова.

10. Заими, тимаріоти, спахѣи, яничари, и остали богатѣи не ће смети нагонити патріарха и ѣмъу казати оно што є поганичкой вери противно. као: отерай овога поца, а ѣгъову цркву подай овоме; или: ову жену съ тимъ и тимъ ђауриномъ венчай.

11. Ако митрополити, владике, попови и калуђери не бы хтели патріарху потребуиу мирію и остале таксе и ресуме положити, на бы ихъ онъ морао збачити и друге люде на ѣнѣиова места поставити, онда ће онъ ту стваръ и мени явити, и потребно предложѣѣи учинити, и я ђу по томъ пове

потврдити своимъ бератомъ. пошто ми они даръ за берать положе.

12. Кадъ бы патріархъ каквомъ владици, митрополиту, калуђеру, или попу, за какву кривицу и преступъ узео чинъ и браду му обрияо, у то се нема нико другій мешати.

13. Ако бы се кои митрополитъ, владика, попъ или калуђеръ противію и не бы хтео патріарху мирію и остале таксе платити, онда ће онъ то мени язити а я ћу онда дати потребный ферманъ, по комъ ће му мирію и остале таксе власть наплатити и предати.

14. Патріархъ или митрополити кадъ пођу, да годишню мирію одъ ђаура купе, могу путуюћи крозь опаснія места хальне променити, а и оружъ носити, и онда ихъ не смею узнемиривати и у миріи општеавати они, кои ђупріе и друге богазе чуваю, ни остали мирмирани, мирливе, мутеселими, войводе, субаше, займи, тимариоти, спаіе, яньичари и цивилне власти, и то не само нѣи, но ни нѣове момке и люде кои съ нѣима путую.

15. Кадъ бы реченый патріархъ или митрополити, кои имаю мой берать, изашли у села, коя су у реченой патріаршии да мирію и остале ресу-ме купе, онда цивилне власти, ємнини, кадїе и пашби не ће смети казати имъ: докъ ми толико новаца не дашь, не ћу те у моя села пустити да мирію купишь.

16. Ако бы патріархъ по своіой цоганичкој вери каквомъ ђаурину афорозъ учиніо, у то се нико другій не може мешати.

17. Именованый патріархъ има власть венчати и развенчати по своме закону, и двоє венчано кадъ се сваде помирити, у цркви заклети, и афорозъ учинити, и за то га не смею кадїе и пашби глобити.

18. Кадъ бы патріархъ изашао да купи свою мирію, онда му не смею цивилне власти казати, да га оглобе: „твой су люди насъ псовали“, или: „мы смо ти дали новаца у займъ, дай намъ сада врати, еръ ћемо те глобити“.

19. Патріархъ купећи мирію може по досадашњѣмъ начину водити и ясакціє, а да га у томе не може нико узнемиривати, и нико му не сме казати: „мы ћемо наше люде за ясакціє дати, и ако ихъ не примишъ, не ћемо те пустити у наша села и нахию да мирію купишъ.“

20. Патріархъ може носити штаку и друге своје чину пристойне ствари, и у томе га нико не може узнемиривати.

21. Манастирски и црквени већили, кои мирію купе, не смею мирію поести ни упропастити.

22. Патріархъ има властъ на свакогъ оногъ калуђера, кои нема цркве, него коєкуда тумара и сплетке прави, пазити и оваково тумаранѣ забранити му.

23. Арсеніє патріархъ докле годъ буде на годину по 70.000 акчи царской азии плаћао, моћи ће, као што су и пређашњи патріарси чинили, съ ономъ истомъ погодбомъ све, што црквама као вакупъ припада, а на име: винограде, башче, читлуке, воденице, чаире, њиве, родна и неродна дрва, аязме, манастире, куће, дућане, стоку и друге све ствари држати, а да га нико у томе не сме узнемиривати.

24. Патріархове парнице, коє буде имао, у Цариграду ће се справляти.

25. Мирмирани, мираливе муселими, войводе, субаше, баждари, мартилозбаше, займи, тимаријоти, и други люди кои стоє на њупріама и богазима, не смею коѣ и мазге, коє патріархъ и њгови люди яшу, дирати и забранивати имъ да ихъ не яшу,

єдною речю не сме нико никако мирію патріархову отимати.

Тако нека се зна и моме светомъ знаку верує.
Писано у Константиїні.

Оригиналь є писанъ у свитку на хартіи 3 педи широкої, и 8 педи дугачкой, врло лепо, тако да султанскій хать или тура, знакъ имена султана, найбогатіє златомъ и разнобойнимъ цвѣтемъ исписанъ и украшенъ, самъ има четири педи дужинѣ; а текстъ є тако писанъ у 35 врста, да є свагда єдна црвена карминомъ писана, и єдна црна тушомъ писана врста горе и доле златномъ врстомъ ограђена; има дакле свега црвенихъ врста 9, црнихъ врста 8, а пайфиніимъ златомъ писаны врста 18.

ИЗВОДИ

изъ турскихъ докумената у Карловачкой архиви.

I.

На предложенъ патріарха Арсенія султанъ Махмудъ дає 1146 г. (турске) берать митрополиту да може по своіой епархіи путовати и мирію купити, и узъ то преноручує свима турскимъ властима да митрополиту не сметаю у томъ послу.

II.

Султанъ Махмудъ синъ султана Мустафе бератомъ одъ послѣднѣгъ Муарема 1147 г. (турске) потврђує како му се патріархъ Арсеніє жаліо на неке люде, кои тражише одъ иѣга некій дугъ, за кои є истый патріархъ на суду доказао да ние истинитъ, и како є на ту жалбу добіо пресуду одъ турскогъ суда, којомъ є ослобођенъ одъ дуга за кои є паршица была; сврхъ тога султанъ наређує пећскомъ кадин да ту стварь добро извиди и люде кои дугъ траже одъ тогъ траженя одбіє.

III.

Султанъ Махмудъ синъ султана Мустафе. 1148 (турске) годниє 10. Сафера, бератомъ потврђує Ђорђа за нишкогъ митрополита, коега є патріархъ Арсеніє поставіо по смрти нишкогъ митрополита Паићелоса. За овай є берать платіо новый нишкій митрополитъ султану у име пенкеша 4.000 акчи (аспри).

IV.

Нишкомъ митрополиту Ђорђу дає султанъ преписанъ ферманъ да га собомъ носи кадъ по епархіама своимъ путує купећи мирію, да му не бы турске власти досађивале.

V.

Султанъ Махмудъ синъ султана Мустафе, на предложенъ патріарха Арсенія 1148 године (турске) дає берать, у коме препоручує свима турскимъ властима да не чине никакве сметиѣ митрополиту нишкомъ кадъ бы по своіой епархіи пошао да купи мирію, и допушта митрополиту да на томе путу може посити и патарицу епископску.

VI.

Абдула паша, валія румелискій, године 1148 дає бурунтію патріарху Арсенію да може ићи по епархіама своимъ, коє су у подручю истога паше, и мирію купити и народъ у вери обучавати.

VII.

У берату се дає право патріарху да може наплаћивати одређене таксе одъ люди кои се же не и то: кои се првый путъ жени да плати 400 акчи, кои се по другій путъ жени, да плати 800 акчи, а кои се по трећій путъ ожени, да плати 1200 акчи. Кои бы се одъ свенстеника успротивіо плаћанію ове таксе, патріархъ има право узети му чинъ и обрјати га.

РУКОПИСЬ
АРХИЕПИСКОПА НИКОДИМА.

*Читао у Друштву Србске Словесности 13 мая 1859
ђ. Даничићъ.*

У народной библиотеци при попечительству просвете у Београду има рукопись на кожи одъ 180 листа величине као што є садашня оманя четвртина. У нѣму є као што прве речи на другомъ листу кажу:

ТИПНИКЪ ІЕР(ОУ)С(АЛН)МЬСКИИ СВЕТАГО САВЫИ.

Иза тихъ речи иде овай знаменитый предговоръ:

Божьствыиныхъ пророкъ прореуєиикъ скрьш(є-ниє) приєше, ꙗкоже бо реує ꙗсаниа свѣти се. . . приде бо свѣтъ твои, и възведи ѿкрѣсть ѿи скон и виждь събраньиа ти уєда, пондоуть бо ц(а)рниє въ свѣтъ твоємъ и ꙗзыци въ зарн вѣстока твоєго. прькомоу оубо из(ран)лю изнемогшоу невьръствомъ реує тъжде пророкъ ѿтъ лица господниа глаголе: нарекоу не люди моє люди моє, и не възлюблєниє моє възлюблєниє; идѣже реує се нмъ: не люди мои ꙗсте вы, тоу нарекоуть се сынове бога живаго. видимъ бо ѿ насъ велика божниа смотренниа милосѣрднє, ꙗви бо намъ новаго аврама, светаго нашего господниа симеѡна и новаго миротоуѣца къ покорождєннѣмъ из(ран)лы, рекше въ срьпъсѣѣи земли, ѿтъ того бо намъ все-

краснь плодъ сынъ ісго кұрь савл божьствнын
 многынии поти и троуды ѡткрыгъ пльтскоюу те-
 жость іко нѣкон ископартны ѡрблѣ въ породоу при-
 шдѣ, породн, іеже іестъ ѡкновн, не тьую себе
 нь и ксоу срьпскоу землю доухомъ скетымъ іко
 нѣкамъ устьнымъ лугаа ѡтъ ксѣхъ красныныхъ цвѣ-
 тьцъ събракъ, и испальни своѣ ѡтъутьство скы-
 нымъ и самодръжакынымъ вѣнцемъ ствл оукра-
 сивъ, и правокѣрною кѣрою оутврьдивъ, и вели-
 кынымъ архіерѣнскымы саномъ поуть; подоке же
 се богокидцоу монсею, іемоуже хотєроу створи-
 ти скинию, рсѣе іемоу бѡгъ: створиши вєд по
 ѡбразѣ явленн(о)мъ ти на горѣ, тако и съ богобла-
 жении оучитель илшъ савл, видѣкъ иже єъ скетымъ
 градѣ нєр(оу)с(лзл)мѣ ѡбразѣ црькве славнаго снѡна
 и светаго савы нєроусланимьскаго, въ тѣждє ѡбразѣ
 створи сню великоую црьквѣ. ѡбрѣтохомъ же въ
 скетыхъ ісго словесєхъ, іеже ѡстави намъ въ оу-
 тѣшеніє, іко рєчє: молю по мнѣ хотєщихъ бѣ-
 ти, зл малокрѣменьныє радн жизни нєдоконьтань-
 ныхъ мною, испальните. тѣмъже оубо азъ смѣрени
 никодымъ, мнлостію всєдръжитєлк бѡга и молн-
 твами светаго савы и скетыхъ хтиторѣ и скеты-
 нхъ скетитель срьпєскыє зємлє кызкєдєнь кынхъ
 на сн скетыи великыи прѣѡсєсїєнєнныи прѣстѡлѣ
 архієн(иско)пис срьпєскыє зємлє, потыцлхъ се,
 ацѣ кызможно, нѣуто мало испальнити къ дѣни
 бѡгомъ хранимаго скетороднаго прѣвисокаго и
 крѣпкаго самодръжца и храбраго краал стѣфана
 оуроша. быкши оубо нѣкон распрѣ кєлн по искоу-
 шєнію стараго злодѣя, и разьнєсткоу быкшоу ме-

ЖДОУ ГОСПОДИНОМЪ МИ ПРЕВЫСОКИМЪ КРАЛ(Е)МЪ ОУ-
РОШЕМЪ И МЕЖДОУ БРАТОМЪ МОУ КРАЛ(Е)МЪ СТЕФА-
НОМЪ, МИѢ ЖЕ ТОГДА СОУЩОУ ИГОУМЕНОУ УБЫСТНАГО
МОНАСТИРА СВЕТЫНЕ БОГОРОДИЦЕ ХИЛАНЬДАРА ИЖЕ ВЪ
СВЕТКИ ГОРѢ, ИЗКОЛЕННИЕМЪ ѠБОЮ БРАТОУ И СКОРА
СРЬПСКИЕ ЗЕМЛЕ ПОСЛАНЫ БЫХЪ ВЪ НОВИ РИМЪ, ВЪ
ЦАРЬСКИИ ГРАДЪ, ТОГДА ЦАРЬСТВОУ ПРАКОВЕРНО-
МОУ ЦАРЮ КҰРЬ АНДРОНИКОУ ДОУЦѢ АНГЕЛОУ КО-
МИТЕНОУ ПАЛЕѠЛОГОУ И СЫНОУ ЕГО ЦАРЮ КҰРЬ МИ-
ХИЛОУ И БЫНОУКОУ ЕГО ЦАРЮ КҰРЬ АНДРОНИКОУ,
ПРАВЕЩОУ ЖЕ ПРЕСТОЛЬ КЬСЕЛЕНЬСКИИ ПАТРИАРХОУ
ЦАРЯ ГРАДА КҰРЬ НИФОНОУ, ТЫГДА ЖЕ ТОУ СОУЩОУ И
ПАТРИАРХОУ СВЕТАГО ГРАДА ИЕР(ОУ)С(АЛИ)МА КҰРЬ
АѠНАСИО И АНТИѠХИНСКОМОУ ПАТРИАРХОУ, ВИДѢВЪ ЖЕ
И ПОКЛОННИК СЕ НЕИЗРЕЧЕНЬНЫМЪ БЛАГЫМЪ СОУЩНЫМЪ
ТАМО И ОУСТАВЪ ТРОУДОЛЮБЬЗНЫИ ТѢХЪ МѠУЖИ, ДРѢ-
ЖЕЩИНХЪ ТИПИКЪ ПО ОБЫЧАЮ СВЕТАГО ГРАДА ИЕР(ОУ)С(А-
ЛИ)МА, ПО ОУСТАВОУ СВЕТАГО САВИ ПОУСТИННИЖИТЕЛЯ,
ПРИЕМЪ ЖЕ ОУТѢШЕННІЕ ДОУХОВНО И СМЫРЕННІЕ И
ИЕДИНЬСТВО ИЖЕ ИЕДИНЬСТВОКАТИ ПО СЛОВЕСИ БОГО-
ѠТЦА БРАТОМА КЬКОУПѢ И КСѢИ СРЬПСЦѢИ ЗЕМЛИ.
ИЕГДА ЖЕ КЬЗВЕДЕНЬ БЫХЪ ИЗ СИ СВЕТЫИ КСАККИИ
ПРЕСТОЛЬ СВЕТАГО САКИИ, ВСЕГДА ИМѢХЪ ВЪ ОУМѢ ПА-
МЯТЬ ПОДВИГА И ТРОУДА ѠНѢХЪ БЛАЖЕННЫХЪ И УБЫСТ-
НИХЪ МОУЖИИ, НАУС ЖЕ И ОУЧИТЕЛЯ И НАСТАВНИКА
НАШЕГО СВЕТАГО САКИИ КЬСЛАВДЬСТВОУЮ СЛОВЕСЕМЪ, ПОТѢ-
ЩАХЪ СЕ ПѠИѢ МАЛОЕ СИНЕ ПРИЛОЖИТИ, ПОСЛАХЪ ВЪ
ЦАРЬСКИИ ГРАДЪ ВЪ МОНАСТИРЬ СВЕТАГО ПРЕДТЕУС И
КРЬСТИТЕЛЯ ИѠАНА, И ПРИНЕСЕНЬ МИ БЫСТЬ СИ ТИ-
ПИКЪ ИЕР(ОУ)С(АЛИ)МЬСКИИ, И ПРЕЛОЖИХЪ И ВЪ НАШЪ
ИЗЫКЪ ѠТЪ ПИСМЕНЬ ГРЬУБСКАГО ИЗЫКА. СЛЫШИМЪ

же господа нашего, рекъшаго въ свѣтъмъ его
 ісѹ(ан)гелн: аще би вѣдѣль господнии домоу въ
 ки уасъ тать приѣсть, бѣдѣль би оубо, и не би далъ
 подкпатн домоу своего. бдите, яко не вѣсте въ
 нѣже уасъ господь вашъ приѣсть. пророкъ же ре-
 уе: оуеноуше сномъ сконмъ, и не окрѣтоше ин-
 уесоже. немоуи же улокѹтъскоую свѣсть владыка
 нашъ, нѣ любецимъ бога вса поспѣють се въ бла-
 го. не покнхъ ко нѣкымъ вънесохомъ, нѣ ске-
 тынхъ оустакъ и ѡбнѹан лаври скетаго сави, въ нѣже
 ѡбразъ подобна и снхъ скетамъ цркви създана
 бысть, да якоже іестъ въ ѡбразъ създанна, лѣпо
 іестъ да подобитъ се и оустакомъ на славословіе
 богоу, якоже видѣхомъ въ царьствѣмъ градѣ ти-
 ннѣмъ скетаго сави. іеанко оубо іестъ протнвоу
 моуи, подвигнѣмъ се іеже бѣти и трѣзкити се
 въ славословіе богоу. мын оубо потыцимъ се
 брати се съ іесткомъ и ѡбнѹаемъ платьскымъ.
 благи же дародатель и подвнгодавыи, всемоген
 богъ, вѣдн немоуи нашоу, тѣ поддастъ намъ моуи
 доуховноу, нѣ аще прѣвѣе троудъ покажемъ. вса
 бо дѣла добра съ троудомъ сыннскіють се. якоже
 бо олово, къ уесомоу боудеть привезано, долоу
 къ глаукиноу клѣуеть. тако лѣность и сынъ въ
 глаукиноу геонн скодитъ доуше наше. бѣенне же
 и молнтва крилома доухокннма насъ на высотоу
 възноснтъ, якоже скетыхъ житнхъ кѣкъ намъ ѡ темъ
 нзыксннше. нѣ оубо молю, ѡцн и братнѣ, нхже
 богъ сподобнтъ быти пастирѣ и оуѹнтеле слоке-
 снаго хрестока стада, помннте ме въ скетынхъ сн
 молнтвахъ, доухъ же скеты оуѣшнтель якоже

КОМОУЖДО КАСЬ ДАСТЬ, КЪ НЕЖЕ ЗВАНЬ БЫСТЬ, ВЪ
ТОМЪ ПРЕБЫВАЮТЬ. И КАСЬ УЕДА БОЖЕСТВЕННА МОЛЮ,
НЕ ЛЪНИТЕ СЕ Ѡ СВОЕМЪ ДАРѢ КОМОУЖДО КАСЬ, КЪ
ДА БИ ВЛАДЫКА НАШЪ ПРЕЗРѢЛЪ НАША ПРЕГРѢШЕННА
И ВЪ ѠНЬ СТРАШНИИ ДНЬ СОУДА СПОДОБИЛЪ ДЕСНАГО
СТОЯЩИИ СЪ ОУГОЖДЫШНИИ КЕМОУ, КЕМОУЖЕ СЛАВА
ѠТЦОУ И СЫНОУ И СВЕТОМОУ ДОУХОУ, НИИКИ И КЪ ВСЕ
ВЪКЫИ ВЪВКОМЪ АМИНЬ. Сн же типикъ написанъ бысть
въ лѣто .с.ѡ.кз. (6827=1319), слыньуьнаго кроу-
га .кг., лоуьнаго же кроуга .с., индикта .к.

У овомъ драгоценомъ споменику сръбске књи-
жевности има и записа важнихъ за историю на ви-
ше места. Ево ихъ:

На првой страни листа 33. где є мѣсець сеп-
тембаръ:

Мѣсеца сего .г. прѣставі се прѣвї патрирхъ іованникіе.

На другой страни листа 54, где є мѣсець окто-
баръ:

Мѣсеца ѡк(тебра) .ки. прѣставы се архиеп(иско)пъ
скеты архиміе.

На другой страни листа 63. где се почиѣ
мѣсець декембаръ:

Мѣсеца сего .к. днь прѣставі се царь оурошъ .в.
сръблѣнь.

На другой страни листа 68:

Мѣсеца дексирѣ .ѡ. прѣстави се архієп(иско)пъ
даниль.

На првой страни листа 69, где є мѣсець де-
кембаръ:

Мѣсеца сего .к прѣстави се .л. царь стефанъ ср-
блѣнь і гркомъ.

На другой страни листа 77, где є мѣсець
януаръ:

Мѣсяца сего .д. паметъ святаго сѹстаѳа архіепис(иско)па сръбскаго. слоужба скетительска.

На другой страни листа 83, где є мѣсяць януарь:

Въ .д. иже въ скетинѣхъ ѡтца нашего прѣваго архіепис(иско)па сръбскаго святаго савы.

На првой страни листа 91, где є мѣсяць фебруарь:

Мѣсяца сего .г. прѣстави се архіепис(иско)пъ їаковъ.

Мѣсяца сего .в. прѣстави се архіепис(иско)пъ скетисава вѣтори.

На другой страни истога листа:

Въ .г. прѣподобнаго ѡтца нашего прѣваго сѹмеона шѣроточца сръбскаго.

На првой страни листа 105, где є мѣсяць априль:

Мѣсяца сего .вз. прѣстави се архіепис(иско)пъ светы їакинѣ.

На другой страни истога листа:

Мѣсяца сего .ко. прѣстави се .к. патрїархъ савы.

На другой страни листа 107, где є мѣсяць май:

Мѣсяца сего .к. прѣстави се архіепис(иско)пъ светы никодимъ.

На првой страни листа 110, где є мѣсяць юніе:

Мѣсяца сего .с. прѣстави се иже въ светыхъ патрїархъ .г. сфренъ.

На првой страни листа 116, где є мѣсяць юліе:

Мѣсяца сего .кз. прѣстави се архіепис(иско)пъ савы.

На првой страни листа 121, где є мѣсяць августъ:

Мѣсяца сего .з. прѣстави се архіепис(иско)пъ .к. сѹсватис.

Листъ є 10 и 176 у дну подсеченъ: ямачно є было што написано, па неко одсекао.

На првой страни листа 14 има молитва за жива владоца, и у ньой се споминѣ краљ Стефанъ Урошъ:

Спаси господи люди своѣ и благослови достойные своѣ, и посети миръ свой милостию и щедротами, и оукрепни державоу краля нашего stefana оуроша итд.

На другой страни истога листа има молитва у којой се споминѣ и краљ Стефанъ Урошъ и архиепископъ Никодимъ:

І іерѣ молимъ се за ѡтпущеніе грѣховъ краля нашего stefana оуроша и архиеп(иско)па нашего никодима и всѣхъ ѡ христе брати нашеи итд.

За ѣзикъ сръбскій има у овомъ рукопису писаномъ пре 540 година много знатнихъ ствари.

1. а стон место страного о: въ гальгатеѣхъ 56; манастирь 57, 73, 90 (и на много другихъ места); ѡхтань 45; — место и: парамия 79, 99, 132; — место є: въ матафраств 85. — Међу два сугласна слова има по данашњимъ говору уметнуто а у 2-гомъ пад. ми., па є іошъ и на краю додано л: сира и мана не мина 42, сира не вькоушле ни мх 175. Тако є а уметнуто по народномъ говору међу р и д: сарадска 73.

2. є стон место л: талелѣхъ 108 (20 мая). паксвен 117, генъварь 18; — место и, па кадъ є у почетку речи добилъ іошъ j(i) преда се: ирмий 104 (16 апр.), ѣпакоуи 10, 17, 68, 112, 121, 144, іермось 10, лекетикъ 31, пареміе 110, идремію 132, коренѡмъ 125 (има на више места н. п. 37, 53 исписано само коре, а остало скраћено); — место о: па иерданѣ 77, къ иерданѣ 79, 80, 81, ѡктябрь 49.

3. и место є: ѣпаздара 117; — место страного в: пакнита 113, ѣпадифна 51 (10 окт.); тако мислимъ да и у имену славинкестрь 77 стон гласъ и (писанъ

54, 63, 103, 114, 118, анѣдрѣ (2-гій пад.) 63, анѣдрѣ (5-тый пад.) 63, ѡдрѣ (2-гій пад.) 121, маѡлѣ (2-гій пад.) 120, нюдѣѡнѣ 117, ѡлѣстѣ 110, тѣлѣстѣ 108, корѣне (благѡго) 31, 32, 65.

9. домѣе се *j* (і) у почетку речи предѣ самогласнымъ *л*: мронѣ 110, мшикитѣ 120; — предѣ *е*: ѡскенинѣ 66, 86, ѡудѡжнѣ 34, ѡскѡностиларѣ 17, ѡтѣ спорныѣ ѡпистѡлнѣ ѡковѣ 105, ѡп(ѡско)па 73. Да не бы было зѣва стѡи *j* (і) измеѣу два самогласна у имену: свѡлѡмѣ (2-гій пад.) 116 (30 юл.), гдѣ *е* узето самогласно ѡу место латинскога *v* а грѣкога *ou*.

10. гласъ се *j* предѣ самогласнима често на-лази иза сугласнихъ у конма *е* шуштанѣ: вѣрю 55, ѡудѡтворѣи 55, притѣю 94, проѣю (4-тій пад. жен.) 92, ѡетѣжю 24, иѣѡщѣмѣ 87, ждѣѡщю (3-тій п.) 50, и после *р* у: затѡрѣнѣ 32. А често га нема иза *л* и гдѣ бы требало: вѡлѣларѣ 16, раздѣрѣла 156, зѡблѣѣтѣ 119, мѣлаше 67, погѡѣлаше 173, расѡлаѣлаше 29, дѣлаѡхѣ се 110, рѣлаѡмѣ 151, иѣтѣкѣлаѡтѣ се 152, вѣсѣлаѣсѣ 115, вѡлаѣ 72, вѣла 5, поѣлаѣнѣ 147, поѣлаѣѡщѣ се 141, сѣлаѣнѣ 108; — тако га нема после *р*: ѣра 109.

11. гласъ *h* по народномъ говѡру и ма у ѡвомъ рукопису место словѣнскога шт, писанъ словомъ *к*: вѣе (plus) 25, 139.

12. у *в* *е* прѣтворѣно и иза *м*: лѣмѣла 11, 12, (на вѣло много места); ѡлѣмѣнѣдѣ 116, ѡлѣмѣнѣ 57 (10 пов.); ѡмѣнѣнѣ 104 (10 апр.); — тако и место *в* (странѡга *β*, *b*) иза *м*: мѡлитѣѡу зѣмѣѡнѣѡу 78, 100, 135, 137; лѣвѣрѣнѣ 65; — иза *м* постѡлога ѡдѣ *к*, даѣлѣ мѣ место *кѣ*: лѣмѣѡуѣнѣ 63; — в ѡвако по-стѡло ѡдѣ *к* ѡстѣе и каѣ се избѣи *м* *кѡе* *е* учѣнѣло промену: ѡтуда мѣлѣмѣ да *е*: ѡѣвѣрѣ 87, 88, 149, сѣктѣвѣрѣ 29, дѣктѣвѣрѣ 18, каѡ и то даѣсѣ у народномъ говѡру ѡстѣе *д* место *т* и каѣ се избѣи *м* испредѣ нѣга у имену *Кѡстадинѣ*.

ставля иза е а предъ в : сѣктѣрь 29, 31, 49, 117, ноябрь 87, 149, декабрь 19.

19. н є избачено: костанѣтъ 108, 39, 58, 60, 93, 106, као и данасъ у имену *Коста*, логинъ 52, ага-тогеда 87 (23 ян.); — а уметнуто є: коньдрать 94 (10 марта), андринъ 122 (26 авг.).

20. н има место ф: пилимонъ 62, пилиноу 59, пилософъ 109, покын (2-гій пад.) 115, потинъ (2-гій падежъ) 120, 90, конипатинъ 69, центалтинъ 77, неопитъ 86, проспоурѣ 129, сононинъ 63, тропинъ 43, теопана 51, теопинаъ 115, теопинакъ 93, тропинъ 104, квинининъ (2-гій пад.) 108. — ф место п: фамъфилинъ (2-гій п.) 51 (данасъ: пилъамъ, 13 окт.), факонинъ 107, фареминъ 79, феллагинъ 51, фигагинъ 55, фѣди (2-гій пад.) 104 (15 апр.), агафинъ (2-гій пад.) 94, агрифа 108, алумфинъ 62, архифа 92 (19 феб.), афокалисинъ 16, кѣ-фрифа 49, филифа 51, хараламъфинъ 91, келламфинъ и келамъ-финъ 51 (10 окт.), ксфинмаха 55, амъфалинъ 55 (31 окт.), — и у две словенске речи: стѣфенинъ 17, мнхастиръ неоу-синифаеминыхъ 75 (29 дек.). — У єдинимъ речима обое єдно место другога: апостоль къ пилифис(инемъ) 144, 36, фамъпилинъ (2-гій п.) 91 (16 феб.), форпинринъ (2-гій п.) 57, фроспоурѣ 156, келфидинора 55 (2 нов.), ксфинининъ (2-гій пад.) 152. — Место агринининъ пише овако: агринининъ 16, 18, 19, 20, 35, 85, агрифининъ 18, 19, 58, 85, агрифина 110 (агрифининъ 11), агрифинъ 101, 102, 127. — ф има место ф: логофеть 29, место ф ксфихинъ 104 (9 апр.). — ф место т: двономъ 37 (12 сент.), полнискѣл 82 (9 ян.), тѣл 103, фимфѣю 73, 76, фимфѣи 92, 106, и єданъ путь у словенской речи: факѣжѣ 95.

21. х место к предъ т: фхтинъ 45.

22. с место т предъ самогласнимъ им: донѣсина-на 82 (10 ян.). т є изостављѣно после н: тефдрона 108 (27 мая).

23. *з* се изоставля предъ *ц*, *у*, с као у најста-
рѣимъ рукописима словенскимъ: *цѣлению* 55, *цѣ-*
застъ 151, *вѣстменное* 69.

24. место *ѣ*то имамо у овомъ рукопису како
се данасъ говори: место *ѣ*т *шт*: *ѣ*що 175.
176, *ѣ*що 32, 69, 72, 139, 164.

25. наставка *о*, кои се после мекога гласа
претвара у *ѣ*, имамо по сръбскомъ говору доданъ
наставку *и* у имену: сръг*и*е 50.

26. наставка *ѣ* *и* у именима страннимъ изо-
ставлѣнъ према народномъ говору у именима: *ли-*
стас (2-гій пад.) 86. *корнилоу* (3-ій пад.) 38. *мѣсеца*
июл 19. *мѣсеца* *или* 19. Изоставля се и другій на-
ставка као и у народномъ говору: *николы* (2-гій
пад.) 61, 171; исто *ѣ* тако према народномъ гово-
ру: *лидрѣи* (5-тый пад.) 63. *лидрѣи* (2-гій пад.)
63, 113 (4 юл.); ту *ѣ* место страного наставка *ас*
речь найпре добила мушкѣй наставка *ј*, на *і*ой *ѣ*
онда доданъ женскѣй наставка *а*; истый се стра-
ный наставка изоставля на место *и*ѣга долази *ѣ* (*ѣ*)
а речь поста*ѣ* мушкогъ рода: *минкѣи* (2-гій пад.)
120 (12 авг.). Тако место мушкогъ наставка *ѣ* има
женскѣй *а*: *фоуди* (2-гій пад.) 104 (15 апр.).

27. женскѣй 6-тый пад. доста често са свимъ
према народ. говору место словенскога *омѣ* има *ом*:
лимѣломи 11, 38, 78, 149, 147. *слоужбѣи* 101. *куднои*
140. Овако према народномъ говору предъ овимъ
и оста*ѣ* *о* и после онихъ гласова, после коихъ у
словенскомъ езѣку место *и*ѣга стои *ѣ*: *кудилицѣи*
12, 13, 14 (и на много другихъ места), *хранилицѣи*
140. *святѣи* 134. *лѣтиѣи* 96. *пакѣуѣриѣи* 101. *предѣ*
нои 169.

28. заменица *треѣ*га лица мушкогъ има у
2-гомъ пад. *ѣ*д. према народномъ говору *а* место
словенскога *о*, па се и првѣй слогъ *ѣ* изоставля

као што се и говори: раздѣлише га 135, ако ли га иѣсть 169. Тако по народномъ говору имаю и придеви одређени а после г, а о или є предъ г: дѣини ли(о)стольскога 17, велинега 20, 135, 142, четвртогога 32, 71, редовнега 133, 142, 158, врховнега 174. — Овде ћу споменути да рукописъ нашъ има по народномъ говору а и у ништа: ница въскрьснх не поюмъ 68, не поюмъ ница 164.

29. женскій 2-гій пад. єд. има доста често по народномъ говору є место словенскога ти (место словенскога ѡ, у овомъ пад. сви србски рукописи имаю є): поке неѣлає 157, соуботе ладареке 139, ѳомє 113, макринє сестре великаго василѡа 115, магдалине 115.

30. у 3-ћемъ и 7-момъ пад. єд. женскомъ прилози имаю по народномъ говору он место словенскога ти и ни: на прѣшѣдшон агрипинѡи неѣлаєскон 24, на херовимъскон иѣспѡи 23, по слоужбѣ всон 143, великон 175, дроугон 169, прѣвон 175, сирѡон 177, южѡон, стѣверѡон странѣ 169.

31. у 7-момъ пад. єд. муш. по народномъ говору има омъ место тѣмъ: въ скажѣ клепаѡномъ 130.

32. у посесивной заменици по асиммилацији одъ оѣ постає оо (= ѳ) са свимъ као данасъ: на скоомъ иѣсте 131.

33. наставакъ є тѣ трећегѡ лица сад. вр. доста често одбаченъ: нектроѡє и не приѡма 177, ѡма 23, 28, 33, игда ѡтпоѡстѡи ѡтоѡргѡи 151, покеѡла и пиѡе 172, игда се слоѡѡи 167, кон годѣ се дѡнъ слоѡѡи 93, ако се прилоѡѡи 23, 50, аѡе се прилоѡѡи 32. — Тако и у ми., али само одъ глагола вѡти: соѡ 90, 146, 163. — И иѣсть има по народномъ говору безъ наставка тѣ, узѣ кон ѡднада и с: гдѣ є коѡа прѣдѡтаѡи. Тако и кадѣ є то лице сложенѡ са не: иѡ, коѡму се иѡ (= источ. не, зап. ни) данасъ у западномъ и источномъ говору народномъ јошѣ єданѣ

путъ додае *и*. као да се заборавило да е оно већъ у самоме *ни* и *не* па се говори: *ниѣ неѣ*, као што се у *озго* и *оздо* заборавило шта значи *з* (предлогъ съ узъ другій надежъ) па му се додало истога значења *од*, коме е *д* одбачено ради сугласнихъ слова коя иду за њимъ. а већъ се заборавља и оба предлога шта значе у тимъ речима, па се — јошъ еданъ путъ додајући *одъ*, дакле три пута једну мисао изричући — говори и *одозго*, *одоздо*. Где се по источномъ говору говори *ниѣ*, узето е изъ западнога говора; а јужно *ниѣ* могло е постати по правилу одъ *нѣ*. *

34. у другомъ се лицу ед. сад. вр. опетъ по народномъ говору одъ наставка ши одбацуе *и*: *пикльш* 174, *ѡбръщѣшь* 150, *поѣшь* 146, *створишь* 172, *оукрадѣшь* 172, *оулоутишь* 171, 177, *хоцѣшь* 88, 157, 158, 171, 176.

35. у првомъ лицу мн. сад. вр. налази се по народномъ говору о на крају: *иѣмо* 30, *поклаиѣмо* се 141 (два пута), *вѣспѣиѣмо* 14, 15, 16. У последњимъ е и уметакъ *иѣ* између личнога наставка и основе избаченъ као што се чини и у народномъ говору.

36. За речникъ има у овомъ рукопису прекраснихъ ствари. Између много речи споменућу само

* Што е 1857 године еданъ књижевникъ у „Срб. Новинама“ бр. 137 доказивао да е *ниѣ* сложено одъ савеза (conj.) *ни* и *ѣ*, то я мислимъ да не може бити, јеръ простоме порицању не приличи копulativeный савезъ *ни*, којимъ се по две и више помисли поричу а не само једна; простомъ порицању треба само прилогъ (adv.) *не*. Осимъ тога — што е главно, — после савеза *ни* не бы могло стаяти скраћено *ѣ*, него бы морало бити цело *ѣсть* као што после *иѣга* не стов друге скраћене речи (*ли ме* итд.) него целе (*мени мене*).

неколико, кое су народне србске па є врло знатно што се налазе у овой црквеной књизи:

ако (si) 23, и на више места.

годице (annus) 16, 21.

дори: дори до њѣнгелни 79.

драгъ: ѡтъ каменни драгаго. Изъ псал. 20, 4, где у данашнѣмъ псалтиру стон ѹстѣлаго=ѹстѣилаго.

зи, кое се додає демонстративнимъ заменицама: тѣзи днь 25. 103, тѣзи недѣле 159, тоѣзи книгоѹ 154, такози 28, 79.

краль, поминѣмъ га за то што га рукописъ нашъ има у стиховима изъ псалтира: господи спаси краля и оуслыши ны 5 (псал. 19, 10); силою ткоєю възвесе- лить се краљ 5 (псал. 20, 1); ако краљ оупиаетъ на господѣ 5 (псал. 20, 8); днь на днь краљю приложиши лѣта 8. Мислимъ да є у овимъ стиховима ова речъ само за то што су применѣни владаоцу, кои є онда было краљ.

овдѣ 25, 39, 90, 123, 142.

поуело (initium) 23.

прѣзь: прѣзь все лѣто 174.

ре, где є р постало одъ ж (као *море* место *може*), и кое се додає некимъ речима да бы яче было оно што значе: никакоре 19.

юговъ 107, 152, 174.

Не могу се растати съ овомъ драгоценнѣу нашомъ, старіомъ одъ шинатовачкога апостола. а да не додамъ јошъ само тропаръ на цвети, да се види како га є превео архиепископъ Никодимъ (на листу 143):

Ѡбщѣе кскръщеніе прѣжде своє моукии извѣрає изъ мрътвихъ кскръси лѣзѣра христе боже нашъ, тѣмже и мы ако ѡтроци побѣдныє ѡбразни приносєє тебѣ побѣдителю смръти въз- оупниємъ: ѡсанѣна въ вышнихъ благословєнь гредѣ въ нмє господне.

РАЗМАТРАНИ О СТАРИНИ СРБСКИХ ПРАВИНА

на основу старихъ писменихъ споменника и
Душановога законника

*написао Др. Никола Крстићъ, редовный чланъ Дру-
штва Србске Словесности, професоръ права при
лицею Княжества Србскога.*

III.

О ЦРКВЕНИМЪ ЗАКОНИМА.

У правномъ животу негданихъ србске државе знатно место заузимаю закони, кои се тичу цркве са сваке стране. Ти намъ закони представляю у поединимъ цртама многе занимливости изъ онданихъ црквено-правне организаціе; уноснаю насъ съ некимъ новимъ особитостима нашего прошлаго живота; уче насъ, да сазнамо оне наредбе, коима су ради были наши стари утврдити православу веру, распространити іюу власть, и увеличати іюу славу. Единоу речіу ови закони, коє ћу укратко црквенима називати, показую намъ у новимъ появивимъ явнымъ животомъ србске државе, и излажу намъ нову струку законодавне деятельности нашихъ стари.

Проматрајући, и иенитуюћи ове законе довольно се уверавамо, како мало могу учинити законодавне власти, да се укину зла, укоренѣна у духу времена; како добра воля поединихъ людіу, па были ови и сами владаоци, врло редко, и само мало може одклонити и уништити зла, коя су се у народу, поединимъ круговима држављана, државной

и црквеной управи съ временомъ завела и утврдила, и коя владаюћи обичаи трпе, и подпомажу. Србски извори ясно сведоче дела србскихъ владалаца и властеле, коима су они хтели, да православно веру утврде, уздигну, прославе; а заоставши правни споменици увераваю насъ, да су, при свемъ лепомъ стараню црквенихъ, и грађанскихъ властей, одъ пређашњихъ времена у србскомъ народу было много мене и пороци, и да су врло яко заузела ма зла у црквенимъ делима и у народу, и кодъ самихъ црквенихъ властей.

Есть. была су злоупотребљѣня у ондашњој нашој црквеной организаціи, то се не може претанти, о томе у законима довольно и ясныхъ сведочба имамо. Али кадъ помислимо, да су у то доба у црквенимъ организаціама свою земаля владала многа зла, и кадъ се сетимо, да су ове врсте зла кодъ другихъ народа была јошъ већа, него кодъ насъ; онда ћемо у нешто извинити ондашњи наше незгодно стањѣ.

Да бы лакше могли промотрити законе, што се односе на цркву, црквена лица, црквено имањѣ, и у обште на црквене предмете, морамо црквене законе проматрати по главниимъ предметима, коихъ се тичу. По овимъ предметима изложићу најпре законе, кои су имали одржати и утврдити православно веру; далѣ законе о црквенимъ лицама; и напоследку законе о црквеномъ имању. О свимъ овимъ предметима придржаваћу се само домаћихъ извора; да не бы случайно преобширанъ постао.

I. Закони чисто и строго црквени.

Рекао бы да є Неманя био први, кои є у србској држави поставио законе за обрачу православне вере одъ распространѣнихъ єреси. Пре Неманѣ не налазимо никаквогъ решителногъ политич-

ногъ и религіозногъ характера ни кодъ сръбскихъ джавныхъ властей, ни кодъ сръбскога народа. Унутрашнѣ борбе сръбскихъ джавляна између себе, подпальиване себичнымъ тежияма поединихъ лица изъ разнихъ сръбскихъ владалачкихъ породица; и нападања разнихъ странихъ народа на сръбску джаву јошъ нејаку, одржавала су сръбскій народъ у непрестаной привремености политичнога станя, и нису дала, да се сръбска джава стало утврди, развиє, и осили. Сръбскій народъ у ово време забавляше се спољашнимъ и унутрашнимъ ратовима; сръбски владоци узъ бригу о овимъ ратовима морадоше се старати, да утемелѣ и утврде свою владу; да обезбеде будућность своимъ породицама. У оваквомъ станю ніе могао имати ни сръбскій народъ, ни нѣговъ владалацъ сталне джавно-политичне цели: народъ се стараше, да одржи свой физичкій животъ; нѣгови владоци тежише да се утврде у власти, кою су задобили. Што є политичкій животъ быо овако привременъ и неизвѣстанъ, то є єдний узрокъ, те се пре Немањ политичке, ни религіозне идеє у сръбској джави у некомъ определенъ правцу не моглоше развити, да се джавный и религіозный животъ у Србїи не могаше утврдити. Непрестани немири, кои владаху у Србїи и суседнимъ земляма, не даше людма, да се упуштаю у религіозна проматрања. Нїто джавна организација ніе была добро уређена, то є сметало, те се религіозно јошъ неутврђено уверењъ ніе добро развијало; то є крчило путъ погрешной религіозной науци; и јако є помагало, да се разне погрешне религіозне науке у сръбскимъ пределима распро­стране, и нешто утврде.

Другїй узрокъ неподпуногъ развитка религіознихъ идея у комъ определенъ правцу єсу непрестана религіозна комешања, коя су неколико ве-

кова силно потресала и истокъ и западъ, на тако све Србији суседне земљи. Одъ четвртогъ века, кадъ се у Александрији появила арієва ересь, која се после далеко по истоку и западу распространила, и које су се у свези са другимъ сроднимъ ересима у Бугарској и у Босни многи придржавали, растрзавала су више стотина година христову цркву непрестана неспоразумљива, која су се у недима христове цркве появљивала едно за другимъ. Поглавице поединихъ расколичкихъ секта проклањашу еданъ другогъ; и стално се држећи своихъ погрешнихъ наука упињашу се са свимъ средствима, да њихова наука преоблада надъ наукомъ њиховихъ противника. Човеку се стужава, кадъ, читајући историју црквену дозна, како су збогъ незнатнихъ узрока поедини люди, имајући у рукама власт, и употребљујући удесне околности, чинили у цркви расколе; како су на зло употребљавали важностъ положая, у комъ се налазише; како су по своимъ себичнимъ целима кварили и променљивали божанствену науку, наменѣну да усређи люде. Препространъ бы быо, кадъ бы се упустио у описивањ црквенихъ догађаја онихъ времена; овимъ, што самъ рекао, хтедохъ напоменути, какво е зло било онда стањ, у комъ се црква Христова на истоку и западу налазила.

Осимъ тога, што су расколи скоро непрестанце постојали на све стране, заопделе су се распре о разнимъ предметима јошъ у прва времена христјанска између истока и запада. Починјући одъ прве распре, која се јошъ другогъ века између истока и запада появила о томе, кадъ треба славити ускрсь, растао е број распрѣ непрестанце, а ове распре вођене су съ огорченѣмъ, које властолюбиви римски епископи, и погрешке обе сунарничке стране непрестанце поднаљива-

ше. Распра, која се између епископа цариградскогъ и епископа римскогъ заподела о првенству год. 381. растла є одъ дана на данъ све већма и већма. Покушавало се много пута, да се завађене стране измире, и изравнаю, али ови покушан остадоше безъ успеха. Распре су ове о првенству јасан доказъ, како є гадио своєлюбіє кадро общіе ствари употребити на постизаніє своихъ приватнихъ користій, не мотрећи на рђаве послѣдке кои могу одтудъ настати за общту стварь.

Расколи и распре између Рима и Цариграда произвеле су велико колебањ кодъ разнихъ народа. Особито оне земљ, коє су у близкомъ суседству биле Риму или Цариграду, искусиле су збогъ тыхъ распрій веће потресе. При оваквомъ усколебаномъ стану, коє є одъ 4. па до 11. а гдєгдє и до 13. века трајало, ніє чудо, што видимо, како поєдини владаци, па и читави народи примаю садъ єдну садъ другу веру, по околностима, у коима се кадъ налажаху. Лично уверєњ, лично пріятельство, или лична мрзость поєдинихъ владалаца, као и приватне користи, коє црквени и светски великодостојници постићи жєлаху, бїяху знатни разлози, кои ихъ приволеваху, да садъ єдну, садъ пакъ другу религіозну партаю у своимъ областима трпе, подпомажу, и могућнимъ начинима укрепаваю. При овако усколебаномъ стану науміо є Неманя, да се држи православне вере, и да јо брани; и у свему његовомъ животу и делану у овомъ погледу не онажа се никакво колебањ. Требала є строгость за то, да се србскій народъ сачува одъ ересѣ, коє су га са својоу страна окружавале, а коє су у непрестанимъ распрама између Рима и Цариграда имале и налазиле велику и живу подпору.

Изъ црквєне исторіє знамо, да се Арієва наука, поставши у Александріи, за неколико стотина

година распрострла яко на истоку и на западу; и да є дала повода многимъ новимъ єресима, кое се у главной науци између себе слажу, а у поєдиностима, и по имену разликую, и кое су, особито у Босни и Трацији, имале доста присталица.¹ Познато є уєдно и то изъ црквене исторіє, да є єресь Богумила постала у почетку 12. века у Бугарској. (Лекаръ Васиље, основатель ове єреси, было є у Цариграду 1118 одъ цара Алексе Комненовогъ явно спалѣнъ, нехотећи свою лажну науку порећи). Србія є тако лежала у средъ оныхъ земаля, у коима су єреси поглавито владале. У Србији за време Неманѣино была є међу властеломъ разпространѣна лажна наука арієваца. Као што пише св. првовенчанный краль, Неманю є найпре извєстію некій войникъ, да се у нѣговој држави починѣ распростирати лажна религіозна наука; а у томе га є укрепила нека властелеска кѣн, коя є уда-та была за некогъ єретика. Ню є Неманя предъ самъ саборъ извєо, да тако докаже скупльнимъ црквенимъ и светскимъ властелима, да се заиста у земљи распростанила лажна црквена наука. Одъ туда, што св. краль вели,² да су ти єретици при-

¹ У Босни се зваше єретици Богумили, и Патареци. Као што є Арієвце у Србији гонио Неманя; тако су Папа, и по нѣговимъ наговорима босански, и мађарски краљєви у Угарској и Босни гонили богумиле и патареке. Види Майковъ: Исторія Србекогъ Народа. Београдъ 1858. Fessler: Geschichte des Ungar. Reichs. II. 347. Wachsmuth Geschichte der politischen Parteiungen. II. 489.

² Животъ св. Симеона, написанъ нѣговимъ синомъ Стефаномъ, првовенчаннымъ краљемъ; а печатанъ одъ Г. Шафарика: у делу: Památky drevního písemnictví Jihoslovanuv“. Prag. 1851.

носили хулу на св. духа, да су разделили неразделное божанство, и да дотична кћи властелска ніе могла трпѣти сырада глухихъ коуширь увиѣа се, да є у Србїи распрострањена была єресь Арієва, у свези са старомъ незнабожачкомъ религіомъ; єрь „глухи кумири“ коє св. првовенчаныи краль споминѣ, и „бѣсовскіє храми“ коє наводи Дометїанѣ, заиста немогу друго значити, него последнѣ остатке негдашнѣга незнабоштва.³

Може бити, да є у Србїи было и присталица богумилске єреси; али се у нашимъ изворима о томе ништа не споминѣ. Чудно є, што се не споминѣ у изворима, да є Неманя было противникъ приста-лицами римске цркве; а може се узети скоро за известно, да є у ово време было у Србїи люди, оданихъ римскимъ црквенимъ обредима. Узрокъ тога у томе можемо тражити, што су се римскихъ обреда придржавали западне србске области, коє су у ближнемъ додиру съ Римомъ были; и тако приста-лице тыхъ обреда нису были распрострањени по свему народу, па ихъ зато вальда Неманя ніе сматрао за опасне православной вери. Далѣ Неманя самъ истомъ у 30. години примивши обредє православне цркве ніе вальда было решителный противникъ онихъ обреда, коима се навикао было у годинама своє младости. Напоследку Неманя є было великій државникъ; србску државу истомъ є основао; заузима-нѣмъ разнихъ грчкихъ градова веѣ є живіо у непрї-ятельству съ Грцима; морао се дакле чувати, да у прїятельству остане съ осталимъ суседима; а добро є знао, да бы гонєнїи послѣдователь римске цркве задобіо у римскимъ папама, и нѣма ода-

³ Майковъ. 19, 20; Гласникъ Друштва Србске Сло-весности VIII, 155. Ранѣъ: Исторїя Србскогъ На-рода II. 406.

нимъ владоцима велике, неумитне, и вечите непријатељ. Оваквихъ непријатеља требало се дакле клонити, и Неманя се занста одъ нихъ и сачувао; а ипакъ ніе одъ православне вере никада одступіо.

Арієва ересь, као што ю самъ св. краљ назива, морала є яко распространѣна быти међу властелима; ерѣ св. краљ вели, да є была велика распра на сабору, кадъ є Неманя почео противъ ове ереси говорити: „си же глаголющоу скетомоу се-моу, и распри велицѣ бывъши“. Но Неманя ніе хтео сврнути съ пута, конмъ є пошao, него изобличивши кривоверѣ властела „и събєствоваєъ се съ скетителемъ си, ѡвѣномѣмъ, и съ устыными урьникъ, и съ вельможамъ сконми. и ни мали закѣснєкѣ, послаа на нє, въ оружїиѣ ѡтъ славѣнихъ сконхъ „...“ и ѡвѣнихъ иждеже и дроугыхъ казньми разлѣчѣнимъ показа, нѣмьхъ ѡземьстѣни ѡтъ владѣуьстєниа своєго, и домовє нхъ и имѣниа нхъ въсе съвѣкоупнєкѣ, раздѣа прокаженѣнымъ и нишнимъ, оуучителю же и нѣчелникоу нхъ ѣзикъ оуѣрѣзѣ оу грьтѣни ѣго, несповѣдающѣ христа сѣмѣ божїи, и кнїгы ѣго неучѣстѣкѣнїє ижде и того къ изгнѣнїиє сѣтворѣни, запрѣщѣ несповѣдати ни поменѡвати ѡтѣноуѣ трѣкѣстѣго имене.⁴

Као што се види изъ овогъ што рекохъ; Неманя є врло строго казнїо еретике. желећи тимъ начиномъ уништѣти сваїѣ трагѣ *кривоверю*. и стати на путь расколима, кои бы могли настати. Ово є тимъ лакше было учинити, што се ересь само међу властелима држала а у самъ народъ она ніе была подрла. Неманя се тимъ начиномъ држао свогъ религіозногъ правца: бранити и подпомагати православну веру, и зидајући на све стране цркве. и подижући манастире. а уважавајући и подпомажући црквене власти было є достойный

⁴ Рамѣлку: Животъ св. Симеона одъ краля Стефана.

предходникъ св. Саве у завођењу народне хієрархіє, и првый є прокрѣо путъ народномъ религіозномъ развитку. Да се ніє Неманя тако ревнисто и решително заузео быо за православну веру; заиста ни св. Сава небы быо могао онако много учинити за нашъ народъ, колико є учинио.

Оно, што є Неманя урадио, было є за Србію одъ велике користи. Кадъ Неманя постави онако строге наредбе, єретици тако умукше, да іѣмъ подъ Неманьомъ, а и после ѣга никадъ више никаква трага неналазимо. Ніє веровати, да є Неманя самъ пронашао, и изкоренію све єретике, єрѣ као што се изъ говора св. краля извести може. Неманя ніє ни знао, да іѣхъ има у ѣгровой држави, па є тимъ маѣ могао знати колико іѣхъ има, и где се састаю и т. д. Но почемъ є єреска наука распростраѣна была само међу властеломъ, и то по свой прилици само одъ скоро; властели сами оставише се лажне ове науке, повратнише се у крило православне вере, и обгрлише є са найвећомъ любви. У єрбской држави у време Неманѣ I. морао є бити малый брой єретики, а то се одтудъ увиђа, што се єретици после Неманѣ I. неоявлюю; а єрбске државне околности доста су были повольне, да се єресѣ међу Србима развіє, утврди и распространи⁵).

⁵ Єреску науку подпомагала є особито та околность, што су єретици у босанскимъ бановима одъ времена Неманѣ I па до самогъ 15. века нешто трпѣли, а нешто и покровительствовани были. Банови Кулинъ и Нинславъ явно су бранили патарене (Майковъ: 153, 157). По Майкову Патарена є и у Србін было іошъ за Милутина, єрѣ се опъ обећао Папи, да ће ихъ изъ Србіє истерати, и примити римске обреде; (Майковъ 36) али ово

Али се умножише послѣдоватељи римске цркве. Рекао самъ, кои су были узроци, кои су и Неманю I. и остале србске владоце приволевали, да се не покажу явни противници римске цркве. Они нису истина заклањали тежиѣ римскихъ папа — баръ на знаке таквога заклањаня не налазимо — али и незабранѣваше явно службу божію одправляти по обредима римске цркве. На тай начинъ знатно се умножише лица римске вере, конхъ є много у Босни и Далмаціи было, а одтудъ су и у праву Србію одлазили, и ту се настанѣвали.

Душанъ заузевши владу надъ србскомъ државомъ, и развивши свою снагу споля и изнутра, ніє могао равнодошно гледати умножаванѣ модій, кои су православію противну религіозну науку исповедали. Заузимаюћи єдну по єдну грчку областъ, и тако распростирући свою државу на истокъ, гди є готово сама православна вера была, ступао є ближе и ближе великой предпостављеной цели: срушити ондашню ослабљѣну и изнемоглу римску имперію, па на нѣнимъ развалинама подићи србско царство. Душанъ є врло добро разумео одъ колике є важности религіозность у државномъ животу; па за то и видимо, да башъ у онай ма. кадъ є најбрижљивіє уређивао освоєне землѣ, издає за свою државу законикъ, па у овомъ на прво место ставля законе црквене, да „очиисти христїанство.“ а као што изъ самыхъ закона увиђамо, и да га укрепи. Душанъ ніє толико стрепіо одъ власти рим-

казиванѣ неоснива се на домаћимъ изворима; нити га можемо усвоити. У Босни є и Стеф. Котромановиѣ браніо патарене (Майковъ 157); па іошъ и самъ Стефанъ Томашъ своимъ декретомъ издатимъ у Коньцу 1446 забраніо є само манихенма, да нове цркве неподжгу, а старе да неоправляю.

скихъ папа као тргови предходници; па при свемъ томъ, што се и онъ овда онда послужио давнишњомъ политикомъ србскихъ владалаца: да се покаже римској столици оданъ, опетъ се стално придржавао религијозногъ правца, кои је назначио Неманиа I; па је зато и тежио, да се заведу закони за одржанъ чистоте православне вере⁶). Што је Душанъ овако радио, съ тога су му растле силе, и то му је олакшавало посао; еръ се Душанъ све више приближавао најкрепчиој столици православне вере, Цариграду, ступао је у срдце грчкогъ народа, кои бы се безъ сумњъ решителније было противио душановимъ намерама, да у Душану није познао владалоца, кои ће и хтети икадаръ бити православној веру противу свакихъ напасти одбранити. Грчко више свенитенство противно је било Душану збогъ завођења у Србији народне ерархије; а да је Душанъ био у религијозности млакъ, оно бы се было съ огорчености противило Душану; а такво противленъ могло му је учинити многе незоде.

Душанъ, желећи постићи предпостављену цель — очистити христјанство — наредіо је: да се сви они православни христјани, кои су пренили „вѣзизмство“ т. е. кои су се одали латинској ереси, морају опетъ повратити у крило православне цркве. А да бы се то лакше у свој царевини могло учинити, бы наређено, да архіерен (цркви великах) поставе по свимъ местима, где су были тргови — вашари, панађури — протопоие, кои су были об-

⁶ Майковъ ясно казуе, да се Душанъ у више прилика приклонявао римскомъ Папи; али да је јошъ и 1354. хтео примити римске обреде, чиними се невероватно; еръ је јошъ у свомъ законнику одъ 1349 издао строге законе противу „латинске ереси“.

везани поучавати оне, кои су были заблудили, и кои су одступивши одъ православне вере у єресъ латинску прешли. Кои се нису хтели покоравати овимъ саборскимъ и царскимъ наредбама, они су бивали казниѣни по законима светыхъ отаца.⁷⁾ То се на трговима зато чинило, што су се на трговима састаяли люди изъ разныхъ краєва србске државе, што є на тргове долазила множинна людїй, па зато су на тимъ местима црквени служители съ већимъ успехомъ могли делати; а однадици, гледаюћи тако, где се єретици явно обраћаю, и сами су добивали волю, да се поврате у православиу веру; и свакидашњи примери прелажєня изъ єреси у православїє побуђивали су, да и они постану православни, кои бы се иначе законскимъ опредєленьима дуже противили. Што се у законима спомину закони св. отаца, то показує да є у душаново време у србској држави доста развїєна и распрострањена была црквена књижевность, и да є србско свєщенство познавало дела св. отаца, и то ямачно не само по изворнимъ делима, коя су грчкимъ єзикомъ была писана, него и по преводу србскомъ. На жалость, мало имамо драгоценихъ овихъ споменика негдашнїѣга нашега књижевнога живота сачуванихъ, или намъ баръ нису сви познати. Кои су сачувани, они се коє изгубише, коє сасвимъ покварише, а коє јошъ коє где у прашинахъ леже.

Ка горњимъ законима придати су други закони, кои су опредєлявали нека физична зла за оне, кои се или небы хтели повратити у православиу веру, или кои бы своимъ делима осуєћавали намере државнихъ и црквенихъ властей, и одвра-

⁷ Законъ 5. 6. Душановогъ Законика по Шафариковомъ изданю у делу: Рамátky.

ѣали люде одъ православія. Ніе ни могло другіе быти. Деланъ црквеныхъ людій безъ помоћи державне власти само бы малый успехъ имало у почетомъ делу, црквенимъ є властима требало дати физичне снаге, да могу више радити, и да тарадия произведе користна следства. Нареѣено є зато было, да се єретици не могу задржавати међу православнимъ христіянима, а ако бы се неко задржавао, бывао є жигосанъ по образу, и прогнанъ. Православни христіяни немогаше быти равнодушни према єретицима, они їѣхъ мораше пріявити державной власти, иначе ако су їѣхъ затанвали, и прикривали, были су и сами жигосани по образу, као єретици.⁸⁾ Рекао бы, да є державна власть овимъ закономъ хтела одвоити православне одъ онихъ, кои су были латинске вере, да бы се тако православна вера тимъ лакше у чистоти одржати могла; али никако неверуємъ, да є латинцима уобште забранъно было живити у сръбской держави. Они кои су были римске вере, могли су имати свое свештенике, по свой прилици сачиняваше и читаве общине, кое уживаху сва общинска права; али само у скупу и у єдномъ месту съ православнимъ немогаше се задржавати. А да є у Сръбїи было латинскихъ свештеника, одтудъ се увиђа, што су казнили црквенимъ казнима, опредѣлнимъ одъ светихъ отаца, оне, кои су некогъ православногъ христіянина *превратили у вѣру латинску.*⁹⁾ Державна власть дакле была є доста блага, она ніе латинске свештенике гоняла, она ніе забранъивала латинску службу божію, она є трпила у держави оне, кои су были римске цркве, само є пазила, да се не разпростире латинска єресь, и да латински

⁸ Зак. 9 Душ. Зак.

⁹ Зак. 7 Душ. Зак.

свештеници немогу ништа радити. што бы было на штету православной вери. Брѣ, да є државна власть хтела на свакій могућій начинъ изтребити све, кои су были римске цркве, она небы за нѣхъ. и за њѡве свештенике определявала казни, налазеће се у законнику светыхъ отаца; него бы поставила строге законе, и забранила бы была свима, кои су были римске цркве, задржавати се у србској држави.

А да бы се у православној вери утврдили єретици, кои бы у ню препли, на и сами православни. наређено бы закономъ, да свакій човекъ у црквенимъ стварма мора бити покоранъ своемъ архиерею. И за то ако є неко нарушио црквене заповести, морао се покаяти, и искати одъ цркве опроштєнїя; нїє ли се такавъ преступникъ хтео поправити, и испунити црквене законе, бывао є одлучиванъ одъ цркве. Но пре него што бы преступникъ одлучєнъ быо одъ цркве, архиереи были су обвєзани кротко съ нѣмъ поступати. неколико путїй („дѣлаши или трици каже се у законнику) призивали су преступника къ себи, опоминали су га, саветовали га, и обличавали га; па текъ онда, кадъ су сви покушан остали безуспєшни, одлучивали га одъ цркве. Одъ Архіерея захтевало се, да не-проклинѡ христїане за „доуховно сьгрѣшенїє.“¹⁰⁾ Ови закони показую, да су србски законодавци — црквени и светски — високо мислили о религїи. Они су хтели овимъ законима стати на путь прелигїозной разузданости. одъ кое настає гажєнїє и запемарєнїє своіо црквенихъ предниса; а оцетъ да бы се та цель постигла, употребили су блага средства, удєсна, и успешна онде, где люди нису были посве морально покварени, и прелигїозни.

¹⁰⁾ Зак. 3. 4. Душ. Зак.

Кадъ блага ове преднѣсе наше дѣржавне власти сравнимо съ неописанимъ нечовечнимъ свирепствима, коима су на западу црквене и мирске власти тежѣле постигнѣ единаке и исте цели; онда съ правомъ можемо рећи, да су наши предци узвишеніе мислили о христовой науци, него ли западници 14. века.

Противу благоести ерѣсскихъ закона према еретицима не може се навести 21 законъ душановогъ законника, коимъ се определява „И кто прода хртстіанина къ иноверноу кѣроу, да моу се роука ѡтсѣе, и языкъ ѡтрѣже.“ Овай законъ ніе управљялъ быо само противъ еретика, него противъ свію, кои бы покушали учинити злочинство: одузети ерѣскомъ дѣржавлянину, православному христіянину личну слободу, и продати га за роба у туђу дѣржаву. Речь „прода“ у овомъ закону неможе се односити на промену религіе, него означава губитакъ грађанске и религіозне слободе; на зато „продати христіянина къ иноверноу кѣроу“ уподобљявало се вольномъ убиству;¹¹⁾ па є за то и одређена за то злочинство подеднака казань, као и за хотимично убиство; и зато наведеный законъ и ніе изъ реда црквеныхъ закона, него є законъ чисто криминальный.*

¹¹⁾ Овомъ подобне законе налазимо и на западу, и то изъ много раніихъ времена. Тако є црквеный саборъ, сазванъ 992 у Кобленцъ (*Concilium Confluentinum de anno 992. cap. 7*). донео ово решеніе: „Item interrogatum est, quid de eo faciendum sit, qui christianum hominem seduxerit, et sic vendiderit; responsumque est ab omnibus, homicidii reatum, ipsum hominem sibi contrahere“. *Die Staatskirche Russlands*, pag. 200. Schaffhausen. 1853.

* Сравниый наведеный 21. Законъ са 47. Закономъ Душановогъ Законника. Можда не ко наведеный законъ овако разумети: забранѣно є было ро-

На овомъ месту треба споменути јошъ и оне законе, кои су управљени противъ предрасуда и обичаја заоставшихъ одъ времена, кадъ е у Србји незнабоштво владало. Оваква два закона налазимо. Ђднимъ (131. зак.) се определява казанъ за магинике и отровнике и то по законима светыхъ отаца; а казниѣни су были само онда, кадъ ѣмъ се доказало, да су противъ овогъ закона згрешили. Кадъ се сетимо, колико су силне разпре постојале на западу о вештицама, магиницима, и т. д. и како су свирепо казниѣни были кодъ судова инквизиције

ба, православногъ христјанина продати слободномъ човеку, неправославномъ христјанину было у србској држави, или ванъ њѣ. Но я мислимъ, да бы овакво разясненѣ тогъ 21. Душ. Зак. было погрешно. Я самъ се трудю у VI. св. Гласника доказати, да у србској држави нѣе было робова у ономъ смислу, као што ихъ е было у осталој Европи. У Србји су најманѣ права имали отроци, али веѣъ зато, што су имали права, нису были тако понижени, као по другимъ државама робови. Я нигде, ни у ѣдномъ споменнику нашемъ ненаѣохъ написано, да е некѣй властелъ могао продати свое отроке. У споменицима спомниѣ се, да е неко поклоню люде цркви, или манастиру; али меѣу поклонѣницама спомнию се не само отроци, него и кнезови, и меропси, и власи, и разне занатлѣе. Покланяни су дакле, као што я мислимъ, бывали само са земљомъ заѣдно, ерѣ су сви за земљу манѣ или више везани были. Тако е могао неко и продати свою земљу заѣдно са людомъ, на земљи настанѣницама, али саме люде безѣ земаѣ нѣе могао нико продати, барѣ се у споменицима нашимъ таква продаж неспомниѣ. Та 134. Законъ Душановогъ Законника забранѣивао е, да се отрокъ ни у прѣию никада недае.

сви, на кое е само сумня пала, да у свези стое съ нечистимъ духовима; онда ћемо и ову наредбу нашега законодавства подпуно моћи извинити.¹²

Другиј законъ односи се на стварь, која е у народу нашемъ безъ никакве сумњ остала одъ давнашнихъ времена, кадъ су наши стари были незнабожци. Овимъ другимъ закономъ (20) забрањено се, да се „съ вѣховѣствомъ“ неизкопаваю и спалюю мртваци. Овај законъ опомниъ насъ предразсеуда о вампиру, кое су се до данасъ у нашемъ народу сачувале, показуюћи да су одъ старина остале. У незнабожаца занста е было обичай спалѣвати мртваци. Но како се християнство већма оснажило, люди су реће мртваци спалѣвали, еръ су християни радили по науци светыхъ апостола* и цр-

¹² У средишњмъ веку владала е коды свою народа у Европи заблуда, да има вештица, и нечистихъ духовъ на земљи; а западна црква ову заблуду јошъ е подпомагала. У Лондону јошъ у половини 15. века была е у цвету заблуда о вештицама. 1432. была е обтужена Елеонора, люба херцога Глостерскогъ, да стои у свези съ некомъ вештицомъ, и съ магичникомъ, некимъ свештеникомъ. Судъ е вештицу, и свештеника осудио на смртъ; а Елеонора морала е три дана едно за другимъ съ горећомъ свећомъ у руци њи по улицама лондонскимъ, а после тога осудили су ю на вечный затворъ. Wachsmuth: Geschichte der polit. Parteiungen, II, 421. На многимъ местима, н. п. у Мађарској јошъ у другој половини прошлогъ века саживали су живе оне жене, кое су были обтужене, да су вештице. Неку Катарину, кој е была обтужена, да е вештица, спалили су у Немачкој (auf dem Körpenberge vor Arendsee) 5 Августа 1737. Hexen und Hexenprocesse von Köppen. Leipzig. 1853, 86.

* Дела Апостолска Гл. V. стихъ 6. 10.

квеныхъ учителя, између коихъ лепо вели Оригенъ на єдномъ месту: „Ми знамо поштовати умну душу, па зато у гробъ сарањуємо мртво тело, као душино оруђе. Ђръ станъ умне душе заслужує, да не поступимо съ њомъ као съ безумномъ животињомъ.“¹³⁾ Што се у Душановомъ законнику спомињу обичаи, кои насъ опомињу незнабожачке религіє Срба, одтуда неки учени люди изводе, да ии подъ Душаномъ јошъ нїє было незнабоштво са свимъ искорєнїю, и христїянство свуда распространїно. Но я мислимъ, да ово нестон. Ђръ при свемъ томъ, што є наука христїянска у Србїи са свимъ была овладала, могло є бити, да се задрже и сачуваю неки обичаи изъ незнабожачкихъ времена. То се тимъ лакше може мислити, кадъ се узме на умъ, да се и данъ данашњи вальда кодъ своїо народа налазе пекакви обичаи, и неке предрасуде, коє се съ христїанскомъ наукомъ не слажу, па ко бы одгудъ извео, да є кодъ тыхъ народа и садъ јошъ незнабоштво? Ови законски предписи постављени су противъ еретика, а незнабошци немогу се назвати еретицима, него неверницима. При сажизаню мртвыхъ телеса често су были и сами свенитеници; што такође сасвимъ ясно доказує, да се тай законъ нїє односіо на незнабошце, коихъ за Душана у ербеской држави нїє было. За преступнике противу овога закона не налази се определѣна казанъ; прави злочинци као да су суду предавани; село є плаћало глобу, сигурно зато, што є сажизанъ быо обичай, кои су сви жители села одобравали, и бранили; а свенитеникъ, ако є быо на сажизаню, вальда ако є у

¹³⁾ D. Jo. Mich. Heineccii: Abbildung der alten und neuen griechischen Kirche Leipzig 1711. III. 430. Origenis lib. 8. adv. Cels. p. 397.

томе и самъ нешто радю, губю є као што законъ вели „поновѣсто“¹¹ Ако є неко рекао „бавоѹискоѹ реѹѹ“ т. є. ако є речма врачао, а было є властелинъ, плаћао є знатну новчану казанъ одъ 100 перпера; а кон нїє властелинъ, плаћао є само 12 перпера, али є было и биєнъ. (72. зак. Душ. законика.)

Напоследку къ законима, съ коима є ербско законодавство радо было одржати чистоту правїй, придају законе о браку. Ове законе по њїову предмету неможемо никако назвати „Законима чисто и строго црквенима,“ и кадъ бы їйхъ више было, или кадъ бы їйхъ више познавали, свакојко бы требало, да о њима на особитомъ месту говоримо; но како ми мало закона о браку имамо, и како су ти закони донесени, као што се у закону вели зато, „да ѡѹиститъ се христїанство,“ то и ове законе ставлямъ међъ црквене.

Првый законъ душановогъ законика налаже, да никакавъ бракъ не може бити ваљанъ, докѹ nebude у цркви одъ „архїєрса“ или одъ „доѹхоѹиникъ“ благословєнъ; па зато су властели, и сви остали држављани упућени были, „да неженєтъ се неблагословивши се оѹ своего архїєрса или оѹ доѹхоѹиникъ.“ А ако бы неко у браку живїю, стои далъ у 2. закону, „безъ вѣнѹанїѹ, безъ благословєнїѹ и оѹпрошенїѹ црккє, таковы да раздоѹѹитъ се.“ Изъ ова два закона увиђа се доста ясно, да є у ербској држави до самыхъ душановыхъ времена осимъ црквєныхъ бракова было и грађанскихъ, кои су заостали кодъ ербскогъ народа одъ прастарыхъ времена, и кои су основани были на давнѹшимъ народнимъ обичаима. Ови обичаи заостали су кодъ Срба одъ

¹¹ Сравни 20. зак. Душ. Законика по изданю шафариковомъ са 43. закономъ истогъ Законика, печатаногъ у Исторїи Раниа IV. 265.

оно доба, кадъ су они съ осталимъ Славенима у заєдници живили; еръ кодъ своіу Славена, и после кадъ су већъ христіянство примили, налазимо грађанске бракове.¹⁵ Ови насъ закони и о томе увераваю, да су се Срби тврдо придржавали своихъ старихъ обичая, еръ се спомонъ, да се већъ св. Сава трудіо искоренити грађанске бракове, а утврдити само оне, кои су црквенимъ благословомъ освећени были.¹⁶ Деланъ св. Саве было є врло поспешно за православну цркву; али ни сама ревностъ народнога светителя ніє могла уништити народный обичай, кои є свое жиле дубоко пустио у народно уверењ, и кои се толико осилио, да се у пуной снаги одржао до душановыхъ времена, као што се изъ наведенихъ закона извести може. Г. Маѣѵовски вели, да є Душанъ опредєліо, да човекъ и жена безъ црквеногъ венчания нису были сматрани за брачне другове; то єсть нису уживали права, коя су брачни другови могли потраживати на основу црквеногъ брака; но я на оваква опредєлєня у душановомъ законнику нисамъ могао наићи; еръ се у 2. душ. закону ясно каже, да се они, кои невєнчани у браку живе, мораю разлучити; нима є дакле и заєдничкій животъ быо забранєнъ, нити су србски закони трпили наложничтва, па башъ да су се дотична лица и одрєкла права, коя бы їмъ припадала као брачнимъ друговима да су были венчани.

Да се небы ерєси увлачили, а и оне, коє су се увукле, да бы се уништиле, србски законодавци морадоше обратити особитый позоръ на бракъ. У 8. душановомъ закону стои: ако є ерєтникъ (полюкѣрьцъ) случайно живіо у браку съ православ-

¹⁵ Maciejovski Slavische Rechtsgeschichte. Stuttgart und Leipzig. 1856. II. 194, 197, 198, 199, 200.

¹⁶ Гласникъ VIII. 187, 188.

номъ христіянкомъ, морао се одрећи ереске науке, и прећи у православну веру; ако ли то ніе хтео учинити, био е одвајанъ одъ жене, и деце; узимањ му е некій део иманя, и био е изгнанъ. Одузето одъ еретика иманѣ по свой прилици давано е било његовой жени и деци ради издржана. премда се о томе у законима не налази никаква спомена. Ніе сувишно споменути, да у овомъ закону изразъ „да крстити се въ христіанство“ незначи, да су се полуверци, т. е. кои су были римске вере, прелазећи у православну веру, морали наново крстити, ерѣ су ови полуверци већъ едномъ крштени были; а по науци св. отаца православне цркве само су они еретици, ступајући у православну веру бивали крштени; кои нису познавали, и подпуно употребљавали св. тайну крштења, као што се споминѣ за аріјанце. Полуверци бивали су дакле само помазивани светимъ миромъ, а у закону изразъ „да крстити се“ употребљенъ е у говорномъ значењу; ерѣ и садъ кажемо, кадъ ко у православну веру пређе, да се покретіо.¹⁷

¹⁷ Ово, што самъ рекао о значењу израза „да крстити се“ оснива се на црквенимъ законима, и на обичајима цркве православне; али у Историји налазимо више доказа, да су у средњемъ веку местимице Грци свакогъ еретика, прелазећега у православну веру, изнова кртили, ма да е св. крштењѣ тайна, која се у животу кодъ едного истога лица неповторава. Тако некій Каукусъ, владика римске цркве у Крфу јасно сведочи, да Грци крсте оне, кои изъ латинске цркве прелазе у православну веру (Meineccius II. 257. Caucas: Historia de Graec. recent. haeres. haer. I). А и у актама латеранскогъ сабора цркве римске одъ 1215. налази се споменъ, да грчки свештеници нису хтели служити службу

Душанове законе о браку попуњивамъ некимъ законима, кои се исписани налазе у дипломи манастира Жиче, и кои се на зиду у цркви истога манастира и данасъ јошъ читати могу. Ове є законе поставіо св. првовенчаный краљ, кои є. као што є познато, са своимъ синомъ Радославомъ овај манастиръ сазидао. Ови закони морали су постојати кодъ србскогъ народа далеко пре св. првовенчаногъ краља; єръ се по гдечему у њима може мислити, да су врло стари, и св. краљ по свой прилици само є поновіо ове законе, и оштріе заповедіо, да њи люди испуњаваю. Ови су закони важни за то, што се тичу таквы предмета, о којима се у душановомъ законнику ништа не спомињъ; те тако ови закони попуњаваю Душановъ законикъ. Можда за то и нису србски законодавци подъ душаномъ о овимъ предметима ни говорили, што су сви ти предмети доста јаснимъ законима одъ прошлыхъ времена были решени. У обште у Душановомъ законнику налазимо о браку врло мало законскихъ опредѣљня.

Првовенчаный краљ забраіо є да се нико не може оженити: скаткиномъ, т. є. сестромъ свое умрле прве жене, єръ є то законъ забрањивао;

на олтару, на комъ су пре тога служили свештеници римске цркве; нити су поштовали крштентъ, свршено по обредима римске цркве; него су до-
 тичне люде по другій путъ крстили. (Wachsmuth II. 511. Nota 11) Између истока и запада владала є велика раздраженостъ у 12. и 13. веку, па за то самъ Папа Инокентіе III вели за Грке „Gens, quae Latinos omnes non hominum nomine dignabatur, sed canum, quorum sanguinem effundere paene inter merita reputabant.“ Gesta Innocentii III. cap. 92. Wachsmuth II. 511. Nota 5.

па за то ако е неко узео сватвицу, ако е быо властелинъ, или войникъ, плаћао е глобу као преслушникъ закона. и то два вола; а ако е быо убогъ, светитель е тада те глобе половину узимао, дакле само едногъ вола. Овакви бракови противъ закона заключени, бивали су уништавани, брачни другови распуштали су се; а распусть е бивао съ некимъ церимоніама. Но да се не бы ови распусти често догађали, дотични младенци доводили су сведоке свештенику, можда за то, да сведоче предъ свештеникомъ, да нису у сродству, и да се по закону могу узети; и свештеникъ, рекао бы, текъ после такве сведочбе венчавао е младенце. Сведоци су често своє сведочбе и писмено давали, утврђено своимъ печатима, и такво писмо и печате чувао е свештеникъ при себи. Брачни распусти были строго забранѣни, и дозволявани су само одъ црквеныхъ властей. Ако ли, као што св. краљ вели „*котори ѿвръщеть се сию страшноюю заповѣдъ престоупае*“ т. е. ако бы неко своевластно свою жену одъ себе одагнао, ако е быо властелинъ, плаћао е глобе краљу у име казни шесть коня, а властеличићъ (у дипломи каже се: *нии конници*) давао е глобе два коня, а убоги люди, т. е. себри, а управо отроци и меропси, два вола. И саме женске бывале су на истый начинъ казниѣне, ако су своевольно оставиле своє мужеве. „*Аще ли котора родители ѿтсѣлст се или нѣмъ конемъ сплѣ, то такови да наказуѣет се противу самоу своему.*“ Овде мислимъ, назначава се равна казанъ за оне родители и сроднике, кои бы противъ мужевѣъ воѣъ своє кћери и сроднице одводили одъ мужевѣъ куће своимъ домовима; а можда су тако были и они казниѣни, кои су наговарали жене, да оставе своє мужеве. Ако ли е жена сама оставила свогъ мужа, плаћала е глобу, ако е има-

ла иманя („аще има довѣтъка, довѣтъкомъ да нака-
зоуєть се“); а ако нїе имала иманя, мужъ ю є по
своіой воли казнио телесно, и водіо ю є своіой
кући, али на то нїе было строго обвезанъ, могао
ю є и не повести своіой кући (аще ли довѣтъка не-
ма, то своимъ тѣломъ да наказоує се, якоже боудеть
изволение моужа ѣе, наказавъ ю, да ю водить, аще ли
небоудеть емоу оугодна водити, то наказавъ ю да ю про-
дасть камо емоу годіє“ Речь продати на овомъ ме-
сту, рекао бы, не треба узети у обичномъ данаш-
нѣмъ значенію; него у смыслу: оставити. Мужъ,
кон є одпустіо было свою жену, па є за то было каз-
нѣнъ, морао є, одржавши казанъ, жену опеть при-
мити у свою кућу, иначе є бывао казнѣнъ; („тако-
ки и отъ божьствиннїе црквиє да боудеть заведанъ, и
отъ господина си да небоудеть оу милости“) а ако є
међутимъ узео къ себи другу какву жену, морао
ю одъ себе одпустити. Мислимъ, да є спомену-
тую и онай плаћао, кон є свою кћерь или срод-
ницу дао за любу човеку, кон се одъ свое жене
неправедно развео, па є онъ за тай разводъ знао.
Женама є забранѣно было, оставивши свое муже-
ве съ другимъ жити („и женамъ же симъ образомъ
запрещенимъ да бивають, да неимать власти оставивши
своего моужа иного оузети). Изъ свега се овогъ
види, да су то остатци прастарыхъ србскихъ оби-
чая, кон су се одъ незнабожачкихъ времена задр-
жали у србскомъ народу и онда, кадъ су Срби
вѣтъ были приняли науку Христову, коя є ове
обычає у гдечемъ изменила. Напоследку и самимъ
привенимъ властима (скетителемъ же и господствоу-
ющимъ) было є забранѣно разводити бракъ „разкъ
словесе прѣлюбодиннаго“ па и тада се држао строго
испытъ. А ако є неко томъ приликомъ было упо-
ранъ и непослушанъ, плаћао є глобу, коя є за
„оубоге“ одређена была у два вола; па за то, ако є

убогій стаяо подѣ области архіепископа, онѣ ѣ узимао та два воля; а ако ѣ стаяо подѣ власти епископа, тада ѣ єдногѣ воля узимао епископѣ, а другогѣ „господѣствоуѣщи.“

Ово, што ѣ нареѣено было о разводу брака, постало ѣ упливомѣ св. Саве, и єсте производѣ и лепѣ примерѣ утицаѣ, кои су црквени канони на србско граѣанско законодавство имали. Сви пакѣ ови закони ясно доказую, да се србско законодавство трудило дати и одржати браку ону свєтѣнию, коѣ му пристои као основу породѣце, и темєлю свєга држаного бѣха и напредка.¹⁸

II. црквенимѣ лицѣма.

У душановомѣ законѣку употребљое се изразѣ „цркѣвѣны людѣе“ у трострукомѣ различномѣ смислу. Црквенимѣ людѣма назѣваю се 1-во людѣи духовногѣ чина, и то сви безѣ разлике, бѣли они ма кога реда и стєпєна. 2-го Црквени людѣи бѣли су они полувластєли (*vasalli ecclesiastici*) настанѣни на црквєной земљѣи као неки закупѣници, кои су надгледали обдєляванѣ црквєнє земљѣ. Оваквє црквєнє вазале налазѣмо у средѣмѣмѣ вєку у своѣй Европѣи. 3-ће црквени людѣи по Душановомѣ законѣку бѣли су и они сєляци, кои су црквєну земљю обдєлавали, работаютѣи црквѣи, и даватѣи їѣи неке приходе, а ослобоѣени будѣуѣи одѣ различныхѣ државѣныхѣ терєта. Я самѣ науманѣ овдє само о „цркѣвинѣцима“ у строгомѣ смислу, т. є. о клиру говорѣти; єрѣ законѣи остала два разрєда црквєныхѣ людѣїи їду у граѣанско право.

¹⁸ Навєдєну дипломѣу манастира Жичє печатао є Г. Шафарѣикѣ у своємѣ дєлу: *Práhárky*: подѣ насловомѣ: *Okázky občanského písemnictví*.

Познато є, да унашемъ клиру има мирски свештеника, и духовника или калуђера. У србској држави за времена Душанова мирско свештенство ніє имало оне важности, коју данасъ има, па зато и закони о црквенимъ лицима спомину већиномъ правне односе духовника; па и у самимъ поєдинимъ повеляма и хрисовуляма о мирскомъ свештенству редко кадъ налазимо каква спомена.

Србско законодавство. стараючи се, да се утврди у држави религіозностъ, морало се особито побринути о томе: коме се поверава важно званіє духовнога пастира. Закони наређую. да су „скетителїе“ дужин постављати „доуховнике по вьсѣхъ порїахъ, по градовѣхъ и по селѣхъ.“ Па за то су само она лица могла извршавати свештеничке дужности, „ниже соуть прїели благословенїе на доуховниѣство вєзати и рѣшити ѿт своихъ ншъ архїерєи.“ Свештеникъ дакле у туђој дієцези посвећенъ за свештеника, или онај кон свештеничкій чинъ ніє као што треба примїо, ніє могао извршивати ни у цркви. ни ванъ цркве свештеничке дужности. А да є морало бити случаєва, да су и люди несвештеници, неке свештеничке дужности на супротъ црквенимъ законима одправляли. увиђа се изъ послєднихъ речій наведеногъ закона. у комъ се изрично каже „а ѿныи доуховници, коихъ не соуть поставили доуховнике, (т. є. кон нису постављени у духовничкій чинъ одъ епископа) да ижденоуть се, и да ихъ ведѣхься (управо пєдєпса, казни) црьккѣ по закону“¹⁹ Свештенике є свакїй у црквенимъ делима морао слушати.

Изъ истогъ се закона види и то, да су, удесно црквенимъ канонима, епископи имали неограничено право постављати свештенике у поєди-

¹⁹ Зак. 10. Душ. Заковика.

нимъ парохіяма. Но ипакъ нису све цркве подчинѣне были овой неограниченной власти епископа. Властели и остали люди, кои су имали свое бантинне, и на нѣма су сазидали цркве, имали су право бирати себи по воли свештеника „да си поставишь своего калогіра и да га приведе къ свѣтителю, да га благословить скетителъ, оу хіен боудеть инорѣн.“ Но межу ове бантинске цркве не треба ставляти оне, коє су се налазили истина у властелискомъ селу, али коє нису сазидали властели, на коє су за то са свимъ были подчинѣне архіереима.²⁰ У духовнимъ делима све цркве были су подчинѣне епископима. Ако є властелинъ само єдануць подложіо свою бантинску цркву подъ другу цркву, или подъ манастирь, вели законъ „вєкє да неовладать црковню тою;“²¹ онъ є дакле губіо тада своя права, и нѣгова бантинска црква изравнала се съ осталимъ црквама. Законодавство шло є на руку црквенимъ властелима, да се оснаже, и да свою делательность што вєhma развію. Рекао бы, да су и царске цркве были у нечемъ изузете исподъ архіерейске власти. єръ се у 27. зак. каже „цркви царскыє да неподдаглютъ се подъ цркви вєлїє.“ Но архіереи су имали право пазити, да се ни у овимъ црквама не поставляю за свештенике лица, недостойна свештеничкогъ чина, и неспособна точно извршавати свештеничке дужности.

Права, коя є мирско свештенство уживало, нису была врно велика; али ипакъ свештеничній є чинъ давао свакоме нека особита преимущства. У старімъ споменицима мирски свештеници називаю се „исрєп“ а Душановъ законикъ споминѣ

²⁰ Сравни Зак. 43. са 10 и 31. закономъ Душ. Законника.

²¹ Зак. 44. и 192. Душ. Зак.

само изразъ „поповъ;“ кои су само тако одъ властела независни и слободни были. ако су были „поповъ бащиници;“ а ако су были приватни свештеници дотичнихъ властела. стаяли су подъ њѡвомъ влашћу. Свештеникъ нѣ смео самовольно отићи одъ свогъ властелина, него, ако се властелинъ нѣ хтео старати о издржаню свештеника, тужио се овај архіерею, кои є властелина опомениуо на њѡву дужнотть. Ако властелинъ нѣ послушао опомене, свештеникъ є постајо слободанъ. и могао є ићи кудъ є хтео; „да єсть попь скободнъ, коуде моу хоткѣѣ“ вели 32. зак. душ. законика. Свештеници за свою личностъ были су слободни одъ државныхъ терета „да єсть кѡпа поповьска скободна“ (зак. 31.); али њѡви синовѣ, ако нису изучили кнѣгу, поступали су у мѣропхе, као што се изражава краљ Дечанскій у својой дипломи, то єсть постанали су селяци; ако ли су поповски синовѣ изучили кнѣгу, было є наређено „да стои съ оцѣмъ на своемъ ждрѣѣю.“ Само свештеничко дете могло є постати свештеникъ: „да се попь ѡтъ попа стави.“²² Свештеници стаяли су, рекао бы, подъ непосредномъ управомъ протопопа, коима су морали и нешто давати. У закону Душ. нема о томе никаква спомена. У дипломи манастира Жиче споминѣ се „протопопа дкорьски.“

Колико се пазило, да свештеничке дужности одираваю само люди, одъ архіерея посвећени; толико и јошъ већма пазило се, да се на виша црквена достојинства не узвишаваю люди, кои су

²² Наведена диплома манастира високихъ Дечана печатана є у делу: „Споменици Србскогъ Народа Београдъ 1840. бр. 176. Дечанскій Првѣнацъ Нов. Садъ стр. 47. Monumenta Serbica edidit Miklosich. Viennae 1858. бр. LXXXIII.

неспособни и недостойни да управляю црквенимъ делима. Изрично су закони забранили, да се: митрополити, епископи и игумани не постављаю по миту. Ко є постављаю митрополите и епископе, не знамо за цело, али можемо доста поуздано рећи, да є постављаю архієрейскій саборъ; па зато се и определяваю казни за оне, кои бы при постављаю, управо при избору овыхъ высокодостойника узели мито, и по миту давали свой гласъ. Игумана бирало є братство дотичногъ манастира²³ єрѣ имамо

²³ У рукопису Душ. законика печатаномъ у Историѣ Рачка (IV. 264. Зак. 39) ясно се каже, да ће игумана бирати сва братія саборно; а и у дипломи, коју в св. Сава дао манастиру св. Николе у Враньини споминѣ се, да ће по смрти првогъ старешине, когъ є епископъ хитторъ тогъ манастира (Иларіонъ, епископъ зетскій) поставію, старешину бирати све братство, а избраногъ потврђиваће архієпископъ србскій (Miklošić Monumenta XXII). Съ овимъ се слажу опредѣлѣня, како да се бира старешина у многимъ пирговима светогорскихъ манастира; єрѣ и те старешине обычно бирало в све братство (Аврамовићъ: Описаніе древностій србски у св. гори. Београдъ 1847. бр. 3, 4.) Но одъ овыхъ правила было в изузетака. Тако у манастиру Жичи самъ в краль постављаю Игумана, а архієпископъ в постављаюгъ благословію у томъ чину „а ѿ поставлени игоуменъскомъ, ѿгоже по правдѣ изволи кралевъство, сего архієпископънъ благославляеть божьствьно, а краль даваеть ємоу жьздь, и целокъ єго поставляеть єго игоумена“. Кнезь Лазаръ, даюћи многа села манастиру Раваницы, опредѣлію є „и да нестакить се игоуменъ ѿтъ ивоудоху, тьѹю ѿтъ монастырске братіе, съ съкѣтомъ господарскѣмъ єгоже избєроуть благоговѣннихъ къ

некихъ писменихъ споменика, у којима се изрично каже, да ће игумана бирати у скупу сви калуђери тогъ манастира; па є зато и могао бити случай, да є неко подмитіо неке чланове братства, да за њѣга даду свой гласъ. Патріярхъ є поставляѣ на земаљскомъ сабору, и то подъ упливомъ самога владоаца, па за то се и не споминѣ у закону, да се и патріярхъ може поставити митомъ.²⁴ Кон су у наведенимъ случаима примили мито, были су проклинани; па ако є неко митомъ заиста до споменутихъ црквенихъ достојанства дошао, обонца изгубили су свой санъ „да изврже-

братствѣ ѣи и поставивше роуки на светое евангеліе и рекоуѣ съи достоннѣ єсть быти наставникъ общецѣлительствоу нашему, и пасти стадо христово безъ всякое вины“. (Срб. Лѣтописъ за 1847. IV. 46—56). Душанъ, даюѣи свою диплому на села келіе св. Саве, која є была „в крѣпяхъ“, и дозволивши, да ѣѣгова люба царица Елена буде друга ктиторка те келіе, задржао є за царицу право „да си избира ѡтъ всега ѣѣни хиландарскаго старѣца, коѣго хоѣеть, и полага въ тоѣ скетѣи келѣи, ѣѣ съ зпрошеніемъ и благословеніемъ хиландарскимъ и по є воли и хотѣни, а ѡтъ ѣѣоудѣ да не боудѣ, кромѣ црѣкѣ хиландарскѣе“ (Mikloschik: Monumenta CXVII. Аврамовиѣ: Опис. древ. срб. у св. гори бр. 10). Наведени примери доста ясно показую, да се у манастирима игумани, и по пирговима старци ѣѣсу поставляли по єдномъ ѣѣтомъ сталномъ правилу.

²⁴ Познато є изъ црквене исторіе, да су у Цариграду у изборъ патріярха решителный упливъ имали цариградски цареви; па су за то често за патріярхе постављани люди нецрквени, као што ѣѣ самъ Фотіе, знаменитый цариградскіѣи патріярхъ, ѣѣе быо духовникъ пре, него што є постао па-

та се ѿбѣ отъ сѣла, и поставивъ и поставлениы.“²⁵ За игумане се особито наређуе. „да ставеть се добри уловѣци и искоусни, кои хотеть быти строителѣс домѣ божію.“ Пазило се дакле како на науку, тако и на вештину црквенимъ добримъ управляти, а да се и побожность, и остале религіозне добродетельи имало у виду, само се по себи разуме. Игумани су се непрестанце задржавали у манастиру, живели су „въ кѣновѣдахъ по законоу“ и губили су свою власть само онда, кадъ су што велико згрешили.²⁶

тріархъ. Неизвѣстно е, ко е постављао архієпископе у Србїи у прва времена Неманића; али већ подъ краљемъ Драгутиномъ налазимо споменъ, да е архієпископа бирао „саборъ земли сръбские“, а одъ Драгутина почињу и у напредакъ архієпископа, а после патријарха бирао е савъ земаљскій саборъ. Види мой саставъ у Гласнику Друштва Србске Слов. IX. стр. 86.

²⁵ Зак. 12. Душ. зак. На западу е такође врло рано овладао порокъ симоніе кодъ вишегъ и нижегъ свештенства. Продаванѣ црквенихъ достојанства было е данъ одъ главниихъ узрока оныхъ реформа, које е Хилдебрандъ, као Папа Григоріе VII. предузео. Wachsmuth II. 162.

²⁶ Зак. 13, 15. Душ. законика. У некимъ дипломама наређуе се, да се старци, којима е поверена управа пиргомъ, не укланяю са своихъ места безъ велике кривиде „безъ великаго оузрока да неизнимаетсе“ вели се у едној дипломи; а ако е старацъ заоста што велико згрешио, бывао е збаченъ са свога места, а братство дотичногъ манастира бирао е другогъ монаха за старца у пиргъ. Аврамовић: Опис. древ. срб. у св. гори. бр. 3, 4.

Манастири были су освећена места нарочито построена у славу божию за люде, кои су тежили за спокойнимъ животомъ, и кои су се решили, избегаваючи светскій жуборный животъ, побожно и религиозно одани служити Богу. Познато є, да су на западу были манастири често уточништа людма, кои су, изгубивши светска блага, подь скромномъ калуђерскомъ халыномъ хтели и далъ проводити свой разузданный животъ; па за то су многи манастири препунѣни были лицима, коя су произлазила изъ найдличниихъ властелскихъ породица.²⁷ На тай начинъ манастири су на западу постали збегъ раскалашнихъ людѣй, а манастирска добра была су неисцрпљивый изворъ, изъ когъ су они узимали средства да продуже свой невалялый животъ.²⁸ Истина, и у србскимъ манастирима

²⁷ На овомъ месту вредно є навести, да в 1145. у некомъ манастиру у Литвиу између монаха было: 9 краљвића; 14 кнежевића; 30 грофовски, и 7 баронски синова. Wachsmuth II. 278.

²⁸ На западу врло рано почели су монаси проводити непристојанъ нѣовомъ чину животъ. Већъ Карлъ великій пребацує монасима, да су нѣма овладали пороци „*fornicationes, abominationes, immunditiae*.“ Нема таквогъ гадногъ порока, за кои не бы нашли примера у животу монаха на западу у средѣмъ веку. Иощъ при концу 15. века Бонифаціє Венлоо (*Bonifacius Venlo*) настояникъ манастира Ламбургѣ быо є такавъ цѣпацъ, да се явно съ людма надметао, и обклађао, ко ће више вина подиети. Єдномъ га є у циђу надмашію некѣй селякъ, и честивый настояникъ бы принуђенъ уступити благородномъ победителю по смислу обкладе неку манастирську землю. *Staats-Lexicon v. Rolleck und Welcker. 1847. VIII. саставакъ: Kloster. стр. 252.*

бывали су често монаси люди изъ найодличниѣхъ породица, па и сами владалачки синови ступали су у редъ смиреныхъ калуђера; али се опетъ не може рећи, да се манастирима и манастирскимъ добрима служили люди, кои су се наситили свою светскихъ улада, и кои су у манастирь дошли, кадъ су проарчили све свое иманѣ. А да бы се учинило, да се не догађаю никаква зла, бы наређено закономъ, да съ благословомъ архіерейскимъ у монашкій чинъ пострижени калуђери и калуђерице не живе у своимъ приватнимъ домовима, него по манастирима съ осталимъ братствомъ;²⁹ и само пустиньцима допуштено є было, да живе у самоћи, удалѣни одъ осталогъ света. Калуђери, рођени у селу, кое є близу манастира, нису могли остати у томъ манастиру, него су премештани у друге манастире; а башъ ако су и остављани у манастирима, нису у њима никада могли бити игумани „немогућъ бо къси оудржати єстьство, яко недати что любо комоу отъ сьродникъ и зидемныхъ“. Но є єдномъ ступіо у брой монаха, томе закони нису дозвољавали, да може свргнути ипочку расу, т. є. престати бити калуђерь; а кои бы то самовольно учиніо, бывао є казнѣнъ.³⁰

На овомъ месту треба јошъ да споменемъ, да се међу црквенимъ людма спомино *ексарси*, кое су митрополити и епископи шиљали по своимъ епархіјама, да по смислу црквенихъ закона прегледе црквена добра; да надгледе како иду парнице, кое су се предъ црквенимъ судовима налазиле; да надгледе станѣ своју црквју у епархіи, и да по свой прилици покупе одъ свештенства архіерейске приходе, то єсть „*доходькъ црковны* да

²⁹ Зак. 17, 29, 198. Душ. Законика.

³⁰ Зак. 18, 19. Душ. Законика.

ВЪЗМЕТЬ ОТЬ ПОПОВЬ, КОИ ЕСТЬ ОТЬ ВЪЩИНЕ," као што законикъ (38. зак.) вели. Ексарси морали су бити лица духовна, по законнику *калуђери*.

Проматрајући досадъ изложене законе строго црквене, и законе о црквенимъ лицима, не можемо да не приметимо, да су у цркви за време Душаново била разна зла, кадъ е Душанъ такве законе поставио. Душанове законе не треба сматрати као правила, коима е законодавство хтело спречити, да не могу бити зла; него ове законе морамо сматрати као следствие неповольныхъ околностей, у коима се тада србска црква налазила; и коима е Душанъ хтео учинити, да престану зла, која су била, и да се нова не чине. Забрана бракова, кое црквене власти нису осветиле; наредба да само они духовници извршаваю свештеничке дужности, кои су одъ архіерея были посвећени; а кои архіерейскогъ благослова нису добијали, да буду прогнани и казни; забрана, да се митрополити епископи и игумани не постављаю по миту; да црквени „кладальць“ „скетителѣ“ „пгоумени“ и калуђери не узимаю мита одъ людій на црквеной земљи настанѣнихъ (зак. 24. 196. душановогъ зак.); да игумани буду постављани „добри ѹлокци;“ да и игумани и калуђери и калуђерице не живе по своимъ приватнимъ домовима. него у манастирима, то су све, као што се мени чини, ясни докази, да су се у србску цркву увукла била гдна зла, и да се тадашній србскій клиръ яко быо осилио. па су за то црквене власти слабе были нѣме владати, него се грађанско законодавство морало улести у ова дела, да тако у свези са црквенимъ властима искорени и поврати цркви чистоћу науке, а клиръ да примора живети по предписима св. црквенныхъ сабора и по науци светыхъ, отаца. И у западной цркви у ово време, а и раніе па и доцніе,

налазимо многа зла, и често већа и страшија него ли кодъ насъ. Гроза чисто човека спопада, кадъ са-зна како су били покварене прави римскогъ свештенства.³¹ Што су римски свештеници били

³¹ Ваксмутъ у својој исторіи политичкихъ партия у II. књизи наводи многе доказе, како е римско свештенство било покварено. „Das Papsthum war von der Weiberlaune abhängig, und im Zustande der tiefsten Erniedrigung“ при концу 9. века (Wachsmuth II. 154). У 13. и 14. веку и мађарско е свештенство било развратно. Ваксмутъ, говорећи о порочномъ животу мађарскогъ краља и мађареке властеле, вели „Eben so (т. е. развратно су живели са Куманкињама) thaten viele Grossen des Reiches, selbst der Erzbischof von Gran; es gab Magnaten, die gegen Kirchenthum, und Priester frevelten; ja Priester selbst ergaben sich heidnischer Sittenlosigkeit, und verläugneten Ehre und Würde ihres Standes. Wachsmuth. II. 34. Engel Geschichte der Ungarn. 1813. 1, 4, 6. У Италији у 11. веку држали су римски епископи јавно наложнице. Anselm da Badagio, Landulf, и Ariald, противници Гвидона архиепископа у Милану (Meiland) старали су се, да поправе прави, и да прогнају архиепископове наложнице; но клиръ е стајо узъ Гвидона. Wachs. II. 159. А за епископа у Литиху ово пише: Bei dem Bischof von Lüttich aber war im 12. Jahrhundert eine wüste Sittenlosigkeit zu Hause, Simonie ward auf unverschämteste geübt; der Concubinat schamlos, am Pfinsttage wurde die schönste Pfaffenmetze auf einem Thron gesetzt, und von Pfaffen und Laien ein Reihentanz um sie aufgeführt. Wachsmuth. II. 279. Кадъ е оволика поквареностъ овлада свештенствомъ на западу, можемо ли се чудити, што су и у србској држави могла постојати у црквенимъ делима нека злоупотребањја?

овако покварени, и што є црквена наука была изопачена. то є было поглавитый узрокъ црквеномъ покрету, кон є много година потресао западъ, и разцепо западну цркву на више делова.

Ако є и было зала у србскомъ свештенству, и у србской цркви, опетъ є србско законодавство подарило србскомє клиру велика права. Архієрен и игумани, па и само ниже свештенство имало є уплива у решаваюу државнихъ послова;³² виши црквени великодостойници были су свакадъ тайни саветници србскихъ владалаца, кон нису ништа радили а да се не саветую са архієренма. Црквена є управа была са свимъ независна одъ грађанскихъ властей; те се тако црквене власти одъ дана на данъ све већма у народу крепили, и утврђивали; и кадъ є дошло време тешкихъ искушєня, србски патриарси и архієрен были су србскомъ народу не само црквени учители, него нѣгови браніоци и управители и у самимъ грађанскимъ делима. Шта више, србскій клиръ имао є и у саму судску струку знаменита уплива, еръ спорни и правни предмети по градовима пресуђивали су се предъ „владальцемъ градъскимъ и предъ црковнымъ клирсомъ по закону.“ Архієрен и игумани судили су людма, кон су настанѣни были на цр-

³² У најстарія времена на западу клиръ ніє имао уплива у државна дела. У Француской се овај упливъ почео подъ владомъ Хлодвига. Кадъ су доцнє у многимъ државама владоци радїє саветовали се са властелима, него ли са народомъ у зборовима, почеше владике и манастирски настояници имати уплива у државна дела; еръ се владоци и съ нима саветоваше. Wachsmuth. II. 59. У србской држави одъ времена Немањ I свакадъ є клиръ имао знаменитый упливъ у државна дела.

квеной земљи. Србскій клиръ имао є дакле врло пространо полѣ да народу чини различна добра.³³

На овомъ месту треба да споменемъ, да су за суђењѣ црквенихъ предмета (доуховни дѣлѣ) были особити црквени судови. У овимъ судовима были су судіе само духовници, и законъ є изречно забраніо, да светски люди (вѣлци, козинци) несуде за црквене распре. Ако ли се неко нашао, кои се мимо овай законъ, плео у суђењѣ таквихъ распрій, коє су снадале подъ црквене судове, плаћао є велику новчану казань одъ 300 перпера.³⁴ Кругъ деланя овыхъ црквенихъ судова само є генерално означенъ; али инакъ овай судъ различанъ є быо одъ оне судске власти, кою су, као што є горе напоменуто, архіереи и игумани имали надъ людма, настанѣнима на црквеной земљи.

На последку говорећи о клиру, треба да напоменемъ јошъ неке законе, изъ коихъ се види, да се србско законодавство брижљиво старало о томе, да клиръ буде у одличномъ поштовању кодъ народа. То особито доказую закони, у коима се предписую казни за оне, кои бы неку увреду нанели нижемъ и вишемъ клиру. У 30. закону Душановогъ законика ясно се каже, „ѡтсємъ да не оуѣрєтъ ни єдинъ влєса калогєра, или уложєка црьковил.“ Ако є неко шта одъ црквенихъ людій имао потраживати, упуђењѣ є быо на судъ. Овай намъ законъ и то казує, да ни самъ клиръ нїє быо у грађанскимъ дєлѣма изузетъ исподъ общїихъ закона. Ако є неко осрамотіо „светителя“, „калуѣера“ или „попа“, плаћао є 100 перпера. Јошъ и другихъ овимъ подобнихъ закона налазимо о овой

³³ Зак. 33, 34, 173. Душ. Законника.

³⁴ Зак. 11. Душ. Законника.

ствари, али они спадаю више у казнително, неголи у црквено право; па ихъ за то овде и не наводимъ.

III. О црквеномъ иманю.

Подъ овимъ називомъ могу се разумети сва добра, коя є црква имала и сви различни приходи црквенихъ людій. Найглавниі део црквеногъ иманія была є земля, кою су цркви дали владоци, властели, остали држављани, па и сама држава. И ја ћу за то најпре говорити о црквеној земљи, па ћу после укратко споменути и остале изворе црквенихъ прихода.

Ја мислимъ, да се црквено иманіѣ па ова три разреда може разделити: на иманіѣ црквенихъ високодостојника: паріарха, митрополита, и епископа; на иманіѣ манастирско; и на иманіѣ грађанскогъ свештенства. О свакомъ овомъ иманю была су у нечемъ особита и специјална правна опредѣљія.

У прва времена црква ніє имала никаква иманія. Служитељи црквени издржавали су се добровольнимъ поклонима, коє су добјали одъ своегъ пастве. Христіјани, гонѣни збогъ религіозне науке, кою су исповедали, кришомъ су свршавали службу божію. Христіјанске цркве биле су расуте по пустињама, шумама и пећинама; побожни христіјани сѣ пожртвованіемъ свога живота долазили су на ова усамљѣна места, да се помоле Богу. При оваквимъ незгоднимъ околностима ніє се могло пазити на то, да се цркве богато украшавају; и да се црквени служитељи поставе у такво стапѣ, да могу безъ бриге и угодно проводити животъ. Сви верни старали су се о томе највише, да њіови непријатељи не сазнаду тайна места, посвећена служби божіој. Црквени служитељи, прави пастири стада христовогъ, задовољавали су се

съ маленимъ приходима, коє су примали одъ по-
божне свое пастве. Но после три века престале
су ове патиѣ христїяна. и црква христова у пре-
ђашњимъ своимъ гонительима задобила є найве-
ће свое поборнике, прїятель и бранїоце.

Познато є, да є одъ четвртогъ века већъ
быо у христїанской цркви обичай. по комъ су
верни могли уступити свое иманѣ цркви безуслов-
но. или и подъ некимъ условима. да то иманѣ упо-
требе црквене власти на определєне цели. Най-
пре су цариградски владоци дали примеръ вели-
ке штедроте према цркви. а на њихъ су се угле-
дали сви редови држављана често надмећући се,
ко ће веће и знатиє дарове цркви учинити. На-
скоро су црквене власти располагале знатнимъ
иманѣмъ. коимъ су пре свега подмиривале преке
црквене потребе, а после су цркве съ поля и из-
нутра богато украшавале, а напоследку на честе
опомене светыхъ отаца обраћале су црквене при-
ходе и на друге добре цели. Тако су цркве пре-
шле изъ пустиня у вароши, изъ пещина у палате,
изъ усамљенихъ места у храмове.³⁵ За кратко вре-
ме подигнути су были съ големимъ трошковима. и
съ особитомъ вєнѣтиномъ великолепни храмови,
кои су съ поля и изнутра тако богато и раскошно
украшени были златомъ бисеромъ и драгимъ ка-
менѣмъ. да є св. Іованъ Златоустый за добро на-
пѣао опоменути люде, да є Богу угоднїє, ако ће
они чистимъ срдцемъ извршавати њгове запове-
сти, него ли што ће частну трєзу увїати у сви-
ду и кадїву, и свете цркве обдаривати златомъ и
сребромъ.³⁶

Кадъ су Срби примили науку христову. црква

³⁵ Heineccius. I. 61.

³⁶ Chrisostomi homil. 51, in Matth. conf. ejusdem ho-
mil. 31. in eundem. Heineccius III. 111.

є христіянска была на истоку богато одарена светскимъ добрима. По примеру грчкихъ владалаца и грчкихъ државляна и остали владоци на истоку и западу подизали су велелепне црквене храмове, обдаривали су богато свете цркве, и установљавали су побожне задужбине при манастирима, и другимъ црквама. Србскій народъ по себи религіозанъ, ніе могао заостати иза осталихъ народа; и србски владоци, па и многи властели почеше зидати велике храмове, украшавати ихъ съ поли и изнутра, и обдаривати ихъ великимъ добрима, па тако обезбеђавати имъ знамените приходе. Побожна ревностъ србскихъ владалаца, подпомагана срдачномъ религіозномъ оданошћу србскогъ народа, учинила є. да су у періоду Неманића у Србији подигнуте многе цркве, и да су установљени многи манастири, одъ коихъ су неки и до данасъ остали, казуюћи негдашню силу, славу и побожностъ србскихъ владалаца, и србскогъ народа; а неки, разорени одъ Турака, съ своимъ развалинама најясніе казую свету грдню патнѣ и муке, коє є србскій народъ подносио за неколико векова, и коихъ се савъ ни данъ данашній ніе опростио.

Исторія црквена учи насъ, да є у првимъ вековима христіянства самъ єпископъ употребљавао црквене приходе особито на издржанѣ своє и свештеника. У петомъ веку, кадъ се наука хрестова распространила далеко на истоку и западу, и кадъ є црква богато была одаривана одъ христіянскихъ владалаца и своє настве, црквене приходе делили су на четири пеедиака дела: нешто є задржавао єпископъ на своє издржанѣ; нешто є давао свештенству на ужитакъ; нешто є обраћано на зидањ и украшаванѣ новихъ и поправљанѣ старихъ црквій; а нешто є на последку давано на сиротино. Ово су были први обичаи, кои су по-

стояли у цркви за црквено иманѣ.³⁷ Изъ овихъ обичая развиѣна су доцнѣ сва правна опредѣлѣня о иманю, коимъ су располагале различне црквене власти. Кадъ су Срби усвоили свету науку христове цркве, наведени правни обичаи о црквеномъ иманю были су у свой цркви познати, усвоени, и утврђени законима, кое су државне власти о томе предмету издаде быле; па за то за ове ствари нису издаване у србској држави никакве уредбе, противне обичаима, кои су већъ были у православной цркви.

Колико є мени познато, у србскимъ се изворима црквени приходи првый путъ спомяно подъ великимъ жупаномъ Стефаномъ Неманьомъ I. Св. Сава, описуюћи животъ свога отца Неманѣ I. генерално спомянѣ црквене приходе „пауєтъки данта ємоу ѿтъ своихъ плодъ пражедныхъ.“ Ово є истина быо само на науци старога завета³⁸ основаный

³⁷ Cherrier: Enchiridion Juris Ecclesiastici, editio tertia 1848. Posonii. tom. II. §. 50. pag. 56.

³⁸ Изъ исторіе цркве старога завета познато є, да су Евреи приносили Богу на жертву прве плодове, кое имъ є земля донела. Ови плодови были су особито: пшеница, пириначъ, грожђе, смокве, урме и улѣ. Одъ овыхъ плодова єврейски свештеници имаѣаху велике приходе. Ови єврейски обичаи пренесени су и у християнску цркву; па се за то већъ у канонима апостолскимъ каже „Omnium aliorum pomorum primitiae episcopo et presbyteris domum mittuntur, non super altare. Manifestum est autem, quod episcopus et presbyter inter diaconos et reliquos clericos eas dividunt (Canones Apostolorum. Can. IV). По наредби некогъ картагенскогъ сабора обвезани су были верни првине жита и грожђа давати цркви; па одтада јошъ вальда постои и

саветъ, кои є отаць своіой деци (Стефану, прво-венчаноме кралою; и великомъ кнезу Вуку) давао, кадъ се спремао оставити престолъ и покалуђерити се; али кадъ помислимо, да є іошъ царъ великій Константинъ установіо, да свештенство добія неке приходе одъ плодова земальскихъ, што є доцніє царъ Іовіанъ потврдіо, — у наведеномъ отциномъ савету можемо сматрати црквеный обичай, вековима освештанъ, и у животъ уведень и у самимъ србскимъ земляма. Я бы рекао, да се у наведеномъ обичаю налазе први почетци обичая, покомъ су свештеници узимали одъ свое пастве некий део земальскихъ плодова; кое православни христіяни гдєгдє и данданасъ свештенству даю подъ именомъ бира.³⁹ Стефанъ Неманя поди-

садъ обичай кодъ Срба, да се о Преображенію доноси грождє у цркву. Св. Григоріє Назіанзинъ споминѣ, да су верни обвезани прво вино поднести Богу на жртву. (Gregorii Nasianzeni epis, 30).

- ³⁹ У прва времена христіянства, было є обичай, да верни сваке неделѣ донесу храму божіємъ осмѣ леба, и вина, и друге за ужитакъ потребне ствари, на кадшто и новаца; и све то узимали су свештеници као свое приходе; а нешто су употреблявали на оправу црквеныхъ зграда, на набавку црквеныхъ стварій; и на подпомаганѣ сиротинѣ. У овомъ обичаю треба тражити прве почетке бира, и свештеничкогъ десетка, уобичаеногъ особито у црквама на западу. Великій царъ Константинъ, примивши веру христову, богато є одаріо цркве, и између осталого наредіо є, да свештеници узимаю нешто (по наредби цара Іовіана трећину) одъ земальскихъ плодова, кое су люди у име порезе морали давати државной влади. Heinemann I. 63, Thomas Broughtons: Historisches Lexicon aller Reli-

гнувши многе цркве и манастире, обдарю ихъ е земляма, и другимъ приходима.

Подъ Неманићима е црквено иманѣ было већъ раздѣљно међу црквене високодостојнике, манастире, и мирско свештенство. Власть архіерея была е дакле, што се црквеногъ иманя тиче, ограничена; ити су архіереи могли одузети или прениаčiti права, која су по грађанскимъ законима или по особитимъ црквенимъ уредбама припадала манастирима и мирскомъ свештенству.

gionen etc. Dresden und Leipzig 1756 речъ: Einkünfte der Kirche I. 951—955. Овај обичај прешао е съ истока на западъ, где се нешто другачіе развіо; и появио као црквений десетакъ. На црквеномъ сабору, сазваномъ по другій путъ у Массонъ (Maçon, Concilium Matisconense) 585 године решено е, (5 прав. тогъ сабора) да верни буду обвезани давати цркви десетакъ. Карлъ великій закономъ одъ 779 заповедио е, да се свештенству дае десетакъ; а по примеру карловомъ и остали владаоци издали су у своимъ земляма таке исте законе, а имено и кралѣви угарски св. Стеванъ (libr. 2 cap. 52) и св. Владиславъ (lib. 1. cap. 27, 30. 40). Овај десетакъ давали су люди некада одъ своіо плодова, а доцніе само одъ некихъ; некадъ су давали саме плодове, а после су ихъ замѣњивали новцемъ; некадъ су сви люди, и сами властели плаћали десетакъ, а доцніе су властели одъ тогъ плаћаня были изузети; некадъ е десетакъ узиманъ само за црквену потребу, а доцніе кадито употребљиванъ е, да се набаве за ратъ потребне ствари, да се подигну и укрепе замци и градови. — Римске папе присвојавале су себи право пресуђивати све распре, које су бывале о десетку; а доцніе су те распре расправляне предъ надлеж-

Безъ сумнѣ, найзнатнѣе є црквено иманѣ была земля, коя є црквенимъ людма давала найвеће и найзнатнѣе приходе; на зато о овомъ извору црквеныхъ прихода и има найвише издатыхъ закона. Као у обште што є све иманѣ припадало или црквенимъ високодостоиницима, или манастирима, или мирскомъ свештенству; тако є и земля была или архіерейска, или манастирска или свештеничка.

Я се не сећамъ, да самъ и у єдномъ домаћемъ споменику спазію, да се изрекомъ каже, да є неко село, или нека земля была патріархова, митрополитска или епископска; него се обично у споменцима каже: село црквено, люди црквени (кон су настанѣни на црквеной земли). планине црквене.⁴⁰ Но да се подъ овимъ изразима мора разумети таква земля, одъ кое су споменути црквени високодостоиници узимали приходе, нема никакве сумнѣ. Зна се за цело, да су србски властели подigli многе цркве и одарили ихъ многимъ земљомъ и селима, конма су цркве по праву могле слободно располагати. Овакове одарене цркве нису были свакадъ манастири, него обичне цркве, у конма су службу божію обично свршавали свештеници, одъ епископа поставлѣни, изузимаюћи, ако су те цркве были царске, или властелске, єръ тада, као што є споменуто, нису епископи могли сами по своіой вољи поставляти свештенике. Ако є узъ овакве цркве была епископска столица, цр-

нимъ земаљскимъ судовима. *Enchiridion Juris ecclesiastici* edidit Nicolaus Chetier. Posonii 1848. Tom. II. § 181. pag. 188—190. Колико є мени познато, у православної цркви никада ніе завођенъ было десетакъ.

⁴⁰ Зак. 34, 35, 70, 132, 159 итд. Душ. Зак.

кве се називаху „всмїс“ или саборне. Свештеници имали су закономъ опредѣлїть просторъ црквене землѣ за свое уживанїе; одъ остале пакъ землѣ, коя є была у црквенимъ селима, узимали су безъ сумнѣ приходе сами архіереи, кои су се сматрали за црквене властеле оныхъ земаля, коє су подчинїне были црквама, коима су они управљали. Люди на оваквой црквеной землѣ настанѣни, стајали су према патріарху, митрополитима, и епископима исто тако, као селяци према своимъ властелима; па за то су у грађанскимъ парницама долазили на судъ своихъ архіереев; и као годъ што су остали селяци работали своимъ властелима, тако су и люди на црквеной землѣ настанѣни, съ малымъ некимъ изменама работали цркви, то єсть доптичимъ архіереима.⁴¹

Архіереи су осимъ прихода одъ црквене землѣ имали јошъ и неке друге приходе. Вероватно є, да є патріархъ одъ времена душановогъ, а пре тога србскїй митрополитъ имао неке особите приходе одъ епископа, кои су были подъ нѣговомъ влашћу. Извори намъ не казую колики су были ови приходи. Богатый изворъ архіерейскихъ прихода было є оно, што су свештеници у земальскимъ плодовима давали своимъ надлежнымъ архіереима, и глобе, коє су плаћали сви люди, кои су се у некимъ парницама судили предъ црквомъ. Оно, што су свештеници давали своимъ архіереима, зване се рекао бы „попоска биръ“; или „врьхокина“.⁴² У душановомъ законнику нема ясно назна-

⁴¹ Сравни закопе: 22, 33, 34, 35. Душ. Законика.

⁴² У дипломи кнеза Лазара одъ 1381. дарованой ма-настиру Раваници, између осталого стои „и биръ граническы и коуцескы ил подѣ съ мїтрополїтомъ“ Срб. Лѣт. 1847. IV. стр. 35; а у дипломи св. Пр-

чено, шта су дужни свештеници своимъ архіереима давати; само се изъ законика то зна, да су архіереи шилили своє ексархе, кои су, осимъ другихъ дужностей, купили одъ свештеника архіерейске приходе. Свештеници су пакъ за то обвезани были нешто архіереима давати, што су имали на обделаваиъ земљу одъ црквене бантине, па за то се и споминѣ у изворима „земљна поповска бирь“, коју су свештеници по свој прилици давали у земальскимъ плодовима.⁴³

Глобу плаћали су они люди, кои су неко црквено иманѣ притаили, или украли, па су се после изговарали, да су га купили, а нису могли доказати предъ судомъ, одъ кога су то иманѣ (особито се конѣ крадени спомину) купили. На кога е оваква сумња пала, особито ако е настанѣиъ быо на црквеной земљи. (црквени люди) морао е доћи

вовенчаногъ, датој манастиру Жичи, каже се „да оузима протопопа дворски половиноу бири поповьске“ а епископъ е узимао „крѣховиноу“ „а іере іе крѣховина попом, да ѿ тога неоуземле протопопа хѣсты, но вѣсе то пискоуиъ да оуземле“. И у дипломи краля Дечанскога, датој манастиру Дечанима, зове се „крѣховина“ оно, што су попови давали архіереима „а попове да даю крѣховиноу, како ю сѣ и оу пискоуна давали, іере коуни краљевство ми тоузи крѣховиноу оу пискоуна хвостьнскога“. Miklošić: Monumenta LXXXIII. Сада, као што е познато, биръ узима свештенство одъ своє пастве; и тако биръ е најглавниі приходъ сеоскихъ свештеника; а свештеници што владикама даю, то е врховина, или као што се садъ каже: главница.

⁴³ У зв. зак. Душ. Законика ово стои за ексархе: „и доходиѣ црѣковны да възмѣтъ ѿтъ поповѣ, кои естъ ѿтъ бантине“.

на судъ своје надлежноме архіерею, да се правда; на ако се ніє оправдао, узъ повратакъ краденыхъ стварій, плаћао є глобу, и то седамъ пута толико, колико є украдена стварь вредила. Архіерей поставіо є црквене люде — свештена лица — за глобаре, кои су глобе одъ осуђеника скупляли, и цркви, управо манастирима, и архіереима давали. Царь и цѣгове власти (изрекомъ се спомину ке-фалие) нису одъ овихъ глоба ништа узимали.⁴⁴

Манастири, особито они, коє су србски владоци као своє особите задужбине сматрали (Студеница, Жича, Дечани, Раваница и т. д.) уживали су особита права како што се тиче управе манастирскимъ делима, тако исто што се тиче управе и уживања манастирскогъ иманя, и особито манастирске землѣ.

Неки манастири, н. п. Жича, Дечани, Раваница, и т. д. имали су врло много землѣ, и силна се-ла подъ собомъ. Манастирскимъ иманѣмъ управљали су особито игумани манастирски, па за то се и вели изрекомъ у законнику „и прѣдде царьство ии игоуменомъ цркви, да обладють всьмъ имѣнемъ манастирскимъ.“ али, почемъ се у другомъ закону каже, да се игуманъ мора договарати са старцима у манастиру „свьѣтъ ииоуѣс съ старци,“ рекао бы, да власть игумана у манастиру, особито што се манастирскогъ иманя тиче, ніє была неограничена.⁴⁵ Воля хтитора, кои є манастирь сазидао, и

⁴⁴ Зак. 195. Душ. Законика, сравни са зак. 193.

⁴⁵ У дипломи краля Дечанскогъ, датой манастиру Дечанима ясно се споминѣ договаранѣ игумана са братствомъ: „гдѣ є игуменыу зыговорно съ зыборомъ“ Miklošić Monumenta LXXXIII. Изъ диплома, дарованыхъ пирговима манастира Хиландара може се

одарио иманѣмъ и селима была є главно правило, по комъ се одређивало, ко ће манастирскимъ иманѣмъ управљати.⁴⁶ Иманѣмъ манастира Раванице управљао є, рекао бы, игуманъ са оно 12 братіє, кое є све братство бырало, и кои су, као што є већъ єдномъ казано, изъ манастирскогъ братства бырали игумана.

Манастири имали су на землю, села, и люде на манастирској земљи настанѣне она иста права, која су имали и архієреи на дотично црквено иманѣ; еръ се у законнику јасно споминѣ, да и игумани имаю надъ манастирскимъ людма ону исту судску властъ, коју су имали митрополити и епи-

извести, да су иманѣмъ манастирскимъ управљали: игуманъ, башта (старешина), икономъ, епископъ, и савъ саборъ манастирскій, т. є. све братство (Аврамовићъ: Опис. древ. у св. гори бр. 4, 5, 9). Старци, кои се у некимъ дипломама спомину, были су први до манастирскихъ поглавара (Heinricus III. 397). Св. Сава заповедіо є, да манастирь Хиландаръ буде слободанъ „отъ кѣсьмъ тоу владикѣ и отъ прота, и отъ иныхъ манастирь и отъ особныхъ мѣкъ (?) и ни подъ кимъ же да єсть правдами, ни царьскими, ни црковными“ (Аврам. Опис. древ. сrb. у св. гори стр. 9); а св. Провоенчаный краль наредіо є, да осимъ Жиче слободни буду одъ протопопа „д манастири крадески: скета богородица стоуденицъска, и скеты георгіє оу расѣ, и скетогорьски манастирь, и скета богородица градъ-уьска. теми д-ми, ни самими ни, ни гдѣ ни соу сѣла подъ конии нискоуиници, да пенмлють надъ ними никоеє области нискоуиниє.“ Miklošić Monumenta XVIII.

⁴⁶ Зак. 36, 15. Душ. законника. Аврам. Опис. древ. сrb. у св. гори бр. 5. итд.

скопи надъ црквенимъ людомъ. Далѣ, као годъ што су црквени люди дужни были работати цркви, ослобођени будући одъ работаня цару и држави; тако су и по смислу овогъ закона, и по поединимъ дипломама, кое су манастирима дане, и люди манастирски были ослобођени одъ свою терета државныхъ, и свою работа малыхъ и великихъ као што се у дипломама вели.⁴⁷ У дипломи св. краля Стефана Дечанскогъ, дарованой манастиру Дечанима, найподробнѣе изложено су обвезаности, кое су имали люди разныхъ разряда, настанѣни на манастирской земљи. Изъ ове дипломе видимо, да су на црквеной земљи могли настанѣни быти *меропси, сокальници, различни майстори*, па и сами *златари*, кои су се по Душановомъ законнику само у некимъ варошима и градовима могли задржавати;⁴⁸ далѣ: *боляри* и *попови*; и да е свакій одъ овыхъ

⁴⁷ Зак. 34, 35. Душ. законника. У многимъ дипломама обширно изброяю се све работе, одъ коихъ е владалацъ ослободію цркве и манастире. Тако е Душанъ ослободію люде, настанѣне на земљи, кою е дао келіи св. Саве, пустинника ерусалимскогъ „отъ сока, отъ пожеба, и отъ приселнице, отъ конске, отъ жард (псара), и отъ поклицард, отъ града, отъ винограда, отъ сенокоса. отъ глобса и подлибъ, просто рещи отъ всехъ работъ велихъ и малихъ.“ У другой дипломи између остальныхъ работа ослободію е Душанъ дотичне люде „отъ провода, соколарь, ораниа, жетве, градиныхъ работъ“ а за неке влахе у одной своіой дипломи рекао е између осталогъ „да имъ не поноса никогъ ни житногъ ни виногъ, ни коня ни владальца никогдъ“ Miklošić Monumenta CXVII, CXI. Аврамовићъ: Опис. древ. срб. у св. горн. бр. 6.

⁴⁸ Зак. 180, 181. Душ. Законника

разреда имао своя особита права, и особите дужности према манастиру. Наведена диплома Дечанскога врло је за то важна, да се може разумети стариј србскій правниъ животъ.

Осимъ земљъ имали су неки манастири и неке особите приходе. Тако у дипломи манастира **Жиче** споминъ се, да је црква **Жича** примала одъ некихъ жупа половину одъ поповскогъ бира а одъ некихъ: „**жупа њелшаница, ппоука, ѡба нѣра**“: савъ биръ, кои се скупљао у селима, која су дата била у разнимъ жупама истоме манастиру **Жичи**. Дечанскій манастиръ, осимъ прихода, кое је имао одъ людій настанѣныхъ по манастирскимъ селима, добијао је половину вражде; која ништа друго нѣ, но глоба, на коју су црквени люди били осуђивани по земаљскимъ законима, на кое се диплома и позива; па зато и можемо мислити, да је у дотичнимъ случајевима (по смислу 193 и 195 Душанова закона) свакиј манастиръ добијао половину сакупљѣне глобе. Свештеници — попови — у селима, која су Дечанскомъ манастиру придана била, која су била иначе подъ епископомъ хвостанскимъ, давали су манастиру „**връховиноу**“ т. е. неку таксу, коју су пре тога плаћали владци, одъ когъ је краљ Дечанскій тай приходъ у користъ манастира одкупио.⁴⁹ Између осталихъ прихода кое је овај истый манастиръ високи Дечани имао, споминъ се дужность влаха, да манастиру носе „**законноу соль одъ дохода цръковнога**“; а ако више донесу, него што је закономъ прописано было, одъ тога половину давали су манастиру, а половину задржавали су за себе. Манастиру Раваници даровао је кнезь Лазаръ узъ многа села приходе одъ некихъ панађура (тргова); приходе одъ бродова

⁴⁹ Види дотичне дипломе; и сравни прим. 42.

(скела) на Морави; половину браничевскогъ бира; (друга половина остављена е митрополиту) и биръ дубравничкѣй. Само се по себи разуме, и у дотичној дипломи се споминѣ, да су люди на манастирској земљи настанѣни работали манастиру, кои е одъ њихъ узимао уобичаене користи, а често и приходе (сокъ, сокія, соокъ) кои су обично припадали цару.⁵⁰ Сви приходи, кое су цркве и манастири имали одъ села, и земаља, називаю се обштимъ именомъ *доходци и правине села*, па зато се на многимъ местима у изворима споминѣ, да су манастиру дата нека села са свимъ доходцима и правинама тыхъ села; а кадкадъ се те правине и избрајую.⁵¹ На последку осимъ своју овыхъ сталнихъ прихода добѣљали су манастири одъ своихъ приложника и иманя покретногъ; а имали су знатне приходе и одъ годишњихъ редовныхъ и вапреднихъ подариваня, која су верни приносили манастирима: у воску, зейтину, злату, сребру, црквенимъ утварима, и другимъ свакидашњимъ потребама.⁵² — Не ће бити сувишно, да на овомъ месту

⁵⁰ Диплома кн. Лазара. Срб. Лѣтописъ 1847. IV. 55; Аврам. Опис. древ. срб. у св. гори: бр. 10. Срав. зак. 200. Душ. Законика.

⁵¹ Види Авр. Опис. древ. срб. у св. гори: бр. 3, 6, 7, 10. Диплома кн. Лазара Раваници у Срб. Лѣт. 1847. IV.

⁵² Навешћу само неке примере вапреднихъ прихода манастирскихъ: краљ Милутинъ дао е манастиру Хиландару осимъ многихъ села „вѣдъ кобилъ оуѣдъ скопѣхъ кобилъ“; св. краљ Дечанскѣй дао е цркви св. Николе у „Добрѣци“ „тригъ оуѣдъ призреѣхъ прѣдъ праздникомъ свѣтаго Николи, да јестъ свѣтѣхъ цркви тоѣ, и оуѣдъ царинѣ оуѣдъ свѣтаго снѣса на всако годишѣ рѣи исриеръ да се даѣ доходѣхъ цркви тоѣ“;

споменемъ, да се у некимъ писменимъ споменицима црквено иманѣ назива *добытакъ живый и мртвый*; а *мртвий добытокъ*, рекао бы називаю се црквене утвари, служеће на украсъ и унутрашню потребу цркве: књиге, иконе, завесе, путири, крстови, итд.; а *живый добытакъ* не даду дипломе саме мислити, да є было што друго, него иманѣ кое су употребљавали на набавку за ужитакъ потребныхъ стварій.⁵³

Одъ манастирскогъ иманя было є нешто различно иманѣ поединыхъ пиргова, кои су были придани главному манастиру. У оваквимъ пирговима живели су калуђери пустиньници, кои су стаяли у заєдници са главнимъ манастиромъ, али осимъ тога они су стаяли подъ старцемъ калуђеромъ,⁵⁴ когъ є изъ манастирскогъ братства бирало све братство „не по лицемѣрню и по любви єднога игумена или некога ѿ старейше братіе“ по общимъ сагласѣмъ „изволеніемъ вьсєга събора“.⁵⁵ Приходима, кои су были поединыхъ пиргова, управляо є независимо одъ игумана самъ стараць „предстатель кели“ као што се у єдној дипломи назива. Одъ оваквогъ предстателя ніє се одузимала управа има-

Душанъ пакъ наредіо є, да се дає келин св. Саве „оу кѣрѣхъ“ „ѿѣ коуке царьстка ни на всако годище ѿ перьперь венетичехъ и ѿ гоуикъ, и ѿ кожоухъ, и влашньхъ и ѿ мѣхъ сиренїхъ и ѿ сирокъ, и да си взимал на всако лето на плоуи ѿ сноухъ соли.“ Деспотъ высокій Стеванъ опредєліо є за Хиландаръ „да кѣзималєть монастырь на годищєстѣ литрь сребра“.

Аврам: Опис. древ. срб. у св. гори 6, 7, 10, 16.

⁵³ Аврамовићъ: Опис. древностиѣй србски у св. гори. бр. 3, 4, и на др. местима.

⁵⁴ Аврам. Опис. древ. срб. у св. гори: бр. 3, 4, 5, 10.

⁵⁵ Аврам. Опис. древ. бр. 4.

пѣмъ пирговимъ безъ велике нѣгове погрешке; а ако є то учинѣно, братство є новогъ предстателя бирало.⁵⁶ Душанова люба царица Елена обновили келію св. Саве у св. гори, задржала є за себе право, да изъ хилацдарскогъ братства избере старца за тай пиргъ.⁵⁷ Пиргови су имали често знатна иманя, и таква иста, као што су имали и сами манастири. Люди, настанѣни у селима, подчинѣнима пиргу, имали су иста права и дужности, коє су имали и остали црквени люди.

Напредъ самъ споменуо, да су манастири уживали особита права, што се тиче управе иманѣмъ, и манастирскимъ делима. Не ће бити сувише, да наведемъ овде неке примере овыхъ особитыхъ права. Стефанъ Првовенчанный краль наредіо є, да „протопопа дворьски“ нема никакве власти надъ иманѣмъ, коє є онъ манастиру Жичи даровао, него є савъ приходъ припадао самой цркви. Исподъ власти протопопа дворскогъ изузета су и четири кральвска манастира: „богородица стоуденицъска, светы георгіе у рѣхъ, и скетогорьски манастирь, и скета богородица градьска.“ Надъ селима своіо овыхъ манастира нису имали дотични епископи никакве власти; а свештенике у свимъ тимъ селима постављао є архіепископъ, кои є и делима строго црквенимъ у тимъ селима управляо. За землю манастира Дечана каже светый ктиторъ овогъ манастира „да се оу вѣ(хъ) никому не дава“ (Miklošić: Monumenta LXXXIII), него, као што є дозвољено было, да се слободни люди могу населявати на манастирској земљи (Аврам. Опис. древ. срб. бр. 6), ако се неко у манастирскомъ селу настаніо, морао се є покоравати дотичнимъ законима.

⁵⁶ Аврам. Опис. древ. бр. 3, 4, 10.

⁵⁷ Аврам. Опис. древ. бр. 10.

и манастиру работати, као што є законима и правнимъ обичајима было утврђено.

Цркве и манастири добијали су села, земаљ. и другога иманя одъ владалаца, властеле, и другихъ приватныхъ людій. Св. князь Лазаръ вели, да сва села, коя є даровао Раваници, єсу његово приватно иманѣ, кое є одъ многихъ людій искупомъ и заменомъ набавіо; * а и у дипломи манастира Жиче изразъ „кѣси кси снѣ краљевскѣ дръжавѣ“ уверава насъ, да є и св. Првовенчанный краљ одъ свога приватнога иманя сазидао, и богато одарио собомъ сазиданный манастиръ. Самъ Душановъ законикъ не само што є потврдіо све дипломе кое су до 1349 разни манастири на села и земаљ разне добыли; него є дозволио, да и у напредакъ свакій слободно може цркви остављати свое иманѣ.⁵⁸ По-

* Князь Лазаръ у својој дипломи вели: „И кѣса елика приложихъ, неохъзехъ ниѣтѣо бариноу, нестворихъ по силѣ, нѣ кѣса сѣ искупомъ, и сѣ заменоу ꙗкоже кто хотѣше“ Лѣтописъ 1347. IV. А слично овоме пева и народни песникъ у песни: *Обретеніе главы князя Лазара*.

„Не ће светаць задужбини туђој.
Већъ онъ оѣе својој задужбини
А у своју красну Раваницу
Подъ високомъ, подъ Кучай-планиномъ
Што є Лаза саградио цркву
За живота іоште за своего,
Саградио себи задужбину
О свомъ лебу и о своје благоу
А безъ суза безъ сиротинские“.

Српске народне Пјесме. Скупно ихъ и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, песма 53, књига друга. У Бечу 1845.

⁵⁸ Види споменуте дипломе манастира Жиче и Раванице. Зак. 39. 153. Душановогъ Законика.

божни су се Срби врло често служили овимъ дозвољенимъ закона, па зато су сръбски манастири и имали огромна имања. Овимъ су имањемъ нешто набављане црквене утвари; нешто су оправљане цркве, и манастири; а нешто е одређено было на издржаніе калуђера; на угоднѣваніе странаца; а осимъ тога и на подпомаганіе сиротинѣ, па можда и на подизаніе школа.⁵⁹ Св. краљ Дечанскій ясно

⁵⁹ Пoboжни су християни веѣхъ у прва времена християнства подизали школе. Тако се вели, да е веѣхъ св. евангелиста Марко подигао у Александриѣ школу, која се доцнѣ врло прославила ученошћу своихъ учителя, између кои найзнатни су были: Пантениѣ (Pantenus), Оригенъ, Діонисіѣ, итд. Светый Климентъ римскій папа опомнио е коринѣане (Epistola I ad Corinth. cap. 21, p. 40) да шлю свою децу у школу, где ће се научити презирати пороке, и любити Бога. Св. Еронимъ споминѣ, да е у Риму около 165. год. после Христа мученикъ Юстинъ имао школу (Acta martyris Justinі ap. Baronium ad annum 165. и. г.). У школи у Кесаріи учио се: св. Григоріѣ Назіанзинъ, Василіѣ, и Юліѣ апостота. (Gregor. Nazian. oratio de laudibus Basilii). У овимъ школама обучавала су се деца найпре у науци религіозной, а доцнѣ су предаване и друге науке; особито: граматика, діалектика, геометрія, аритметика и музика. (S. Hieronimus cap. 10. Dist. XXXVII. apud Gratianum. Cherier: Enchyridion juris Eccl. II. 122). Рекао бы, да е и кодъ насъ узъ манастире было школа, ерѣ краљ Дечанскій у својој дипломи определяваоши правне односе перопиха, настанѣвыхъ на црквеној земљи, вели: „ако ли иеропихъ книгоу изоуѣи“; то е доказъ, да су меропех могли се учити, а учили су се по свој прилици у школама, које су узъ манастирь

каже у својој дипломи, да є села и црквене утвари дао манастиру Дечанима „на просвѣщеніе домоу божия“ и „на крмоу и на одѣкине вѣсьмъ слоужителемъ црквинымъ, и маломощнымъ, и страннимъ къ пачетъ и къ поменъ мит и синоу воемоу“ итд. А у Душановомъ законнику строго се налаже „и по вѣсьмъ црквилахъ да хранеть се оубоу, како єсть записано отъ хитора“ на митрополитъ, и игуманъ, кои є противно овомъ закону радіо, губіо є свое достоянство (Зак. 28).⁶⁰ У свакомъ манастиру издржавало се што више калуђера; а самимъ закономъ было є прописано, да се на сваки 1000 домова издржава 50 калуђера. (Види Зак. 16. Душ. Зак.).

Напоследку треба јошъ нешто да проговоримъ о приходима мирскогъ свештенства. Рекао бы, да є подъ првимъ Неманићима мирско свештенство было у већемъ уваженю, него ли доцнѣ. У животопису Неманъ I мирски свештеници, називаю се „кереє“; напротивъ у Душановомъ зако-

быле. Види Heineccii: *Abbildung der alten und neuen griechischen Kirche* Leipzig. 1711 III. 117.

⁶⁰ По смислу и предписима каноногъ права была є и у Француској дужность цркве старати се о сиротама, и само одъ 16. века овамо нѣе остављено црквама, да сироте и сиротиньске домове надгледаю. (Roth: *Über Stiftungen in Gerbers und Jherings Jahrbücher für die Dogmatik d. h. römischen und deutschen Privatrechts*. Bd. I. Heft 2, s. 190. ff). У прва времена христјанства имућни люди давали су у црквену касу обично свакогъ месеца нешто новаца, кое є црква по сведочанству Тертуліановомъ употребила на изранљиванъ и саранљиванъ сиротинѣ, на воспитанѣ сирочади, и у обште на милостинѣ онима, кои су пострадали. Tertuliani apolog. cap. 39. Heinecc. III. 254—255.

нику спомину се само съ изразомъ „попови“. У дипломи манастира Жиче спомину се „протопопс дворскє“ по свой прилици садашнѣ „проте“ „протопопи“⁶¹ коє и Душановъ законикъ споминѣ, и кои су надъ мирскимъ свештенствомъ имали неку властъ, примајући одъ свештеника неке приходе. По Душановомъ законнику протопопи были су поставляни „по трьгоукѣ“. дакле по већимъ местима; али какве су приходе имали, о томе се у законнику ништа не споминѣ. Мирски свештеници т. є. попови, были су „бащиници“ и „небащиници“. Први су имали своє баштине; небащиници пакъ добѣли су одъ црквене землѣ „три никѣ законите“ у име свога ужитка; а ако су осимъ тога одъ црквене землѣ јошъ што обрађивали, морали су као и остали люди цркви работати; па према томе већ у дипломи Дечанскога манастиру Дечанима датой каже се, да се манастирска земля никоме, па посебице ни попу бадава не дає. Свештеници при црквама властелскимъ нису смели одлазити одъ своихъ господара, и уживали су оне приходе, коє имъ є властелинѣ добровольно давао. Дужность властелинова была є. старати се о издржаню свога свештеника; а ако га господаръ нїє хтео, или нїє могао издржавати, свештеникъ се могао тужити своємъ надлежномъ архієрею, кои є властелина опоменуо „да храниѣ попл по законоу“, па ако є властелинѣ и далѣ остао према свомъ свештенику немаранѣ, могао га є свештеникъ оставити, и отиѣи кудъ є хтео, єрѣ є быо слободанѣ. Свештеници имали су ямачно по старимъ установама грчкихъ царева неке приходе одъ своє пастве у земаљскимъ плодовима; и ти приходи звали су се по свой прилици, као што се гдєгдє и споминѣ

⁶¹ 6. зак. Душ. Законика.

„поповьскѣ земљни бирь“. одъ кое су свенитеници давали нешто протопонима, а нешто архієреима. Свештеници за свою личностъ были су слободни.⁶¹ нису никомъ работали, осимъ цркве, и то само онда, ако су црквену землю обрађивали. Рекао бы, да су и синовѣ свештенички были слободни лично, али ако синъ свештеничкій ніє изучіо кнѣигу, па за то ніє могао постати свештеникъ, по речима дипломе краля Дечанскогъ дате манастиру Дечанима „да ѣ мѣроу ихъ“. ⁶²

Ово су главнія правна опредѣлѣня, која се у србскимъ изворима налазе о цркви, а особито о црквенимъ лицима, и о црквеномъ имању. Изъ овыхъ се опредѣлѣня можемо уверити, да се србско законодавство свойски старало, да православну веру у србскомъ народу утврди, да подигне цркве и манастире, да ихъ обезбеди у нѣовимъ правима, и да у србској држави постави законе, кои ће бити удесни, да се наука православне цркве распространи и оснажи. Велелепни божіи храмови, кое су некада подигли србски владоци, леже у развалинама; богати некадъ манастири, осиромашени у течаю времена, издржаваю се садъ прошињомъ; сѣйностъ србске єрархіє потавнела є; али є православна вера остала у србскомъ народу, као найвеће благо, кое є србскій народъ и у највећимъ своимъ невољама сачувао, бранећи є своіомъ крвљу, и налазећи у нѣој єдину надежду спасеня усредъ грднихъ опасностей, кое су му претиле коначномъ пропащѣу.

⁶¹ „и да ѣсть кѣпа поповьскѣ слободна“ каже се у 31. зак. Душ. Законника.

⁶² О мирскомъ свештенству има спомена у животопису Неманѣ I; у дипломама манастира Жиче, и вис. Дечана у 31, и 32, зак. Душ. Зак. итд.

КОМНЕНОВКЕ

или

НАРОДНЕ ПЕСМЕ О СРБСКИМЪ КОМНЕНИМА,
СРАВНѢНЕ СА ПРЕДАНИЯМА, ЛЕТОПИСИМА И
СПОМЕНИЦИМА.

*Ἀλλὰ λοιπὸν εἰς οἰωπῆς ὄρμον ὁ λόγος στήτω.
Πελάγους γὰρ Ἀτλαντικοῦ χύσις ἀνέρωγέ μοι
Ἀριστοουργήματα λαμπρὰ γενναίων βασιλέων,
Ἄνδρῶν ἡρώων, εὐγενῶν, ἀλκίμων, μεγαθύμων,
Ὅν οὐδὲ γλώσση δυνατόν τοὺς βίους διαπλεῦσαι,
Ἦδη λοιπὸν ἐκκλύπτουσι τρισσarisτεῖς σκηπτούχοι,
Κομμηγεναὶ δ' αἰ κράτορες, μεγαλοῦργοι γεννάδε,
Θαλάσσας πελαγίζοντες τῶν τροπαίουχημάτων,
Ἄς οὐδ' αὐτὸς ἂν Ἡρακλῆς ὁ κρατερὸς περάσει.. —*

„Но већъ, о моя песни, у ѣутана пристаниште' склон' се!
„Ере се мени пучине синѣга мора отвораю
„Одъ дела' сѣйны, творчества' величайны, душана царева,
„Мужева силы, дично племениты, големы юнака,
„Конхъ живота путе ни ты сама превдрить неможешъ.
„Већъ на зреникъ се помалаяю славомъ светли жезлоносци,
„Комненіи де, државци и царя, великани творомъ,
„Бродеѣи као безъ брода пучине одъ бойны трофея,
„Какве ни истый юначина Херкулъ преплавао небы.“ —

Const. Manassis, Compendium
Chronicum, 6722—6730.

Песникъ Византиѣ. кои са овакимъ усхитомъ
уѣуткуе свою музу предъ эпохомъ. кою отвораю
„Комненіи де“ на престолу Константиновомъ, могао
бы пробуѣивати осмехе новин судаца о величе-
ству роле, кою онъ дае, на позоришту светске

повестнице. Августима ове династіе. Ипакъ, кадъ бы данашњи критици хотели нешто маиъ строги бити сврху родословне главизне Комненіяда, испало бы можда, да бы оны сами себе у цупомъ противоречію уловили, и са итовнимъ удивљеніемъ предъ овимъ именомъ поклонили се.

Знаю буди озбиля, да ни еданъ родъ, кои се є кадгодъ до престола подизао, ниє свое порекло изъ давніе древности доводио а до скорашњиѣ времена продужавао га, као *византійски Комнени*. Никога ближегъ они, до у прамой линіи *Енея* и *Асканія* — старославне херое бегуице изъ Приамове Троє, за своє прве родоначелнике, а *Корсиканске Стефаноупле* и *Каломеракіе (Бонапарте)* нашега века за своє пайпотонѣ родове држе!

Послушаймо, како се свезує овай ланацъ колена одъ три хиляде година дужине.

„Старо-римско племе *Флавіевско* (gens Flavia), єднородно са *Юліевскимъ* (Julia) и *Силвіевскимъ* (Sylvia), држаше се тврдо да производи одъ краљва Троє и Албе, по Енею и Асканію. Овомъ племену Флавієваца принадлежаху цареви Титусъ и Веспазіанъ; а одъ єдногъ брата овога последнѣгъ произишло є выше грана, одъ коихъ прва сконча се на цару *Ликинію* и на његовомъ сину, удављеномъ по заповести *Константина великогъ*, кои такође, као и њговъ отацъ *Констанціе Хлоръ*, и синови му: *Константинъ II*, *Констанціе II* и *Констансъ*, произхођаху одъ друге, а цареви *Ювіанъ*, *Прокопіе* и *Леонъ I*, одъ треће линіе. Пай-после, четврта грана произведе кратковременогъ цара *Олибрія*, коме бы братъ одъ стрица (cousin) *Flavius Somanus Maximus*, одъ кога сви *Комнени* произлазе. Ово прозвиште *Комануса* доби онъ съ тога, што є покорио *Комане* (око 469), и пренесе

га своимъ потомцима. кои га претворе у *Коменъ*, *Коминъ*, и на последку у *Комненъ*.¹

„Старія лоза овы угаси се јошъ у 650. год. но млађа се продужи до *Флавія - Исака - Мануила - Комнена*, кои бы врховный воевода надъ войскама цара Василя Булгароктона. и префектъ Оріента око 976. Одъ овога и његовогъ унука Исака. првогъ Комнена на царству (око 1057), постаю ясно исторички Комнени Византійски и Трапезунтски за выше одъ 400. година на оба ова престола.

„Но судбина Византије у половини XV века незакаси наскоро постигнута и њѣъ Трапезунтскій филијалъ. Год. 1462. ово царство падне подъ ударима исте силе, која и прво обори. Давида. последнигъ Комнена на овомъ престолу. одведе победитель Махомедъ II. са целомъ његовомъ родиномъ као роблѣ у свою нову столицу. и следеће године преда смрти и отца и све му синове. осимъ единогъ Никифора најмлађега. кои буде обрезањ и у сараје затворењ. Али њѣга срећа послужи. те се одавде измакне подъ променѣнимъ именомъ Ђорђа, и побегне најпре у Персію. где

¹ Еданъ лапидарный надписъ, наведенъ Du Cange-мъ у *Historia Byzantina* (с. 165), и налазекиъ се у његово време *Ameriae in Umbria ad S. Secundi*, а ископанъ *ante aut circa Constantini (Magni) tempora* — сведочіо бы ипакъ, да Комнени јошъ давнѣ одъ *Flavia - Comanusa - Maxima*, и у последньої форми, посе ово име. Надписъ гласи овако:

L. COMNENO. O.L. FELICI.
COMNENAE. O.L. NYMPHE.
ET COMNENO O.L. FELIONI.
C. SERVILIO. ALBANO.

є нѣгова тетка Сара Комненка была удата за шаха Узунъ-Хасана. Віянь и до у ово пребежиште зазориомъ политикомъ Махомеда, онъ се най-после склони у Морею кодъ Майнота, мышльни потомака стары Шпартанаца, коє Турци іонъ нису могли коначно покорити. Ту га прійми нѣговъ уякъ Мануило Кантакузенъ, и наименує *протогеронто*мъ, достоинство, коє постане наследно у нѣговой породѣи за выше одъ двеста година.

„*Стефанъ*“, єданъ одъ нѣговы потомака, за-служи своимъ победама надъ Османима, те нѣгови потомци додаду свомъ племенскомъ презимену и ово — *Стефанопули*. Одтуда дуга серія ове граници Комнена, коя постає интересантнѣя одъ Стефанопула - Комнена Константина IV., кои. у грађанскимъ раздорима Майнота, наставши се на челу партає, што се недаваше придобити одъ Турака, буде принуђенъ оставити (око 1675) ову постоѣбину, и после различиты удеса на мору, доброди у Сицилію. Али ратъ, кои онъ предвиђаше између Шпаніє и Француске, препречи му те се немогне станити у овомъ острову, и одброди далъ у Генову, где Сенатъ нѣму и нѣговой дружини уступи предель Паомію у острову Корсикѣ 1676 год. — Ова населбина грчка, коіой Константинъ и нѣгови потомци буду поглавице, пробуди зависть островляна, одъ коє они мораду склонити се у Аяччіо око 1730.

„Кадъ Французи дођу у Корсикѣ 1756., Константинъ Комненъ V ступи у службу Француске и састави єданъ полкъ Грка, коме буде онъ самъ Полковникъ. Нѣгови синовѣ Іованъ и Димитріє служили су такође у Француской; но првѣй узевши чинъ свештеничкѣй, умре као парохъ цркве св. Гервасія (Saint - Gervais) у Паризу. Другѣй

ожени се у Француской. постане кавалерійскій офицеръ и умре у Паризу у год. 1820. — обоица безчедни. — Ђдна одъ њиовы сестара была е мати госпође херцегини д' Абрантестъ, коя у своимъ *меморіама* дае занимивы известія о овой породици.

„По њиной повести, еданъ братъ Теодора IV., именовъ *Каломери* или *Каломараки* (одъ кога Италијани начини *Bella - Parte* и *Buona - Parte*), посланъ одъ свогъ отца Константина IV. великомъ воеводи Тосканскомъ, Козми Медицису III., поведе стабло породици *Наполеона Бонапарте*.“ *

Читатељи виде дакле, да ентузіјамаъ византійскогъ летописца - песника ніе безъ достойны размера. Ако само негреше родословія — по слабости опы, кои ихъ пишну, выше него самы високи родова — ето Комненијада у правомъ великанскомъ кину, хероя дивно достойны и колико јошъ надмашући оне, коє за своє родоначелнике узимаю, и коихъ древну епопею, као своє наследно дело племенско, само они быше одъ стаса да даљъ продуже и — продужаваше.

Неговораху ли занста стари Флавіјевци, Силвіјевци и Јуліјевци, поражавајући Ахаю и Мирмидонце на хиляду година после пораза Троє, — да имъ одпеваю, за Илијду, последню песань Енеиде? И недоконча ли њиово дело еданъ доцни великанъ одъ њиовога колена, уздигавши опетъ нову Трою на другомъ Елеспонту, и пренесавши опетъ у њо племенске богове — за време склонѣне у Лаціуму, по появљѣне одсадъ у светлој слави праве истине? — И ако се на ново нађе бесны врагова, кои и овой Трои єдну барбарскію Илијду испева-

* В. Рубрику „*Comnène*“ у *Dictionnaire de la conversation et de la lecture*.

ше: неспасе ли се изъ нѣ опетъ еданъ Енеасъ одъ рода, да подобне удесе првога повтори, докле ненађе и онъ еданъ Лаціомъ за племенске богове, да ихъ одатле — подъ истымъ светымъ стезима као и првый — еданъ скорашній Флавіе-вацъ на ново у зидове стары Троя понесе и ако му лоша срећа беше, те се одъ Фараонски споменика и брегова старогъ завичая Дидониногъ назадъ поврнути мораде. . . .

Е ли замерно по томе, ако е толика слава овы высокоплемяка за нѣово име пленявала и толико други родова, кои се съ нѣовимъ срађаше?

Зна се донста, да има и было е неброєны Комнена, кои су ово име пригљавали *по материнскомъ дединству*: и, ако се не ће са смешне стране узети, кажу се и неки наши Срби некакви таквогъ порекла Комнени. Мы ћемо овде о нѣима преповедити мало што знамо, по начину библийскогъ повестника: *ѣлика сѣмшахъ, и познахъ ѣхъ, и ѿцы мои повѣдѣша мнѣ*.

I.

ДАНАШНѢИ КОМНЕНОВИѢИ СРБСКИ, И ПОЕДИНА
УСТНА ПРЕДАНИЯ О НѢОВОЙ СТАРИНИ.

Преданія столетны стараца по старой Зети. Требуни. Хумской и Неретви. коя тамо знаду: „да е *Белый Павле*, родоначелникъ данашнѣи *Белопавлиха* у Црногорскимъ Брдима, быо одъ рода Дукађиновиха, и верный слуга силога цара Степана, кои е юшъ са некима другима помогао задавити отца Царева, те су га зато уклонили у Белопавлихе, подъ нѣга се изродили Радовићи, Божковићи, Петушиновићи, и многа друга племена; — а бегъ Любовићъ у Невесињу да е одъ рода ста-

ры Юговића,“^{*} — преповедаю равно, како є и некій *Комненъ*, кнезь или жупанъ у тимъ краєвима подъ кралѣмъ Милутиномъ, повео стабло єдномъ племену србски Комненовића, кое презиме као племенско јошъ и данасъ носе неке фамиліє по тимъ и околнимъ странама, претварајући га често у име лично, и преносећи, по обычаю, одъ дедова на унуке.

Изъ бележака и записа, кои се по *Магазину Далматинскомъ* палазе, знани су заиста неки —

Сотпено (Комненовићъ или Комненъ) Ораховчанинъ, православный свештеникъ србскій у селима Боко-Которскимъ Богданѣу и Ковачима, одакле га изгони єданъ нитолерантний декретъ одъ 30. Септ. 1672 год. Леонарда Венерія, млетачкогъ губернатора града и предела Которскогъ. — Магазинъ одъ 1849. стр. 171—2.

Комненовићъ Јосифъ, изъ Топле кодъ Кастел-Новога, игуманъ манастира Савине око 1757. — Магаз. 1853, а 120.

Комненовићъ Марко, свештеникъ у кнежини Кривошіяма, умрѣо 1849. у 78-ой години старости. Магаз. 1850. с. 149.

Комненовићи Трифунъ, садашній свештеникъ у Кривошіяма. — Там. с. 32.

Комненовићъ Симо, свештеникъ у селу Руди-нама близу Требниа у Ерцеговини. — Магаз. 1849. с. 147.

Комненовићъ Михаилъ (Мићо), трговаць у Дубровнику. — Често међу препумерантима Магазина.

Комненовићъ Константинъ, иницииръ на доминиуму маріенфелдскомъ око 1845. год.

^{*}) Магазинъ Далматинскій одъ 1850 стр. 43.

Комненовићъ Александеръ, професоръ математике у Пешти.

Комненовићъ Гргуръ (Глиша), докторъ, стриць горифга и зналацъ г. подпредседателя Друштва. I. Гавриловића. за време египетски' ратова' у Цариграду и т. д.

Но по каквимъ исправама ови данасъ званн Комненовићи на тако старо и знатно порекло претендираю? — Еданъ одъ њи', Требињанинъ, одъ кога є првога писацъ овогъ чланка преданіє у почетку наведено саслушао, разграничавао га є овако:

„Јошъ у поганска времена Неретвански' Срба' славило се є међу њима єдно кнежко племе, коє є до покршћеня (ваљда подъ Василиємъ Македонскимъ у IX. стол.) неко чудновато старинско име носило, а при кршћеню добило прозвиште *Аранђеловића'* или *Аранђеловаца'*, одъ кои' еданъ ратујући подъ краљемъ Милутиномъ, као његовъ воевода, съ Епирскимъ деспотима одъ Комненскогъ рода, сроди се съ њима женитбомъ, те пренесе на своју фамилію име *Комнена'* и *Комненовића'*, коє се и данасъ носи. Овај родъ властовао є поглавито у Требуніи и пределима Гориф Зете, где ови ерцеговачки Комненовићи сматраю манастирь *Дужи* и друге неке као њи'ове задужбине. Изъ записа' и споменика' старински, кои се по овимъ манастирима мораю јошъ налазити или су се налазили, као и изъ стары племски' листина', чуваны јошъ коє где кодъ рођака' угашены или осиротелы господски' линіа', коє су често старинско презиме съ ближима очинскимъ, дединскимъ или властелскимъ покривали, — преносе се у устна преданія сви ови спомени.“

Чудновата новостъ овога казиваня не манѣ чудно паличи на овай епизодъ Дубровничке поведице:

„Затимъ се догоди рать са *Meleschdosh-Grabie*-мъ; по по умишномъ миру, република Дубровачка буде много почествована одъ *Meleschdosh*-а, којой онъ се показа сасвимъ оддашъ. обећавајући се слѣдити у свакој прилици нѣкъ саветъ и пѣну срећу. То чиняше онъ поглавито изъ овогъ узрока, што є (као што се чита у єдној крошкѣ врло старой, коя се садъ — 1604. г. — налази у притяжанію Франческа Бркова Ноцића) бую мужъ много славанъ и своимъ собственымъ и и свои предака делима. на одвише жељаше, да одъ тога споменъ и потомству остави. Слушајући дакле, да се у Дубровнику хране спомени одъ славны дела воевода славенски, драговольно све же пріятельство съ Дубровчанима, коима многократно говораше и побуђаваше ихъ, да у своимъ списима славе и свету обелоданую име и юнаштво Перетванаца; изражавајући се често, да ако га у томъ задоволь, никадъ имъ неће такву любовъ заборавити; ерѣ живописи, кинови, колоси, или ма какве иначе сграде и строения, морать беду кадъ тадъ, ако ни одъ чега, а оно одъ глодаца времена пропасти; али споменици писани праве се да траю вечно.“ *

Но жалости (ако овде немечтаю и повестникъ и, по пѣговомъ трагу, дацашій причалацъ). Богъ зна, є ли и самый овакій споменикъ могао одолети досадъ свекрушительномъ зубу времена. Хроника хранивша се у єдногъ Ноцића до почетка XVII. века, имала бы памъ занета, ако не показати родословіє србски Комненовића, а оно баремъ

* Luccari, *Annali di Ragusa*, 39.

дати рачунъ, одкудъ ово чудотварно име *Melechdoch-Grabia* единомъ Неретванскомъ кнезу, кадъ се мало за тимъ (иѣгови наследници вальда) *Елешъ*, *Звѣздодрагъ* и *Истокъ*, међу собомъ свађаю о очинству, те се у њиѡву свађу, за свою користь, мешаю известни *Аранђеловци* наши. Неманя I. и братъ му Мирославъ (*Ibid.* 41.). Сасвимъ є страно, да прва речъ овогъ имена носи чисту Сараценску фizioномию, и каже точный преводъ имена *Анђеловићъ*,* а друга кнежку или графску титулу по польски или старо-белосрбски (*grabie*=графъ). Да ли га нису гласовити на мору юнаци. Неретвански Аранђеловци, за свою славу, тако исто драговольно усвоили одъ свои често поражены сунарника Сараценски, као и юнаци нама ближки и наши времена: *Скендербегъ*, *Кара-ђорђе*, *Дайдукъ-Велько*, *Узунъ-Мирко*, *Дели-Марко*, *Топалъ-Милосавъ*, и т. д.?

Што се тиче манастира *Дужи* (старинскогъ Тврдоша), читатели могу знати изъ Магазина Далматинскогъ какве є судби-не овај манастиръ претрпљавао, и шта се є одъ старина у њѡму чуваны до данасъ спасти могло. Ипакъ макаръ еданъ записъ на некомъ „древномъ

* *ملک* *мелекъ*—анђео. Срав. такође имена калифски сатрапа у Египту: *Мелексала*, *Мелексеидъ*, *Мелексерафъ*, *Мелеккадри*, *Мелеклансоръ* и т. д. — Съ правописомъ *ملک* *меликъ*, иста речъ значи титулу владалца, господара, краля, кнеза, — дакле и *Grabia*; а у другомъ смыслу управо оно, што кодъ Турака *باش* *башъ*, главный, врховный: дакле *Melechdoch-Grabie* = *Башъ-Grabie* = Башъ — Кнезь, — исту титулу данашњи кнizeва србски кодъ В. Порте.

обштаку," кои сведочи, да є овај манастиръ изъ развалина'. јошѣ старин'. наново подигао краљ Милутињ Немањићъ, али помоћу и православниини колаары и други тѣхѣтори сего храма, конхъ имена уписаше. оу сѣ поменикѣ славящи ск. семоу храмоу... Али где су други листови, и где сѣ пиима сама имена овогъ поменика? Да ли є морао пропасти, кадѣ є манастиръ Тврдошъ био лагуманъ у венецијанско-турскомъ рату при концу XVII. века, или су га калуђери са собомъ пренели, кадѣ су се одавде спасавали, у манастиръ Савицу, те се можда и садѣ налази међу онымъ ербуляма и гдиконимъ старымъ дипломама, коє се (по Магазицу Далматинскомъ одъ 1844. с. 125.) хране у овомъ манастиру? — Каквыи му драго резултатъ дала будућа истраживања, коима се можемо надати, еле за садѣ нема ни одавде ништа на среди, што бы причанѣ Требиниьскогъ Компеновића јасно посведочавало.

Долазе садѣ нека друга, и у првомъ реду єдно одѣ знаногъ издателя „Србски' Споленика", г. Павла Карано-Тврдовића.

Онѣ є лани казивао писцу, „да му є ово племе Компеновића' — по листинама, коє су му преко руку' прелазиле, и по његовымъ личнымъ познанствима — доста известно као водеће своє порекло одѣ некаквыи некадашњи' воєвода' одѣ Ђаковице, у старомъ Хвостну близу Пећи и Дечана; одакле су се они у давниа времена у Требиниьску областъ исселили, и одавде далѣ распространявали до Ливна и Гламоча, где имѣ є онѣ самѣ познавао потомака', хранећи јошѣ неке старе племске листине. Бданѣ одѣ њиѣовы прешао є јошѣ за Млетачке владе у Далмацию къ Сењу —

„И тамо добио млетачко племство съ титуломъ conte; но садъ већъ његова доза сматра се као угашена или загубљена“ — по казивању г. М. Медаковића.

„Но — по знању г. грофа Орсата Поцића — еданъ одтуда Комненовићъ тражио є пре неколико година одъ ц. к. аустрійске владе исту титулу за себе; па быо одбиенъ наводомъ „изъ недостатка доказа“.

До дальи можны одкривеня, и мы ћемо са истомъ предосторожношћу оставити на страну ова поєдина казиваня, па тражити: да ли споменъ о каквымъ властелима србскимъ подъ именомъ *Комнени* живи у обштенароднымъ преданіяма нашимъ? Да ли нарочито наше народне гусле знаду што-годъ за њихъ?

II.

КОМНЕНОВКЕ

или народне песме о србскимъ Комненима.

1.

Комнень воевода и Паша Сеидилъ.

„Царь честитый диванъ учинио.“ и т. д. (Сбирка г. Вука С. Караџића кнѣ. II. 454—9.)

2.

*Крвава ноћъ невесте Дрекаловићске у кули
Комненовой.*

„Или грми, ил' се земля тресе“ и т. д. (Вук. кнѣ. III. 506—511.)

3.

Вила, Огњанинъ-Вукъ и Комнень.

„Подраніо Огњанине Вуче.“ и т. д. (С. Милутиновића. *Шванцл Пригор. и Херцегов.* 221—2. У Лайпцигу 1837. Слушана одъ Димитрія Войводића игумана у манастиру Жупе Грачаницке.)

4.

*Смртъ Комнена воеводе у крвавой сватби
Лазара Вукова Бранковића.*

„Вукъ деспоте чиніо веселѣ.“ и т. д. (Сбирка
г. I. Ф. Юкића, књ. I. 86—90. У Осеку 1858.)

5.

*Ђурађъ Комнен - Големовићъ на смрти
войводе Каице.*

„Подикне се господине краљу.“ и т. д. (Вук.
књ. II. 481—589.)

6.

Прва и крвава женитба Комнена Баряктара.

„Подикне се Соколовићъ паша.“ и т. д. (С. Милут.
167—171. Слушана одъ Ристе Меденице Равњани-
на у Дољной Морачи.)

7.

Друга женитба Комнена Баряктара.

„Рано рани Комненъ Баряктаре.“ и т. д. (Юкић.
I. 327—341)

8.

Комненъ Баряктаръ и његова люба.

„Вино пиє Комненъ Баряктаре.“ и т. д. (Юкић.
I. 422—427.)

9.

Комненъ Баряктаръ у женитби Луке Баряктара.

„Пиє вино Сенининъ Иване.“ и т. д. (Юкић. I.
291—326.)

10.

Комненъ Баряктаръ у женитби Ива Сенинина.

„Пию вино тридесетъ Сенина.“ и т. д. (Вук.
III. 173—192.)

11.

Комненъ Баряктаръ у освети Кунине Златіе.

„Њиѣгу пише Хасан - агиница.“ и т. д. (Вук.
III. 199—210.)

12.

*Комненъ Баряктаръ у походу Сениянинъ Тадіе
на Кулу Хасан - агу.*

„Јошъ зорица не забиѣла,“ и т. д. (Вук. III. 286—292.)

13.

*Комненъ Баряктаръ у сусрету са четомъ
Танковићъ Османа.*

„Е се чета една подигнула,“ и т. д. (С. Милутиновића, *Иѣванія Црногор. и Херцеговачка*, 47—49; саслушана одъ Благоте Лекина Павићевића са Сретњъ у Бѣлопавлићу.)

14.

*Комненъ Баряктаръ у Качићевој „piesmi od
vitezovah Neretvanskih.“*

„Kažu starci Miška Miletića,
„Ter ga fale kano Kraljevića;
U njega je sablja demiskia.
„Turske se je napoila kèrvce.
U Komlena, pobre Miletića,
„Serce beše kano Jankovića;
Često Komlen u četv idjaše
„Još i ruse glave odsjecaše.“

(Каѣ. *Razgovor Ugodni*, itd. Dubrov. 1839 стр. 295.)

Има дакле у насъ една читава епопея о србскимъ Комненима; брѣн око 1000 стихова, а можда небы изниза мањя и одъ класичны, да су пописане досадъ све комненовке, коѣ су се некадъ певале и може быти јошъ певају.¹ Напредъ наве-

¹ Познатый изъ *Гласника* истраживатель бугарско-србски старина по Албаніи и Македоніи, г. Јорданъ Х. Константиновъ, казуе, да онъ у овимъ краевима зна едно место звано „*Комненово*, *Ко-*

дене деле се на *србула* и *илирице*; обое певаю само два известна, єдногъ старіегъ и єдногъ нама ближегъ Комнена.

Съ првимъ уводи насъ у познанство єдна србуля. Но изъ нѣ пишта ближе незнамо о нѣномъ юнаку, осимъ да онъ носи титулу *воеводе*, има кулу и властелує у некаквимъ *Доляни*на као правый племињъ србскій средиња века. износећи у планину „*тиће соколике*“, и ловєћи съ нѣма „*утве златокриле*“, а яшући такве велелєнне „*враце одъ мегдана*“² да се за нѣя пленява єданъ блудєій витезъ турскій, и до слуге понижава. да бы ихъ преваромъ одвео; али скупно плаћа дрзновеность. Земљописъ србскій, старый и новый, има — између юшъ големогъ броя сигурно — троє *Доляне*: єдин се спомињу у повєляма Душановымъ (*№ CXVII у Monumenta Serbica*) као некакво место у старомъ Хвостну, где є Ђаковица — што бы се некако могло сближавати съ казиванѣмъ г. Тврдковића; — други су на Неретви, близу Метковића и мало ниже лежећегъ *Колина*, — найстаріой постоѣбини србски Комнена, по Требињскомъ причаоцѣ; — а трећи у старой Зети. на реци истогъ имена између града Спужа и развалина древне Діоклее, а

мленовци,” и развалине некогъ старинскогъ дворца кодъ нѣга, зване „*Двори Комненови*,” а слушао є, вели, и народны песама местны о некаквомъ Комнену, као некадашињмъ господару овы двора и властелу овогъ края.

² Ово є єдномъ портретъ:

„На челу му ярко сунце сїа,
 „А на грлу сїйна мѣсечина,
 „На сапима звїєзда даница;
 „Кадъ га игра с’гледати се неда“...

спрама *Ораовице* и Црногорскогъ племена званогъ *Комани*, у Лѣшанской и Катунской нахін.

Но друга комненовка, такође србуля, утврђує географію *куле Комненове* управо у овимъ послѣднимъ Долинима;¹ ерѣ кадѣ се иде изъ Дрекаловића у Никшиће, тудѣ се башѣ найпрече пролази. Далѣ, ова комненовка дає намъ єдно посредно назначенѣ хронологичко о овомъ старомъ Комнену. Препрошену свою невесту Дрекаловићску и пѣногъ девера гони првѣй заручникъ *Грчићу Манойло*, кои є по песни (Вук. II. 445) савременикъ бугарскогъ краля *Шимана*, угровлашки воевода *Радул-бега* и *Мирчета*, *Срба Радосава*, *Вука Злопоглеђе* итд. —

„Служи л' јоште Грчићу Манойло?“ —

„Дома намъ є Грчићу Манойло“ —

„Ако л' оду грчки говорити,

„Говорит' ће Грчићу Манойло“ —

„Но Манойло грчки разабрао“ —

По песни (Вук. III. 56) онѣ є воевода или властель у Софін:

„На Софін граду бієлومه

„Онѣ бѣше Грчићу Манойло.“ —

Найпосле онѣ є, чини се, истѣй Манойло, деверѣ любе а братѣ *воеводе Драгѣе*, коѣ кога служи са истомъ срећомъ или несрећомъ *Лютѣца*

¹ Г. Корона или Крунићъ Мостарацъ, старѣй четникъ по Турској, а сада трговацъ у Млетцима, посведочава ову комненовку казуюћи, да онѣ тамо зна занеа єдне развалине одѣ некаквогъ старогъ дворца или кастела. Такође и кнѣга „*Die freiwillige Theilnahme der Serben und Kroaten an den vier letzten Oesterreichischen Kriegen*“, *Wien*, 1854, спомнић (стр. 9) око овогъ места *ein Land-Gut von Coman*.

Богданъ, као и *паша Сеидилъ* кодъ *Комнена*. Дакле, у епосу, и *Комненъ* є савременикъ своју наведени.

Трећа комненовка, опетъ србуля, почињє сближавати *Комнена* са *Бранковићима*. Она га изводи рано

„ — у ловъ у планину,

„У нећелю на Васкрсеніє“ —

у друштву са епоскимъ оцемъ *Змай-Деспота Вука*,
Вукомъ Огняниномъ, кои збогъ —

„Што є — — погубіо лани

„На Крушчицу на воду студену“ —

єдногъ свогъ непріятеля, Турко-Срба юнака, има зао сусретъ са *Виломъ одъ планине*, његовомъ по-сестримомъ. Згођенъ *посредъ паса њномъ злаке-номъ стріломъ*, и *падаюћи у зелену траву*, онъ є іошъ само зато *Богомъ кули*, да *му очи неизвади и лице ненагрди*; єрь, вели, такавъ —

„Чини ми се не ћу умрієти.“ —

А она —

„Вила была, за Бога пріймила,

„Па є њму животъ опростила;

„Па юнака турн на ћогина,

„И посла га двору бієлome

„По соколу *Комненъ баряктару*“ ...

са обећанѣмъ, да ће она невинѣна његовомъ двору долазити, да му ране извида, кое є и испунила. и іошъ оженила га, али —

„Другомъ виломъ изъ горе зелене,“ —

сѣ коіомъ онъ є —

„ — — — породъ изродіо,

„Породіо *Змай* и *Огнянъ Вука*.“ —

По четврта комненовка, пилирица, обєлода-шєє намъ по пайясніє старoga *Комнена*. По овой

онъ є главомъ неѣакъ Вука Бранковића¹ одъ кѣри Севастократора Бранка, и трагичный юнакъ у крвавой свадѣбѣ свога брата одъ уяка. Лазара Вукова Бранковића — истога, кои є са нѣговымъ уяцѣма, Вукомъ и Лазаромъ, єдну ябуку место причешѣа поделио. кадъ ихъ є сву тронцу тирянинъ Царевѣнъ кодъ Ђдрене уморіо 1410 године. Овай србскій образацъ *Dante-ове Franceske di Rimini* веројатно є првый и правый оригиналъ, кои су гуслари доцнѣе преневали само за другога юнака — а можда каквога сунтега потомка Комненовога² — за Милоша Обрен-беговића, у крвавой женѣдѣ Црноєвића Максима.

Но ко є отацъ? кои ли очинскій родъ и племе србскога *Paola*? По жалости, овде илѣирица издає се, да іой памтенѣ већъ фали. Она противоречно дає у истомъ певаню два различна презимена своєе „соколу“: —

„А boljega nebieše junaka

„Od sokola Jenjića Komnena,³

¹ Песме знаду добро као и летописци, да приликомъ крунисаня кнеза Лазара на царство 1376., тогда и Вукъ Бранковићъ поставленъ бысть деспотомъ. — У єдиномъ іошѣ вальда неизданомъ Родословію сербскихъ царей, кое є г. Витковићъ иницивръ садъ скоро донео изъ Будима одъ своє куѣ.

² Као што ће у § III. бити разяснѣно, Краина између Адријатика, Бояне и Скардарскога езера, была є занста, по Дюканжу (*Familiae Byzantinae et Dalmaticae*, 211), войводство неки *Анђеловића Комненовића*, око половине XV стол. а ту є по пашој песни, и у исто доба, воевода Милошъ Обренбеговићъ.

³ Ова форма *Єнѣићъ* или є штампарска погрешка, или преписвача или какавъ провинціализамъ самога гуслара.

„Vuk Despota mladjana netjaka!“ —

„Govori joj Komnen Sinjeviću!“ —

Но оба ова презимена очевидно су узаймљива, прво одъ новогъ и гуслару познатіегъ „*Комнена Јиѣиѣа*“, а друго одъ његовогъ пуца „*Гаврана Синѣвиѣа*.“ Тако изъ комненовкѣй неможемо ништа знати о очинскомъ пореклу старога Комнена. докле годъ недођемо на летописе и споменике.

Другѣй Комненъ. премда нама ближѣй и памѣнъ сигурно јошъ одъ стараца прошлогъ столетія, не маѣ ѣ такође остао проблематичанъ. Никаквы Плутарха онъ досадъ ниѣ имао, осимъ овде назначени комненовкѣй и овогъ краткогъ спомена — опетъ само по њима — у Даници г. Вуковой (за год. 1827, стр. 91):

„Такови су ускоци највыше постали (одъ првы племиѣа), како су Турци са свимъ обладали Србіомъ и Босномъ и Ерцеговиномъ, а особито у XVI и XVII віѣку. пакъ су чували Млетачко приморѣ одъ Турака. и. п. *Јиковиѣ Стоянъ, Сѣянинъ Нво, Смилиниѣ Нлія, Нво Голотрбъ, Комненъ Барактаръ*, и други многи, коима се имена славе у народнымъ пѣсмама нашимъ.“

На овај само прологъ г. Вуковъ за животописъ и родословіѣ новогъ Комнена остаѣ јошъ све да се изнађе и настави. Међу тимъ не може га велелепнѣ, и са трзавимъ трагичнымъ удесима, најпре на средѣ извести, него цѣла ова комненовка србуля, коя најправѣ, чини се, одъ своѣо други противословеѣи се, казуѣ његово порекло или баремъ најближѣй родъ. Узимамо јој истѣй насловъ нашегъ Омѣра Милутиновиѣа:

Попъ, пашинъ Зетъ.

Подиже се Соколовићъ паша,
 Подиже се у ловъ у планину
 Са нѣгово тридестъ тевабіяхъ;
 Ловъ ловіо за нећелю данахъ,
 Неулови срне ни кошуте,
 Ни лѣљна, рога повитога;
 Ловъ ловіо ништа недобіо,
 Докле силу паши додіяло,
 Пакъ се одтле врну низъ планину.
 Намѣра га нанісла была
 На дворове Яня капетана,
 И Янѣо га виђе капетане,
 Па га сврну на біелу кулу,
 Са нѣгово тридестъ тевабіяхъ.
 По кули му чудна грађевина,
 По кули му сребрни столови,
 По кули су писани прозори,
 И свакаква чуда невиђена,
 Па донесе вина и ракіе,
 Сташе служитъ два Янѣића млада,
 Служе вино два млада Янѣића,
 Ђдно *Комненъ*, а друго *Андрія*.
 Јоште Янѣо силанъ капетане
 Самъ доноси злаћену трпезу,
 На трпези сваку ђаконию,
 Докъ се паша напоіо вина
 Су нѣгово тридестъ тевабіе;
 Кадъ му вилице улѣзе у лице,
 А ракія стаде бесѣдити,
 Таде вели паша Соколовићъ:
 „О, Бога ти, Янѣо капетане!
 Ђс' ли ђегођъ вѣріо ђевојку
 За Комнена яли за Андрію?“
 Таде рече Янѣо капетане:

„А, Бога ми, пашо Соколовићъ!
 За Андрию есамъ испросіо,
 А Комненъ є књигу научіо,
 Одиста га ни женити нећу.“
 Нѣму рече Соколовићъ паша:
 А, Бога ми, Янѣо капетане!
 За Андрию кадъ си испросіо,
 Садъ запопи діете Комнена,
 А у мене і' Хайкуна ђевойка,
 Своє добро фалитъ є срамота,
 Али што ћу, већ ми ніє друга;
 Има пуно петнаестъ година',
 Одкако ми у кавезу расте,
 А невиди сунца ни мѣсеца,
 Ни бієла дана, ни юнака.
 Ты запопи діете Комнена,
 Па Хайкуна некъ є попадія.“
 Ал' му рече Янѣо капетане:
 „Башъ аверимъ! Пашо Соколовићъ!“
 То колѣк' є паши омиљло,
 Самъ є паша свадбу одгодіо:
 „Я отидохъ ка Новину граду,
 А ты, Янѣо! покупляй сватове.“
 Паша скочи одъ земљѣ на поге,
 Па јошъ рече Яно пріятелю:
 „Чуєшъ ли ме, Янѣо пріятелъ!
 Купи свата' колико ти драго,
 Неостави двоє ђеце лудо,
 Пакъ Андрија некъ є ђевербаша,
 А Комнене некъ є ђувеглія,
 Да га виде свасти и пунице,
 И Новинска остала господа,
 Кома даше Хайкуну ђевойку.“
 Паша оде ка Новину граду,
 Оста Янѣо купећи сватове:
 Покупіо стотину сватова',

И поведе двоє ђеце лудо,
Доведе ихъ у Новійна града.
Бадъ ихъ виђе паша одъ Новійна,
Онда срета Яня и сватове,
А остала Новинска господа
Разведоше свате на конаке,
По двоциу и по четверициу,
Текъ да имъ є лѣпше на конаку;
Паша води Яня пріятеля,
И нѣгово двоє ђеце лудо;
Тако тавну ноћцу боравише,
Докъ у ютру данакъ освануо,
Повикаше сватовски чауши:
„Хазуръ, свати! хазуръ є ђевојка!
Хазуръ да сте свати и ђевојка!“
Скупише се жићени сватови,
А самъ паша изведе ђевојку,
И даде ю Янѣићу Андріи,
Па донесе дара господскога,
Све сватове редомъ даривао:
даде Яню одъ злата ябуку,
А Комнену, младу ђувеглии,
Нѣму даде коня даровника,
И јошъ двіє пушке леденике.
Па отоле свате испратили;
А кадъ быше полѣмъ зеленіємъ,
По два и два изъ грла пѣваю,
По четири пушке изметаю,
До пехоће Янѣићу Комнене:
Ни пѣвање ни пушке меташе,
До онъ иде сѣтно невесело,
А пита га Янѣићу Андрія:
„О, Бога ти, Янѣићу Комнене!
Што ты идешъ сѣтно невесело?
Што неиграшъ коня даровника?
Што л' немећешъ до два леденійка?“

Али си се юнакъ посилю,
Те што си се данасъ оженю
А Туркињомъ, лѣпомъ ђевојкомъ?“
Нѣму рече Янѣићу Комнене:
„А, нелудуй, Янѣићу Андрија!
Чему самъ се данасъ посилю?
Него самъ се ово уска'рю,
Е се єсамъ юнакъ оженю
А Туркињомъ єдномъ наметницомъ,
Наметница на грло тавница,
А кою су наше миловале
По кахвама и по хамамима —.“
Онъ то мияше нико печуяше,
А то зачу Туркиня ђевојка,
Пакъ ю єсу сузе пропануле,
Врану кою гриве поквасиле,
А пита ю Янѣићу Андрија:
О, Бога ти, моя мила снашо!
Што се єси данасъ уска'рила?
Што ли сузе валяшъ низъ образе?
Али су ти свати не у волю?
Али ђеверъ Янѣићу Андрија?
Али Комненъ младый ђувеглія?
Али свекаръ Янѣо капетане?“ —
А она му таде бесѣдила:
„Мой ђевере, Янѣићу Андрија!
Нієсу ми свати не у волю,
Нити ђеверъ Янѣићу Андрија,
А ни Комненъ младый ђувеглія,
А ни свекаръ Янѣо капетане:
До се єсамъ млада раска'рила,
Имала самъ зефиръ прстенъ златанъ,
Ранила га на десници руци,
Ради среће и нарока свога,
Пакъ єсамъ га данасъ изгубила,
И за нѣимъ се тако уска'рила.“ —

Ал' іой сбори Янѣићу Андрія:
Ахъ, нелудуй, моя мила снашо!
Бако Яню сяшешъ у дворове,
Доста свашта има се у Яня,
Доста блага, близу куюиця,
Ковать ће ти зефир-прстенъ златный.“ —
А она му опетъ бесѣдила:
„О, Бога ти, ђевере Андрія!
Отвори ми сахтіян-сепета,
Другій ми се прстенъ намѣрио,
Да га туримъ на десницу руку.“ —
Ал' петражи зефиръ прстенъ другій,
Но извади дивить и хартію,
Ситиу кнѣигу на колѣну пише
Оправи є пашни бабу своме:
„У з'о часъ ме поклонію, бабо!
Поклонію силну кауриу,
Іошъ данасъ ме свати прекорише,
Прекорише данасъ іошъ у путу,
Што л' ће бити, кадъ имъ у домъ дођемъ?
Но чу ли ме, пашо одъ Новиня!
Избави ме изъ Янѣова двора;
Ако ли ме нећешъ избавити,
Бако Яню дођемъ у дворове,
Хоћу му се у дворъ обѣсити.“ —
Оправи є по пратиоцима,
А кадъ пашни така кнѣига дође,
Те видію што му кнѣига пише,
Ону гледа а три ситие пише:
Єдиу шилъ на Босну повосну,
А на име са Босне везира,
Да му дође триста пашайлія;
Другу шалъ на краиу Мую,
Да му дође триста краишника;
Трећу пише Скадру на Бояну,
Да му дође тристотин' Скадрана'.

Тако было много нетраяло,
Докъ му дође триста пашайліе,
И дође му триста краишника',
И дође му три стотин' Скадрана';
Покупи ихъ на бієлу кулу,
А кадъ свану и огрея сунце,
Онда' наша окренуо войску;
Ко виђаше, свако се чуђаше,
А у томе рієчъ говораше:
„Фала Богу, чуда великога!
Што є наши Янѣо омилию,
Те му неда у дворъ свадбовати,
Брже Хайки у походе пође?“ —
Одатле су окренули Турци,
Докъ дођоше двору Янѣовоме,
Све поспало ка'но и заклано:
Но улѣзе триста краишника',
Улѣгло' є на бієлу кулу,
Те заклало стотину сватова',
Па ухвате Яня пріятеля,
И обѣ му очи извадише,
А обѣ му ноге саломинше,
Па гусли му на крило турише,
И овако Турци бесѣдише:
„Пѣвай, Янѣо, пѣвай капетане!
Зашто л' небы на веселю твоме?“ —
Юштѣ Янѣову Яну ухватише,
Обѣ очи нѣойзи извадише,
И обѣ іой дойке прорезаше,
А прозь дойке протуринше руке,
Пакъ овако Турци бесѣдише:
„Играй, Яно, остарѣла бако!
А зашт' небы на веселю твоме?“
Но іошъ двоє ђеце ухватише,
Обоици савезаше руке,
Та ихъ отле живе поведоше

А Янѣво попустише благо,
Поведоше конѣ са чаира',
Па Янѣове дворе запалише.
Тадъ одтоле Турци окренуше,
Отидоше у Новина града;
А кадъ паша дође у Новина,
Два Янѣића тура у тавницу.
Тавноваше три неђелѣ дана';
Но варошка долази ђевојка,
Све долази тавници на прозорѣ,
Докъ досади Янѣићу Комнену,
Пакъ јој Янѣић Комненъ говораше:
„Богъ т' убио, варошка ђевојко!
Што долазишъ јутромъ и вечеромъ?
Нит' шта носишъ, нит' шта проговарашъ?“ —
Ал' варошка говори ђевојка:
„Ахъ како ћу, Янѣићу Комнене!?
Ніеси ли, Комненъ, запазио,
Када си ме младу испросио,
За Андрију млађегъ брата твога,
И похарчи дванаесъ дуката',
Зећир-прстенъ одъ деветъ дуката?“ —
Нѣойзи таде Комненъ бесеђаше:
„О, Бога ти, снахо несудѣна!
Бс' ли скоро на чаршію была,
Бс' ли чула што говоре Турци?“ —
А она є нѣму бесѣдила:
„Ой, Бога ми, Янѣићу Комнене!
Бсамъ јуче на чаршію была,
И све чула што говоре Турци:
Данасъ нетакъ, а сутра субота,
Преко сутра царица неђеля,
Хоће доћи тридестъ нашайлія,
Повесте васъ оба на вѣшала;
Но чу ли ме, Янѣићу Комнене!“

Провесте ве крозъ турску ордію,
 А провести прозъ варошъ ришћанску;
 На кадъ будешъ у варошъ ришћанску,
 Ты запѣвай грломъ бієліємъ:
 „„Ай, ніє ли брата ришћанина!
 Ял' каквога добра пріятеля,
 Ял' Турчина за Бога душевна?
 Да донесе у кондієрь вина,
 Да причести два Янѣића млада!““
 То имъ рече, па отиде одтле;
 Петакъ дође и субота прође,
 Па имъ дође царица неђеља,
 Ето дође тридестъ пашайлія,
 И тавницу отворише клету,
 Изведоше два Янѣића млада,
 Поведоше крозъ турску ордію,
 А кадъ быше крозъ варошъ ришћанску.
 Запѣвао Янѣићу Комнене:
 „Ай, ніє ли брата ришћанина!?
 Я ли каква давна пріятеля,
 Ал' Турчина за Бога душевна?
 Да донесе у кондієрь вина,
 И причести два Янѣића млада,
 Коє'но ће данасъ обѣсити.“
 Докъ варошка допаде ђевојка,
 Донесе имъ у кондієрь вина,
 Подъ пазухо бієле кошулѣ,
 У кошулѣ замотане маче,
 Пакъ є Турке Богомъ братимила:
 „Богомъ браћо, тридестъ пашайлія!
 Янѣићима попуштите руке,
 Да причестимъ два Янѣића млада“.
 Нешћеше іој за братску пріймити,
 Но конѣ су на ню нагонили;
 Кадъ се виђе на яду варошка,
 Она просу изъ цепова благо,

А Турци су на благо поклапни,
Сташе купитъ по сокаку благо,
А ђевојка маче разавила,
Јањићима одпуштила руке,
Па у руке додаде имъ маче ...
Ма да видишъ чуда и парока!
Кадъ се ђеца мача дохватише,
Погубише тридестъ пашайлія,
Пакъ се отле натрагъ поврнуше,
Налѣгоше прозъ ордію турску,
А све губе Турке око себе,
Добаръ есу сокакъ начинѣли,
Докъ су прошли прозъ турску ордію;
Па кадъ прошли прозъ ордію турску,
Одиста се ђеца замыслила,
Кудъ ће ђеца отле окренути,
Пакъ имъ нешто дошло до памети,
Те се ђеца натрагъ повратила,
На пашине дворе ударила,
А кадъ были на кулу високу,
Сѣди силанъ паша одъ Новиня,
Када виђе двоє ђеце лудо,
У рукама съ пламеніемъ мачѣма,
Одиста се есте зачудіо,
Зачудіо, па и поплашіо ...
Шѣнаше њима нешто бесѣдити,
Но Јањићи сборитъ му недаше ...
Посѣкоше све около паше,
Силна пашу жива ухватише,
Свезаше му наопако руке;
Пакъ се мало туда обазреше,
Два пашина сила угледаше,
Обојици главе окидоше,
Пакъ пашину булу находише,
Обѣ њойзи очи извадише,
А обѣ іой дојке прорезаше,

И прозь дойке промолише руке,
Пакъ овако дѣца бесѣдише:
„Ха! садъ двори честита кадуно!
Ха! што л' не бы господара свога?“
Ал' погледа Яньићу Комнене,
Докъ угледа свою заручицу;
Пакъ іой быо єзыкъ извадію,
И біеле саломію руке.
Пакъ іой таде женикъ бесѣдію:
„Двори! двори! моя заручнице!
Што ли не бы а женика свога?“
Іошъ пашино благо покупише,
И съ чардака поведоше ате,
Све колике дворе поробише,
Пакъ найпотлѣ огнѣмъ сагорѣше,
Поведоше пашу пріятеля;
А кадъ шъ нѣме были у планину,
Обѣ и нѣм' очи извадили,
А пребише и ноге и руке,
И пушку му на крило турише,
Дугу пушку и демиски-ћорду,
Овако му дѣца говорише:
„Ловакъ лови, пашо, по планини!
Рашта л' не бы, кадъ си научію?“ ...
Ћеца пашу туна оставише,
Некъ набрая што є учинію,
Но іошъ су се ыеца обазрела,
Ал' за нѣма пристава варошка;
Узеше є по біеле руке,
Одведоше свомъ господску двору;
Како дође Яньићу Комнене,
Привѣича є за себе истога.
А доста су блага доніели,
Доніели своє и пашинско.
Дворе своє болѣ оградил,
И оба се брата оженила,

Оженила, породъ оставила,
Ха! да имъ га Богъ наспори драгій! —

Ако и у єдномъ епоскомъ роману, овде се свакояко може чинити чудновато, да єдномъ веле-
можномъ паши турскомъ на умъ долази, да да
свою єдиницу кћерь у ђаурску кућу, и за єдно
ђаурче, кое іошъ онъ самъ за *попа* наменює.
Ипакъ таква се женидба, съ *вольнимъ опріятель-
нѣмъ*, іошъ єданпутъ повтарава у Комненовомъ
епосу; а као *отлице* и *одводи*, ништа ніє чешће,
по песлама, у животу ускочки сердара изъ XVI и
XVII столетія. Да ли є ово єдна чиста фантазма
гуслара, да своимъ юнацима даду сѣйніє озраке и
велелепніє личности? или су пріятельске женидбе
крстоносни витезова са *лепотала* подъ *ашмакомъ*
кадгодъ занста бивали стварни догађан?

Колико є годъ у сили стварій, да се мора
прво потврдити, толико невали известны основа,
да се и друго са свимъ неодрече. Пре свега *Ам-
бионскій Песникъ* право є певао, да —

„She dream'd what Paradise might be:
„Where woman's parted soul shall go
„Her Prophet had disdain'd to show“¹ —
„Она сниваше, шта бы рай быть мог'о;
„Єрь кудъ ће душа жене разстављѣна
„Пођи, нѣтъ пророкъ презре то казати.“ —

Међу мусуланскимъ докторима іошъ є зан-
ста нерешено питањ: да ли и жена има *у вери*
єстество човека? и да ли она съ њиме заєдно
може бити причестна блаженства у царству небе-
сномъ? Пређе чини се да претеже догма, коя одъ
жена прави неко особито царство створєня *до-
людско*. Дакле, у начелу, оне су све єдиначе за
єдногъ *правоверца*; и кадъ онъ несмотря за грехъ

¹ Lord Byron, у *Певести Абидоской*.

счетавати се са кћерима своју и повера уобште (изузимајући само *незнабожкиѣ*): зашто бы сматрао за грехъ . да удае и своє кћери у оне родове, изъ коихъ се онъ самъ може женити? Не дакле боязнь да неизгуби душу съ веромъ, него еданъ сасвимъ политичанъ духъ пропаганде, толико силовитъ у корану, колико є благъ у евангелію, одриче мусулманску невесту христіанину. Цела є стваръ у томе: да се *неверный* родъ умали а *верный* умножи; а то узимаѣмъ одъ христіана' безъ враће — у женама, као што є начело мусулманско спрема њихъ уобште.

Но овај истый духъ пропаганде, као што є чисто на политики основанъ, могао є одъ исламски' конклавіа' у Стамболу, за известне околности изјатно, и еданъ противоположенный правацъ добивати. Ако є доказано занста, да сви готово незнабожки ѣзыци средовеке Европе дугую своє прве луче христіянства выше прелестномъ апостолству крунисаны лепота', него ли пайбогодухиовеніємъ проповедништву — често венцима мученика' крунисаны — еванђелиста': зашто бы чудовищно было предпоставляти, да є и исламъ, по кадкадъ, ова тако силна средства пропаганде умео употреблявати? Пустити мусулманку у родъ ђаурина, бывао є не само мамацъ њѣга саблазнити, и оборити изъ крепости у еданъ полуодпадный *индиферентизамъ у религији*, навикавајући га гледати, безъ грозе и глумшана, и неверцу и иверногоъ порекла челядь заєдно са єдиоверномъ помещану, и јошть найприсѣямъ узима средства подъ єдинимъ истимъ ларскимъ кровомъ саставляју: него и какавъ претекеть јоште, такову челядь, после, ако се сама небы являла, по потреби и силомъ за исламъ потраживати као некимъ *jure postliminii*?

И у ствари, ніє ли ово было . у самой Црној Гори, истоветно станѣ, коє є Цетиньска *Вартоломейска ноћ* онако ужасно прекратила, а „*Горскій Вієнацъ*“ онако силно-духовито опевао? — Пренесемо ли се јошъ осимъ тога у она прва времена ислама по нашимъ земляма, кадъ су Турко - Срби были јошъ само силомъ потурице; кадъ є гласъ крви у њима јоште повторавао вапаѣ присногъ рода *на рѣкала Вавилонски* остављеногъ; кадъ су усредъ логора' силны освајајући' войска' велики сераскери ислама често укланjali се на само са христјанскимъ левитима, да се познаду и загрле као некадашњи присни другари-ђаци по манастирима: — онда занста немора намъ се учинити сасвимъ безъ исторіе романъ, да су и еданъ наша Соколовићъ у Новино* и некій ускочкій сердаръ Янко на Брании, обонца силно пожелали освешта-

* Великій везиръ Мехмедъ Соколовићъ I. рођенъ є, по Лукарію (An. di Rag. 247.), негде у Далматинскомъ приморю одъ оца христјанина, и крштено име было му є *Vaice* (*Баица* или вальда *Райче?*); имао є за жену султанію Цансеверъ (Душелобицу), кћерь султана Селима II., подъ воимъ є, као и подъ оцемъ му, султаномъ Сулейманомъ великимъ, и синомъ, Муратомъ III, было выше пута великій везиръ, капетанъ-паша, румелійскій беглербегъ и т. д (до смрти 11. окт. 1579.). Нѣговъ синовацъ, Мустафа Соколовићъ, было є такође великій везиръ подъ Селимомъ II., а сынъ Хасанъ Соколовићъ, двануць паша Будимекій између 1591. и 1595. — То бы было дакле и време у живима овогъ Янѣ и Компена, ако ихъ песма сближава, и на историчкомъ темелю, са овима Соколовићима.

— У песмама (Вук. II. 677.) пева се еданъ старін

ти каква подобна одношєня и тешнѣмъ узама сродства, особито ако су знали, да ће имъ дело и политика ислама ѣутке крозь прсте прогледати.

Но младѣй юнакъ, кога се є стварь найпрече тицала, познао є оштро ябуку саблазни, и онъ є єдинѣй. одъ свѣю сватова водіо *сѣтно невесело* подъ кровъ очинскій мусуланску невесту. Зато се є и цело веселѣ морало у онаку криваву трагедию преобратити.

Да ли є онъ после занста постао попъ, на што га є нѣговъ злосуђєный тастъ паща намењивао? или можда быо онъ истѣй одъ племена, кога є *inclita Signoria* републике св. Марка удостоѣла прїѣмити у своє недро съ титуломъ *conte*, као што наши савременици потврђую?

Незнамо засадъ ништа выше изъ *преданія* и *епоса* ни о нѣму ни о првомъ Комнєну. Но да ли су то сви извори нѣѣове исторіє?

Янѣо подъ именовъ „*Кузун-Янѣо*“, као савременѣкъ Змай-Деспота Вука у Сремској Митровици:

„Пиши сыне, листъ кнѣиге бѣвле,

„Те є пошлѣя шеру Дмитровици

„*Старцу Янѣо одъ старине кнезу*“ —

„Другу Вуче кнѣигу написао,

„Те є посла шеру Дмитровици

„*На колѣно старцу Кузун-Янѣо*:

„Старче Янѣо, одъ Срѣзма кнеже!

„Оправи ми сина Милована.“ —

И лѣтописецъ господъ срѣбскихъ овако є забележіо судбѣну єднога савременога и може быти истога Кузун Янѣа: лѣта ... (... 1477.) оудѣви царь кнѣю и синовє его оу цариградоу, дѣк. г. (Шафар. *Památky*, 18.)

III.

АУТЕНТИЧНИ ЛЕТОПИСИ И СПОМЕНИЦИ О СРБ-
СКИМЪ КОМНЕНИМА.

Некъ се читателѣи непадаю, да ћемо имъ знати какве сръбске показати. Ни єдногъ спомена нема у њима о Комненима (баремъ подъ овимъ именомъ), као годъ ни о последњимъ Неманићима Дечанскимъ, *Стефану* и *Јосифу* (*Ἰωάσαφ*), синовцима *Душановимъ* одъ брата *Синише*, и њеновой сестри *Анђелики*, кои су ипакъ битку Косовску на выше година преживили, и сестра баремъ дальгъ потомства оставила.

Узрокъ, зашто є и єдне и друге наша Клио прећутала, было є по свой прилици истый, кои само єданъ летописацъ за ове последнѣ наводи безъ да ихъ именує, т. є. што сви они по нашимъ грѣстѣхъ кромъ своего ѡтхъства ѡземльствовани быше;¹ што по *великѣхъ јоште грѣсѣхъ*, њима матере одъ туђинскога рода дадоше очухе и тастове, кои имъ очи покопаше;² и што споменъ о њеновомъ пореклу по *књи*, као нижемъ и презрительномъ за Грцинѣ, са свимъ изглађаване, сакривајући ихъ подъ презимена само свои дедова: *Βασιλεὺς Στέφανος*, *Βασιλεὺς Ἰωάσαφ* - *Δ ο υ κ ας Παλαιολόγος*, *Ἀγγελικὴ Δούκαινα Παλαιολογίνα*.³

По ћутанѣ наши летописа врло срећно надокиађава єдна грчко-сирска хроника, одкривена текъ у скорашня времена, и коју досадъ јошѣ

¹ Шафарикъ, *Ramátiky d. r. pisem.* итд. о сръбскихъ господахъ, 55.

² Du Cange, *Familiae Byzantinae et Dalmaticae*, 346.

³ *Ἱστορικόν Κομνήνων μοναχοῦ*, о коме ниже.

ни еданъ одъ наши домаћи исторіописаца, чини се, ніе знао нити могао употребити.⁴

Она гласи овако :

ПОВЕСТЬ

Компена монаха и Прокла монаха о различитымъ деспотима Епира, и о тирану Томи деспоту и Компену и Прелюбу.¹

I. „Кадъ се блаженогъ спомена царь Андроникъ Палеологъ на истину пресели, и царство грчко. као што напредъ казасмо. остави на свомъ недорасломъ сину са опорукомъ, да њиме управля већ напредъ именованый господарь Іоанъ Кан-

⁴ Мы смо за овај написъ већ были спремили еданъ изводъ изъ текста, кои е изданъ *Bonnae* 1849. у *Corpus scriptorum historiae byzantinae*, подъ насловомъ *Epirotica*, кадъ на особиту радость добиемо за употребљивъ еданъ вериін и много важнигъ садржая преписъ, кои е г. С. Верковичъ узео съ едногъ текста, хранећегъ се у манастиру св. Пантелеимона на острову Јонискомъ, и правителственой србској библиотеки послао. — Г. Ханъ, незнајући за овај прави текстъ, замислио е у здраво погрешне хипотезе, употреблявајући овај изворъ историчкій по горенаведеномъ изданю у пѣговымъ „*Albanesische Studien*.“

¹ *Ἱστορικὸν Κομνῆρου μοναχοῦ καὶ Προχλου μοναχοῦ περὶ διαφόρων Δεσπότηων τῆς Ἠπείρου καὶ τοῦ τριάννου Θωμᾶ τοῦ Δεσπότη καὶ Κομνηροῦ τοῦ Προελούμλου.* — Предпоследня речца тоῦ чини се да е погрешно преписана или нађена на место καὶ; ерѣ иначе насловъ не бы одговарао историчкомъ смыслу повести. Мы смо дакле по овой поправки насловъ превели.

танузенъ, мужъ мударъ и у войнички дели веома искусанъ, а тако да кажемъ, благоухій цвѣтъ благородства (ради коихъ свойства царь Андроникъ и држао га є управо место брата, и њѣму заєдно са синомъ царство на смрти оставіо), — тада поглаваръ Срба, улучивши згодну прилику, границе грчке прекорачи (онъ се є Стефанъ звао), усуди се *суверенство* (*κράτος*) себи присвяти и *царемъ* (*κράλης*?) Србіє називати, коя речъ варварска по елиински (*ἑξελληνισόμενον*) значи *Βασιλεὺς*. Год. 6858 (1350?) онъ се и крупомъ венча, и одъ свои сатрапа титуломъ цара буде поздравлѣнъ, на стане пустошити землю грчку, и области и градове њѣне ово оружѣмъ, ово ласкама и даровима подъ свою власть подчинявати. Тако упадне и у Елладску Влахию (*τὴν ἐν Ἑλλάδι Βλαχίαν* - Ципцарію), те и ову заєдно съ градомъ Яниномъ освои, и постави іой за управителя єдногъ одъ свои сатрапа, по имену *Прелюба* (*Προέλουμπος*), почествовавши га достоянствомъ кесара.

II. „Свога пакъ брата именовъ *Силеона*, кон є одъ сестричине цара Палеолога рођенъ, начини деспотомъ и пошлѣ у Етолію за властителя и господара овой области, где кадъ се онъ намести, узме за жену Томанду, кћерь блаженпопочившегъ деспота (епирскогъ) Іоана, оставшу после оца сиротну подъ єдинимъ закрилѣмъ свое матере и младолетногъ іой брата Никифора, кога царъ Андроникъ быше у Цариградъ одвео, и оженивши га съ кћерію Кантузеновомъ, тамо задржавао.

„Мати пакъ ове деце, Томанде сиречь и њѣногъ брата Никифора, Анна царица наша, преуда се за некогъ поглавара одъ бугарскогъ рода, званогъ деспота *Комнена*, брата бугарскогъ цара Александра, а шурака горереченогъ (цара) Стефана; и (съ њѣмъ) одвои се у областъ горню око

Канине и Белграда (арбанаскогъ), оставивши Симеона самогъ съ нѣговомъ супругомъ, царицомъ Тамандомъ, у целой деспотовини, или свой Етолий, као наследника нѣны предака и нѣногъ брата.¹

Ево намъ дакле већъ еданути у целой историчкой ясности, досада крозь толика преданія тамо амо светлующегъ, првогъ Комнена! Ипакъ, по овой хроникѣ ясно е само, да е онъ рођеный братъ царице србске Елене, жене Душанове, и бугарскогъ цара Александра; али ко е нѣима свима трома отацъ? нису са свимъ начисто казале друге исторіе.

Савременикъ Кантакузенъ, Халкокондилъ и други Византинци извештаваю едногласно, да е Александеръ быо ἀδελφίδους Михаилу, сину деспота Видинскогъ Страшмира, кога е краљ Милутинъ победіо и натерао, да онъ узме за жену кћерь великогъ жупана србскогъ Драгоша, а синъ му (овай истый Михаиль) нѣгову собствену кћерь Неду.² Ἀδελφίδους значи у Грка, тако исто пространо као и у западнимъ езицима *cousin*, - брата одъ стрица, одъ уйка, одъ тетке - очеве или мате-

¹ Ἡ δὲ μήτηρ τοῦτων τῶν παίδων, τῆς Θωμαΐδος, φημι, καὶ τοῦ ταύτης ἀδελφοῦ Νικηφόρου, ὑμῶν δὲ βασιλῆς Ἄννα, ἐπιγραφόμενεται ἐντὶ ἄρχοντά τινα ἐκ τοῦ Βουλγάρων γένους, Δεσπότην Κομνηνὸν καλούμενον, ἀδελφὸν οὕτω τοῦ βασιλέως Βουλγάρων Ἀλεξάνδρου, γυναικάδολφόν δὲ τοῦ ἁνωθεν ῥηθέντος Στεφάνου, καὶ ἄνω ἐπὶ τὰ Κάνινα καὶ τὰ Βελλάγραδα χωρεῖ, τὸν Σιμεὼν μόνον μετὰ τῆς βασιλίσσης Θωμαΐδος, τῆς ἰδίας γαμετῆς καταλιποῦσα ἐν ὅλῳ τῷ Δεσποτάτῳ, ἥτοι τῇ Αἰτωλίᾳ πάσῃ, ὡς κληρονόμον ἐκ προγόνων αὐτῆς, καὶ τοῦ ταύτης ἀνταδέλφου.

² Прессвештенный Данило, у Радѣу, ч. II, 559.

рине сестре. Осимъ тога Кантакузенъ споминѣ (II, 461, 15), да су оба ова рођака (разумева се скупа са Комненомъ и царицомъ Ђленомъ) имали єдногъ общегъ *стрица* или *ујка* или *тетка* (єрѣ опетъ и *ῥεῖος* све то єднако значи), по имену *Μελαούρος* (*Bela-Uros* = *Белый Урошъ?*). — Када дакле ови исти историци Александру даю узгредъ понегде презиме *Страшимировића* (*Ἀλέξανδρος ὁ Στρεαντζιμίρου*), очевидно сами себи противослове; єрѣ ако є Александеръ было само братучедъ Михаилу, а Страшимиръ известный отаць овоме, — сигурно нїе могао бити обошци.

Отаць Александра, Комнена и Ђлене морао є дакле бити непременно друга особа, и може се само питати: да ли какавъ братъ Страшимировъ? или пређе пѣговъ кои сродникъ по женама — ујакъ или тетакъ Михаила Страшимировића, као. може бити, и Белый-Урошъ?

Башъ са овимъ питањемъ починѣ у неку свєзу долазити древность Требиньскогъ преданїа о пореклу Комненовомъ.

Већъ ово име *Белый - Урошъ* наговешћава єдногъ члана фамилиє одъ србскогъ порекла; а такавъ є было известно тастъ Страшимировъ, великій жупанъ србскїй *Драгошъ*. Но доцнїе были су такође известне две мелезке фамилиє славено-византїйске, коє су ово дупло порекло свое и одговараюћимъ презиванњемъ ознаменывале. Ђдна є носила име *Драговића-Комнена* (*Δράγος - Κομνηνός*, *Drago-Comnenus*), и ставила се по Du Cange-у (*Hist. byzant.* стр. 199, где їоу онъ пространїе описує родословїє), после освоєня Цариграда, у Савою. Друга, тастбина Скендербега Кастриота и нашега деспота Стефана Бранковића слєпога, презивала се є именима *Колиена-Арианицки Голємовића* (*Arianitae - Comneni - Golemi*); и властвовала

є до пропасти Скендербеговине, као наследна, управо у области негдашнѣгъ деспотства Комненовогъ, нѣму одъ Душана подѣлѣногъ.

Одкуда дакле и една и друга славенска половина у презвиштима обе фамиліе?

Неправећи никакавъ особитый аргументъ одъ врло еднакогъ звука у *Драгошъ* и *Δράγος*, именима сръбскогъ жупана и Савойски Комненовића, известавамо се сигурније изъ едногъ места у Акрополити, да є име или надиме „Големога“ (*Γουλάμος*) првый носіо некій валада жупанъ сръбскій (по не подъ Милутиномъ, него подъ нѣговимъ оцемъ Урошемъ великимъ кралѣмъ), кои се є заиста у єданъ ратъ епирски деспота умешанъ нашао (али не противу нѣи, него вероятно као войвода нѣновогъ саюзника нашегъ краля, кои є у оно време противъ истогъ непріятеля — цара Іоана Дуке Ватація, око 1254, ратъ водіо) и съ *Комненскомъ* фамиліомъ заиста сродіо се по жени своіой, некаквой „сестричини *одъ сестре одъ тетке* цариче Ирене“¹.

Са овимъ спореднимъ исправкама, ево дакле готово словногъ историчкогъ потврѣненія Требињскомъ преданію. Г. Ханъ, кои нити є за ово преданіє, нити за исправію *Повесть Комнена монаха* штогодъ знао, и своя истраживаня са свимъ на независномъ путу чиніо, изразіо є мнѣніє, да нашъ Комненъ мора непременно бити родоначелинкъ доцнѣи Араншири Комненовића;² а почемъ сусе ови.

¹ Καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀλβάνου Γουλάμος ἐπεὶ πρὸς τὰ τῆς Καστορίας συνδιῆγε μετὰ τοῦ ἐξ Ἀλβάνου στρατοῦ μέρη, σὺνενον ἔχων τῆς βασιλείδος Ἐιρήνης αὐτανεψιὰν, προτεξαδέλφησ αὐτῆς θυγατέρα. — Georg. Acropolit. cap. 49.

² *Abanesische Studien*, 336, 339, 346.

као још старимъ презименомъ, звали Големовићи, то онда са свимъ бива веројатно: да је горњи *Големъ* Акрополитинъ био отацъ великогъ србскогъ жупана *Драгоша*; овај — отацъ *неименоване* кћери удате за Страшимира Видинскогъ, и њине браће: *Белогъ-Уроша* (*Μπελαούρος*) и *неименованогъ* оца бугарскогъ цара *Александра*, деспота Канцискогъ *Комнена* и царице србске *Елене*. Тако троје последњи и њиновъ отацъ са *Белимъ-Урошемъ* били бы пређе *quasi* него *рођени αδελφιδούς* и *θεῖοι* Михаилу Страшимировићу бугарскомъ; ер су му били *братучеди* и *ујаци* само по *маћехи*. И ово *quasi*-сродство изјасњава врло прилично познате раздоре у истой фамилији; ер Драгошевићи, и синови и унуци, гонили су и истребљивали лозу Страшимировића до корена, а Неманићи у томе имъ врло радо на руку ишли, сигурно по рачунима политике, да ће пређе своје сузеренство надъ Бугарскомъ утврдити преко вазала одъ србскогъ порекла и троструко к њима обвезани, него ли остављајући на престолу бугарскомъ лозу, која е дванути покушавала Србији ножъ у срце забости.

И Лукари, чини се, да здраво подкрепљава ово изјасненъ. преповедајући овако майсторіе и Душанове и Александрове. да се овај последњи на престолъ бугарскій попенъ.¹

„При свему томъ, вели Лукари (што е Бугарска одъ Србије завијена постала): било изъ разлога: што е мислио да ће тешко моћи држати едно тако велико и ратоборно царство; или *да не бы противъ себе раздражио ненавистъ Угра и Влаха*; или што е овај узрастъ природно склонъ био актима добросердности и великодушја. — Душанъ поврати царство Шимлану сину Михаиловомъ, давши му

¹ Annali di Ragusa, 84—88.

за тудоре *пѣгову* матеръ *Теодору Палеологину* и (стрица или) *уака* (zio) Александра“.... „Али вышеречена царица Теодора, немогући выше сносити бесноѣу Александра, реши се бежати изъ Бугарске са своимъ синомъ Шинманомъ. Променивши име и одело, она умакне дакле до реке Марице и склони се најпре у Филипополю подъ горомъ Родонскомъ. После, наставши спроводнике, крене се одатле преко Банѣ Биобуке (Biobuka?) ка Скопљу, и дошавши овде, стане мислити, како ће се промаћи далѣ до Дубровника (по свой прилици, ерѣ се ніе ни у Скопљу у пуној сигурности налазила, и ерѣ іой Душанъ самъ, вероятно, да на руку згоду, да се и одавде измание), те тако съ мало слугу дође у Овче-Полѣ, у Хуму, и преко Оногшта спасе се у Дубровникъ, где є желила, и где буде примљена *zotto salvocondotto*, и снабдевена републикомъ свима потребностима кућевнымъ, по обичаю не само политичкомъ, него и као што є пристояло за єдиу царицу. Кадъ о томе дође слухъ Александру, онъ се обрати Дубровчанима са захтеванѣмъ, да поврате цара и царицу натрагъ у Бугарску; а кадъ они то неучини, обрати се тада за посредство Душану. Душанъ одправи Дубровчанима єдногъ гласника (*araldo, che i Serviani domandano Teshie - теке, скоротеке, скоротече?*), и закаже имъ, да поврате дете и матеръ држави бугарской. Но Дубровчани, знаюћи да є Цару мало было стало за овомъ фамиліомъ, и да се є онъ нашао побуђенъ трагъ іой терати (*тобожѣ*) выше молбама и досадама Александровымъ, него ли изъ каквогъ другогъ узрока, а иначе вешти будући добро се увести у милость владалаца, обдаре богато гласника и опреме га натрагъ са своимъ посланицима, кои знадну придобити на свою страну наймоћниє великаше кодъ цара тако, да Душанъ

у явности истина показиваше се повелителанъ, али исподъ руке угађаше стваръ као што самъ жељаше, т. е. да нѣгови пріятели и рођаци Дубровчани остану неувређени у својой чести. Међу тимъ умре у Дубровнику младый Шинманъ збогъ промене климе, а Теодора нѣгова мати, буде превезена на едномъ броду у Бриндизи, и оданде у Цариградъ къ своме брату Андронику. Александеръ чувши, како є Душанъ хладно заузимао се за нѣгову стваръ, каштигує свога посланика, и покає се што самъ не отишао до Двора (*сузеренскогъ*), мислећи да бы нѣгово лично присуство тамо имало больій успехъ. Но то є общта погрешка людій да мисле, да бы имъ ово или оно болъ по жељи испало, да се є стваръ другчіє радила. Бугари, кои біяху навикнути окружавати своего цара, лишени Шинмана, зловольно подношаху своє тадашнѣ станѣ; єръ одкако біаше погинуо Михаилъ, нѣговъ отаць, кои є свакога одъ нѣи обогатио, чиняше имъ се да су осуђени само, да се покораваю *са свимъ туђинскимъ србскимъ управителями* (*per servir a stranissimi governatori serviani*)“....

Прозрачно наговешћаванъ, да є поглавито самъ Александеръ био еданъ такавъ србскій губернаторъ међу Бугарима. Но кадъ имъ є онъ. терајући до коначне цели заедно са Душаномъ угађане майсторіє, на последку могао казати: „почемъ се Шинманъ не може већ выше васкрснути: бы ли они склопи были занскати нѣга самогъ за свога господара одъ цара србскогъ?“ тада су већ и на то волели приклонити се, него остати са свимъ проста србска губернія. А што се то не іошъ раніє и пречимъ путемъ учинило. између три нагађаня Лукарієва сигурно су найвероятнія два прва, т. е. што є не само требало узимати у об-

зирь: да ли се едно тако велико и ратоборно царство задуго покориено може држати? него што е осимъ зазорногъ ока Угра и Влаха уедно ваяло рачунъ држати и одъ пизме јошъ горчіе ближи Цариградски уака нејакогъ Шишмана.

Као да бы Требиньско преданіе савршено изванъ сумнѣ было изведено, Комнени србски овогъ порекла нису са свимъ заборављали ни своје најстарије христјанско презиме — само на Аранђеловића, него *Анђеловића* по исторіи.

Пошто су пекадашиѣ Душанове намѣстнике по најјужниимъ земляма, на концу XIV столетія већ са свимъ одцепљене одъ тела и масе свога народа, яче поглавице одъ грчкогъ и арбанаскогъ порекла почели истискивати и замѣњивати — еданъ *Комнен-Анђеловићъ* веројатно, браніо е одъ нѣи јошъ куражно своју очевину. Комненъ монахъ именуе га у својој повести *Боговѣ* (*Βουκόης*) и крсти му народностъ овако: *Σερβαλβανιτοβουλγαρόβλαχος*, т. е. *Србарбанасобугароцинциринъ*, а могао е јошъ уметути и пето: *Србарбанасобугарогрцоцинциринъ*; еръ сигурно већ е био постао ово свепетеро и сродствомъ и ѣзикомъ.

Сынови овогъ Богоя могли су быти два брата са свимъ антипода по вери, но сасѣднѣна у едној тежњи — да учине јошъ као неку последню службу Србѣи, решавајући е пређе да пригне главу за време и подъ турско јго, него ли да одпадне одъ вере праотаца и тражи суѣтногъ спасенія у католицизму, по идеи женске главе, последнѣ деспотице Ђелене, која е исту дѣйствително покушала и остварити, уступивши папи Пію II сузеренство надъ Србіомъ, кое е овай онетъ преко свогъ кардинала *S. Angeli* озбиљски приміо.¹

¹ Енгелъ, *Geschichte von Serwien*, 413—14.

Еданъ одъ два брата звао се, по Лукарію.¹ *Hali-passa Angelovich*, и бытъ ѣе, по нашемъ Тропошскомъ летописцу,² истый првый у Смедереву паша, смѣже имѣ алаи, ѿ нашихже нечѣмлющихъ изика турскаго изреченъ близбегъ; а другій кодъ странаца *Abogovich*. а кодъ наши летописаца³ Михайлъ аггеловиць богоекиць, бывши великимъ коескода деспотоу лазарю, кон прѣемъ изуелство сръбско тожде (лѣто 6967=1458.) фереарл.кт. и царствова же съ господождю деспотиномъ еленомъ и степаномъ братомъ лазаревемъ до марта .лл. днь. и изложено бысть михаиль. прѣемъ изуелство степанъ братъ лазаревъ, кон такоже друго тожде лѣто (6967=1459) скриноутъ бысть съ прѣстола ѿт своего храниста — и изгнанъ изъ отъуства априла .н.

Да ли е овай *Михаиль Ангеловиць* еданъ истый са *Михаиломъ Комнен-Ангеловицель*⁴ родоначеникомъ две лозе Дривостански племиѣа и воевода у сръбской Зети, одъ коихъ е една задржавала ово последнѣ презиме, а друга прозвала се *Шпанукула* (*Spanus*)?

Ако е стварь можна (сръ по западнымъ аукторима обе су се фамиліе вышестручно налазили сръбене са Бранковићима, и по свой прилици быле пѣиови намѣстници у Зети, докле су е они іошть држали. одкуда може быти и порекло пѣсама о Долянскимъ Комненима): онда ови земни *Ангели* занѣта су еданъ чудноватый появъ на самртномъ часу старе сръбске независности. Осимъ

¹ Ann di Rag. 174

² Гласникъ, свѣзка V 110.

³ Шафар. *Pamatky*, летописецъ господъ сръбскихъ, 79.

⁴ Du Cange, *Familiae byzantinae et Dalmaticae*, 196. 211. 351.

воевода', кои су изгубљѣну србску Зету после за рачунѣ Млетачкогъ Лава противъ своѣо суседа бранили (тако храбро, да є се нарочито за Скендербега говорило, како су се њгове войске од свуда победоносне враћале, само не одъ Дривоста испредъ воеводе *Андрије Анђеловића*). — изъ куће Дривостански Анђеловића већъ и *полатинѣни* Србарбанасобугарогркоцишцара', изишао є имено еданъ, найпре *arcibiskup* Драчкѣй, а после кардиналъ и ревностный мисіонарь на многе стране папе Піа П. *Paulus Angelus*, кои много налечи да ће быти истый горный *S. Angeli* (или макаръ њговъ именякъ и *братъ по Христу*), преко или по паговору кога є деспотица Ђелена сузеренство надъ Србіомъ папи поклонила, и онъ га прійміо. Тако одъ три *Анђела* — близны рођака' по пореклу као што су были и небески, по по одпадништву, као и ови, еданъ одъ другога у пучинама противоборства раздвоены — еданъ є вукао душу самртника у *целенъ*, другій у *purgatorium*, а третій дочепавао послєднія средства да є іонть одржи у телу и у надежди *православногъ рая*, правећи уговоре са *Анђеломъ* изъ *целема*.

Какви су были ови уговори?

Пре свега тицали се овы стваріѣ вечнога спасенія, поради коихъ є іонть старый деспотъ Ђурађъ и съ Будимомъ и са Стамболомъ преговоре заочинио.

На пытанѣ њгово:

Да ти да Богъ, Сибиньска войводо!

„Да добієшь цара на Косову,

Каку б' нама вѣру оставіо?“

— одговарао є Хуняди, да бы Србима оставіо лѣвпу Мацарску вѣру: да граде мисе и да вѣрую Рим-папу. Тада є слао посланике Турское цару.

те и њѣга питао: какву бы имъ онъ вѣру оставіо, кадъ бы њѣга пређе него Мацаре сређа послужи, да постане господаромъ Србіе? — а онъ одговоріо:

„Начинитъ ѣу цркву и цамію,

„Обадвіе єдну поредъ друге:

„Ко ће кланять, некъ ид' у цамію,

„Ко се крститъ, некъ иде у цркву.“*

И зато се є старый деспотъ узекъ држао на средн. у еднакой дальнини и одъ єднога и одъ другога. докле є годъ онъ быо у животу. Да є њѣму суђено было да дочека часъ, кадъ бы морао єднога одъ ова два господара на свое место за Србію избрати, ніє сумњ да небы њѣговъ изборъ пређе на последиѣга пао. Но њѣгови наследници одъ женски глава и ослепљены очію не само заклонили се безусловно подъ Мацаре, него іошть и себе и Србію саоме *Рим-Папи* дадоше. Тада народъ, дугуюћи већ толико проклетства њіовомъ племену, убодењ у најболежљивіи свой живаць овимъ последњимъ и највышимъ издайствомъ, отресе ихъ се и однадне листомъ одъ њихъ.

Летописаць Троношкій чини се да намешћа стваръ угодно између деспотице и православногъ Анђеловића; но по свима другимъ исторіјама зна се, да є народъ управо противу њъ и њѣны очію лишены девера њѣга избрао за свогъ поглавара, и поверіо му аманетъ да спасе, што се іошть спасти могао у Србін.

У дањимъ околностима немогу се занста чинити осудне идее и кораци, кое є Михаилъ Богоєвићъ потрефіо да овай аманетъ испуни.

Поричући као изъ єдногъ грла са свима гласовима Србіе врховно господарство Римскогъ пр-

* Вук. *Народне Пѣсне* II. 513.

восвештеника надъ нѣомъ, и развіяюћи у свомъ логору барякъ нѣне разсудніе верности старіємъ господству Султана, онъ настави одма Ђурђево преговоре са овима првимъ господарима, и првый плодъ нѣгове раднѣ вероятно быо є начелный ферманъ, изданъ султаномъ Махомедомъ II. тадашиѣмъ патріарху нашемъ Кирилу I., обезбежуюћій Србима, по свима развалинама Душановогъ царства, подпуне верозаконске слободе и подпуну преимущества наше народне крѣве и іерархіе у ономъ устројству, као што є одъ Душановы времена доонда была остала.

Што се є тицало *земаљски блага*, за конма су Срби на брегу тадашиѣ и душевне и политичке свое пропасти, чини се, много мањѣ марили. сведоче останци, коє є самъ Карађорђе затекао, да у Србїи и одъ овы *блага* нїє башѣ све онако пропало, као у другимъ областима, коє су просто *сабљомъ* быле покорене.

„Како гођѣ што у свакој наци — описує г. Вукъ — у главной вароши има кадїа и муселимъ, тако и у свакој кнежини има *обор-кнезъ*, а у свакомъ селу по неколика *клета* и *сеоскій кнезъ*. Обор-кнезови су остатци одъ стары србски *кнезова* (ѣгѣи); но кадъ су Турци послїє и сеоске старѣшине назвали кнезовима. онда они за разлику одъ овїє назову се *обор-кнезови*, одъ нѣмачкога *Обер-кнезъ*, а по турски *баш-кнезъ* (главный кнезъ). Обор-кнезови су были потврђивани царскимъ *бератима* одъ кољна на кољно съ правама бератїйскимъ. Не само кадъ таковый обор-кнезъ умре своїомъ смрти, него и кадъ га Турци носїеку (за каку кривцу или за біеду), нѣговъ сынъ или братъ (ако нема сына) постане на нѣгово мѣсто. Но и такови су кнезови у Србїи, збогъ различни ратова и пребѣгаваня у Нѣмачку,

мало по мало права своя потубили. До нашега времена само су се одржали *Карапаницѣ* у Краини Неготинској, кои су *на годину по нешто плаћали цару*, а у осталомъ они народомъ доста кнезовски владали. — Тако су и Рашковићи владали у *Старомъ-Влау* до године 1690; — и, ако Срби, имали *јоштъ* и *спашукъ* до године 1805., па га онда некаквомъ *Турчину* дали у *залогу*. Може бити, да бы се онамо къ Ерцеговини *јоштъ* кои ће *пашао*, кои є коју кућу задржао одъ старине; али у *Біоградскомъ* *пашалуку* Србина *спанє* нема *ниједнога*, нити хришћанинъ *данасъ* у *Турској* може *постати* *спаня*. — Я садъ немогу управо казати, є ли кои *обор-кнезь* у *пашалуку* *Біоградскомъ* *посліє* *мира* *Аустрійскогъ* съ *Турцима* (1791.) *быо* *правый* *бератлія*; него су *извршивали* *бератлійске* *службе*. Такогогъ *обор-кнеза* (кои *ніє* *бератлія*) *избира* *по-найвише* *кнежина*, а и *паша* може *кога* *окнежити*. Истина да се ни *такови* *обор-кнезови* *немієня* *безъ* *узрока*; али се може *догодити*, *особито* *кадъ* *народъ* *скочи* *на* *кога*.

„*Обор-кнезь є глава одъ народа изъ нѣгове кнежине. Штогођъ паша оће да иште одъ народа и народу да јви, или народъ што има одъ паше да иште, то све бива преко обор-кнезова.*“ *

Преданія, која є *покойный* г. *Исидоръ Стояповићъ* одъ *наши* *стараца* по *Србін* *покупіо*,** а и *извори*, *коє* *Раићъ* *наводи*,*** *знаду* *јоштъ* и *за* *неке* *баш-кнезове* у *старіємъ* и *вышемъ* *значешю*. И *ако* *дакле* *данасъ* *нема* *выше*, *баремъ* у *нашимъ* *рукама*, *првобытны* *аман-намеха*, *хати-шерифа* и *берата*, по *самымъ* *овымъ* „*остатцима*“ и *спомени-*

* Даница за год. 1827. стр. 96—99.

** Гласникъ, свез. II. 229.

*** Истор. Срб. нар. кнѣ. X. гл. VIII. § 10.

ма може се доста сигурно погађати, како су се ствари тада између султана освојтеља Цариграда и Срба под њиховомъ Михаила Богоевића морале догодити.

Када су ову частъ свои стварѣи съ њима имали наредити, они су му преко свои посланика највероятније ово поручивали или давали да разуме: „Истина є да сте, ты и твои предци, насъ выше пута на саблю добивали, али само за *Вазале* а никада за *раю сиротиноу*. Оправљени увекъ нашимъ природномъ намъ храброшћу, и помажући се западнимъ аліјанцима, мы смо васъ, ево има већъ выше одъ 80 година, постоянно одъ наши граница сузбијали. Ђдва су протекле 4 године, како смо мы са овима нашимъ саюзницима не само тебе одъ Смедерева отерали, твога сераскера Фирусбега на Крушевцу поразили и њега жива ухватили, него јошъ и половицу твою освоєня у Бугарској прегазили, твоја гнѣзда тамо: Трново, Видинъ, Пиротъ и т. д. разорили и спалили. Када си се преклапе опетъ вратио, да се осветишъ зато овој аліјанци, са једномъ войскомъ одъ 150.000 ратника, 300 топова одъ грдне величина и огромномъ количномъ опрема и муниције, сећашъ се добро, како си страшно и пораженъ и самъ ранѣнъ, опетъ морао бегствомъ спасавати се, оставивши подъ Београдомъ и све твоє топове, и муницију, и небројне хляде убиєны.

„Што се є досадъ толико пута догађало, зашто неће моћи и у напредакъ? Наши саюзници нама ништу садъ наше душе и нашу веру у замену за њову аліјанцију; промисли дакле, одъ какве будућности могу бити ваша освоєња баремъ у Европи, ако є мы јошъ и по ову цену купимо. У спомену ваши народа јошъ не могао умрети млечный путъ крваве бое, кои су крстоносне вой-

не, проповедане изъ Рима. одъ найкрайниѣга запада наше части света па до у срце ваши првы калифата на бреговима Ефратскимъ были cadre на чинити. Ко садъ сме быти пророкъ, да се овай путь на вашу погибель опетъ обновити неможе, ако се мы са свыма народима, коима є пастиръ нашъ првосвештеникъ. приволимо високовластїи-ємъ првосвештенику друге цркве, кои є већъ твою титулу надъ нама узео?

Ты единый можешъ насъ натерати, да у ову крайность скочимо, ако неумеднешъ быти и праведанъ и политичанъ сирама насъ у садашнѣмъ одсудномъ часу. Мы ти нетражимо никаквы већи награда и повластица за верность, кою бы воле-ли теби завештати. Напротивъ, мы смо склони юшитъ на єдну велику жертву после оны, коє су насъ наше независности лишили: мы ти своеволь-но додаємо юшитъ *право гарнизона* и *воєногъ становишта* у нашої земљи, али само за обвезательство и тврду веру одъ твоє стране и за све твоє пре-ємнике, да ћешъ намъ оставити све остало, што смо до садъ имали. Оћемо да намъ оставишъ не-прикосновену нашу веру, нашу цркву, наше *прво-свештенике*, *наше границе* и *просторъ земаљ*, кои *садъ држило*, данакъ одсекомъ, независну и на-родну грађанску управу подъ начелствомъ наши врховны и последны господара: единомъ речю све, што є право и савестно да се остави у кругъ подиуне унутрашнѣ автономїє единомъ народу, кои се безъ саблѣ другомъ господару предає, и свое-вольно доводи га усвою землю и ключе му дає одъ свой градова. Садъ ако ти нїє свеєдно, да у на-ма добїєшъ противъ себе напске крстоносце или верне и мирне васале: бирай, реши се, и дай намъ твою речъ.“

Изъ мало речій, съ колико е Византинаць Халкокондилъ догађай забележїю, ніе сумняти, да е султанъ Махомедъ II. Юшъ готовиъ быо, са Србима у овомъ смислу разумети се. Кадъ су га они већъ у Смедерево увели, и поднели му ключе одъ овога града: βασιλεὺς μὲν δὴ τοὺς Τριβαλλοὺς ἑθεράπευσεν, χάριαις δορησάμενος καὶ χοίμασι τοὺς πολλοὺς — Царъ са Србима — вели Халкокондилъ¹ — благо поступи, и обдари многе коє земляма, коє богатствама у новцу; а, што е найважниє было, сигурно и *ферманима* и *бератима*, коє су *бератайнски кнезови* доцниє съ брда у висъ дизали у *процепу*, да ихъ покажу зулумћарима, кои су права србска, нѣма обезбеђена, газити започинjali.²

На челу овы права безъ сумнѣ е стояла и точка: да Срби могу имати одъ свогъ народа *башкнезове* или *врховне начелнике* своє домаће грађанске управе; еръ за таквога већъ напредъ првый быо е признатъ и потврђенъ самъ *Михаилъ Богоевъ Комнен Анђеловићъ*, кон е, по сведочанству споменика примећеногъ текъ овы дана у нашої земљи после равны 400. година, и³ *деспотску* ти-

¹ L. IX. 459—460.

² *Гласникъ*, свез. II. стр. 230.

³ „У Долиной Каменници има црква византийске грађевине, коя е юшъ у добромъ стаио. Преко свега тога, што су се нечовечни люди упивjali, да сатру живописъ у овой цркви, опетъ се види да га е радила рука одъ вештине, каква се и садъ редко виђа. Записа каквогъ у цркви нигде нема, но како е у нѣой исписанъ ликъ *деспота Михаила* и овога супруге, са овимъ надписомъ: *михailъ деспотъ .о. д.*: елика може се рећи, да е црква ова за нѣихъ грађена, или да су е они градили. — Ово ће бити *деспотъ Мияило Абоговићъ* (sic), кога су Турци, кадъ су 1459 год. сасвимъ завла-

тулу себи узимао. Но Султанъ кадъ є примао Смедерево, већъ га нїе затекао у Србїи; нѣга є деспотица, као свогъ супарника, пре овогъ догађаја на византїйскїй начинъ къ себи была домамила, и окована послала у Будимске тамнице изъ свогъ тврдогъ града, где су є обсађену јошть само мацарски гарнизони бранили. Ако є судити по описивању г. Вука изяснило би се сасвїмъ природно, зашто ни єданъ одъ нѣгови преемника у Србїи до нашега века нїе добио каква спомена у исторїи. Они су сви морали бити такви *primi inter pares*, да су се, као и ови *pares* (обор-кнезови) „по одїелу и по домаћемъ животу слабо разликовали и одъ другога богатогъ селяка,“ а камо ли могли сїяти као *полу-сусерени* и учинити дела достойны да ихъ забележи исторїя; осимъ ако се међу њима неизузму *Петаръ Бакићъ* (око 1522) по Ранићу, и *Јованъ Бакићъ*, *Петаръ (Станиша) Млатишула* и *Пали-Ћакъ*, по причању Гає Пантелића или Воде-ничаревића покойномъ Исидору Стојановићу.

Исторички нїе дакле исправно, ако мы права, коя данасъ уживамо, за неке нове стечевине сма-трамо. Она су врло стара, а опетъ никадъ неза-старела. Оскудевала имъ є само єдна снажна десница, да ихъ брани одъ непрекидногъ повређива-ня и иштрбљѣня за выше одъ триста година. Лишавала су се — што у новїмъ вековима осо-бито чини поглавиту животну стихїю малы и сла-бы атома политички — лишавала су се покрови-

дали Србїомъ, поставили были за деспота срб-скогъ, *връ за другоогъ каквогъ деспота Милила исторїя наша незна.* — Известїе физикуса окр. Княжевачкогъ, г. др. Кико, Попечительству уну-трашньихъ послова; у бр. 62. *Србскихъ новина* одъ 23. Мая тек. 1859 год.

телногъ крила природни аліяція него што су бы-
ле оне. конма су се наши стари деспоти исклучи-
телно морали у недра бацати. Фаліо имъ є най-
после необоримый штитъ *завѣднички леђународны*
емства — обе ствари бесцене стечевине и без-
смертне заслуге за Србию само наши новы госпо-
дара, ако имъ благодарни бысмо и ємо.

Каква є была после судбина Михаила Богое-
вића, пошто є у Будимске тамнице допао, ніє из-
вестно. Ако є онъ истый быо отаць Дривостан-
ски Анђеловића или Шпанића: *Андріє, Алексія,*
Петра, Павла, Михаила, Јована, Крапе, Мартина и
сестре имъ *Агніє*, то бы по изворима, кое є *Du*
Sange следовао. последний споменъ о нѣму іошть
быо тай, да є преминуо 1465. год.; а имао єдну
сестру *Брину*; женіо се двануць, и прва му же-
на *Агнія* была кћи господара одъ Полога, а сес-
тра *Войславе*, матере Скендербегове.

Одъ потомака нѣгови по *Алексію Шпани Du*
Sange прави єдно родословіє одъ петъ колена,
кое заключава, безъ никаквы исторички или хроно-
логички пазначеня, име опеть єдногъ *Алексія Шпа-*
нића. Дальн потомци овы Шпанића сигурно мо-
раю быти старешине племена *Климент*, кое па-
тріархъ *Арсениє IV. Јосановићъ* у своіой епистоліи
на цара Франца I. (онда іошть принца Лотринг-
скога) овако споминає: „Сгда сше на Тешини при Пи-
шѣ преславное свидѣніемъ Римскѣмъ имперіи конистею
стоило, и вѣрши со мною нашего конистка пахалици
отъ племенє Күүа, Класоскиѣа, Кратножиѣа, Винера и
Шилискѣмъ Климентѣа тѣмъ прїйдоша“ и т. д.* —
Порекло нашегъ Вождя Караѣорђа нека преданія
доведе такође изъ овогъ племена, съ конѣмъ нѣ-

* Ранѣъ, *Ист. Ср. Нар.* кнѣ, XI. гл. XIV. §. 6.

гова фамилія єдногъ общегъ патрона, св. Кли-мента, слави.

Ово су нарочито потврђивали неки мусулман-ски бегови и христіянске поглавице Србо-арбана-ски племена у Горњой Албаніи, уверавајући, да они јошть памте старіє предке и знаду данашнѣ рођаке Карађорђеве тамо. Ако се ова преданія могу у какавъ обзиръ узимати, то бы Карађорђе было потомакъ коєга одъ млађи сынова Михаила Комнен-Анђеловића, т. є. *Петра, Павла, Михаила, Іована, Храи* или *Мартина*; єръ два старія, *Андрія* и *Алексіє*, изселили су се јошть у она времена у Италию са своима породицама, и тамо срађали са венеціанскимъ и други дрижава благородствомъ, слу-жећи Венеціанима и папама. — Одъ *Мартина* ніє невозможно да се є изродило братство „*Мартини-ћа*“ у Брдіма выше Спужа съ ове стране Зете, ку-да су се они, као и сироћу внихъ у собственой Цр-ной Гори населѣни *Комани*, вероятно повукли изъ равнице око *Доляна* (где є была стара „*Кула Комненова*“), пошто су Турци ову равнину и кулу освоили.

Осимъ Богоева Анђеловића, око пани деспо-та Бранковића налазило се є нѣговы племенія и съ презименомъ *Големовића*, и то су можда были воеводе Ђаковичке, по преданію г. Тврдковића. Єдногъ *Ђурђа Големовића* нева напредъ назначе-на пета песма међу войводама деспота Ђурђа у лову и напастномъ састанку нѣговомъ са Хуняді-ємъ и нѣговымъ Мацарима, негде у Банату спра-ма Смедерева. Другогъ некоегъ *Големовића Оли-вера* скончанѣ овако занесе летописецъ господь сръбскихъ: Въ лето 7290 (6972=1463) дєкємкрїа .иї. оуири оу ижекоу конь сєрєдѣ оливерь Голємовиць (Ша-фар. *Ramatky*, 81.). Онъ є вероятно, као рођакъ, было пратилацъ до тамо и другъ у самовашо царнице

Маре, кадъ є она одъ пакости брата Лазара последиый путь Србию морала оставити.

Оскудну историю самага деспота Комнена и његовы наследника у кнежини Капино-Авлонской и Арнаут-Београдской покушати ћемо да продужимо, кадъ буду издани у цѣлымъ текстима сви споменици, коє намъ є г. Я. Шафарикъ изъ млетачки архива донео; єрѣ, као што показує списакъ печатанъ у ланьской свезки Гласника, тамо се най-выше може наћи о њима.

СРБСКИ ИСТОРИЈСКИ
СПОМЕНИЦИ
МЛЕТАЧКОГЪ АРХИВА.

ПРЕПИСАО

Дръ Янко Шафарикъ.

MONUMENTA HISTORICA SERBICA

ARCHIVI VENETI.

Скраћено	значи:
An.	= Anno.
Ch.	= Charta seu folio.
Comm.	= Commemorialia.
Ind.	= Indictio.
Lib.	= Liber.
Lib. litt. secr. Coll.	= Liber litterarum secretus Collegii.
Lib. Pleg. . . .	= Liber Plegiorum seu Communis.
Lib. Privil. . . .	= Liber Privilegiorum.
Lib. Synd. . . .	= Liber Syndicatus.
Mist. d. Sen. . .	= Misti del Senato.
Orig.	= Originale.
Reg. Coll. . . .	= Registrum Collegii.
Secr. cons. rog.	= Secreta consilii rogatorum.

Брой римскій свагда означава снеску а брой арабскій листъ наведеногъ рукописа.

Где нема место кодъ датума, скоро свагда се разумеваетъ Венеція.

I. Anno 1225.

Влада млетачка наређуе колико ће плаћати годишнѣ
жителии Раба за острова Голли и Арта.

Ordinatum fuit per dominum ducem et eius consilium minus, tempore praeterito, concurrentibus annis domini MCCXXIII indictione XII. mense Augusti, quod Arbenses solvant scilicet pro quaestione Golli et Arte, pro illis duobus annis, qui elapsi erant ex tunc usque ad mensem Augustum venientem, libras CCC. et a mense suprafato primo Augusto usque annos VI. ipse insulae Golli et Arte, inter dominum comitem m. et Arbensem et Arbenses communes remaneant secundum datum eis factum a domino duce et eius consilio. Statuerunt quidem tunc dominus dux et consilium eius, et districte eis per sacramentum preceperunt, ut illas libras trecentas ex tunc usque ad proximum festum Sancti Andree mitterent domino duci et eius consilio in Venetias. Nunc autem concurrentibus annis MCCXXV. indictione XIII. dominus dux et eius consilium p. fuerunt confessi, quod dicti Arbenses illas libras CCC. soluerant comuni Venetiarum eodem anno p. indictione XIII.

II. 1301 30 Junii.

Млетачка влада заповеда Јдранима да гоне гусаре
Омнишке.

Capta: quod mittatur precipiendo comiti et consiliariis Iadre, quod ipsi arment et persequantur lignum Almisii et alios cursarios Almisii, qui essent extra vel exirent (sicut tenentur per formam pactorum) et si non tenerentur, quod arment et persequantur eos, (et nos faciemus hic solvi) et quod si expediet dominus dux et consilarii possint expendi de havere comunis sicut fuerit oportunum.

Reg. Coll.

III. 1301. XV ind. 4 Septembris.

Млетачка влада наређује да се пошаљу два посланика у Дубровникъ и краљевима србскимъ; и да галије млетачке иду у Дубровникъ да га чувају

Capta: quod destinentur duo ambaxatores Ragusium et de ragusio ad dominos reges Raxie cum illa comissione que videbitur.

Capta: quod dominus dux possit comittere nobili viro Rogerio Fuscarenо capitaneo galearum Culi, quod ipse capitaneus cum suis galeis, possit et debeat ire et stare Ragusii, sicut fuerit opportunum, pro defensione dicte terre.

Capta: quod mandetur nobilibus viris Marco Michaeli et Fiofio Maureceno capitaneis galearum nostrarum, quod in reditu suo ve-

niant Ragusium et ibi maneant et faciant quod sibi bonum videbitur, pro bono negotiorum de inde, non faciendo ibi propterea longam moram, sed galee frumenti terre illius penitus veniant absque mora Venetias et habeant et respectum quem poterunt ad mercatores.

Reg. Coll.

IV. 1301. 8 Augusti.

Одређуе се плата и издае се заповестъ посланицима кои ће ићи у Дубровникъ и краљевима ербскимъ.

Capta: quod ambaxatores ituri Ragusium et ad reges Rassie debeant labere pro eorum salario libras III grossorum pro quolibet eorum; si stabunt ultra menses II habeant libras XL. in mense pro quolibet, et si unus eorum vel ambo irent ultra Ragusium per terram ad reges vel regem, provideatur ei vel eis de expensis convenientibus. Et non possint de Ragusio redire sine nostro mandato, salvo si negotium inter Raguseos et reges foret prius aptatum.

Reg. Coll. ch. 135:

V. 1301. 14 Septembris.

Повишуе се плата посланицима, кои ће ићи краљу ербскомъ Урошу.

Capta: quod sicut ambaxatores ituri Ragusium ad regem ras. Urosium, habere debebant libras III. venetorum grossorum, ita habere debeant libras V. grossorum,

si consilium est contentum sit renovatum quantum in hoc.

Reg. Coll.

VI. 1301. 17 Octobris.

Посланици кои ће ићи у Дубровникъ и краљевима србскимъ имаю се споразумети са Дубровчанима.

Capta: quod ambaxatores ituri Ragusium, debeant de via ad reges vel regem Raxie convenire se et consulere simul cum comite et hominibus Ragusii, et facere id quod videbitur ei comiti et dictis ambaxatoribus vel maiori parti eorum. Et si accideret quod ambo vel unus eorum irent ad dictos reges vel regem, vadant sicut dictis comiti et eis ambaxatoribus videbitur, cum expensis convenientibus.

Reg. Coll.

VII. 1301. 20 Decembris.

Одобрава се, да се предузме неки посао бана Павла.

Videtur nobis quod attendatur ad istud negotium bani Pauli expositum per dominum Romeum Quirini.

Reg. Coll.

VIII. 1302. 2 Madii.

Заповеда се посланицима кои су ишли у Дубровникъ, да тамо остану до даљъ наредбе, ако су и добили заповестъ да се врате.

Capta: quod mandetur ambaxatoribus nostris qui iverunt Ragusium, quod non obstante mandato, pridie eis facto quod redire

deberent, stare ibi debeant, quousque aliud eis mandabimus; et si obviarentur in via Venecias veniendo, quod redire debeant Ragusium, et si consilium est contentum sit renovatum quantum in hoc.

Reg. Coll.

IX. 1302. 26 Julii.

Кнезу Ђорђу Омишкомъ дав се уверенъ, да може слободно доћи у Млетке.

Quod comes Georgius de Almisio possit cum personis et rebus suis et sue comitive, venire Venetias, stare et redire.

Capta: quod comiti Georgio possit dari fidancia per unum annum veniendi Venetias, standi et redeundi, pro se et sua comitiva; ita quod infra dictum tempus sit cum dicta sua comitiva securus in personis et rebus. —

Reg. Coll.

X. 1303. indict. I. 11 Maii.

Јованъ Суперанціо продае своју четвртину одъ галие Жуніу Волкасу изъ Дубровника.

Millesimo CCC^o III° mensis Madii die undecimo, intrante indictione prima. Nobilis vir dominus Johannes Superantio, de contrata Sancti Angeli de Venetiis, pro se et omnibus illis quos tangit negotium, facit venditionem domino Zugno de Volchasso de Ragusio, de uno quarterio vel mi-

nus aliquantulum navis vocatae Sancta Maria, quam idem dominus Zugno habet in societate cum dicto nobili domino Johanne Superautio et aliis sociis suis; pro libris VI cent. et XII. ad grossos ad rationem quarterii. Et idem dominus Zugno obligavit se coram domino duce et consiliariis. quod non vendet dictum quarterium alicui foresterio, sub pena de L. pro centenarum de eo quod venditum est dictum quarterium. Et insuper pro praedictis observandis idem dominus Zugno designavit nomine pignoris domino duci quandam suam proprietatem, positam in contrada Sancti Mathei de Rialto, cuius confines isti sunt: ab uno latere firmat in domo domini Pauli Contarini Sancti Luchae, ab alio latere firmat in proprietate Marini de Volchasso, consanguinei sui; ab uno suo capite firmat in via comuni, discurrente ante dictam domum, et ab alio etiam suo capite firmat in via comuni prope ecclesiam Sancti Mathei de Rialto. Et si dictus Zugno voluerit dare bonam plezariam ad benplacitum domini ducis pro observatione praedictorum, dicta domus non debet esse in aliquo obligata.

Comm. I. ch. 32.

XI. 1309. ind. XV. 7 Marcii, in Zrin.

Јованъ банъ целе Славоніе иште патрагъ свое новце
налазеке се у Млетцима.

Exemplum litterae missae domino Io-

hanni Superantio inclyto Venetiarum duci, ex parte egregii et magnifici viri, domini Johannis bani totius Slavoniae.

Magnifico viro et potenti domino Johanni inclyto duci Venetiarum, domino et amico suo reverendo, Johannes banus totius Slavoniae salutem cum promptitudine reverendi. In litteris vestris nobis intimastis, ut quantum pecunia nostra recepta esset vobis fide nostra mediante scriberemus. Nos etiam vobis nunciamus, quod nos capitalem pecuniam nostram habuimus LXXX. marchas et postmodum ille iudeus expendit quadraginta ad nostram rationem, sicut nobis dixit. Summa in toto nostrae pecuniae CXX marche, exceptis usuris; cum usuris autem ad nos et LX marchas computavit, sed de usuris, sicut vultis faciatis, nostram autem pecuniam sicut diximus, C et XX marchas nobis solvi faciatis et postmodum litteras securitatis vestris mercatoribus per districtus nostri domini et nostrorum amicorum dari faciemus, sicut etiam a nobis sumus cupientes et quidquid vestra magnitudo fecerit in praedictis, nobis in litteris velit intimare. Datum in Zrin, in festo martirum Fabiani et Sebastiani beatorum.

XII. 1309. indict. VII. 10 Maii.

Писмо србскомъ краљу Урошу, коимъ му млетачка
влада захваљује, што е наредіо да се врате некимъ
млетчињима добра нѣова, узета са разбивше се
нѣове лађе.

*U r o s i o Serviae, Chelmiae, Diocliae ac
Albaniae regi illustri.*

*Sicut nostrorum fidelium de ca Conta-
reno et ca Barbo relationem didicimus, prae-
ces nostras sibi nostris factas litteris exau-
diens, super restitutione bonorum recupera-
torum a naufragio galee praedictorum nostro-
rum fidelium, per proprios mandavit nuncios
episcopo Sancti Michaelis penes quem
fuerant, res et merces recuperatae de nau-
fragio memorato, quod fieret restitutio prae-
dictorum bonorum, nuncio nostrorum fidelium
praedictorum; quorum nunciorum tractatu et
maxime illustris domini filii vestri, dictus
nuncius dictorum nostrorum fidelium ad com-
positionem devenit cum praefato episcopo
pro soldis venetis grossorum III mille, dandis
per dictum episcopum dicto nuncio, pro totali
summa rerum recuperatarum ipsarum; de quo
Regiae Serenitati gratiarum referimus multi-
modas actiones. Verum tamen cum ut nobis
asseritur per dictos nostros Venetos, dictus
episcopus dicto nuncio assignari fecerit, pro
parte satisfactionis bestias tot, quae extimatae
fuerunt licet superflue, soldis grossorum: MCC.
de quorum animalium justa venditione non*

fuerunt habiti, nisi yperpera de brescoa VII. cent. quae est multo minoris valoris, quam sunt veneti nostri grossi, de quo praefati nostri Veneti damnificantur non modicum; Maiestatem regiam rogamus attente, quatenus digne taliter mandare et facere fieri, quod tota quantitas quae restat solvenda, Auliverio Cuppo nuncio nostrorum praedictorum fidelium, solvatur in venetis grossis, vel saltem in rebus per iustam extimationem valentibus tantam summam venotorum grossorum; ne praefati nostri fideles ex hiis iniustis causis cumulent damna damnis, et ut sicut hoc negotium per mandatum et operam regiam est ad finem compositionis perductum huiusmodi, sic per eandem executionem laudabilem sorciatur, ex quo Maiestati regiae obligemur. datae x madii VII indictione.

Similes illustri et magnifico domino nato serenissimi regis Vrosii, mutatis mutandis.

Datae X madii, VII indictione.

Litt. secr. Coll. Libr. IV. ch. 39.

XIII. 1309. indict. VII. 10 Maii.

Писмо старешиннама которскимъ, конмъ моли млатачка влада да буду у помоћи њенимъ людма, да добию своя добра узета са разбіене њіове лађе.

Consulibus Catari.

Habuius nuper relationem nostrorum fidelium de ca Contareno et de ca Barbo quo-

rum fuit galea cum mercationibus, quae passa fuit naufragium super C a t a r u m, quod dum Auliverius Cuppo nuncius dictorum nostrorum fidelium, ad compositionem devenisset cum episcopo Sancti Michaelis pro totali summa rerum recuperatarum ab eodem naufragio, pro soldis IIII. mille venetorum grossorum, idem episcopus pro parte satisfactionis ipsius, assignari sibi fecit bestialias extimatas licet superflua extimatione, soldos venetorum grossorum MCC. de quibus non potuerant habere nisi yperperas VII cent. in pecunia de breschoa, quae pecunia satis est minoris valoris quam sint veneti grossi; de quo nostri fideles praedicti dampnificati sunt non modicum. Quapropter vos instanter requirimus et rogamus, quatenus sicut alias in hoc facto vestram operam efficaciter exhibuistis, de quo vobis regradiamur, sic et modo velitis taliter interponere praeces vestras, quod Auliverio Cuppo praedicto, nuncio dictorum nostrorum fidelium, residuum dictae satisfactionis solvatur in venetis grossis vel saltem in rebus, iusta estimatione valentibus ipsam summam ad venetos grossos, ut dicti fideles nostri, qui dicto supervenienti casu plurimum sunt gravati, plus propterea non graventur, et nos licet iustum sit, habeamus acceptum et gratum. Datae ut supra.

XIV. (1311). 13. Junii. Scardonaе.

Имяно бана Павла конмъ препоручуе папи Клименту
Задране.

Exemplum litterae bani Pauli misse domino Papae in favorem Jadrensiū.

Sanctissimo in Christo patri et domino,
Domino Clementi divina providentia
sacrosanctae Romanae ecclesiae summo ac
universali pontifici, domino suo plurimum re-
verendo; Paulus banus Croatorum et
dominus Bosne pedum oscula beatorum
cum promptitudine serviendi. Quia non qui
inceperit, sed qui perseveraverit recipit braui-
um, ac illud principium est laudandum quod
fine clauditur meliori, idcirco in devotione
debita permanere et cum prompta ac fideli
continuatione serviciis servicia accumulare,
vestraeque sanctitatis mandatis et praeceptis
non parcendo periculis et expensis, per omnia
cupiens obedire, considerans vestrae domina-
tionis contra Venetos sentenciam ac
eorum visa protervia et duriciam, ob honorem
et gloriam sanctae matris ecclesiae, in me-
dium Jadratinorum nostrorum devotorum
et fidelium, qui vestrae sanctitatis speciali
ducti fiducia, a Venetorum violento dominio
recedentes, ad libertatem debitam pervene-
runt, requisitus per eosdem, meum primoge-
nitum, banum Mladinum, banum Bo-

s n e n s e m, misi cum potentia, ad defendendum et manutenendum et protegendum praedictos Jadratinos, tamquam obedientiae filios et devotos, contra Venetos supradictos. Sane quia dicti Veneti continue tenent galeas armatas ante Jadrām, in insulis ipsorum devastando; nec habeamus ad praesens galeas ad obviandum eisdem hostiliter, sicut decet rebellibus ecclesiae, sanctitati vestrae placeat de benignitate consveta taliter super hoc providere, quod dicti Jadratini fideles vestri et devoti, non possint nec valeant per dictos Venetos vel per aliquos amicos et fautores eorum, prece et precio infectos, modo aliquo aggravari vel aliququaliter molestari, cum aliqui obliti suae salutis propriae et mandati vicarii Jehsu Christi, tam apud Ferariam ausu temerario se opposuerint, toto posse manifeste, quam hic opponere contra nos videantur; sed quod liberi et securi praefati Jadratini vestrae sanctitatis mediante consilio, auxilio, protectione speciali et favore, sicque protegantur, quod alii exinde speculum et exemplum habeant, similia sive efficaciora aliqua securius faciendi ac vestrae sanctitatis benplacitis et mandatis per omnia cum obedientia debita complacendi, et quod Veneti antedicti de sua protervia non possint amplius gloriari, sed eorum pena et correctio sit metus multorum, et deinceps non attentet aliquis, nec praesumat similia contra Romanum pontificem et

universalem dominum perpetorie domino concedente. Datae S c a r d o n a e die XIII Junii.

Comm. I. ch. 178.

XV. 1313. ind. XII. 20 Decembris.

Радосавъ Любавчиѣ изъ Скрадина постае съ братомъ
и потомцима млетачкѣй житель.

Nota quod M CCC XIII. indictione XII. die X Decembris consultum fuit per dominum ducem et omnes sex consiliarios et captum ad bussulos per eos S. dominos: Nicolaum Mauro, Gabrielem Venerio, Johannem de Molino, Marcum Maurocenum, Johannem Michaelem, et Johannem Valaresso, quod sapiens et providus vir Radislavus Lubavecii de Scardona et frater eius Georgius, sint decetero Veneti cum suis heredibus.

Comm. I. ch. 206.

XVI. 1314. ind. XII. 28 Marcii.

Младенъ хорватскѣй и босанскѣй банъ, постав млетачкѣй
грађанинъ.

Johannes Superantio et c. universis et singulis tam praesentibus quam futuris praesens privilegium inspecturis, salutem et sincere dilectionis affectum. Tanto conservit benignis ducalis providentia personas egregias sibi devotas et fidas honoribus praeverire, ipsarumque fidem et devotionem dignis retributionibus compensare ac ipsas do-

talibus convallare favoribus, quanto ducatu nostro devotosque fide ac operibus se ostendunt. Attendentes igitur amoris multiplicis puritatem et plenitudinem dilectionis et fidei, quam magnificus et potens princeps Maladinus Chroatorum et Bossinae banus, dilectissimus amicus noster ad magnitudinis nostrae excellentiam habere promptis affectibus se ostendit, quamque predecessores eius gessisse plena devotione cognovimus, ipsum omnium consiliorum et ordinamentorum nostrorum solemnitate servata, cum suis heredibus et heredum perpetuo succedentibus, in nostros honorabiles cives et veros Venetos recipimus, et Venetos et cives fecimus et facimus, et pro honorabilibus et veris civibus et Venetis nostris, ubicunque et semper in Venetiis et alibi amodo et deinceps haberi, procurari cum effectum et plenitudine volumus et tractari; statuentes quod singulis libertatibus, securitatibus, privilegiis, immunitatibus, graciis et honoribus quibuscunque, quibus alii nobiles et veri cives Venetiarum gaudent, et quomodolibet perfrui dinoscuntur, praefatus banus eiusque heredes ac heredum successores in Venetiis et extra ubilibet eundo, stando et redeundo, perpetuo ac plenissime, sicut melius fieri potest, gaudeant et utantur.

Et cum praefatus banus cupiens effectum ipsius beneficii devote suscipere ac plene consequi et habere, ad magnificentiam nostram

nobilem virum Saracenum olim Elye de Sibinico, cum pleno et sufficienti mandato transmiserit, sicut de ipsius mandati sufficientia constat publico instrumento, scripto manu Michaelis olim Stoiani de Scardona, publici imperiali auctoritate notarii, et robarato sigillo ipsius bani pendenti; idem Saracenus in anima et fide dicti bani, virtute procuratorii ante dicti, nobis et successoribus nostris ducibus, tactis sacrosanctis scripturis, fidelitatis et obedientiae debitae et solitae servande perpetuo, ut fecerunt et faciunt ceteri perfecti Veneti et fideles nostri, corporale praestitit iuramentum.

In cuius rei certitudinem ac evidentiam pleniorum praesens privilegium fieri jussimus et bulla nostra communiri. — Datum MCCC. XIII. indictione XII. die XXVIII. Marcii.

Similis pro comite Georgio et fratre.

Similis pro comite Paulo.

Comm. I. ch. 206.

XVII. 1330. ind. XII. 1. Maii.

Урошъ краљ ербекій у писму дужду млетачкомъ Францешку Дандузу послатомъ, дав слободу млетачкимъ трговцима, да могу преко његове земљѣ и њи трговине ради у Романію, али не у Бугарску.

Exemplum quarundam litterarum domini regis Raxiae, quod nostri possint per

suas terras habere transitum securum ad Salonichi, partes Romaniae et in Raxia.

Illustri et magnifico viro domino Francisco Dandulo dei gratia duci Venetiarum, proximo suo karissimo, Urosius eadem gratia Serviae rex, salutem et prosperis successibus in domino habundare. Affectus quem ad vestram proximitatem et commune Venetiarum gerimus, nos inducit, ut ad vestra beneplacita et comoda nostros intuitus dirigamus. Cum igitur alias vobis meminimus conscripsisse, si ad vestrum commodum deberet cedere, si ad partes Romaniae vellent mercatores vestri pergere vel alio, et placeret eis transitum facere per regnum seu partes nostras, quod libere transitus pateat eis ad libitum voluntatis. Quare iocirco vobis duximus intimandum, quod si praedictis mercatoribus vestris placuerit dictum facere transitum, ad partes praedictas, excepto ad partes Bulgariae, quod ipsis demus transitum liberalem et conductum securum, etiam si in nostro regno voluerint sua mercimonia exercere, quod libere exerceant; quos assecuramus super regia nostra fide, prout vobis haec et alia nobilis vir Jacobus Polani concivis vester, in ore cuius posuimus verba nostra, plenius vobis oraculo explicabit. Datum primo die mensis madii, XIII indictione.

XVIII. 1332. 27 F e b r u a r i i.

Налаже се посланику, да дозна одъ княза Младена шта
иште одъ Млетака, да имъ уступи Скрадинъ.

Capta. Super facto autem S c a r d o n a e,
de quo idem ambasator nobis per litteras suas
scripsit, non videtur sapientibus quod occasi-
one domini regis Ungariae, de cuius ad partes
maritimas divulgatur adventu, sit ad praesens
intromitendum factum ipsum, ne possit credi
per aliquos, quod hoc fieret in sinistrum vel
injuriam dicti regis; ne tamen videamur in
totum a dicto facto discedere, scribatur, dicto
ambaxatori, quod caute sentiat a c o m i t e
M l a d i n o, vel ab aliis sicut sibi videbitur,
de intentione dicti comitis M l a d i n i, et
quid intenderet nos sibi facturos, ipso dante
nobis locum predictum. Et quod idem se
obtulit inimicari dicto B u d i s l a v o, si ipse
ambaxator nihil posset obtinere cum c o m i-
t e N e l i p t i o, sentiat ab eo quomodo sibi
vellet inimicari et quid propterea vellet a no-
bis. Et in reditu suo veniat omnibus praedic-
tis informatus ad plenum, ut possimus tunc
cuncta ea providere et facere, sicut pro nos-
tro honore fuerit opportunum.

Misti d Sen. XV. ch. 62.

XIX. 1332. 10 Junii.

Стефанъ краљ Србскій пише дужду млетачкомъ Фран-
цешку Дандулу, да ће наплатити одъ свогъ бунтовногъ
поданика Суме, штету коју е овај учинио

Николи Бривосу.

**Exemplum cuiusdam litterae missae domi-
no duci per regem Raxiae, super facto Sr.
Nic. Brivosso.**

Stefanus dei gratia **Serviae** rex,
inclyto et magnifico viro domino **Francisco Dandulo**, eadem gratia duci **Vene-**
tiarum, proximo suo carissimo, salute et pros-
peris successibus in domino gloriari. Vestrae
amicitiae nuper recepinus quasdam litteras,
derobationem et molestiam vestro fideli **Ni-**
colao Brivosso in nostro factas regni
districtu, per quemdam nostrum vassalum
Sumam nomine. Quibus diligenter auditis,
vobis duximus respondendum, quod predic-
tus **Demetrius** nobis est effectus rebellis, ab-
sentans se a nobis latitando hinc inde, prout
poteritis clarius informari. Sed quam cicius
in manus nostras inciderit, prout ipsius expos-
cunt **Demitri** pravitates, vel si ad nos labe
rebellionis deposita, devotos ad nos direxxe-
rit intuitus, vestro fideli praedicto plenam
satisfactionem de pecunia, et rebus sibi abla-
tis fieri faciemus, et nichilominus modos et
remedia adhiberi mandabimus, maximum nos-
trum posse et scitu, quod ille nequitatis mi-
nister, manus nostrae maiestatis regiae non

evadat, sed quod vester fidelis predictus possit suam rehabere pecuniam et res omnes. Novit etiam deus, quod ob affectum quem ad magnificentiam vestram gerimus, dampna vestrorum, ut vassalorum nostrorum fidelium reputamus. Datae die .X. mensis Iunii.

Comm III. ch. 99.

XX. 1333. 11. Januarii.

Налаже се управителѣма Славоніе, да прогласе да ће онај добити иладу форинти, ко преда Будислава Угри-нића жива или мртва.

Capta: quod secundum consilium domini Nicolai Faletro, comitis J a d r a e, mandetur omnibus nostris rectoribus S c l a v o n i a e, quod in terris sui regiminis faciant proclamari, quod quicumque dederit in nostram forciam B u d i s l a v u m U g r i g n i c h, derobatorem et homicidam publicum et inimicum nostrum et nostri communis, vivum vel mortuum, vel ipsum occideret, habeat a nostro communi florenos mille.

Misti d. Senat. XV. ch 54.

XXI. 1334. 10 Maii.

Заклучено да се строгостъ противъ Которана наређена недиже, докъ се не намире съ Николомъ Бривосомъ, оштећенимъ одъ Димитрія Суме, поданика краля Рашкогъ.

Capta: Si videtur nobis, quod damnum illatum nobili viro Nicolao Bruyosso, per

Dimitrium Sumam, subditum domini regis **Raxiae**, ut hic est lectum, ponatur cum aliis damnis nostrorum fidelium, qui habent facere cum **Catarinis**, quorum occasione facta est strictura contra illos de **Cataro**, et quod dicta strictura non elargetur, nisi dicti **Catarini** fuerint in concordia cum dicto **Nicolao** de damno suo praedicto.

Misti Sen. XVI. ch. 61.

XXII. 1334. 19 Maii.

Нова иште помоћ одъ Млетака, противъ Вице-пріора Вране, госпође Хелене и Григоріа сына бана Павла, кои су јо уплаћили.

Capta: Super autem facto **Viceprioris Auranae**, domine **Helenaе**, et **Gregorii filii bani Pauli**, qui propter derobationes commissas ipsis, sunt **Nonensium** debitores, super quibus nostrum implorant auxilium, quod scribatur ut videbitur convenire.

Misti d. Senat. XVI. ch. 64.

XXIII. 1336. 19 Madii.

Дозвољава се краљу Рашкомъ, да може изнети изъ Млетака оружје.

Capta: Quod concedatur domino regi **Raxiae**, quod possit extrahere de **Venetis**, et conduci facere ad partes **Raxiae**, arma valoris librar. **XXX grossorum**, sicut per nuncium suum amicabilem nos rogavit.

Misti d. Senat. XVII. ch 59.

XXIV. 1336. 6 Decembris.

Дозволява се по закрѣваню краля Рашкогъ, да могу
проћи крозъ Млетачку областъ, войници
за нѣга наймѣни.

Capta: Quod ad petitionem domini regis Raxiae concedatur, quod usque ad usque III cent. pedites, quos intendit facere soldizari extra Venetias, possint transire per nostrum districtum, ad suas partes, quos ut dicit vult pro securitate suae personae.

Misti del Senato. XVII. ch. 68.

XXV. (1340. indict. V.)

Предложена посланика краля Србскогъ, предата дужду Млетачкомъ

Haec est forma ambaxatae transmissae domino duci Venetiarum per serenissimum dominum regem Serviae.

Propter magnum affectum quem dominus rex Serviae gessit et gerit ad dominium et civitatem Venetiarum, semper affectavit uniri eisdem; sed quia hoc non potuit hucusque mancipare effectui comode, obstaculis interiectis, proposuit deinceps domino duci uniri et comunitati praefatae indissolubilibus amicitiae vinculis et civis ipsorum effici, more et consuetudine civitatis praedictae, si ipsorum adest beneplacitum in hac parte. Sane cum dictus dominus rex multos inimicos habeat, videlicet dominos in circuitu regni ipsius commorantes, quorum occupa-

vit civitates, castra, fortalicia et contractas, quia in statu pacifico secum vivere noluerant, si casu aliquo et infortunio superveniente opportheret ipsum habere confugium ad dominium et civitatem Venetiarum, quod secure ad eosdem incesum habeant et introitum et civitates ipsorum fidelium, cum suisque liberis et thesauro et domestica suppellectili universa, ibidem moram trahentes ad libitum, et cum expediens viderint, exitum obtineant liberalem.

Insuper quum domino regi fuerit intimatum, quod aliqui vestri vicini et fideles solent contra dominium et civitatem Venetiarum aliquandoque inobedientiae erigere cornua, si quo tempore volueritis contra tales nostro frui auxilio, promittimus vobis de gente nostra, quingentos armatos equites quando et quotiens-cunque expediens videritis, in vestrum subsidium destinare, etiam si ad partes opportunum fuerit L o m b a r d i a e, domini regis sumptibus et expensis; et etiam si cum vestro fuerit commodo, promittimus personaliter cum nostro exercitu in vestrum iuven et auxilium interesse. Et si casu intercedente vestro indigeremus auxilio, si cum vestro beneplacito et bono commodo fieri poterit, liberali, quod ipsum a vobis amicabiliter postulemus, tamquam a nostris proximis et amicis.

Intelleximus etiam quod mercatoribus vestris transitus potest esse fructuosus et utilis per nostrum regnum, dirigendo gressus suos cum suis mercimoniis versus Constantinopolim et imperium Romaniae. Vnde cum intuiti vestro, mercatorum vestrorum commodum proprium reputemus, nobis placet, quod praedictus eis transitus per regnum nostrum pateat et per eundem redditus salutaris. Et si aliqua damna a nostris perceperint regnicolis mercatores praefati, ipsis de camera nostra integraliter satisfacere debemus.

Ceterum ad hoc, ut omnia et singula praedicta robur et firmitatem obtineant, excellentiae vestrae placeat ad nos aliquem vestrum nobilem destinare, cui possimus loco vestri vocis oraculo spopondere, sanctis iuramentis debitis deponentes, universa et singula in perpetuum servaturos domino duci et communitati Venetiarum praefatae.

Item cum infirmitate fuerimus valida occupati, ita quod medici totaliter de nostra convalescentia desperabant, votum vovimus, quod Ierosolimis ad honorem Salvatoris solempnem ecclesiam et monasterium construimus, si nos ab huiusmodi infirmitatis voragine liberaret; cuius gratia impetrata quod ore promisimus, intendimus exequi per effectum, per certos nostros nobiles, quos

illuc cum magna quantitate pecuniae intendimus transmandare. Vnde cum non confidamus dictos nostros nobiles et dictam pecuniam in manibus ponere aliorum, solummodo in vestris, proximitatem vestram, de qua plene confidimus et speramus, requirimus et rogamus, quatenus nobis concedatis duo corpora galearum, usque in C y p r u m , in quibus dicti nobiles perficiant vota nostra, quas ad nostras expensas faciemus armari, ut expediens fuerit. Et quia de mense augusti vestri armatores sunt etiam ituri cum galeis, placeat vobis ad hoc, ut perficiant iter suum, quod vadant in consortium earundem, ipsasque velitis comendare capitaneo galearum ipsarum, ut dictas galeas usque usque in Cyprum aliquatenus non sequestret, sed de eis curam habeat specialem.

(Nota quod responsio facta per dominum ad dictam ambaxatam est in libro decimonono Rogatorum, carta. 17.)

Comm. III. ch. 178,

XXVI. 1340. 8 Junii.

Одговоръ млетачке владе на предложена посланика краля Србскогъ.

Capta: Examinata ambassada domini regis Serviae et contentis in ea, et habita collatione cum ambassatoribus dicti regis, consulerunt concorditer sapientes, quod ad ipsam respondeatur per modum subscriptum. Et

primo ad factum civilitatis nostrae, quam petit respondeatur, quod semper ad eum devotionem specialem habuimus, et propterea grato animo ipsum in civem nostrum recipimus, parati ut haec dispositio nostra inter ipsum et nos evidenter appareat et pleniter confirmetur.

Ad secundum quod petit, quod possit si casus eveniret neccessarius sibi, tute ad civitatem Venetiarum et alias terras nostras venire, morari et de ipsis exitum liberum habere, cum suis liberis, thesauro et domestica suppelectili; respondeatur: quod dispositi semper in omni casu, in quantum honeste per nos et nostros fieri potest, sibi plenarie complacere, contentamur et volumus, quod ad civitatem Venetiarum et alias terras nostras venire, morari et stare possit, et de ipsis ad libitum sui exire, cum suis liberis, thesauro et domestica suppelectili, sicut petit, dummodo veniat, moretur et stet, cum illa decencia, quae neccesaria fuerit pro securitate terrarum nostrarum.

Ad factum autem auxilii quod nobis promittit, et a nobis petit, respondeatur re-graciando de oblatione sua, quod in eo semper gessimus confidentiam specialem, et propterea in omni casu nobis neccessario, ad eius maiestatem haberemus confidentem recursum, et speramus quod eum inveniremus ad nostra

commoda semper promptum. Et sic potest facere et sperare de nobis, quia disponimur libere ad quecunque comoda et beneplacita sua.

Ad factum autem mercatorum nostrorum, quibus versus Constantinopolim eundo et redeundo, per regnum suum permittit liberum transitum et securum, respondeatur regraciando de oblacione et permissione praedicta, quod speramus, quod nostros mercatores et fideles in omni casu habeat specialius commendatos, et quod licet certi reddamur, quod ut haec intentio regia erga nostros servetur, efficaciter providebit, tamen maiestatem suam devote exoramus, quatenus nostro intuitu mandet et sic effectualiter faciat provideri, quod nostri mercatores cum suis rebus eundo et redeundo per regnum, tute, libere et favorabiliter tractentur, sicut de propinquitate sua confidimus et speramus.

Misti del Senato. XIX. ch. 17.

XXVII. 1340. ind. VIII. 12. Junii.

Вартоломей Градониго дуждъ млетачкѣй прима Стефана краља Србскогъ за млетачкогъ грађана.

Privilegium domini Stephani dei gratia regis Serviae.

Bartholomeus Gradonigo, dei gratia Venetiarum, Dalmatiae atque Croatiae dux, dominus quartae partis et dimidiae totius imperii Ro-

maniae; universis et singulis praesens privilegium inspecturis salutem et sincere dilectionis affectum. Ducalis magnificentia tunc sublimioris honoris suscipit incrementum, cum cives acquirit, quos exaltat decus et sublimitas regiae maiestatis. Scimus namque quod serenissimi domini reges Serviae ad ducatum nostrum semper amorem intimum, grata exhibitione operum demonstrarunt, adeo quod propingvitas affinitas hinc inde antiquitus emanavit. Praecipue autem praesens serenissimus dominus Stephanus, dei gratia rex Serviae, propensius nostrum ducatum diligere et subiectos, ipsius ducatus honores, et subiectorum nostrorum commoda, gratio-
sius promovendo; propter quod suis et suorum ambaxatorum, pro ipso serenissimo domino rege petentium, praecibus annuentes, tamquam ad suae maiestatis honores devota mente dispositi, — ipsum dominum regem, cum suis filiis et haeredibus, in honorabiles cives nostros suscepimus atque suscipimus, et Venetos et cives nostros fecimus et facimus, et pro Venetis et civibus nostris, in Venetiis et ubique locorum, deinceps haberi et procurari cum effectu et plenitudine volumus et tractari; ipsos sincere dilectionis brachiis amplexantes, et firmiter statuentes, omnium consiliorum et ordinamentorum nostrorum necessaria solempnitate servata, quod eisdem omnibus libertatibus, beneficiis, honoribus et im-

munitatibus, quibus alii nobiles cives Venetiarum gaudent et perfrui dinoscuntur, praefatus dominus rex et sui filii et haeredes, in Venetiis et extra ubique plenissime gaudeant et utantur. In quorum fidem et evidentiam plenior, praesens privilegium fieri mandavimus bullaque nostra pendenti aurea communiri. Datum in nostro ducali palatio, anno dominicae incarnationis: millesimo, trecentesimo, quadragesimo; die duodecimo mensis Junii, octave indictionis.

Commemoriale III. ch. 179.

XXVIII. 1340. 17 Junii.

Дозвољава се кнезу Нелипићу, да може изнети изъ Млетака оружје.

Capta: quod concedatur comiti Neliptio, quod possit extrahere facere de Venetiis, et conducere ad partes Slavoniae, arma a militibus, ad valorem librarum viginti quinque grossorum.

Misti del Senato. XIX. ch. 21.

XXIX. (1341). 22 Madii.

Писмо Стефана краља Србскогъ Францешку Дандулу дужду млетачкомъ, да овај пошаље своје люде, којима ће се вратити добра избављена са разбијене млетачке галіје.

Exemplum litterarum regis Serviae sive Raxiae.

Stephanus dei gratia Servyae, Diocliae, Dalmatiae, Albaniae, nec non

totius maritimae regionis rex; spectabili Francisco Dandulo, Venetiarum duci, dilecto nobis ut fratri, salutem quam sibi. Novitus gratuitas recepimus vestras litteras, quarum tenore plenius intellecto, vestram fraternitatem scire affectamus, nostri regalis nominis, ac in nostra propagine constitutum esse de accidentibus naufragiis in portibus nostrae regionis, quod singula ac universalia bona, seu mercimonia, dictarum naufragantium, ad nostram regalitatem debite succedant, quod versus vos et vestram ducalem comunitatem, minime curamus, cum de simili de vestra dignitate sine dubio postulamus. Verum ad nos transmittere curetis vobis fide dignos, quibus rationem debitam de perpetratis in naufragio nuper accesso, in nostra regione, ac bona ablata, sine dilatione restitui faciamus, prout de nostra regalitate ut credimus confidetur. Datum in regali nostra curia, XXII. mensis madii.

Commemoriale III. ch. 198.

XXX. 1342. 25 Maii.

Дозволява се кралю Ранкомъ, да може изнети изъ Млетака оружїа.

Capta: quod concedatur serenissimo domino regi Russiae, qui de hoc per suos ambaxatores nos instantanter fecit rogari, quod possit extrahi facere de Venetiis et conduci ad partes regni sui, curacias et alia arma nec-

cessaria pro centum equitibus, et pancerias V. cent. cum suis furnicamentis, solvendo dacium consvetum, cum conditione, quod praedicta extraxisse teneatur per totum mensem Julium proxime secuturum, et extrahendo coracias de hinc, et alia arma possit vel de hinc extrahere, vel aliunde facere illa conduci Venecias, et hinc extrahere, cum dacio comunis consveto, possendo tamen usque ad X armaturas de dictis armis et hinc et de extra facere adduci et illa extrahere ut, est dictum de aliis.

Misti del Senato XX. ch. 56.

XXXI. 1343. 12 Maii.

Одговоръ млетачке владе на предложена посланика
Цариградекогъ.

Habita collatione cum ambaxatore dominae imperatricis Constantinopolis et eius nati domini imperatoris, super ambaxiata per ipsum oretenus explicata dominio, in effectum duo capitula continente, auditis etiam et intellectis omnibus, quae idem ambaxator referre voluit, superinde bona deliberatione praehabita, consulunt concorditer sapientes, quod respondeatur dicto ambassatori, et primo:

Capta: ad primum capitulum, per quod a nobis petit auxilium et succursum contra Turchos, quod sicut toti mundo extat notorium, elapsis temporibus et ad prae-

sens, semper vires nostras extendimus ad obviandum et resistendum improbis conatibus et incursionibus eorundem, tum zelo et reverentia fidei sanctae Christi, tum et pro tutela et securitate omnium christianorum degentium in partibus Romaniae, et navigantium quorumcumque, non sine gravibus impendiis nostri communis, et periculis personarum. Et utinam posse nostrum exitisset et esset sufficiens ad resistendum illis perfidis Agarenis. Credimus et ipsum scire, quomodo dominus noster Papa, novitus nostrum requisivit comune, quod cum per dominum regem Cypri, per magistrum hospitalis, et etiam dominum regem Robertum et multos alios barones Christicolas, foret oblatum in curia romana, de succursu et auxilio pro resistendo viriliter dictis Turchis, velemus et in dicto negotio contribuere sicut possibilitatis nostrae humeris conveniret, ad quae domino nostro Papa talem fecimus responsivam, quod eam comendabilem habuit plurimum et acceptam. Et sicut intelleximus ipse dominus Papa habet in hoc bonum propositum, et speramus quod in brevi hoc optimum opus desideratum finem suscipiet. Quibus omnibus consideratis, non videmus quod rationabiliter sibi praebere possimus aliam responsivam, et vere credimus quod de ipsa de beat sacrum imperium contentari.

Capta: ad secundum capitulum, per quod ipse ambaxator exponit, quod megadomesticus rebellis imperii se reduxit ad regem Raxiae, cum quo tractavit et tractat cotidie subversionem totius imperii; rogando nos quod velimus mittere ambaxatam dicto domino regi, ad precandum et inducendum eum, quod non praestet auxilium nec favorem dicto megadomestico, etc. habentes sapientes respectum, quod omnis novitas et sinistrum, quam et quod subiret ipsum imperium, toti comunitati nostrae redundaret in damnum, ut clare potest quilibet iudicare et extat cunctis notorium, consulunt sapientes, quod ad dictum dominum regem mittatur unus ambaxator, ad tractandum pacem et concordiam inter sacrum imperium et ipsum dominum regem, et ad inducendum ipsum ad hoc, cum illa ambaxata et pulcris verbis, quae domino, consiliariis, capitibus de XL et sapientibus, vel maiori parti dicti collegii competere videbuntur. Et capta parte praesenti, respondeatur dicto ambaxatori: quod ob magnae devotionis integritatem et sincerum amorem, quem semper nostra comunitas gessit et gerit erga sacrum imperium, et econtra propter inmensam benevolentiam, quam et serenissimi domini imperatores Constantinopolis, ipsa domina imperatrix et nunc eius natus dominus imperator, habuit et habet ad nostrum commune, de quibuscunque sinistris gravaminibus et molestiis,

quas imperium patiatur, dolere compellimur, quo circa providimus unum ambaxatorem ad dominum regem Raxiae destinare, quem mittenus cum illa ambaxata et verbis, quae pro honore sacri imperii et nostro et absisione cuiuslibet novitatis videbimus convenire.

Capta: quod dictus ambaxator habeat de salario libras. CCC. in tribus mensibus, verum si staret ultra III menses, habeat libras L. in mense et in ratione mensis; et conducat IIII. famulos, unum cochum, unum expensatorem et unum notarium, possendo expendere in expensis oris s. II grossos in die. Nabula autem, agotiam et aliae expensae solite et soldus famulorum solvantur per comune, et sint famuli vestiti, et si starent ultra III menses habeant unum grossum in diem pro quolibet, de quanto plus steterint; et non possit quaelibet roba ascendere ultra sold. XII. grosorum.

Capta: quod iste ambaxator postquam creatus fuerit, respondeat infra tertiam diem et vadat ad bonplacitum dominationis.

XXXII. 1343. 19. Junii.

Закључено, да г. Маринъ Венераіо, кои е ишао као посланикъ краљу Рашкомъ, па се збогъ неке незгоде вратио, иде кудъ е послать быо.

Capta: cum propter casum sinistrum occursum ambaxatori eunti ad dom. regem Raxiae, ipse ambaxator Venetias rediverit, et iam divulgatum extiterit, tam in civitate nostra Venetiarum, quam alibi extra terram, quod ad dictum regem nostrum ambaxatorem in servitium imperii mittebamus, propter quod si solum propter ob casum predictum, cessaremus de mittendo ambaxatam nostram, esset minus honoris huius dominii, consulunt concorditer sapientes, quod Sr. Marinus Venerio, qui ibat pro ambaxatore ad dictas partes, redeat in bona fortuna et vadat ad faciendum ambaxatam suam, prout a principio sibi comissum fuerat.

Misti del Senato. XXI. ch. 41.

XXXIII. 1343. XII ind. 8 Iulii.

Закључено, по предложеноу посланика бана Босанскогъ закључити саюзъ съ баномъ, са краљемъ Рашкимъ и са властелина Славоніе; а ако краљ Рашкій небыхтео ступити у тай саюзъ, да се наложи градовима Славоніе, кои су подъ Млетцима, да закључе тайно овай саюзъ, неспоминући при томъ никако Млетке.

Capta: Visa et diligenter examinata ambaxata in scriptis data dominio per ambaxa-

torem domini bani Bossinae, et auditis super his aliis verbis per dictum ambaxatorem oretenus explicatis, videtur sapientibus, inspecta potentia domini bani, quod dicta unio faceret multum pro favore nostrarum civitatum de marina, ponendo in dicta unione regem Raxiae si esse voluerit, et alios barones Sclavoniae; et quando dictus rex non attenderet ad volendum esse in dicta unione, faciendo ipsam et specificando, quod dicta unio intelligatur ad defensionem solummodo Bossinae, et partium Sclavoniae, et ideo consulunt concorditer, quod concedatur illo cauto modo, quo melius fieri poterit, nostris civitatibus Sclavoniae, quod dictam unionem facere possint. Inducendo eas ad hoc pro bono et conservatione ipsarum cum illis pulchris verbis, quae dominio videbuntur, non faciendo in dicta unione aliquam mentionem de comuni Venetiarum, ita tamen, quod pro dicta unione nec caute, nec alio quocunque modo, comune Venetiarum non debeat supportare aliquas expensas de equitibus vel aliquibus aliis, sed fiat solummodo cum civitatibus per modum per quem alia unio dictarum civitatum fieri consuevit. Et isto medio anno, quando aliquid compleatur de dicta unione, persentiat de intentione domini regis Raxiae per illum modum, qui dominio videbitur. Et hoc notificetur comitibus et comunibus ter-

rarum ut dictum est cum illis verbis quae videbuntur dominio.

Ad factum vero armorum, quia aliter cum nostro honore denegari non posset, consulunt quod concedatur gratia dicto ambassatori, extrahendi de dictis armis in ea quantitate, quae dominio videbitur, solvendo dacium debitum nostro comuni.

Nota, quod die X Julii facta fuit cedula dicto ambaxatori de dictis armis, quae fuerunt coraciae centum, ballistae XXX, et casseti ducenti, furniti vicedunis; solvendo dacium debitum nostro comuni.

Misti del Senato. XXI. ch. 44.

XXXIV. 1313. 4 Septembris.

Закључено: одговорити посланику млетачкомъ кодъ краља Рашкогъ, да се врати; а уедно браћо да се пошлѣ захвално премо и да му се честита женидба његовогъ сина са сестромъ цара цариградскогъ.

Capta: quod respondeatur Sr. Marino Venerio, ambaxatori nostro ad dominum regem Raxiae, quod postquam principale negotium pro quo fuit missus est expeditum, Venetias revertatur. Et dicto domino regi scribantur litterae, regraciando sibi de liberali oblatione sua ad gratiam nostram, et congaudendo de nuptiis quas fecit domino filio suo cum sorore domini imperatoris Constantinopolis, cum illis pulcris verbis, quae videbuntur.

Misti del Senato XXI. ch. 62.

XXXV. 1345. ind. XIII. 13 Februarii.

Заклучено: послати два свештеника бану Босанскомъ, кои да настояваю склонити га на любовъ и пріятельство према Млетчиѣма.

Capta: quia multum conferre poterit negociis nostris facere banum Bosinae favorabilem nobis, vadit pars: quod mittantur ad eum pro parte nostra duo religiosi, qui videbuntur domino, consiliariis, capitibus et sapientibus, vel maiori parti eorum, et mittantur cum quo cauto modo fieri poterit, ad regre- ciandum ei de sua bona voluntate, quam habuit et habet ad nostrum dominium. Et ad inducendum eum ad amicitiam et favorem nostrum et agendorum nostrorum, cum illis pulcris verbis et cum illa commissione circa praedicta et cum illa provisione, quae videbuntur praedicto collegio, vel maiori parti eorum.

Secreta Rogator. Lib. I.

XXXVI. 1345. indict. XIII 29 Augusti.

Заклучено, да се утврди саюзъ са кнезовима Павломъ одъ Островице и Младеномъ одъ Клинсе, да помажу Млетчиѣма противъ Задра.

Capta: Ad factum comitum Pauli de Ostrovica et Maladini de Clissa, de quo in dictis suis litteris nobis particulariter denotavit. Respondeatur, quod capitula per ipsos comites petita et capitula per proviso- res eis oblata examinavimus diligenter, et con- siderantes praedicta omnia capitula tam sua

quam nostra rationabilia et honesta fore, et posse cum honore nostro ad commodum maximum negotiorum nostrorum venire; volumus et sic eis mandamus, quod dicta capitula nostra et sua, quorum exemplum eis destinavimus, cum ipsis comitibus debeant confirmare cum illis maioribus cautelis, firmitatibus et honoribus quae poterunt. Intelligendo quod si per dictum comitem Maladinum aliquid tangeretur de petitione illorum de Spalato, dicant ei, quod prout alias sibi fecimus dici intendimus super ipso facto supersedere pro modo, et suo tempore et loco in ipso negotio terminabimus, quod erit honori nostro et conservatio virium utriusque partis, cum hiis et aliis verbis, quae convenire videbunt, dante tamen hoc spem comiti antedicto. Et si dicti comites Paulus et Maladinus nollent firmare praedicta, si non poneretur capitulum illud de blado quod scripsistis, nolumus quod propterea desistatis a tanto bono, sed penes alia praedicta capitula permittatis eis, quod in casu quo perderent sua blada sicut scripsistis, quod per nos subveniretur eis sicut videretur nobis de blado pro furnicione suorum castrorum, cum condicione, quod finita guerra in tempore competenti, teneantur nobis restituere omnia quae sibi concessimus vel valorem eorum. Procurando quod dicti comites se obligent habere Jadratinos et eorum bona pro suis inimicis, et eos viriliter offen-

dere et damnificare toto suo posse, et quoslibet alios adhaerentes eis, vel praestantes eis in aliquo auxilium vel favorem, et sic servare debeant in omnibus aliis inimicis nostris, quos eis manifestaremus per litteras vel nuncium.

Capta: Item scribatur dictis provisoribus nostris, quod si inter Gregorium comitem et Comites Maladinum et Paulum aliqua differentia foret, studeant suo posse illam revocare omnino, et si hoc facere non valerent, procurent quod quaelibet pars ad nos mittat super ipsa differentia, quia in ea curabimus terminare, quod respiciat bonum et augmentum utriusque partis.

Secret. Rogator. Libr. A. ch. I.

XXXVII. 1345. ind. XIII. 29 Augusti.

Наредбе тичуке се рата противъ Задра.

Capta: Quod respondeatur Sr Marco Justiniano capitaneo nostro de terra ad litteras suas, quas nobis misit scriptas Nonae 22 mensis praesentis augusti. Et primo ad id quod scripsit, quod libenter equitasset ad damnum Jadra tinorum, si equi sui et aliorum applicassent Nonam; quod cum credamus quod dicti sui equi et omnes alii, qui recesserunt de Venetiis, amodo illuc applicuerunt, debeat continue principaliter equitare vel facere equitari, cum tota vel parte gentis suae, super territorio inimicorum, ut sibi melius videbitur,

comburendo, derobando, incidendo et quodlibet aliud damnum quod poterit, inferendo, secundum tenorem et formam suae commissio-
nis, quia pro alio gentes nostrae equestres et pedestres et ipse ibi non sunt, quam pro damnificatione nostrorum hostium praedictorum etc.

Capta: Et quia dictus capitaneus scripsit, quod intendebat mittere pro aliquibus de Pago et Arbo pro vastando, quia teutonici ad talia non sunt apti. rescribatur ei quod sumus contenti, quod pro dictis hominibus de Pago, et etiam de aliis terris nostris Slavoniae, mittat in casibus necessariis sibi, nolumus tamen, quod de civibus Pagi, None seu alicuius alterius civitatum nostrarum Slavoniae, dare debeat comiti Gregorio nec alicui alii, nec eis mittere extra districtum et territorium Iadrae. Et hoc dicimus, quia comes Gregorius predictus nuper scripsit provisoribus nostris, quod sibi mittent de hominibus Pagi usque ad ducentos, quos non credimus quod velit pro aliqua bona causa; verum de stipendiariis nostris in sua libertate relinquimus, dandi quibus et sicut sibi videbitur, ut continetur in eius commissione.

Capta: Quod scribatur nostro capitaneo maris et nostris provisoribus, quod de hominibus civibus Pagi, vel aliarum terrarum

Sclavoniae, dare non debeant nec mittere comiti Gregorio nec alicui alii de Sclavonia, ullo modo vel ingenio.

Secr. Rogat. Lib. A. ch. 1.

XXXVIII. 1345 29 Augusti.

Наређено, заключити уговоръ саюза са кнезомъ Григоріемъ противъ Задра, подъ условомъ да да добро емство.

Capta: Quod respondeatur nostris provisoribus, quomodo intelleximus verba, quae scripserunt in eis de mutabilitate comitis Gregorii, et de petitionibus quas facit in praeiudicium nostri honoris, tansando etiam bona Iadratinorum, quae verba dant nobis dubium in rebus, quas promitteret nobis, ne deficeret vel servaret promissa, quod posset preiudicare plurimum factis nostris. Et quia pridie scripsimus eis, quod firmarent unionem secum, habendo Castrum Novum et filios seu alios bonos obsides, et si non possent complere per modum praedictum, non dimitterent propterea quin complerent, cum dictis securitatibus vel cum parte eorum, trahendo ab eis cum quam maiori securitate possent, considerantes nunc, quod pro nobis faciat pro firmitate negotiorum nostrorum, si dicta unio deberet fieri, quod habeamus talem securitatem, quod possimus de ipso comite Gregorio esse securi, quod attenderet

quid nobis promitteret; ideo mandamus eis, quod sint provisi et attenti tales obsides et securitates firmas et ad plenum recipere et habere, procedente unione cum dicto comite Gregorio, quod simus et esse possimus bene securi de omni eo, quod promitteret dictus comes Gregorius nobis.

Capta: Ser Johannes Sanuto et Ser Peratius Gradonico, capita de XL, volunt dictam partem cum hac additione: intelligendo quod accipiant apud alias securitates a dicto comite Gregorio pro obsidibus filios suos vel adminus unum eorum.

Sec. Rog. Lib. I. A. ch. 1.

XXXIX. 1345. indict. XIII. 30 Augusti.

Услови подѣ коима да се закључи саюзъ са кнезовима
Григоріемъ и Будиславомъ.

Capta: Quod respondeatur provisoribus nostris, quod recepimus et intelleximus litteras suas, continentes tractatum habitum cum comite Gregorio pro se et fratre suo et quod erat contentus firmare unionem, contentando modo de habendo equites centum a nobis et pedites centum, et quod erat contentus ponere obsides in Arbo, de quibus omnibus sumus contenti; et quod debeant in nomine domini complere unionem cum illis melioramentis quae eis videbantur, non dando

ei gentes nostras quas petit, quin posuerit primo et fuerint in Arbo filii sui, vel adminus unus eorum, quod debeant vel debeat stare in Arbo, quousque duraverit guerra Jadrae, pro firmitate promissorum. Et finita guerra Jadrae si voluerit remove filios vel filium suum de Arbo, teneatur deponere in Arbo vel Venetiis libras XX mille, pro observatione promissorum, obtinendo quod promittant et se obligent in pactis, habere Jadratinos et eorum bona pro suis inimicis et eis viriliter offendere et damnificare suo posse, et quoslibet alios adhaerentes eis vel praestantes eis in aliquo auxilium vel favorem: et sic servare debeant in omnibus aliis nostris inimicis, quos denotaremus sibi; et quia scripserunt quod comes Gregorius promittit etiam pro fratre suo comite Budisclavo et sua cognata, procurare et facere quod erunt in unione, scribatur nostris provisoribus, quod procurent, quod comes Budisclavus et alii qui nobis videbuntur, sint in ipsa unione et recipere ab eis illam securitatem, quae eis videbitur et habere poterunt, pro observatione promissorum.

Sec. Rog. Lib. I. A. ch. 2, 3.

XL. 1345. ind. XIV. 29 Septembris.

Наредбе тичуће се рата противъ Задра и Угарске.

Capta: quod comittatur capitaneis terrae et maris et etiam gubernatoribus, quod in-

tendant ad fortificationem civitatis Nonae sicut viderint egere, ut sibi aliquod periculum non possint inimicari per gentes aliquas Hungarorum, quae inferius declinarent; et mandetur comiti et illis de Pago, quod ad requisitionem praedictorum vel alterius eorum, mittant de gente sua Nonam, in ea quantitate quam duxerint requirendam.

Scribatur insuper omnibus civitatibus nostris, quod bonam et diligentem curam faciant adhiberi, ne damnum aliquod recipere possint in animalibus et bonis suis, denotando eis haec nova, quae habemus de adventu Hungarorum.

Et scribatur comiti Gregorio et Budislauo de Curiachis et comiti Marco de Barberia et comiti Petro de Licha, quod multum nos gravant damna eis illata per teuthonicos exercitus nostri et quod taliter operabimur et faciemus, quod gentes nostrae ab similibus penitus se abstinebunt.

Sec. Rog. Lib. I. A. ch. 10.

XLI. 1345. indict. XIII. 15 Octobris
in Sero.

Писмо Србскогъ краља Стефана дужду Млетачкомъ Андриј Дандулу, коимъ му обећава да ће потврдити обновљени уговоръ, постоећи између Котора и Млетача, и нуди му помоћ противъ Задра.

Stephanus dei gratia Serviae, Dio-

cliae, Chilminiae, Zentae, Albaniae et maritimae regionis rex, nec non Bulgariae imperii partis non modicae particeps, et fere totius imperii Romaniae dominus; magnifico et potenti viro, domino Andreae Dandolo, eadem gratia illustri duci Venetiarum et cet. affini carissimo, salutem et felicibus successibus mutuo congaudere. VI die mensis Octumbris, affinitatis vestrae magnificae litteras recepimus, continentes pacta et conventiones, quae olim per nostram regiam maiestatem et vestram, inter fideles vestros et Catarenos nostros, annorum X spatio roboratas et tantum plus, quantum extendi vellet de partium voluntate, qui terminus et spatium finire videntur, mensis Decembris intrantis X. die, proximo iam venturo. Ideo vestra affinitas, tamquam sapiens, provida et discreta, advertens ne aliquid discriminis possit in anteis evenire, a nobis postulat, quod intendimus super negotio antedicto, et intenta citius rescribendo, adhuc ut valeatis fidelibus vestris providere de remedio opportuno, ad debita in Cataro extrahenda. Quare fraternae magnificentiae vestrae sic intimare volumus et curamus, si erit de vestro benplacito, adhuc pacta ista et conventiones firmentur, usque ad duos annos proxime iam venturos et tantum plus, quantum erit de Catarenorum voluntate et vestra, et sic scribimus Catarenis antedictis, ut vestri

fideles valeant ibidem debita comodius extrahere et habere, et non solum illic, sed ubique locorum nostrae regiae maiestatis. Praeterea intelleximus quod civitas Jadriae, ausu temerario rebellavit, de quo dolumus non modicum, mirantes de affinitate vestra, quare renuit nobis intimare praefata, eo quod zelimus et velimus honorem et augmentum vestrum tamquam nostrum, et merito, quia unus vestrum; et si expedit, quod mittamus partem nostri exercitus aut in copiam non renuatis, vestris litteris intimare, quum revera invenietis maiestatem nostram ad vestri benplacitum fortissime promptiorem. Datum in Sero, die XV. Octumbris, ind. XIV.

Comm. IV. ch. 101.

XLII. 1345. 15 Octobris.

Писмо Николе Буће кнеза коморе краља Србскогъ Стефана, дужду Млетачкомъ Андриѣ Дандулу, о уговору Млетака са Которомъ, и о помоћи противъ Задра.

Exemplum litterarum missarum domino duci per Nicolaum Buchie, comitem camerarium regium.

Magnifico et potenti viro domino Andrae Dandulo, dei gratia Venetiarum illustri duci, nec non Cruaciae, Dalmaciae ac quartae et dimidiaе partis totius Romaniae domino, Nicolaus Buchie, comes camerarius regis, salutem et semper promptum animum serviendi. Receptis vestris litteris,

earumdem intellecto tenore, ob amorem magnificentiae vestrae, sic instavi apud regiam maiestatem super facto pactorum et conventionum, inter vestros fideles et Catarenos, quemadmodum in litteris regiis pleniter continetur, quare non repeto. Ulterius supereminentiae vestrae facio fore notum, quod corda illustris domini mei regis non modicum sunt turbata, eo quod totis viribus vos et vestra diligendo, spernitis vestra commoda et incommoda, eidem vestris litteris intimare, pronus, promptus et efficax, scio vobis dicere, est se et sua opponere, pro vestro rei publicae comodo et honore. Et modo intellexit vestram altipotentiam castramentatam fuisse apud Jadriam infidem, per alios pervos, et properavit V cent. armigeros et plures de suis castris et exercitu, meliores veraciter eligendo, theothonice iam armatos, usque ad guerrarum finitionem, suo stipendio, risicho et fortuna et de die in diem vestrarum prestolatur intimationem et seriem litterarum. Quare vobis inclite domine dux, si hoc est etc.

Comm. IV. ch. 101.

XLIII. 1345, 8 Novembris.

Заклучено послати посланике краљу Угарскомъ, кои да му яве за побуну Задра и моле да Задранима пеперув и недав помоћъ.

Cum credendum sit, quod mittere ambaxatam per aliquos religiosos domino regi

Hungariae et dominae reginae eius matri, non posset aliud quam prodesse factis nostris, dicendo suae maiestati verba reverentiae et honoris, Vadit pars: quod mittantur ad eos duo religiosi ad condolendum de morte domini regis Andreasii fratris sui, cum illis puleris verbis quae videbuntur. Et subsequenter exponant de rebellionе Iadratinorum, qui iam annis IIIcent. et ultra fuerunt nobis subiecti, sicut est notorium toti mundo, regendo eos in statu pacifico et quieto et cum omni benivolentia et augmento eorum, tamquam filios. Sed ipsi inpinguati et increasati erexerunt se in superbiam et temeritatem, comitendo rebellioem contra nostram comunitatem. Sed speramus in deo altissimo, quod superbiam eorum in confusionem deducet, sicut est iustum. Et ut ad obedientiam nostram et fidelitatem eos reducere valeamus, misimus nostrum exercitum terrae et maris contra eos. Verum cum ad suam regiam maiestatem et suorum predecessorum semper gessimus reverentiam maximam et honorem, et etiam gerere intendamus, miramur quod intelleximus, quod sua gens venit ad partes Sclavoniae manu armata, pro dando favorem dicis Iadratinis rebellibus nostris. Et propterea rogamus eam serenitatem, quatenus ei placeat non sredo re fallacibus et falsis verbis eorum, nec permitte-

re, quod gens regia in auxilium vel favorem dictorum inimicorum nostrorum vadat vel veniat; ut de sua maiestate confidimus et speramus, tenendo nos et comunitatem nostram, sicut vere potest, pro suis devotis et intimis amicis, sicut fuimus serenissimi domini patris sui et predecessorum suorum; cum his et aliis pulchris verbis quae videbuntur. Et informentur dicti duo religiosi oretenus, quod si dominus rex tangeret eis aliquid de terris Sclavoniae, respondeant, quod de hoc nihil fuit eis commissum, sed sunt certi quod dominus dux et comune Venetum, sunt sincere dispositi, in omni devotione, honore et amore domini regis, sicut fuerunt sum suis praedecessoribus. Et quidquid fecerint et habuerint, et persentire poterunt sollicite nobis scribant, expectando ibi nostram responsionem.

Secr. Reg. Lib. I. A. ch. 14.

XLIV. 1345. ind. XIII. 19 Novembris.

Наредбе тичуће се рата противъ Задра и войске Угарске.

Capta: Scribatur Ser Petro de Canali, capitaneo maris, quod cum habeamus, quod exercitus Hungarorum est ad Vranam, distantem a mari per 2. miliaria, ponat mentem, cum securitate tam n. armatorum et gentis nostrae, de mittendo cum galeis, ad obstandum et custodiendum, quod victualia non por-

tetur nec vadat per mare ad exercitum Hungarorum.

20 Novembris.

Intellectis litteris nuper receptis a nostris capitaneis et gubernatoribus exercitus terrae contra Jadram, de compositione facta cum Hungaris et de eorum recessu, cum magno nostro honore et avantagio agendorum nostrorum, consulunt sapientes, et cet — — —

Secr. rog. Lib. I. A. ch. 16.

XLV. 1345. ind. XIII. 20 Novembris.

Закључено одговорити краљу Рашкомъ, захваљујући му на помоћи нуђеној противъ Задра; одговорити Николи Буџи; далъ јавити краљу, да може изнети изъ Млетака оружје; и да се пријма продуженъ уговора са Которомъ опетъ на две године.

Capta: quod respondeatur domino regi Raxiae ad suas litteras, de honorabili et magnifica oblatione, quam nobis facit de gente sua mittenda ad nostrum servitium contra Jadram, regratiando suae maiestati cum illis pulcris verbis, quae videbuntur, tantum plene quantum poterit fieri pro honore suo et nostro. ostendendo quod in casu praedicto et aliis quibuslibet nostris honoribus recurreremus et intendimus recurrere quoties opus erit, ad suam maiestatem cum fiducia speciali, tamquam ad serenissimum et excellentem amicum et affinem nostrum

charissimum, et magis plenus tenor litterarum suarum auxit fiduciam nostram, et efficacius obligavit nos et comunitatem nostram ad suae maiestatis honores pariter et augmentum, et cum hiis et aliis verbis fiat responsio, ut videbitur convenire. Sed ad praesens habemus exercitum nostrum potentem in mari et terra, contra Jadrenses rebelles nostros, et speramus in domino, quod de sua perfidia et rebellione cito sentient penam debitam, et obtinebimus velociter intentionem nostram ad honorem dei, et sui et omnium amicorum.

Item: quod respondeatur sic ad litteras domini Nicolae de Buchia, regraciando cum puleris verbis, quae videbuntur convenire.

Item: per alias litteras nostras respondeatur eidem domino regi, quod desiderantes semper complacere suae maiestati, de facto armorum contentorum in suis litteris, licentiam extrahendi de partibus nostris concessimus liberaliter, dispositi cum affectione intima et sincera in hiis et aliis omnibus, quae sunt sui beneplaciti et honoris.

Item: acceptetur prorogatio confirmationis pactorum, quae habemus de illis de Cataro, usque ad duos annos proximos et tantum plus, quantum fuerit de partium voluntate, sicut dominus rex, per dictas suas litteras nobis scribit.

Nota quod arma contenta in litteris dicti domini regis sunt haec: — primo trecentae curaciae — trecenti schencheli — trecenta colaria — trecente barbatae — et trecenti clipei, et facta fuit cedula officialibus tabulae, quod facerent bulletam Sr. Matheo de Grado de Ragusio pro dicto domino rege extrahendi dicta arma, solvendo datum consuetum.

Sec. Rog. Libro I. ch. 20.

XLVI. 1345. ind. XIII. 7 Januarii.

Закључено, одговорити управитељима сувоземне войске, да ништа непочинио противу тврдинѣ Книнске, као што предлаже кнезъ Младенъ, ерѣ е то противно уговору, закљученомъ са баномъ Босне и съ Угрима.

Capta: quod respondeatur capitaneo et gubernatoribus nostris terrae, ad litteras quas nobis miserunt cum litteris inclusis comitis Mladini, continentibus de quodam tractatu, quem dictus comes asserit habere prae manibus in facto Tinini, quod sicut sciunt in compositione facta per eos cum bano Bosne et Hungaris, promissum fuit pro parte nostra non invadere, tenere seu occupare, de iuribus, nobilibus, gentibus, terris aut possessionibus domini regis Hungariae et regni sui. Verum non videtur nobis honestum, nec facere pro factis nostris, intrinsece nos de dicto castro Tinini, quod per dicti regis gentem presentialiter custo-

ditur, et ideo mandamus eis, quod respondeant dicto comiti Mladino, recomendando eum de sua bona dispositione, quam habet in honoribus nostri comunis, sed presentialiter intendere non possunt ad dictum factum, et recedant a facto, cum hiis et aliis pulcris verbis, quae eis videbuntur convenire.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 22.

XLVII. 1345. ind. XIV. 19 Januarii.

Заклучено писати кнезовима и обштинама Дубровачкой, Трогирской, Сплѣтской, Шибеничкой и Багской, да пошлю трећу смену войске подъ Задаръ.

Capta: quod scribatur nostris comitibus et comunitatibus Ragusii, Tragurii, Spaleti, Sibinici et Pagi, recomendando fidem et devotionem eorum de lignis et gentibus suis, quas tenuerunt hactenus ad nostrum honorem et servitium contra Jadram. Et quod cum faciamus parari nostros tercios, pro mittendo eos in proximo ad nostrum exercitum, loco secundorum, qui nunc ibi sunt, faciant parari illi de Ragusio suos tercios, et aliae civitates et comunitates suas gentes, quos et quas mittere debeant ad dictum exercitum nostrum, loco suorum, qui presentialiter in exercitu nostro sunt. Et scribatur eis dies, quo nostri hinc recessuri sunt, ut sint informati de tem-

pore, quo suos debeant destinare, de quorum missione ad ipsum terminum ortentur et sollicitentur cum illis verbis, quae dominationi decentia videbuntur.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 25.

XLVIII. 1345. ind. XIV. 22 Fe-
bruarii.

Закључено, да се вестникъ, кои иде бану Босанскомъ, најпре састане и договори са братромъ Перегриномъ, па како овај рекне, да иде или да се врати у Млетке.

Capta: quod comittatur nuncio nostro, qui vadit ad dominum banum Bosnae, quod in quolibet loco, ubi reperiet fratrem Peregrinum, debeat ei exponere sicut continet sua commissio, et apperire ei causam, quare ipsum mittimus ad dominum bannum, et si dictus frater Peregrinus consulat ei, quod vadat ad dictum dominum bannum, ire debeat, et exponere dicto domino banno quae ei comisimus. Si autem dicto fratri Peregrino non videretur quod iret, tunc non vadat, sed Venetias revertatur.

Ser Andreas Michiel, comes Arbi vult: quod si dictus noster nuncius reperiet fratrem Peregrinum a Sibinico, Tragurio et Spaleto citra, non eundo propter Spaletum, et dictus Frater Peregrinus esset in actu veniendi Venetias et vellet redire ad banum, tunc noster nuncius ortetur et inducat eum

ad non redeundum, sed ad prosequendum Venetias iter suum. Si autem dictus frater Peregrinus omnino reddere ad bannum vellet, de hoc noster nuncius sit contentus, et de eundo vel non eundo ad bannum faciat secundum consilium dicti fratris Peregrini; verum si eum reperiet, ultra dicta loca, exponat ei sicut continet commissio sua.

Ser Benedictus de Molino vult: considerando quod dictus frater Peregrinus scribit, quod credit breviter venire ad ducale dominium et avantagium nobis sit, scire ante ea pro quibus venit, quia maiorem informationem habere poterimus in factis nostris: vadat pars: quod inducietur de mittendo dictum nuncium, usque ad octo dies proximos, et tunc erimus hic et fiet sicut videbitur.

Capta de non, quum est, quod stemus firmi, et quod nuncius vadat cum commissione jam sibi facta.

Secr. Rogat. Lib. I. A. ch. 32.

XLIX. 1345. 22 Februarii.

Заклучено писати управителѣма, да печине штете кнезу Будиславу и Григорій Крбавскомъ, и осталимъ кнезовима Славоніе; него да ихъ глѣдаю придобити на страну Млетачку; далѣ да се посланица краля Србскогъ писана и савету предложи.

Capta: quod scribatur capitaneo et gubernatoribus nostris, quod se abstineant et gentem nostram faciant similiter abstineri a

damnificatione locorum comitum Budi-
 sclavi et Gregorii, comitum Cor-
 baviae, aliorumque comitum Sla-
 voniae, nisi viderent quod faverent inimi-
 cis, vel procurarent contra nostrum honorem,
 et quia credimus, quod esset bonum et face-
 ret pro nobis, si dicti comites possent uniri
 nobiscum, et ad intentionem nostram confor-
 mari, et ipsi scripserint nobis, quod dictus
 comes Gregorius ad hoc videbatur in-
 tendere; volumus ut dare debeant eidem co-
 miti Gregorio omnem bonam spem et inten-
 tionem quam possunt, cum illis pulcris verbis
 et modis, qui sibi videbuntur pro honore
 nostro, trahentes ab eo, quantum plus pote-
 runt, de intentione sua, et significantes nobis
 quidquid fecerint et habuerint in praedictis,
 intelligendo, quod parlamenta quae propterea
 fierent cum dictis comitibus, fiant extra ba-
 stias nostras, sicut alias extitit ordinatum.

Capta: quod sapientes Slavoniae
 examinent ambaxatam expositam nobis per
 ambaxatorem domini regis Serviae,
 super qua dent nobis suum consilium, cum
 qua erimus hic et fiet sicut videbitur, et qui-
 libet possit ponere partem.

Secr. Rog. Lib. I. seu A. ch. 32.

L. 1346. 3 Marcii.

Одговори на предлаганя посланика краля Србскогъ.

Capta: examinata ambaxata domini regis

Serviae consulunt sapientes responderi ambaxatori suo:

Et primo ad primum capitulum, continens in effectu de coronatione sua in imperio Constantinopolitano, quam nobis ad gaudium significat, respondeatur, quod ob specialem devotionem, quam semper gerimus et gerimus ad suam majestatem, nos et nostra comunitas, de quibuscunque honoribus et gloria suae majestatis plurimum gaudemus, tamquam serenissimi et honorandi amici et affinis nostri, affectantes augmentum et conservationem status excellentiae suae, velut proprium, cum sciamus majestatem suam diligere econtra nostrum honorem et statum, et sicut cognovimus per effectum in magnifica oblatione per eum nobis facta non est diu, de gente sua ad nostrum servitium, contra Jadram. Et ideo regramur suae majestati, de eo quod nobis nota facit eius gaudia et honores, quae grata multipliciter sunt animis nostris, quia supplicamus altissimo, quod honores et excellentiam suam conservet et augeat maximum votum.

Ad factum vero unionis, quam inter ipsum et nos fieri petit, pro acquisitione imperii Constantinopolis. Respondeatur: quod animus noster semper unitus et conformis est, ad quaelibet suae majestatis beneplacita et honores. Verum propter guer-

ram nostram, quam praesentialiter habemus contra J a d r a m, et propter multa agenda ad praesens incumbentia nostro dominio, et etiam consideratione treuguarum existentium inter imperium Romaniae et nos, firmatarum cum juramento, quas non esset fas violare, absque derogatione honoris et fidei nostrae apud deum et mundum, ad factum dictae unionis intendere non possemus; recedendo a facto cum hiis et aliis pulcris verbis quae videbuntur.

Ad id quod petitur, quod ambaxator regis praedicti possit intrare civitatem Jadrae. pro tentando bonum concordiae inter nos et Jadratinos; respondeatur, quod regratiamur multum de huiusmodi suo bono proposito, cognoscentes illud procedere ex omni bona causa et affectione, quam gerit ad nostrum dominium. Verum tamen considerantes quod dominus Delphynus Viennensis, accedens pridie ad sanctum servitium contra T u r c h o s z e l o etiam virtutis motus, misit nobis insciis nuncios suos in Jadram, movendo Jadratinis nostris rebellibus verba reconciliationis. Qui Jadratini in sua malignitate et nequitia perseverantes, responderunt se ad hoc intendere non valere, absque expresso mandato domini regis Hungariae. Et licet haec verba portata fuerint praeter scientiam nostram, suspicati fuerunt illa procedere ad nostram instantiam tet inductum. Non habemus, quod hoc esse

honor suae majestati, nec nobis, quia nunc amplius ymaginarentur quod a nobis procederet, quod plurimum inconveniens esset, cum ipsorum intersit, nostram qui antiquitus fuimus et esse intendimus eorum domini, misericordiam implorare. Quare majestas sua in hac parte nos habere potest merito excusatos. Faciendo responsiones praedictas cum hiis et aliis pulcris verbis, quae videbuntur.

Sec. Rog. Lib. A. ch. 33.

Ll. 1346. ind. XIV. 18 Aprilis.

Одговоръ Млетачке владе посланику бана Босанскогъ, кои оће да посредствуе у завади Млетака съ краљемъ Угарскимъ, збогъ обсаде Задра.

Capta: quod pro laudabili et bono portamento, quod labuit frater Peregrinus in nostris servitiis. fiant ei dona quomodo videbitur dominio, usque ad summam ducatorum centum. Et quia ipse volebat remanere hic ad capitulum, procuretur per dominium, quod ipse revertatur cum ambaxatoribus banni, quia poterit esse multum utile factis nostris.

Capta: quod respondeatur ambaxatoribus domini bani Bossinae, cum illis pulcris verbis, quae videbuntur dominio, regraciando ei de hiis. quae fecit in honorem et comodum huius domini, et de notificatione amicabili nobis facta, eius quod sentiebat de

intentione regis Hungariae, et subsequenter de consilio nobis dato per eum, de mittendo ambaxatam ad dictum regem, secundum expositionem dictorum suorum ambaxatorum; pro quibus omnibus plene cognovimus, magnum et sincerum amorem, quem ad nos gerit et pro eo reputamus nos ad cunctos eius honores et beneplacita strictius obligatos; et firmiter credimus, quod consilium suum ex pura mente et intima caritate procedit erga nos, tamquam fratres et amicos cordiales ipsius; sed sicut scire potuit, dominus dux Austriae per suam ambaxatam requiri nos fecit, quod cum sensisset regem Hungariae gravatum esse contra nos, libenter inter nos et ipsum, viam reconciliationis inveniret, et quod placeret nobis mittere nostros ambaxatores ad eum; propter quod licet nesciremus ullam rationabilem causamurbationis regis praedicti contra nos, cui et progenitoribus suis ex parte nostra semper gessimus reverentiam et amorem ut notum est, tamen misimus nostros ambaxatores ad dictum ducem, volentes, quantum ex parte nostra erat, esse in omni pace et amore cum dicto rege, sicut amicus facit cum amico; sed videtur quod ipse rex per suos ambaxatores missos ad dictum ducem, petat ante omnia removeri exercitum nostrum ab obsidione Jadrae, quod non esset rationabile, nec est de intentione nostra, cum ci-

vitas Jadra fuerit nostra et per nos posessa jam trecentis annis et ultra, sine contradictione cujuscunque, et exercitum quem habemus, habemus supra territorio nostro, nec iniuriam alicui faciamus, si quod nostrum est et fuit per longitudinem tanti temporis aquirere procuramus. Et propterea si intentio regis est firmata super hoc, non videretur nobis, quod mittere ambassatam nostram illuc posset aliquid relevare, sed si ipse dominus banus sentiret, quod intentio regis removendo se ab isto quod petit, foret ad aliquid, quod possit inducere amorem et benivolentiam inter dictum regem et nos, disponemus quum de consilio bani esset, mittere ad dictum regem nostros ambaxatores; et ideo eum rogamus instanter, quatenus cum in ipso magnam spem et fiduciam velut in fratre et amico carissimo habemus, velit nobis significare suam intencionem et consilium super hoc; et nos et nostra negotia, que sua propria reputare potest, habere in casu quolibet favorabiliter comendata.

Secr. Rog. Lib I. A. ch. 38.

LII. 1346. 9 Maii.

Одговоръ посланику кнеза Григорія, на услове саюза, коѣ овай предлага Млетцима.

Capta: respondeatur ad capitula ambassatae comitis Gregorii in hunc modum:

Et primo ad primum capitulum de III. cent. equitibus et CC. peditibus et cet. Respondeatur: quod simus contenti dare ei CC. equites et C. pedites, secundum quod alias requisivit et contentus fuit; cum quibus debeat facere et procurare honorem nostrum et suum, cum conditione, quod possimus de ipsis gentibus et parte ipsarum ordinare et disporre et precipere, sicut quando et ubi nobis videbitur pro bono unionis.

Ad secundum capitulum, per quod petit provisionem et cet. Respondeatur: quod si eveniret, quod comes Gregorius amitteret suum, taliter quod non haberet unde vivere, dominatio nostra providebit, ut sibi conveniens apparebit. Et si ullo tempore contracta perderetur, et postmodum recuperaretur per nos, erimus sibi fauorabiles et gratiosi. ut ipse et sui recuperare valeant, quod est suum.

Ad tertium capitulum, si castra per desertationem contractae, vel defectu victualium aut hominum teneri non possent et cet. Respondeatur: quod cum dictus casus occurreret, providebimus nostro posse, quod victualia habeant pro pecunia et omnem favorem et consilium libentissime impendemus, ut ipsa castra conservari possint.

Ad quartum, si inimici obsiderent castra sua et cet. Respondeatur: quod in hoc pro-

videbitur per nos, sicut pro honore et bono nostro et suo erit conveniens.

Ad quintum, si dominatio acquireret contractam Chroacie, de possendo habere suum et c. Respondeatur: quod si hoc eveniret dominatio nostra providebit de tractando et habendo ipsum recomendatum benigne in suis juribus, sicut semper facere consuevit servientibus ei.

Ad sextum, per quod petit observari sibi privilegia sua et cet. Respondeatur: quod semper inveniet nos dispositos ad omnia, quae honeste et decenter fieri poterunt, ad conservationem jurium suorum.

Ad septimum, si civitas Jadrae habebitur per nos et c. Respondeatur, quod totum quod invenietur esse suum dabitur ei, et tractabitur per nos in jure et justitia, prout quilibet civis noster.

Ad octavum, de villis derobatis et cet. Respondeatur: quod per nos superinde providebitur sicut conveniet.

Ad nonum, de ducatis. V mille deponendis apud alios X mille et cet. Respondeatur, quod sumus contenti, quod ipsos deponat apud alios sicut petit.

Et pro praedictis volumus et petimus:

Primo, quod comes Gregorius habeat pro inimicis omnes inimicos comunis Vene-
tiarum, et pro amicis omnes amicos; inteli-

gendo amicos et inimicos illos, qui declarabuntur per litteras vel nuncios domini ducis Venetiarum.

Item: quod teneatur totis viribus et posse dampnificare Jadratinos in havere et personis, et quoslibet eis adhaerentes vel praestantes eis auxilium vel favorem.

Item: si necessaria essent aliqua sua castra comuni Venetiarum, quod dictum comune Venetiarum in ipsis castris possit ponere equites et pedites ad suum beneplacitum; remanente nihilominus dominio et jurisdictione ipsorum castrorum dicto comiti.

Et pro observatione omnium promissorum, acceptetur obligatio X mille ducatorum, qui sunt hic, quam offert facere eius ambaxator, mittendo adhuc alios V mille ducatos huc sicut dicit. Et cum dicat quod intendit mittere Venetias vel Arbum uxorem cum bonis suis, et propterea petat per nos sibi concedi unam galeam, pro levandis hiis; respondeatur, quod de hoc sibi complacemus et mittemus galeam, ut possit mittere uxorem et bona sua Arbum seu Venetias sicut petit.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch 41.

LIII. 1346, 7 Maii.

Настављенија управитељима земаља Славоније тичућа се
обсаде Задра.

Capta: cum sit utilissimum providere de
securitate et confortatione terrarum nos-

trarum Sclavoniae, vadit pars: quod in bona gratia expediantur provisos et electi et militantur ita quod recedant ad longius die lunae vel martis proximo, cum alio usserio quod est hic. Et comittatur eis quod vadant ad exercitum, et viva voce hortentur, sollicitent et inducant capitaneos nostros ad expeditionem belli quanto citius esse potest, cecundum intentionem nostram, non recedendo de inde, donec bellum fuerit expeditum, set operando et procurando in ipsa expugnatione bonum et honorem nostrum, quantum poterunt. Et deinde vadant cum galea sibi deputanda, visitando terras nostras et faciendo ambaxatam comitatibus ipsarum, cum illis verbis quae videbuntur utilia, inducendo eos ad fidelitatem nostram, et conferrant etiam cum comite Maladino et comite Paulo, seu cum nuntiis eorum, promittendo eis nostrum auxilium, et favorem in casu quo esset necesse, et inducendo et confortando eos et alios ad nostrum honorem, cum illis verbis quae sibi videbuntur utilia pro factis nostris.

Secr. Rog. Lib. I ch. 41.

LIV. 1346, 14 Maii.

Заклучено захвалити кнезу Младену, што е дошао у Млатачку войску, а управителѣма Славоніе наложити, да предупредѣ, да кнезь Павле не преда тврдињу Островицу краљу Угарскомъ.

Item scribantur litterae comiti Maladino, regratiando ei de suo bono portamen-

to in omnibus factis et de adventu suo ad nostrum exercitum et honorem, dicendo de confidentia speciali, quam habemus de ipso in honores nostros et quod nunquam credidimus de ipso aliquid, quod nobis dictum esset in minus honoris nostri, quia scimus firmiter, quod honorem nostrum semper possetenus procuravit.

De facto tractatus quem videtur habere comes Paulus de dando castrum suum Ostrovice regi Ungariae, juxta tenorem litterarum comitis Sibenici; scribatur nostris provisoribus quod inquirent de hoc, et provideant et turbent, ne dictus tractatus procedat, loquendo cum comitibus Paulo et Mladino et aliis, et ut eis videbitur; et superinde scribatur etiam capitaneo et gubernatori ut videbitur.

Et quia videtur quod comes Doymus sit tractator huius facti, mittatur ad eum unus de notariis curie, agravando factum sicut videbitur convenire.

Secr. Rogat. Lib. I ch. 42.

LV. 1346. 22 Junii.

Кнезови Павле и Младенъ, и овога браћа, приймаю се у миръ, кон уговараю Млетци са Угарскимъ краљемъ.

Capta: cum capitulum positum in contractu misso collegio, faciens mentionem de Comitibus Maladino et Paulo, sit multum largum, et bonum sit quod factum

nostrum non impediatur occasione eorum, dummodo eis servemus quod debemus; vadit pars, quod scribatur collegio, quod si non possent obtinere in totum, secundum quod continetur in capitulo praedicto, finaliter sint contenti ponere capitulum praedictum in hac forma, scilicet hoc acto specialiter inter eos, quod nobiles viri domini Paulus et Maladinus comites, et Deodatus et Paulus fratres dicti comitis Maladini, includantur in pace et concordia et transactione praesenti, cum omnibus terris, locis et bonis suis et districtibus eorundem, ita quod molestiam non recipiant per dictum dominum regem vel ejus subditos et sequaces.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 46.

LVI. 1346. ind. XIV. 4 Julii.

Услови подъ конма има се уговорити миръ съ кра-
лѣмъ Угарскимъ.

MCCCXLVI, indictione XIV^a. die quarto Iulii, quo die venerunt nova felicia de magnifica et gloriosa victoria, obtenta per gentes nostras contra dominum regem Ungariae, in die Sabati primo mensis eiusdem, quo celebratum fuit festum beati Marcialis apostoli.

Capta: Quod rescribatur collegio, quomodo recepimus per nobilem virum Nicolaum Cornario supracomitum, litteras suas nunciantes nobis celebrem et optatam victoriam per nostras gentes obtentam, contra ini-

micos, pro qua gratias quas possimus referimus domino Deo nostro, qui super nos tantam gratiam et misericordiam clementer fuit dignatus ostendere; recomendantes magnam probitatem et valorem suum et gentium nostrarum, quam in hiis et aliis nostris honoribus et servitiis habuerunt. Et nolentes esse ingrati de tanto beneficio et dono, sed potius volentes mentes nostras conformare ad bonum concordii et pacis, intellectis litteris suis ad plenum continentibus de tractatibus habitis cum domino bano Bossinae, sic respondemus eis, quod opinio trium magis solida, et plus secundum terminationes nostras nobis visa est, et libenter vellemus, quum foret possibile et sic instetur per eos toto posse, ad componendum factum Jadrae cum aliis terris insimul; possendo expendere pro hoc C mille florenos et XX mille pro baronibus, secundum formam determinationum factarum per nos. Set quando hoc non posset fieri, quia altera pars vellet tantum componere de facto Jadrae, sumus contenti, quod habentibus nobis statum et ante omnia civitatem Jadrae, libere cum omnibus fortificiis, insulis, districtibus et cet. et renunciante rege, pro se heredibus et successoribus suis, omnibus iuribus, quae quomodo docunque diceret vel posset habere in eis, ac remittentibus nobis iniurias praeteritas Jadratinis, possint expendere ducatos LX mille,

sicut obtulerunt, et X mille pro baronibus, cum conditione, quod rex cum toto suo exercitu, debeat recedere de contracta sine dampnificando aliquas nostras terras, fideles, subditos vel amicos. Intelligendo ut alias eis scripsimus, quod in omni casu concordio includere debeant comites Maladinum et Paulum, secundum formam alias eis missam.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 47.

LVII. 1346. 29 Julii.

Одговоръ посланику краля Србскогъ; моле истогъ краля и цара да, се заузима за нѣгове посланике и нѣгове послове, ако се састане съ краљѣмъ Угарскимъ.

Capta: Quod respondeatur ambassatoribus domini regis Raxiae, regratiando ei de bona voluntate et magna affectione, quam ostendit ad nostrum honorem cum illis pulcris verbis que videbuntur, dicendo quod credimus super factis pendentibus inter dominum regem Ungariae et nos, mittere ambaxatam ad dictum dominum regem Hungariae, quam ambaxatam et facta nostra, in casu quo ipse dominus rex se reperiatur cum rege Ungariae, intime et cum magna fiducia comendamus, cum intentio nostra sit, si ipsam ambaxatam mittemus, comittere ambaxatoribus nostris, quod si se reperiunt cum ipso domino Imperatore, recurrant ad eum pro auxilio, consilio et favore, tamquam

ad amicum nostrum honorabilem et praecipuum, in quo plenam spem et fidem gerimus, quod facta nostra propria reputet, sicut etiam reputaremus omnem eius exaltationem pariter et honorem.

Capta: quod pro honore nostro provideatur istis ambaxatoribus domini regis *Raxiae*, in rebus quae videbuntur, usque ad summam ducatorum centum, pro expensis quas fecerunt pro nostro servicio.

Capta: quod nostris fidelibus de *Ragusio*, pro eorum bona dispositione, quam ostenderunt continue ad nostros honores, dentur de arsenato nostro, absque aliquo precio remi *LXXX*. longitudinis in grione pedum *V* et in palla pedum *XV*. pro quodam ligno *XX* banchorum, quod fieri fecerunt ad omnem nostrum honorem.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 49.

LVIII. 1346. 9 Augusti.

Закључено дати фратру Катерину поклонъ, што в
ишао по Млетачкомъ послу къ бану Босанскомъ.

Capta: Quod fratri Caterino provinciali, qui fuit missus ad banum *Bossinae*, et fideliter et laudabiliter se gessit, provideatur de denariis nostri comunis, de ducatis *L*. ut habeat bonam causam in nostris serviciis, et sic est consultum per dominos consiliarios et capita.

LIX. 1346. 10 Augusti.

Одговоръ на разна предлаганя кнезова Славоніе, Будислава, Павла и Младена.

Capta: quod respondeatur nostro collegio super punctis contentis in eorum litteris, et primo ad verba tacta per comitem Budislavum Vrognich de fortilitia Tenini, volumus, quod ipsi comiti respondeatur cum verbis decentibus, quod considerantes, quod fuimus et speramus debere esse super tractatu concordii cum domino rege Ungariae, non intromitemus nos per nos vel gentes nostras de faciendo ad praesens contra eum aliquam novitatem; et propterea ipse a se potest facere sicut placet, quia quantum pro nobis, nolumus in dicto facto nos aliqualiter impedire.

Capta: ad factum filii Comitum Pauli, scribatur collegio, quod habentes curam ad omnem conservationem et bonum comitum Pauli et Maladini, in continenti determinavimus mittere ad comitem Doyum nostrum nuncium specialem super hoc, et quod de hoc informet dictos comitem Paulum et Maladinum. Et mittatur pro parte nostra, unus nuncius ad comitem Doyum, qui etiam aggraves comitibus Veglae factum receptationis, quam publice faciunt de nostris rebellibus Jadratinis in suis portibus et locis, contra debitum fidelitatis, cum

illis verbis, quae pro bono negotiorum comitenda dominio videbuntur.

Capta: praeterea ad ea quae dixit comes Maladinus de castro Tenini et Churiacis et cet. Volumus quod respondeatur, quod cum fuerimus et speramus debere esse super tractatu pacis cum domino rege, in qua pace, ut novit ipse comes, eum conamur includere, non videretur nobis, quod ad praesens habeat movere aliquam novitatem. Et similiter putamus esse bonum et facere pro statu suo, quod supersedeat pro modo de non faciendo novitatem aliquam Churiacis et illis de La Vrana, donec aliud aparebit.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 49.

LX. 1346. 21 Augusti.

Закључено кнезу Григорію брату кнеза Павла Островичкогъ, послати едногъ бележника, да му изяви, како в Млетчиѣма жао было чути за смртъ кнеза Павла.

Capta: quod mittatur unus notarius curiae ad comitem Gregorium, fratrem condam comitis Pauli Ostrovicae, quo salutato pro parte nostra exponat, quod provento noviter ad nostram notitiam de obitu fratris sui comitis Pauli, vehementissime doluimus, tamquam de amico et devoto nostro carissimo et. c.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 51.

LXI. 1346. 26 Augusti

Заклучено явити бану Босанскомъ да шилю посланике краю Угарскомъ, и препоручити му Млетачке послове.

Capta: quia d o m i n u s b a n u s B o s s i n a e perfectam dilectionem et amorem ostendit ad nostrum dominium, Vadit pars, quod pro honore suo et nostro scribatur ei et notificetur ei, quomodo sicut novit ambaxatores domini regis Hungariae fuerunt ad nos, cum quibus non valentes esse concordēs, tandem ad instantiam et svasionem ipsorum ambaxatorum, nostram ambaxatam domino regi Hungariae mittere decrevimus, quod ei notum esse volumus, tamquam honorabili et praecipuo amico nostro, rogantes ut facta nostra recomendata habeat; et si cerneret videret, quod per nos fieri posset vel deberet aliquid, illud omni tempore libenti animo faciemus. Et circa ista verba scribatur etiam fratri Peregrino.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 52.

LXII. 1346. in d. XV. 3 Septembris.

Заклучено протестирати противъ обновленя неке тврдинѣ, кою кнезъ Константинъ зида противно уговору.

Capta: quod scribatur Stephano notario nostro, istud quod habemus de novitate quam facit comes Constantinus, in rehedificando illud castrum contra formam pactorum, quae habemus cum ipso comite Neliptio patruo suo. Et quod procuret tam apud comitem Johannem filium con-

dam comitis Nelipcii, et ipsum comitem Constantinum et comitem Maladinum, quam alias ubi et sicut expедierit, quod cesset et abstineat a praedic-
tis, et quod pacta servantur, protestando in hoc per illum modum, qui ei utilior videbitur. Et scribatur etiam collegio, quod circa effectum intentionis nostrae in facto praemis-
so, procurent et faciant id boni quod poterunt.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 53.

LXIII. 1346. 4 Septembris.

Одговоръ владе Млетачке на предложѣня посланика
бава Босанскога.

Capta: Examinatis capitulis ambaxatae nobis expositae per dompnum Helyam pro parte domini bani Bossinae, consulunt sapientes et primo. ad primum capitulum, continens de unione et liga facienda cum eo et cet. Respondeatur cum illis verbis quae dominio videbuntur, quod tanta est fidei et dilectionis sinceritas, quam in ipso bano cognovimus ad nostros honores, quod fidissime sibi audemus pandere in totum conditionem agendorum nostrorum, quae potest propria reputare, ut ipsorum habita plena notitia, possit circa ea considerare, quae veniunt rationabiliter attendenda. Equidem verum est, sicut per nostras speciales litteras sibi scripsimus ante adventum dicti dompni

Helyae, quod rex Hungariae, pro ut notum est ipsi bano, misit suos ambaxatores Venetias pro tractatu concordii. Qui inter alia volebant nobis dare libere civitatem Jadræ, prout petebatur per nos, set volebant quod aliae terrae nostrae Slavoniae, remanerent regi, quod, si de relaxando ei aliquam dictarum terrarum, protinus erat et est contra intentionem nostram. Verum ex parte nostra volebamus, secundum tractatum per dictum dominum banum habitum in exercitu, dare usque ad quantitatem pecuniae promissam per eum, ut daret nobis Jadram libere, ut est dictum; nolentes ad aliud condescendere. Et sic finaliter non valentes esse concordēs cum eis, maxime quia dicebant non habere mandatum ad plenum, ad requisitionem et instantiam ipsorum ambaxatorum, promisimus mittere nostram ambaxatam ad ipsum regem; quam, nolentes pro honore nostro deficere in promissis, iam paravimus et in brevi missuri sumus, non ad alium finem, nec cum alia intentione, nisi ad videndum, si id quod per suos fieri non potuit defectu mandati, videlicet de dando nobis Jadram pro illa quantitate pecuniae, fieri vellet per dominum regem, ne ostendatur pro parte nostra recusari concordium, et quod velimus nos retrahere ab iis quae iam promisimus alias. Et licet mens nostra foret contenta omni tempore, esse in unitate et

confederatione cum ipso domino bano, pro fortificatione et conservatione utriusque partis, tamen certi reddimur, quod sapientia ipsius est tanta, quod aperte videre et cognoscere potest, quod firmatio et publicatio ipsius ligae, quantum ad praesens fieri non posset absque infamia et detractioe honoris nostri, quia ex una parte mittere ambaxatam regi pro concordia, pro ut publica fama sonat, et ex alia parte firmare et publicare unionem contra eum, in se contradiceret, et honori nostro in toto orbe non mediocriter repugnaret. Et quia illud, quod praesentialiter fieri non potest per nos, absque nostro onere et infamia rationibus supradictis, verosimiliter forsam fieri poterit in processu temporis, cum reservatione honoris nostri, quem scimus ipsum dominum banum diligere; si praesentialiter deliberate non respondemus ad factum unionis praedictae, potest eius providentia nos habere rationabiliter excusatos, cum propositi nostri sit, pendentibus sic negotiis isto medio tempore, licet expressam unionem non habemus cum ipso, ipsum et eius auxilium in casu quolibet, velut amicum praecipuum requirere confidenter; et sic versa vice de nobis facere posset, quia suum intime diligimus honorem et statum. Quae omnia ex grandi cordis affectione ipsi domino bano nota esse volumus, sperantes quod penes eum ha-

bebuntur, sicut eorum conditio et natura exigit et requirit.

Ad secundum capitulum per quod recomendat nobis comitem Gregorium et cet. Respondeatur quod satis credimus esse notam domino banno, gravem offensam nobis factam per ipsum comitem, quia existens noster civis, contra debitum et juramentum fidelitatis, temerarie praesumpsit, et armata manu venire et hostiliter contra nos, propter quod si contra eum gravati et turbati sumus, non est mirandum; set nihilominus attendentes instantes praeces ipsius domini banni, pro quo omnia nobis decenter possibilia faceremus, ipsum comitem Gregorium, si viderimus quod recognoscat fallum suum, et quod intentio et opera sua sint ad bonum et honorem nostrum, recomdatum habebimus intuitu ipsius domini banni, apud nostram gratiam et amorem.

Ad tertium capitulum de injuriis et damnis sibi illatis per comitem Maladinum et cet. Respondeatur quod novit deus injurias ipsius non minus graves habemus, quam si nobis vel nostris gentibus facte forent, et pervento de ipsis ad nostram notitiam, antea pluries scripseramus et nunc de novo misimus unum nostrum notarium et nuntium specialem pro reformatione praedictorum, et speramus quod fiet taliter, quod

ipse dominus bannus poterit rationabiliter contentari. Et nihilominus adhuc omnibus modis et viis intendimus efficaciter procurare, quod ipse comes Maladinus, a qualibet novitate se abstineat contra ipsum bannum vel gentes suas, et sumus certi quod sic fiet. Quem comitem Maladinum, cum sit intimus et fidelis nostri domini, ipsi domino bano, amicabilem comendamus, rogantes ut a perturbatione status eius placeat abstinere nostris praecibus et amore.

Ad quartum capitulum, per quod nobis recomendat comitem Johannem condam comitis Nelipcii et comitem Budisclavum Urognich et cet. Respondeatur quod si cognoverimus, quod dispositio eorum tendat ad bonum et honorem nostrum, ipsos intuitu ipsius domini banni, habebimus apud nostram gratiam recommissos.

Ad quintum capitulum, per quod petit mitti ad regem Serviae in eius favorem; respondeatur quod optantes omne bonum et statum ipsius domini banni, libenter ei complacemus super hoc; et mittatur ad regem Raxiae per illam pulcram viam, quae videbitur dominio, ad rogandum eum super hoc, cum illis verbis. quae utilia videbuntur.

Ad sextum capitulum, de requisitione ei facta per Jadrenses, per quod petit

si nobis placet, ut se interponat de concordio inter partes et cet. Respondeatur quod in omnibus factis nostris, sic plene confideremus in eo, sicut in nobis, et quod scit, quae fuit intentio nostra, videlicet recipiendi Jadratinos ad gratiam nostram, dantibus eis nobis, liberum dominium civitatis Jadrae, salvis personis et habere. Et novitus videntes eorum duritiem, fecimus fieri unam cridam, quod si infra octo dies vellent dare nobis civitatem libere, ut est dictum, reciperemus eos ad gratiam salvis personis et havere; alioquin elapso termino nullam remissionem vel gratiam invenirent a nobis, set de eorum personis et bonis fieret secundum culpas eorum.

Ad ultimum capitulum, de facto Tenini, cum ipsum capitulum ab unione dependeat, non expedit praesentialiter respondere.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 53.

LXIV. 1346. 4 Septembris.

Заклучено одговорити кнезу Григоріи Куріяки, моле-
ћемъ за милость, да ће га примити на милость ако
виде да се покајао, највише бану Босанскомъ за љубавъ.

Capta: Cum comes Gregorius Churriachi, per suum ambaxatorem nobis fecerit suplicari, ut eum ad gratiam nostram recipere dignaremur, vadit pars: quod respondeatur ei, quod satis est mundo notoria gra-

vis offensa nobis facta per ipsum comitem, quod existens civis noster, contra debitum fidelitatis et juramentum suum, temerarie praesumpsit venire et hostiliter contra nos, ex quo si gravitatem et turbationem contra ipsum concepimus, non est mirabile apud quemquam. Set attendentes quod quaerit veniam de comissis, et quod ducale dominium nunquam est solitum quaerentibus misericordiam denegare, si viderimus, quod ipse comes recognoscat fallum suum, et quod sua dispositio et opera tendant ad honorem nostrum sicut promittit, ipsum intuitu maxime domini bani Bosinae, qui de hoc nos instanter rogavit, apud nostram gratiam recipiemus et habebimus comendatum.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 53.

LXV. 1346. ind. XV. 22 Septembris.

Закључено посредовати између бана Босанскогъ и виеза Младена, и разорити тврдињу коју гради Константинъ.

Capta: quoniam, sicut per litteras capitanei nostri maris pridie habuimus, banus Bossinae videtur exercitum congregare ad damnum comitis Maladini, et quaelibet discordia et novitas inter ipsos debeat gravare nostrum dominium, tum propter suum amorem, quem gerimus ad ipsorum utrumque, tum etiam quia esset praeiudiciale multimode factis nostris; vadit pars, quod mittatur ali-

qua discreta persona, qualis placebit dominio, consiliariis, capitibus et sapientibus vel majori parti, ad procurandum quietem et concordium inter praedictos dominum banum et comitem Maladinum, cum illis verbis, quae videbuntur dominio comittenda, et rescribat quidquid invenerit et facere poterit, et nostrum expectet mandatum.

Et comittatur etiam dicto nostro nuncio, quod si banus ei tangeret aliquid, tam super factis spectantibus ambaxatae, quam pridie ad nos misit, quam super aliquibus aliis factis, quae nobis possent spectare, audiat et trahat provide ab ipso totum quod poterit, et senciat de intentione sua, et rescribat et expectet nostrum mandatum.

Praeterea comittatur dicto nostro nuncio, quod procuret per omnem modum, quod fortificia quam hedificari facit Constantinus ruinetur, faciendo et procurando cum illis de Sibenico et cum comite Maladino, quod mittant de suis gentibus ad faciendum eam ruinari, quum aliter obtineri non posset quod ruineretur. Et scribatur capitaneo nostro terrae, quod praedictis de Sibenico et comiti Maladino, subveniat de gentibus nostris, pro facienda ruinatione praedicta, in ea quantitate, quam viderit expedire.

LXVI. 1346. 26 Septembris.

Закључено искати одъ бана Босанскогъ помоћъ, ако
бы банъ Славоніе помагао Задранима.

Capta: cum in responsione facta dum. Heliae, ambaxatori domini bani Bossinae, inter alia caveatur, quod nostri firmi propositi est, pendentibus sic factis nostris, isto medio tempore, licet expressam unionem non habeamus cum ipso domino banno, ipsum et eius auxilium in casu quolibet, velut amicū praecipuum, requirere confidenter; et versa vice de nobis facere posset et cet. Consulunt sapientes, quod comittatur Ser. Nicolino, accessuro ad banum praefatum, quod dum erit in partibus illis, si de firmo senciet, quod banus Slavoniae, vel alii descendere velint ad damnum nostrae bastiae, vel ad succurendum de victualibus inimicos nostros Jadrenses, prout sonant nova habita, quod tunc requirat auxilium et favorem ipsius bani Bossinae, ad resistendum dicto bano Slavoniae, et aliis descendentibus occaxionibus antedictis, promittendo ei auxilium nostrum in casibus ei necessariis, secundum formam antedictae responsionis, factae dicto dum Heliae.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 55.

LXVII. 1346. ind. XV. 11 Octobris.

Заклучено лвити бану Босанскомъ, да су позвати на-
трагъ посланици кои су имали нѣи краљу Угарскомъ;
а съ бапомъ обновити преговоре о саюзу.

Capta: cum dominus rex Hungariae nobis per suas litteras significavit, quod non expedit nostram ambaxatam ire ad praesentiam suam, non removendo exercitum nostrum ab obsidione Jadrae; et modo incumbat nobis factis nostris cautelam habere et invenire, quod omni tempore fortes existamus contra quoscunque, et habeamus intentum nostrum in facto Jadrae, quod cum dei auxilio est sperandum, vadit pars: quod ambaxata nostra in totum et per totum revocetur, nec vadat, sed provideatur factis nostris ut videbitur melius.

Et notificetur Nicolino notario nostro misso ad dominum banum Bossinae, quod nostram ambaxatam revocavimus pro meliori nostrorum agendorum, nec volumus quod ullo modo vadat. Et quod hoc dicat et sentire faciat domino bano, et si idem dominus banus tangeret ei verba, quae nobis alias tangere fecit de facto ligae, quod trahat et sentiat ab ipso quidquid poterit, et totum quod senserit et habuerit scribat nobis, et nostrum preloletur mandatum.

Ser Marcus Lauredano vult tantum plus: quod si eveniret quod dictus dominus ba-

nus non tangeret aliqua verba ligae Nicolino, quod Nicolinus caute et provide, per modum qui sibi habilior apparebit, tangeret verba ligae dicto domino bano, secundum formam capitulorum, quae alias ipse banus per suum ambaxatorem nobis tangere fecit, et trahat ab ipso totum quod poterit, et quidquid habuerit et extraserit a dicto bano, nobis sollicite scribat et nostrum expectet mandatum.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 57.

LXVIII. 1346. 7 Novembris.

Закључено наложити бележнику Николину, да гледа дознати одговоръ бана Босанскогъ на предложениѣ саюза са Млетцима.

Capta: cum per nostras litteras pridie scriptum foret Nicollino notario, quod caute et provide, et per illum modum, qui sibi habilior apparebit, tangeret verba ligae domino bano Bossinae et cet. Et ab ipso Nicolino nullam receperimus responsionem; et pro factis nostris faciat scire de intentione ipsius bani superinde. Vadit pars: quod scribatur dicto Nicolino, quomodo recepimus suas litteras continentes, quod dictus banus valde conquerebatur de Jadratinis, qui eum in curia regis Hungariae diffamaverant et non cessabant diffamare, de quo valde condolemus et displicentiam maximam recepimus in animis nostris, cognoscentes

quod contra deum et omnem veritatem diffamatum est. Et quia faciendo ligam et unionem cum ipso domino bano, crederemus fore valde utile pro partibus et bonum, committimus eidem Nicolino, quod ad dictum dominum banum mittere debeat dum Elliam, comittendo sibi praedicta verba, qui ea ipsi bano exponat, et procuret habere suam responsionem, quam dicto Nicolino apportet, qui omnia ordinate nobis rescribat et nostrum praestoletur mandatum. Et scribatur dicto dono Ellie pro parte huius dominationis, quod sibi placeat ad dictum dominum banum ire, expositurus quae sibi dictus noster notarius comittet. Verum si dictus Nicollinus requisivisset dictum dominum banum de dicta unionem, juxta formam dictarum litterarum, quas superinde misimus, tunc dictus Nicollinus non mittat dictum Elliam ad dominum banum cum verbis praedictis. Et insuper si dictus Nicollinus jam motus esset pro redeundo ad dictum dominum banum, occasione dictae unionis, tunc comes Spallati litteras domini Elliae non mittat, set retineat.

Et fiat littera credentiae dicto domino bano, pro domino Ellia.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 62.

LXIX. 1346. 7 Novembris.

Закључено, јавити кнезу Младену да засађь недолази у Млетке, а преко бележника Николина молити га, да се помири са баномъ Босанскимъ.

Capta: quod scribatur capitaneis nostris terrae et maris, quod responsionem per ipsos factam nuncio comitis Mladini placet nobis, et ideo debeant ei iterum respondere, quod non intendimus, quod recedat deinde pro veniendo Venetias occasione praesentium novorum; cum habeamus praesentiam suam, pro uno alio exercitu nostro ibi, quum de ipso gerimus fiduciam pleniorum.

Capta: Examinaſtis litteris Nicolini notarii curiae dominio missis, super facto concordii, facti inter comitem Mladinum ex parte una et dominum banum Bossinae et illos duos Sclavos ex altera; et intellectis verbis, quae moventur per comitem Mladinum praedictum, quae sunt turbatio dicti concordii, contra id quod promisit facere expresse, et possent inducere majorem dissensionem, quam primo erat; consulunt sapientes, quod scribatur dicto comiti Mladino, quomodo per litteras dicti Nicolini intelleximus concordium tractatum inter ipsum et dominum banum Bossinae, quod nobis valde placet. Sed quia intelleximus quod ipse non contentatur de instrumento dicti ba-

ni, sigillato suo sigillo, et propterea non velit facere fieri suum instrumentum dandum eidem domino bano, nec relaxaverit carcera-
tos, qui sunt Schardonae, ut promisit, rogamus ipsum instanter, quatenus sibi placeat adimplere id quod tractatum est. Cum faciat pro ipso et conservatione sua ac pro bono statu Slavoniae, habere pacem et bonum amorem cum domino bano Bossinae et aliis Sclavis, ex quibus nobis plurimum complacebitis intendentes omnino, quod concordium inceptum compleatur per ipsum, et nos pro parte nostra, postquam ambabus partibus placuit, acceptamus et contenti sumus omnes differentias et quaestiones partium terminare. Super quibus Nicolino notario nostro plenius comisimus referendum, cui placeat fidem credulam adhibere et effectualiter adimplere.

Secr. Rog. Lib. I. ch. 62.

LXX. 1346. indict. XV. 10 Novembris.

Млетачка влади тужи бану Босанскомъ кнезове Куріяка и Будислава Угринића.

Capta: quod scribatur domino bano Bossinae cum illis pulcris verbis quae videbuntur, inter alia sibi denotando: quod per ipsius ambaxatorem domnum Elliam nos rogari fecit, quod Curiachum et comitem Budislavum Ugrignich et eorum bona nobis placeret habere comendata; et nos ob

amorem suae excellentiae eos hucusque recomendatos habueramus et habere intendebamus, dummodo facerent, quod deberent. Set nuper intelleximus relacione veridica, quod dicti Curiach et Budislavus Ugrignich adhuc et cumulant victualiam toti eorum posse, pro ponendo eam in Jadra, simul cum illa banum Slavoniae, quae quidem non sunt causa, quod debeamus ipsos habere comendatos set contrarium. Et ideo rogemus ipsius magnitudinem, quatenus sibi placeat mandare et ordinare per illam viam quae sibi videbitur, praefatis Curiacho et Budislauo Ugrignich, quod a talibus adhucationibus victualium debeant se in totum abstinere, et ut bene comodata facere scient, negotium caute perturbare debeant, nam nolentibus ipsis se abstinere ab inceptis per eos, oportebit nos contra ipsos operari, sicut pro honore et bono agendorum nostrorum videbimus fore oportum.

Secr. Rogat. Lib. I. ch. 60.

LXXI. 1346. 21. Novembris.

Закључено: јавити бану Босанскомъ шта е израдио за
њѣга посланикъ млетачкѣй кодъ краља Рашкогъ.

Capta: quod scribatur Nicolino notario nostro, quod faciat notum per deputatum nostrum Helyam, domino bano Bossinae, qualiter nuncius noster, missus ad re-

gem Raxiae, rediit referrens. quod invento dicto rege pluribus dietis infra terram in partibus Romaniae, super ambaxata sibi exposita pro parte nostra responsum habuit, quod dominus Rex ob amorem nostrum, contentus est vivere in pace et amicitia cum dicto bano, verum conquaeritur, quod dictus banus occupatam sibi tenuit et tenet quandam terram sibi de jure spectantem. Et quod pro bono gentis et pacis vellet, quod ipsi domino bano, placeret sibi eam restituere velut rem suam. Et si de hoc faceret dubium, contentatur ipse rex, quod de juribus partium super facto dictae terrae, per aliquos cognoscatur, dantibus partibus sufficientes et ydoneas plezarias de observando, sicut per ipsos fuerit terminatum. Et si forte dictus banus nolet quod ad praesens cognosceretur hoc, contentatur ipse rex, quod treugue inter ipsos regem et banum fiant ad certum tempus biennii vel trienii ut videbitur, et quod ambae partes praestent sufficientes cautellas et plezarias, de non dampnificando se alterutrum intra dictum tempus, et de observando et non rumpendo treugas ullo modo. Et propterae haec sibi amicabiliter nota facimus, ut sciat quid habeat facere in praemissis.

LXXII. 1346. XV ind. 11 Ianuarii.

Закључено: пријмити понуду бана Босанскогъ, да посредствує за миръ кодъ краља Угарскогъ.

Capta: quod scribatur dompno Heliae, quod recepimus litteras suas, continentes responsum domini bani ad facta pro quibus iverat, et eam plene intelleximus. Ad quas respondemus: quod respectando perfectum amorem et sincerum propositum, quod dominus banus verbo et opere ostendit ad nos, firmiter credimus et tenemus indubie, quod nostrum honorem et statum in casu quolibet diligit, quem vere potest proprium reputare, et habemus quod sapientissime et ex bono zelo et fide dicat, et putamus esse melius quod facta unionis et lige pro praesenti tempore remaneant in pendentia et secreta. Et ad factum quod tangit, quod si nobis placeret, interponeret se libenter pro reconciliatione inter regem Hungariae et nos, confidentes de ipso plus quam aliquo principe vel domino mundi, nobis placet et sumus multum contenti. quod possit per illum modum, qui ei melior videbitur, se intromittere de pacificatione inter ipsum regem et nos, § et quod persentiat de voluntate et intentione sua et nobis quam cicius potest notum faciat, ut scire valeamus, quid pro honore et bono nostro superinde facere habeamus, recomendando eidem honorem et

facta nostra in quolibet casu, velut speciali et intimo amico, quem eum reputamus, et intendimus semper reputare. Et scribatur d o m p n o H e l y a e, quod placeat se iterum fatigare ad d o m i n u m b a n u m et facere ei istam nostram responsionem, et quod nobis faciat notum continue totum, quod ab eo habuerit superinde vel alia sine dilatione. Et scribantur haec Nicolino et quod procuret cum d o m p n o H e l i a, quod vadat et faciat ut est dictum, et facto hoc Venetias revertatur.

Alii volunt quod rescribatur d o m p n o H e l y a e et c. ut supra usque §, et postmodum dicatur: Et ut id melius fieri possit, nolentes quod pro parte nostra deficiat, quin pacificatio et amor sit inter d o m i n u m r e g e m et nos, determinavimus ad ipsum regem mittere nostros solempnes ambaxatores ut possimus reconciliari cum eo, et quod ipsos ambaxatores et facta et honorem nostrum placeat, ut de eo firmiter speramus, habere favorabiliter comendata; et cet.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 68.

LXXIII. 1347. 14 F e b r u a r i i.

Наредбе како да се чува зароблѣнъ князь Дуймо.

Capta: quia c o m e s D u j n i, quem secundum nostrum mandatum huc misit noster capitaneus pasynatici, conservetur in Sancto

Georgio, stando reclusus in una camera, et sex ex custodibus dominorum de nocte et capitem sexteriorum, ad mudam, stare continue debeant in camera, in qua dictus comes stabit, et barca dominorum de nocte, stet continue de nocte et de die circum moy, custodiendo sicut erit expediens. Et haec comitatur dominis de nocte et capitibus sexteriorum, quod faciendo ad mudam ad imple-re debeant predicta, ita quod bene custodiatur.

Misti d. Senat. Lib. XXIV ch. 63.

LXXXIV. 1347. 18 Februarii.

Закључено да кнезъ Григоріе Гонславиѣъ, войвода бана Босне, може изнети оружја изъ Млетака.

Capta: quod quidam comes Gregorius Goyislavich. voyvoda domini bani Bosnae, de quo nobis scribit comes noster Tragurii, possit extrahere tot arma de Venetiis, quae valeant ducatos Centum, solvendo datum nostri comunis,

Misti d. Senato Lib. XXIII ch. 63.

LXXXV. 1347. indict XV. 2 Aprilis.

Закључено; препоручити Папи римскомъ, Иаѣо каноника трогирскогъ; и молбе бана Босанскогъ, и фра-тра Перегрина.

Capta: cum multum comune nostrum sit obligatum pro operibus fidelibus et laudabilibus, domini Helyae, canonico Tra-

guriensi, in procurando honorem et promotionem ipsius; Vadit pars, quod spribantur litterae credulitatis domino Papae et domino de Tutela, de credulitate pro Amadeo notario nostro qui est in curia pro nostro comuni, quod si sentiret, quod episcopus esset depositus vel defunctus, quod procuret cum honore nostro, tam apud dominum Papam, quam apud dominum de Tutella et alios sicut ei utilius videbitur, pro dicto domino Helya, ut praeficiatur in episcopum Tragurii, dicendo de bonitate et bona vita dicti domini Helyae, et quod dicta occasione, pro eius promotione recipiet incrementum. Sed nihil dicat Amadeus de praedictis pro episcopatu, non in casu qui accideret quod deberet fieri episcopus, pro aliqua de dictis causis; et si ad praesens non deberet fieri episcopus, sed deberet fieri conservator et administrator dicti episcopatus, loco illius de Spaleto, qui decessit nuper in Slavonia, quod dictus Amadeus tractet et procuret cum nostro honore, quod dicto domino Helyae comittatur dicta administratio dicti episcopatus, loco illius qui decessit.

Item quod amore bani recomendentur Amadeo petitiones bani Bossinae et fratris Peregrini, quum pertinent ad bonum fidei et quod loquatur cum procuratoribus dicti

bani, qui sunt in curia, de dictis petitionibus, et procuret pro obtentu earum, tam apud dominum Papam, quam apud dominum de Tutella id boni, quod poterit cum honore nostro.

Secr. Rogat. Lib. I. A. ch. 73.

LXXVI. 1347. 3 Aprilis.

Молбе бана Босне, послате Папи римскомъ, тичуће се римокатоличке цркве.

Exemplum supplicationum porigendarum domino Pape, nomine domini bani Bosnae, missarum Amadeo notario in romana curia.

Significat sanctitati vestrae humilis et devotus filius vester, Stephanus banus Bosnensis, quod religiosus vir, frater Peregrinus de Saxonia, generalis ministri ordinis minorum in Bosna vicarius, devote fideliter et instanter in Bosna pro fide catholica et animarum salute laborans, paucos habet cooperatores, secundum exigentiam operis et multitudinem animarum, propter quod negotium fidei non modicum retardatur. Quare cum absque sanctitatis vestrae gratia non possit haberi modus, per quem dictus vicarius habere valeat cooperatores in fidei doctrina peritos et linguae Slavicae non ignaros, vel saltem ad addiscendum aptos, supplicat idem banus, quod in obsequium ejusdem fidei or-

thodoxae et salutem animarum, quae nunc sunt et futurae sunt in terris suis, praefato vicario et qui pro tempore in officio erit, vocandi auctoritate apostolica fratres sui et aliorum approbatorum ordinum, et occupandi eos in obsequio memorato, et in quibuslibet ad hoc accomodis operibus pietatis, concedere dignetur facultatem. Et quod superiores seu praelati locorum ordinum praefatorum, huius modi fratres recusationis vel infirmitatis causa, de licentia ejusdem vicarii, ad loca de quibus eos vocari contingerit redeuntes, caritative recipiant atque tractent et illos collocent in ipsis, quotiens pro causa hujusmodi per dictum vicarium fuerint requisiti, non obstantibus quibusvis privilegiis seu indulgentiis praefatis ordinibus vel personis eorum, seu officiis sub quacunque forma verborum concessis.

Item quod in singulis conventibus magnis provinciarum vicinarum praedictorum ordinum, singulos neophitos in hujusmodi conventibus in latina grammatica et in doctrina sanctae Romanae ecclesiae, certo tempore instruendos, quando fuerit necesse, idem vicarius valeat auctoritate apostolica collocare.

Item quod dictus vicarius praedicta auctoritate, vocare et recipere ac tenere valeat sacerdotes et clericos seculares, quos dicto fidei negotio et animarum saluti judicaverit

opportunos, qui cum gentibus, non obstante quod sint excommunicatione ligatae, comunicare valeant, sicut fratres quibus hoc in partibus infidelium per privilegia sedis apostolicae dicitur esse concessum, possintque constitutis ibidem ministrare etiam sacra; et ab hiis generibus peccatorum absolvere permittentis se, quibus eisdem fratribus in partibus infidelium a sede praefata absolvendi licentia est concessa, vel prout eis idem vicarius, juxta eorum ydoneitatem et casuum occurrentium neccessitudinem, apostolica auctoritate duxerit committendum, et quod iidem sacerdotes et clerici eandem de benignitate sedis apostolicae habeant indulgentiam, quae per sedem praefatum eisdem fratribus in partibus infidelium dicitur esse concessa, et quod haec omnia possint et habeant sacerdotes et clerici memorati, quamdiu in ipsa vicaria Bosnensi, de licentia et voluntate vicarii praefati morantur.

Item quod gratias privilegia et indulgentias, quae religiosis inter tartaros et infideles alios, vel scismaticos, pro ampliatione fidei catholicae laborantibus, conceduntur, etiam istis religiosis, qui pro eadem causa in pari periculo, non cum minoribus angustiis in Bosna laborant, dignetur misericorditer impertiri.

Item supplicat idem banus, quod dicto

Bosnensi vicario, recipiendi loca pro dicta vicaria in villis castris et civitatibus provinciarum Ungariae et Slavoniae, in quibus nec ejusdem ordinis nec aliorum approbetorum ordinum fratres habent loca, concedere dignetur facultatem.

Item supplicat dictae vestrae sanctitati idem banus, quatenus in persona dilecti capellani et nuncii sui Georgii, hominis dei de Berito, alias dicti de Cipro, specialem gratiam facientes eidem Georgio, utpote bene meritae et literatae personae, de uno vel duobus beneficiis simplicibus ecclesiasticis sine cura vacantibus, ad praesens vel proxime utatur in civitate vel dyocesi Spalatensi, usque ad valorem annuorum LX. florenorum auri, spectantibus ad collationem archiepiscopi Spalatensis, de speciali gratia dignetur providere, cum inhibitione decreto et clausula anteferri. Non obstante quod idem Georgius Canonicatum et praebendam in ecclesia Spalatensi et quandam ecclesiam sancti Nicolai de portu Spaletensi, quorum fructus annui duodecim fiorenos non attingunt, et in Collosenensi ecclesia insulae Rodi, canonicatum, de quo nil percipit, noscitur obtinere; secus ut dicta beneficia quae obtinet, una cum obtinendis per huius vestram gratiam licite retinere valeat, dignetur de uberiori gratia, misericorditer dispensare, et cum ce-

teris non obstantibus et clausulis opportunis et exequutoribus.

Et quod transeat sine alia lectione.

Comm. IV. ch. 112.

LXXVII. 1347. ind. XV. 13. Maii.

Закључено дозволити краљу Рашкомъ и цару, да може дати извети изъ Млетака оружја.

Capta: quod complaceatur domino regi Raxiae et imperatori, qui noviter per suas litteras instantissime nos rogavit, quod cum pro exercitu suo et gentibus suis, indigeat certa quantitate armorum, quod infra-scripta arma possit extrahi facere de Venetiis, solvendo nihilominus datiam debitam et consuetam nostri comunis.

Primo: paria trecenta armorum scumta et de pluri. —

Item: barbudos quingentos. —

Item: schincherias quingentas. —

Item: colaria quingenta. —

Item: cirotechas trecentas.

Die XV Maji missa officio.

Misti d. Sen. Lib. XXIV. ch. 12.

LXXVIII. 1347. 14 Julii.

Закључено да се настојава око помирення кнезова Младена Клинскогъ, и Григорія Курјакѣ.

Capta: auditis et intellectis ad plenum litteris comitis nostri Jadrae, per quas signifi-

cat nobis, comitem Maladinum (Clissiae) Jadram venisse, et certam ambaxatam sibi fecisse pro parte comitis Gregorii et sua, ostendendo in verbis suis, quod comes Gregorius Curiaci cum Hungaris de Tinino, faciunt coadunationem gentium pro damnificando terras eorum et cet. Videtur sapientibus, quod cum dictus comes Gregorius cum suis ex parte una, et comites Maladinus et Gregorius cum suis ex altera, sint potentiores homines Slavoniae, utilissimum esset pro bono et statu pacifico terrarum nostrarum et aliarum partium Slavoniae, quod inter eos esset concordia, taliter quod viverent in quiete, cessante inter eos qualibet novitate. Et propterea consulunt concorditer sapientes praedicti, quod scribatur comiti et consiliariis Jadrae, quod intellectis litteris dicti comitis respondeamus eis, quod de discordia et dissidio vigentibus inter comites praedictos, displicet nobis multum, et libenter vellemus pro bono statu terrarum nostrarum, quod nulla novitas caderet inter eos; et ideo mandamus eis, quod studeant et procurent per illum convenientem et destrum modum et viam, qui eorum providentiae videbuntur, quod ambae partes, scilicet comes Gregorius Curiaci et comes Maladinus, veniant Jadram vel prope Jadram ubi videbitur, et ibi conferentes cum eis cum illis

pulcris verbis, quae pro honore nostro e, pacificatione animorum utriusque partis viderint expedire, dent operam toto posset quod inter eos pax vel treugua firmetur, operando ipsum comitem et consiliarios totum illud bonum quod sciverint et potuerint, pro inducendo ipsos ad pacem vel treugam, ut superius est expositum.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 81.

LXXIX. 1347. 30 Augusti.

Закључено дати помоћъ кнезу Младену, противъ Угарске войске, али не противъ бана Босне.

Capta: quod scribatur nostris comitibus Jadrae, Sibenici, Tragurii et Spalati, qualiter nuper requisiti sumus per ambaxatam comitis Maladini, et comittendo eis, quod dent ipso comiti Maladino auxilium suarum gentium contra Ungaros et alios, volentes damnificare ipsum sive subditos nostros Dalmatiae. quod auxilium ei dare non praesumunt, nisi procedet de nostri voluntate et consensu ut dicta ambaxata continet seriose; et quod optantes bonum et securitatem nostrarum terrarum et bonorum nostrorum fidelium parcium praedictarum, et confidentes in sua discretionem, relinquimus in libertate eorum, in praedictis tenendi illum modum et facere sicut eis videbitur, pro securitate et consevatione terrarum nostrarum

et bonorum nostrorum fidelium praedictorum, habendo semper pro amicis nostris dominum banum Bosinae et gentes suas.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 85.

LXXX. 1347. 20 Decembris.

Заклучено послати у Далмацию посланика, да извиди тужбе тамошњи градова и кнеза Младена, противъ непријатељски нападаю войске Угарске и њѣни приврженика, и наредити противъ тога сходне мере.

Capta: cum habeatur ex relatione ambaxatorum civitatum nostrarum Sibenici, Tragurii et Spalati ac comitis Maladini, quod ab Ungaris Ostrovicae, Tinini et aliorum castrorum, subditorum domino regi Ungariae, eorum bona et territoria spolientur et derobentur, propter quod requisiverant et requirant provideri per nostrum dominium, super modum pro conservatione et securitate eorum et terrarum et locorum suorum, nam aliter propter dictas derobationes, ut clare dicunt, sic permanere non possent; et pro statu nostro in partibus Sclavoniae haberi provisio requiratur, ut subditi et fideles nostri terrarum nostrarum praedictarum et comes Maladinus in fidelitate et devotione nostra constantes existant, et propter accessum regis Ungariae ad partes Apulce, in processu temporis melius poterit provideri, juxta conditiones et nova ipsius regis, quae habebuntur,

consulunt sapientes, quod eligatur in isto consilio Rogatorum unus ambaxator et provisor per 4 manus, qui vadat ad dictas terras nostras Sibenici, Tragurii et Spaiati, et ad comitem Maladinum, exponendo eis pro parte nostra, qualiter per expositionem ambaxatorum suorum habuimus, quod Ungari et alii Sclavi eis Ungaris adhaerentes, aliqua sua territoria derobarunt et derobare intendunt, quod multum grave et displicibile nobis fuit, optantes eorum bonum et conservationem, tamquam de nostris fidelibus carissimis, quos semper in omni tempore reputavimus et reputamus; propterea quod intendentes ad tranquillum et statum pacificum ipsorum, et optantes informari de conditionibus ipsarum parcium Sclavoniae et eorum intentionibus, ut super augmento et conservatione eorum valeamus melius provideri, providimus ad eos mittere dictum nostrum ambaxatorem et provisorum, pro habendo informationem conditionum dictarum partium, et de intentione eorum, quid super hoc et per quem modum, per nos super securitate et bono eorum ac terrarum et locorum suorum, possit salubriter provideri, hortando eos fideles nostros in fidelitate et devotione nostri domini, cum illis pulcris et hortatoriis verbis, quae ei convenientia videbuntur, et accipiendo omnem informationem quam poterit trahi, de conditionibus ipsarum

parcium, quam de intentione dictorum nostrorum fidelium et comitis Maladini, quid providendum esset per nos pro conservatione et securitate terrarum et locorum nostrorum fidelium praedictorum, et totum quidquid habuerit et fecerit, nobis debeat suis litteris denotare, non recedendo inde, sine nostro speciali mandato.

Et debeat dictus ambaxator et provisor ire Jadram et Nonam, ortando fideles nostros Nonae in fidelitate nostra, et accipiendo ibi informationem a nostris comitibus, de hiis quae ei viderentur, pro securitate et conservatione nostrarum partium Sclavoniae.

Capta: et cum sit comendabile scire pertransire cum inimicis suis, cum quam minori sinistro et damno fieri potest, et maxime in hoc tempore, quo bene et salubriter provideri non potest, tum propter conditionem temporis yemalis, tum quia propter progressum agendorum regis Ungariae, melius videbimus providere, comittatur dicto ambaxatori, quod in casu quo videtur fieri posse treugua inter Ungaros et terras nostras praedictas et comitem Maladinum, debeat cum nostris comitibus terrarum praedictarum nostrarum et comite Maladino cum plurimo honore nostro et bono nostrorum fidelium nostrarum parcium praedictarum quo fieri poterit, procurare quod tractetur treugua inter ipsas terras nostras

et comitem Maladinum et Ungaros, ut dicti fideles nostri cum ipsis Ungaris usque ad tempus debitum provisionis, secure valeant vivere et manere.

Verum si treugua fieri non posset, et dicti fideles nostri peterent auxilium gentis nostrae, debeat dictus ambassator et provisor noster persentire et se informare a nostris comitibus civitatum ac comite Maladino, quae quantitas gentium esset per nos mittenda ad dictas partes, tam equitum quam peditum, et ubi apcius stare possent dictae gentes, pro securitate et succursu dictarum nostrarum civitatum et earum districtuum et castrorum et locorum comitis Maladini, et quod succursum suarum gentium in hoc, dictae civitates nostrae et comes Maladinus exhibere possent, et de omnibus aliis se informet circa praedicta, quae ei videbuntur, et quidquid fecerit et habuerit super inde, nobis debeat suis litteris reserare, ortando ut dictum est, dictos fideles nostros in fidelitate nostri domini, et dicendo, qualiter nostrae intentionis est penitus providere ad conservationem et statum pacificum eorundem.

Capta: ceterum cum dictus ambaxator erit cum comite Maladino, et quando ei videbitur, dicat ei, qualiter incessanter de eo habemus quaerelam, et de suis subditis, quod continue derobant nostros fideles et subditos Sibenici, ac etiam mercatores

et conductores rerum et victualium Sibenicum, quod infert dictis nostris fidelibus magnum damnum, de quo si ita est, plurimum compellimur admirari, considerantes et attendentes ad magnam fidelitatem et devotionem, quam erga nostrum dominium se habere ostendit, per quam est nobis extraneum et incredibile, quod tales derobationes ab eo procedant, cum firmiter teneamus, eum constanter optare bonum et honorem nostrum et nostrorum fidelium, quem nostrum in omnibus reputamus, requirendo et rogando eum pro parte nostra, quod suos subditos a talibus derobationibus faciat abstinere, et restituere per eos ablata dictis nostris fidelibus Sibenici, dicendo et aggravando factum, sicut pro honore nostro et bono facti viderit convenire.

Capta: et comitatur dicto ambaxatori quod exponere debeat comiti et iudicibus Spalati, qualiter habuimus per litteras comitis Maladini, quod cum ipse comes Maladinus, conduci faceret per mare de Scardona Clissam modica quinque salis, ipsi barclam et salem abstulerunt, non permittentes ipsum salem nec aliqua alia victualia portare per mare Clissam, et quod hoc nobis molestum fuit et incredibile, habito respectu, quod deberent quiete vivere et permanere cum dicto comite Maladino, pro statu et conservatione eorum, et procuret quod

dictus sal restituatur dicto comiti Maladino, si ita erit ut habemus per dictas litteras comitis Maladini, et quidquid in hoc habuerit et fecerit, nobis debeat suis litteris denotare.

Secr. Rogat. Lib. I. A. ch. 94.

LXXXI. 1347. 10 Januarii.

Завључено на молбу бана Босне, допустити Марину Павлу прогнатома изъ Задра, да се може вратити кући, ако није што кривъ.

Capta: cum tempore guerraе, quae erat inter nostrum dominium et Jadratinos quidam Marinus Paulus de Jadra bannitus fuis-
set de Jadra, per illos qui tunc ipsam civitatem regebant, et ut nobis scribit noster comes Tragurii, qui hoc scivit a pluribus, dictus Marinus bannitus fuerit solummodo, quia voluit dare operam, ut aliqui Tragurini, qui tunc erant in carceribus Jadrae, de dictis carceribus evaderent, et per ejus operam aliqui evaserunt, et dominus banus Bossinae, cujus ut scribit, dictus Marinus fuit et est specialis servitor, dominio nostro petat de gratia, ut dictam condemnationem contra ipsum Marinum factam, cancellari mandemus, vadit pars, quod intuitu dicti domini bani, considerata etiam causa dictae condemnationis, mandetur comiti et consiliariis Jadrae, quod inquirent, si dictus Marinus fuit condemnatus occasione praedicta, et si invenerint

ipsum fuisse condemnatum dicta occasione. ipsam condemnationem faciant penitus cancellari, ita quod ea non obstante, dictus Marinus possit ad propria remeare. Sed si aliter vel alia causa dictus Marinus foret condemnatus, rescribant nobis quidquid invenerint.

Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 95.

LXXXII. 1348. ind. I. 3 Januarii.

Заклучено честитати краљу Рашкомъ на срећнимъ успесима, и препоручити му тврдињу Фетелею (у Морен) и тамошњи људе Млетачке.

Capta: quod scribatur domino regi Raxiae congaudendo de prosperitatibus suis, et recomendando ei locum et fideles nostros castri Phetelei, et alia loca nostra et fideles, cum verbis quae convenientia videbuntur.

Misti d. Senato. Lib. XXIV. ch. 110.

LXXXIII. 1348. 26 Januarii.

Заклучено писати бану Босне и кнезу Јовану Нелиптићу, да не даду својимъ људма нападати на Млетачке градове у Далимацију, и ове плячкати.

Capta: quia providendum est et pro honore nostro, ad evitacionem derobationum, quas comes noster Tragurii scribit fore factas et continne fieri, fidelibus nostris Tragurii, a gente domini bani Bossinae et comitis Juanni condam comitis Neliptii;

vadit pars: quod scribatur praefato domino bano super hoc, cum illis convenientibus verbis, quae videbuntur pro bono facti. Scribendo et eidem comiti Juanno, agravando nos de hujusmodi excessibus et dicendo, quod nisi debita satisfactio fieret et hujusmodi derobationes non cessarent, providebimus indemnitati nostrorum fidelium in bonis suis, quae in hoc casu, sicut scitur, sunt specialiter obligata.

Et insuper scribatur comitibus Spaleti, Sibenici et Tragurii de his derobationibus, quae quotidie comittuntur, et quod intelleximus, quod derobatores se quandoque reducunt cum rebis derobatis, et utuntur de una civitate ad aliam, quod inhonestum reputamus et grave. Cum omnes nostrae civitates et subditi intelligi debeant unum corpus, et maxime ut pacifice vivant et derobationes cessent. Et ideo cum alias facta fuerit quaedam unio inter dictas civitates, pro conservatione earum, ortamus eos et sibi mandamus, quod dictam unionem debeant observare taliter, quod hujusmodi derobationes cessent. Et si forte in totum observari non possent, aut non sufficerent, specialiter pro evitatione praedictorum, debeant omnes tres comites simul convenire et examinare modum, qui eis videretur utilis, pro cessatione et remotione derobationum et statu tranquillo nostrorum fidelium; et nobis rescribant, ut per nos fieri

possit et ordinari id, quod conveniens et utile fuerit, pro honore nostro et bono eorum.

Misti d. Sen. Lib. XXIV. ch. 114.

LXXXIV. 1348. Indict. I. 1 Aprilis.

Стефанъ царъ Гръкій (и Србскій) пише дужду Андриъ Дандулу, да ње потврди уговоръ постоећи између Мстава и Котора.

Stephanus Dei gratia Grecoꝝ Imperator. Amico nostro praedilecto, domino Andreae Dandulo eadem gratia dignissimo Duci Venetiarum, Dalmatiae atque Chroatiae, nec non domino quartae partis et dimidia totius Imperii Romaniae, salutem prosperam et felicem, tamquam fratri praeamantissimo. Litteras vestras nobis missas gratuentes recepimus, pro confirmatione concordie et pactu, ut prius fuit inter comune vestrum et comune nostrum et hominum fidelium nostrae magestatis civitatis Catariensis, pro pactis ut prius confirmata fuerunt ad biennium; quae iam in proximo finem habent. Modo iam fraternitas vestra apud majestatem nostram petivit et requisivit, quod nostro mandato pactum et concordiam, ut nobis patet, inter comune vestrum et comune nostrum Catari, deberemus prolongare ad octo annos; quod amore vestri et intuitu amicitiae animo volenti facere volumus, quod in posterum semper dignitas vestra cognoscat nos esse vobis amicum specialem: unum transmittatis

virum idoneum vestri comunis cum litteris vestris ad fideles nostros Catari, qui cum ipsis Catarensibus confirmet pacta et concordia ut ante fuerunt; quia nos fidelibus nostris Catarensibus dictis, seriose et districte mandamus et praecipimus, quod factam pacta et concordia, usque ad octo annos proxime venturos confirmet, ut prius fuit inter comune vestrum et comune nostrum, ipsorum Catarensium, quia semper volumus et intendimus adimplere voluntatem vestram, quantum magis possumus. Rogamus etiam ut dignemini precipere vestratibus, ne nostri Catarenses ab eis sine jure aliquod gravamen non habeant.

Comm. IV. ch. 119.

LXXXV. 1348. indict. I. 10 Aprilis.

Закључено: на молбу цара Србскогъ и Грчкогъ дозволити, да може добити изъ Млетака три галије, опремаѣне и наоружане; уедно примити понуду пѣгову о посредованю између Млетака и краља Угарскогъ, и молити га да се својски заузме за њиову стваръ.

Capta: Cum nobis debitum sit complacere domino Imperatori Raxiae et Graecorum, qui in omnibus gratis semper se ostendit favorabilem et promptum, consulunt quod super primo capitulo requisitionis seu ambaxatae suae, volumus oretenus explicare, per quod petit tres galeas omnibus armis necessariis munitas, pro aliquibus sibi incumbenibus, possit hinc extrahi facere. Respondeatur, considerata dilectione hinc inde

ingente, quae semper gratis et mutuis sevitiis propagata existit et propagabitur deo dante, sumus contenti complacere majestati suae Imperiali, secundum requisicionem suam, quamvis similem gratiam aliquibus de mundo nunquam consuevimus facere, sed potius contra dicere.

Capta: ad unum capitulum continens, quod si placeret nobis, libenter interponeret partes suas ad tractandum, quod inter dominum regem Hungariae et nostrum ducale dominium reformetur pax et concordia, cum honore nostro, respondeatur, (quod toti mundo) et suae majestati potest esse notoria magna reverentia et amor, quem nostrum dominium gessit erga praedecessores domini regis Hungariae, quos in multis casibus honoravimus et amicabiliter servivimus et est nostri propositi servare et facere cum domino rege praesenti; nec perpendere possimus, quod per nos sit . . . encia . . . vel causa justa turbationis contra nos. Verum de tam benigna et magnifica oblatione sua, per dictum ambaxatorem et etiam per suas litteras nobis missas, ardentes, pro concordio inter nos et dictum dominum regem Hungariae amicabiliter interponere partes suas, Imperiali Excellentiae, merito refferimus gratiarum actiones. Quam oblationem gratissime, ut pro honore suo expedit acceptantes, sumus (contenti

quod) . . . se interponat; et si posset procurare et facere, quod dominus rex praedictus disponat animum suum ad unionem et (ad vivendum) nobiscum in pace et amore, sicut sumus dispositi erga eum, hoc nobis gratum esset multipliciter subiungendo quod per ambaxatores nostros, destinatos ad dominum regem Hungariae, sensimus, quod ambaxatores suae Majestatis (apud dictum) . . . regem, tetigerunt ei pulcra et gratiosa verba in favorem nostrum, de quo sibi regratiamur immense, credentes (eum continuo) . . . reperire dispositum ad conservationem nostram pariter atque statum.

Secr. Rogat. Lib. II. B. ch. 4.

LXXXVI. 1348. 16 Maii.

Налаже се кнезу Трогирскомъ, да дозна одъ кнеза Павла, брата кнеза Младена, шта ниште одъ Млетака ако имъ уступи свое тардиниѣ.

Capta: cum comes Paulus notum fecerit dominationi, quod eius castra et loca* dare nobis intendit, juxta preceptum fratris

* То естъ: Seardonam et Clissam, ерѣ Островицу еу већъ онда имали Мађари, кое се види изъ писма: 1347 indict. I. 20 Novembris, где се каже:

Quod scribatur comiti Maladino, qualiter recepimus litteras suas mentionem agentes de traditione castri Ostrovicae in manibus et forcio Ungarorum, quod nobis multum grave et molestum fuit etc.

Види: Secr. Rog. Lib. I. A. ch. 92.

sui comitis Maladini, et propterea pridie scriptum fuerit comiti Tragurii, quod cum comite Paulo loqui deberet, dicens sibi nostram bonam intentionem, quam habere intendimus erga ipsum; et utile sit habere suam intentionem; vadit pars, quod scribatur comiti Tragurii, quod si traxerit ab eo comite Paulo intentionem suam, videlicet quod vellet de provisione annuatim in vita sua, nobis debeat suis litteris denotare. Alioquin si non fecisset, debeat nunc cum eo existere et trahere ab eo omne quod potest, super facto provisionis praedictae, et suam finalem intentionem super praedictis, quam cito nobis debeat denotare.

Secr. Reg. Lib. II. B ch. 7.

LXXXVII. 1348. 22 Maii.

Налаже се кнезовима Трогира и Сплѣта, да обећаю кнезу Павлу, брату кнеза Младена, две илјаде либара гроша годишнѣгъ дохода, за градове Скрадинъ и Клеу, кое банъ Славоніе ниште одъ њѣга силомъ за краля Угарскогъ.

Capta: cum habeamus per litteras nostrorum comitum Jadrae et Tragurii, quod banus Slavoniae et alii Ungari, faciunt posse suum omnibus modis quibus possunt, habendi castra, quae fuerunt condam comitis Maladini, promittendo comiti Paulo, fratri comitis Maladini praedicti, multa et magna, ac contra minando ei de veniendo

cum magno exercitu ad offensionem et damnum dictorum castrorum, si ipsa castra non dabit regi Ungariae, et pro statu nostro in partibus Sclavoniae penitus requiratur habere ipsa castra in nostro dominio et potestate, quae vere dici possunt claves terrarum nostrarum Sclavoniae, cum omni sollicitudine qua fieri potest, cum omnis dilatio in hoc facto sit penitus resecanda, habito respectu ad magnam securitatem et commodum, quam tam statui nostro in dictis partibus Sclavoniae, quam terris nostris praestant, et ad magnum incomodum, si quod absit, ipsa castra devenirent ad manus Ungarorum, in quod dictae terrae nostrae incurrerent, cum in dicto casu in totum essent desolate et destructae. Vadit pars: quod pro velociore expeditione negotii supradicti, scribatur comitibus nostris Tragurii et Spalati, quod optantes pro securitate nostra et bono terrarum nostrarum, habere in nostra potestate et dominio castra quae fuerunt comitis Maladini, mandamus eis, quatenus omni mora postposita, esse et conferre debeant cum comite Paulo, fratre condami comitis Maladini, et procurare, ut dictus comes Paulus nobis dicere fecit per suum ambaxatorem, et ut etiam comes Maladinus frater eius sibi injunsit, habendi in nostro dominio dicta castra possendi promittere annuatim pro nostro comuni, dicto comiti Paulo, tempore vitae suae,

ad librarum duo millia parvorum Veneto
rum etc.

Secr. Rogat. Lib. II. ch. 8.

LXXXVIII. 1348. 18 Octobris.

Заклучено, на молбу бана Босне препоручити фратра
Перегрину за бискупа Босанскогъ.

Capta: Cum dominus banus Bossinae
rogaverit nos per litteras suas instanter,
quod recomendemus pro episcopatu Bos-
nae fratrem Peregrinum, ordinis mi-
noris vicarii generalis ministri in Bossina,
domino Papae et nostris nunciis in curia Ro-
mana, et nos simus multum obligati dicto
domino bano et etiam fratri Peregrino. Va-
dit pars: quod in favorem dicti fratris Pere-
grini, pro ipso episcopatu possint scribi et
mitti litterae, domino Papae et nostris nun-
ciis et aliis, sicut et in illa forma, quae vide-
bitur dominio, cum quibus litteris nostris mit-
tantur etiam suae.

Misti d. Sen. Lib. XXIV. ch. 100.

LXXXIX. 1348. 15 Novembris.

Заклучено, на молбу краля Рашкогъ, дозволити ис-
томъ, да може јошъ и четврту галију узети у Млетци-
на, као што му е пре за три дато дозволењ.

Capta: Quod complaceatur domino re-
gi Raxiae de una quarta galea sei ligno
furnito, sicut concessum fuit ei de aliis tri-

bus galeis, et cum illis conditionibus omnibus. Ad factum non possendi ipsas galeas hic armare, et ad id quod petit, quemdam Raguseum effici nostrum civem, Respondeatur ambassatori suo, cum pulcris verbis excusando nos ab his duobus capitulis, sicut melius dominio apparebit.

Misti. d. Sen. Lib. XXIV. ch. 103.

XC. 1349. 30 Martii.

Закључено послати сљивног посланика цару Србскомъ, да овога моли за Дубровчане, да имъ накнади штете, које су имъ починиле у његовој држави, и да имъ новрати пређашње слободе, које су уживали одъ стари времена у Србској држави.

Capta: Quum in nomine dei pro satisfactione et emenda damnorum, quae nostri fideles et subditi de Ragusio receperunt et inde sinenter recipiunt in regno Raxiae, de quibus coram nostro dominio graviter conquaeruntur, supplicantes ut pro eorum restitutione, et reformatione novitatum et molestiarum, quae eis cotidie irrogantur, dignaremur nostros solempnes ambaxatores ad dominum imperatorem Raxiae destinare; mittatur unus ambassator solempnis ad eundem dominum imperatorem, cui comitatur, quod post salutationem decentem ei ex parte nostra propoxitam, exponat et dicat, quod nos qui dudum inspeximus sincerae dilectionis integritatem, opera clarae fidei et

magnae quoque devotionis et benevolentiae firmamentum, quibus praedecessores ejus inclyti reges Raxiae, et praedecessores nostri duces illustres et comunitas, intervenientibus laudabilibus hinc magneanimitatis operibus viguerunt. Quae quidem mentibus nostris insita, nos nostraque tota comunitas conservare proposuimus cum sua excellentissima majestate, et servare quantum in nobis in futurum proponimus. Audivimus dudum et incessanter audimus graves quaerelas et lacrimabiles nostrorum subditorum de Raguxio et fidelium dilectorum, dicentium, in imperio suo. per officium suae sanctae coronae, non una sed diversis gravitatibus et molestiis inotari. Et propterea se ad dampna gravia et jacturas intolerabiles esse prolapsos, dampnaque dampnis, novitates novitatibus et gravitates gravitatibus continuate et indesinenter augeri. Quae quidem novitates, gravitates et dampna eis insuportabilia. ipsos astringunt de regno recedere et in ipso moresolito non merchari. Pro tanto gravi, nos qui animo semper habemus sinceritatem et fidem, bonamque pacem et concordiam cum sua sacra majestate, nostrae mentis affectibus conservare, providimus eundem ambaxatorem nostrum ad suam serenitatem clarissimam destinare, quam volumus ex parte nostra instanter orare, ut pro honore suae serenissimae majestatis atque justitiae et nostrae consideratio-

nis intuitu, qui semper et omni tempore redimur ad eius beneplacita et grata dispositi leta mente, dignetur et velit ordinare efficaciter et cum effectu mandare, quod ipsis nostris fidelibus de Ragusio; quorum commoda et augmentum tamquam bonum proprium reputamus, et continue procurandum de hiis quae ab eis indebite sunt ablata, ac de dampnis singulis, gravitatibus et molestiis eis per officia regis irrogatis, fiat satisfactio debita et condigna, taliter quod habeant merito contentari et eis causa quaerelae amplius non supersit. Mandet quoque et sua clara serenitas et ordinet cum effectu, quod ipsi Raguxii privilegiis et provisionibus gaudeant ac immunitatibus et beneficiis in regno suo, quibus a longis retro temporibus sunt gavis, ita ut restitutis et satisfactis dampnis quibuslibet, et amotis gravitatibus et molestiis insolitis quibuscunque, ipsi Ragusini in regno suo conversari possint et mercari sicut consueverant ante has novitates et dampna, hoc enim suae majestatis honorem et decus respiciet, et fructus et utilitas magna parabitur toti regno, nos quoque licet promptos dudum in singulis ejus beneplacitis reperire potuerit, inveniet ad eadem singulis temporibus promptiores. Et cum hiis et aliis verbis quae videbuntur domino consiliariis et capitibus, procuret penes ipsum dominum Impera-

to rem hanc nostram intentionem et voluntatem habere et obtinere.

Capta: Verum cum comes et commune Ragusii, intendant mittere suos ambassatores simul cum nostro et munera ipsi Imperatori, sicut eorum ambaxatores affirmant, dictus ambassator noster eundo prius vadat Ragusium, ubi postquam eis dederit notitiam materiae suae, audiat quaerelas eorum et dampna, quae passi sunt in imperio praedicto, in quibus ipsi petunt satisfactionem. informando se de hiis quae necessaria pro ejus ambaxata fuerint, ut sciat quid habeat facere quodque petat, et postea prosequatur celeriter iter suum. Et si dominus Imperator praedictus satisfecerit Raguseis aut concordia intervenerit, de qua Ragusei contententur, Venetias revertatur, si autem intentionem nostram et ipsorem Ragusinorum, quas supradiximus, ab eodem domino rege habere non poterit vel complere, et essent aliquae differentiae inter ipsum dominum Imperatorem et illos de Raguxio, scribat ipsas nobis et quidquid fecerit et habuerit, et super ipsis suum consilium et expectet nostrum mandatum.

Capta: Praeterea audiat ambaxator praedictus quaerelas nostrorum omnium dampnificatorum, de quibus petat satisfactionem et emendam ab eodem domino Imperatore, in

ea forma sicut et quomodo videbitur domino, consiliariis et capitibus.

Capta: Habere debet dictus ambaxator libras trecentas pro tribus mensibus, et si ultra duos menses steterit, habeat libras quinquaginta in mensem, et habeat IIII famulos, de quibus unus sit expensator, et unum notarium et unum coquum, et possit expendere s. duos grossorum in die, in expensas oris sui et famulitii, nabulam non habeat a comuni.

Capta: Et pro hiis cum necessarium sit, quod dictus ambaxator celeriter vadat, et expediat materiam suam. recedat ambassator praedictus ad beneplacitum dominationis.

Capta: Et super istis negotiis possint scribi Nicolo de Buchia cum ea forma, quae videbitur domino consiliariis et capitibus. Cum habeamus per relationem ambaxatoris de Ragusio, qui sunt hic, quod ipse Nicola de Buchia est auctor et causa horum dampnorum et novitatum. Insuper cum dicant ambassatores praedicti, quod Marco de Gozzi de Ragusio, qui est gener ejusdem Nicole de Buchia, et Nicola de Lucari, de Ragusio, habent societatem cum eodem Nicola de Buchia. Qui etiam sunt ut dicunt, causa istorum dampnorum et novitatum, scribatur comiti Raguxii. quod veniente ambassatore nostro Ragusium, convenient insimul, et vocatis ad se prae

dictis duobus civibus Raguseis. redarguant eos cum illis verbis et ea forma, quam bona negotii eorum noverint expedire.

Misti d. Senat. Lib. XXV. ch. 7.

XCI. 1349. 6 Aprilis.

Налаже се капетану галлія Кулфа, да превезе у Трогиръ госпою Катарину Дандуло, супругу княза Павла, брата Младена Островичкогъ

Capta: Quod ad instantes petitiones comitis Pauli, fratris quondam comitis Mladeni, mandetur capitaneo nostro Culfi, quod nobilem dominam Catarinam Dandulo condam Sr. Iohanis, uxorem dicti comitis Pauli, quae ire debet cum galea Romaniae usquae Iadram, si dictus capitaneus Culfi repererit se citra Tragurium, levare debeat dictam dominam, super una ex galeis nostris, et ipsam cum familia et ejus arnesis levibus, conduci facere Tragurium, non sinistrando tamen negotia nec armatam nostram.

Misti d. Sen. Lib. XXV. ch. 10.

XCH. 1349. 6. Aprilis

Закључено: наложити посланику кои иде краљу Србскомъ, да покуша посредствовати за миръ између краља Србскогъ и цара Цариградскогъ; а исто тако и између краља Србскогъ и бана Босне.

Capta: Quod pro dei reverentia et honore nostro, ac pro omni bona causa, comittatur am-

haxatori ituro ad dominum regem Serviae, quod facto primo et principaliter eidem regi negotio Raguseorum et nostrorum Venetorum, pro quibus specialiter destinatur, debeat cum verbis condecensibus movere verba eidem regi Serviae, de tractando concordio inter ipsum et dominum Imperatorem Constantinopolis. Et si ipse rex videbitur attendere ad ipsum concordium, et dicto ambaxatori videbitur, notificet hoc ambaxatori nostro Constantinopolitano, scribendo ei, quod persentiat voluntatem ipsius domini imperatoris Constantinopolis in facto dicti concordii, trahendo ab ipso imperatore quidquid in hoc poterit, et velociter rescribendo dicto ambaxatori, misso ad regem Serviae. Et si ipso ambaxatori nostro misso in Serviam, secundum ea, quae habebit tam a rege Serviae, quam ab ambaxatore Constantinopolitano, videbitur de eundo usque Constantinopolim ad dominos imperatores pro ipsa causa concordii, vadat in bona gratia. Et in hoc faciat quidquid boni poterit. Et ad cautelam dentur sibi hinc litterae credulitatis, pro faciendo ambaxiatam ipsis dominis imperatoribus. Praeterea comittatur eidem ambaxatori, quod non impediendo propterea praedicta duo negotia, videlicet Raguseorum et Venetorum nostrorum et imperatorum Constantinopolis, sed ipsa primo et principaliter procurando, si sibi videbitur, posse tentare concordiam inter

dominum regem Serviae et dominum banum Bossinae, debeat dare omnem operam quam poterit, pro bono ipsi concordii, sicut et quando sibi videbitur, possendo ire ad ipsum dominum banum et sibi ambaxiatam pro parte nostra facere, occasione praedicta. Non impediendo prima duo negotia, ut est dictum. Et dentur et pro isto respectu sibi litterae credulitatis ad praedictum dominum banum.

Capta: Et quia labor addatur praefato ambassatori et conveniens sit, ut et praemium augeatur, vadit pars: quod si dictus ambassator non ibit in Constantinopolim, habeat libras CCC. in tres menses et m. in antea libras L. in mensem, sicut pridie captum fuit. Si vero ibit in Constantinopolim, habere debeat libras. V cent. in III menses et m. in antea libras L. in mense.

Mixti d. Sen. Lib XXV. ch. 10.

XCIII. 1349. Indict II. 20 Junii.

Заклучено одговорити посланицима краља Рашкогъ, да њи не могу чекати за новце, које имају давати за галије, еръ њи требаю; а за оружіе, дозвољава се да могу изнети изъ Мјестака

Capta: Quod respondeatur ambassatoribus domini regis Rasciae, quod corpora galearum alias oblatarum ei, cum furnimentis, sumus contenti eidem facere amicabi-

liter exhiberi, pro speciali amore, quem ad suam majestatem gerimus, sed de facto termini solutionis earum, quem petit, offerens dare pignora, propter conditionem nostri communis id facere non possemus, cum pecunia ipsarum galearum omnino nobis necessaria sit. Nam complacentibus nobis ei de hujusmodi galeis, oportet quod de aliis construi faciamus, cum hiis et aliis verbis excusando nos ab hac requisitione, et similiter excusando nos a petitione horum, quos petunt pro dictis galeis, quos sibi concedere non possumus, propter evidentem necessitatem nostram. De armis vero quae petunt posse extrahere, complaceatur eis solvendo dacium.

Arma sunt ista: Etquidem clipei more Sclavorum, III cent. Et loricae C. Et paria manicharum de malia, C.

Misti d. Sen. Lib. XXV. ch. 27.

XCIV. 1349. ind. II. 16. Julii.

Одговоръ посланику бана Босне, тичући се размирице са царемъ Србскимъ.

Responsio ad ambassatam, expositam per ambassatorem domini bani Bosinae ducali dominio, pro parte ipsius domini bani.

Capta: Intellecta ambassata nuper ducali dominationi exposita per comitem de Minoy pro parte domini bani Bosinae, quae in tribus capitulis comprehendi potest. Et iam

in primo continetur requisitio quam facit, comendans quod dominacioni placeat interponere se, ad tractandum et procurandum, quod amor, benevolentia et concordia vigeat inter dominum imperatorem et regem Serviae et ipsum dominum banum. In secundo exponitur, quod si de beneplacito dominationis procederet, vellet construi facere quaendam locum sive fortalitium, in qua-dam contra, quae vocatur Cheml ad mari-nam, et quod si pro hedificatione aut constructione dicti laborerii sive fortilitii, aliqua molestia vel inquietatio sibi fieret a parte maritima, tum quod dominationi placeat suum sibi adhibere auxilium et favorem, cum a parte terrae satis reddeat se securum. Et in tertio continetur conclusio ambassatae prae-dictae, per quam offert se et loca sua hono-ribus et beneplacitis domini quibuscunque et cet. Et ipsa diligenter examinata consulunt sapientes, quod respondeatur ad ipsam in hac forma, et primo: ad id quod prius exponitur, videlicet quod dominatio se interponat ad tractandum et procurandum, ut amor, beni-volentia et concordia vigeat inter dominum regem et imperatorem praedictum et ipsum dominum banum etc. Quod semper dispositi fuimus et sumus ad omnia respicientia suum commodum, utile et honorem. Et ut nostram bonam dispositionem comprehendere valeat per effectum, noscat sua magnificentia, quod

expresse comissimus ambaxatori nostro, quem pridie misimus ad dominum regem et imperatorem praedictum, quod omnino daret operam cum effectu, ad procurandum et tractandum, quod amor, benivolentia et concordia confirmentur inter suam majestatem et ipsum dominum banum, et sic procurabimus modis omnibus, nostro posse, tempore sequuturo. Ad secundum vero in quo exponitur, de laborerio construendo et de requisitione auxilii et favoris sibi exhibendi, in casu et cetero habito respectu, quod praecisse non potest dici, quod desistat a constructione praedicti laborerii, cum locus in quo dicit velle construui facere sit suus, et per consequens ad adhibendum consensum praecisse, quod fiat, posset in damnum reverti, periculum et iacturam pro statu et conservatione terrarum et locorum nostrorum Slavoniae. Et pro nobis faciat in hoc sub silencio praeterire. Respondeatur, quod pro eo, quod dominus rex et imperator praefatus forte vellet diceret, quod locus, in quo ipse dominus banus vult quod praedictum laborerium construatur, sit suus et sui juris, et hoc posset impedire effectum tractatus concordiae et amoris, quem firmari desiderat et tractari cum domino imperatore praefato; videtur nobis fore melius et magis congruum pro honore ejus et commodo, quod super hoc supersedeatur, nec pro modo fiat novitas aliqua superinde. Et

quod in omnibus possibilibus nobis, nos reddimus favorabiles et paratos ad cuncta, quae ad suum spectare possint bonum, commodum et honorem. Cujus responsio capituli, habito sapientibus colloquio cum ambaxatore praedicti domini bani, videtur ipsi ambassatori esse honesta, rationabilis atque decens. Ad tertium vero quod est conclusio praedictae ambassadae suae, per quam offert se et loca sua cunctis honoribus et beneplacitis domini, respondeatur cum pulcris verbis, videlicet: quod sic de ipsius magnificentia indubie fidem gessimus et gerimus specialem, et ob hoc praedictae suae magnificentiae ad gratiarum asurgimus actiones, et merito tenemus ejusdem beneplacitis complacere, et cum hiis et aliis verbis, quae circa hoc convenientia videbuntur.

Misti d. Sen. Lib. XXV. ch. 37.

XCIV. 1349. 14 Septembris.

Одговоръ посланику Млетачкомъ кодъ краля Рашкогъ Николѣ Ђорђевићу, да се врати у Млетке, кадъ добіе заштете Дубровчана и Млетчића задовољавајућу накнаду.

Capta: Quod rescribatur Sr. Nicolao Georgio ambassatori ad dominum regem Rasciae, quod recepimus litteras suas, quas plene intelleximus, et ad eas suam providentiam comendantes rescribimus, quod commissio sua satis continet ad plenum intencionem nostram, quae est, quod si obtinuerit a do-

mino rege tale quid super facto Ragusii, quod ipsi Ragusei haberent contentari, et similiter super facto Venetorum nostrorum, quod Venetias revertatur. Sin autem rescribat. Itaque non expedit ei dare arbitrium quod petit, cum in discretione sua remaneat videre, si de eo, quod obtineri poterit ab ipso rege, Ragusei et Veneti habebunt, consideratis omnibus, contentari vel non; et nihilominus nos scribimus; et sic scribatur comiti et iudicibus Ragusii, quod si forte hoc non fecissent, provideant de dando tam largum mandatum et arbitrium suis ambaxatoribus, tam in compositione damnorum, quae petuntur, quam in faciendo justas et rationabiles requisitiones, quod pro parte eorum non remaneat, quin facta recipiant bonum finem, cum in damnis datis nos et omnes gentes mundi, transeant largo modo, contentantes de omni parte satisfactionis, potissime cum talibus principibus et baronibus, ut est rex Rasciae. Et propterea mandetur dicto ambaxatori, quod sollicite procuret expedire sibi comissa, secundum intentionem nostram, ut ipsis expeditis Venetias celeriter valeat remeare.

Misti d. Senat. Lib. XXV ch. 53.

XCVI. 1350. ind. III. 13. Aprilis.

Зактеваня цара Србскогъ, коя е нѣговъ посланикъ
Милѣо Буѣа, предложю Млетачкой влади.

Infrascripta est ambaxiata ducali dominio

exposita, per nobilem virum dominum Michaellem de Buchia, ambaxatorem serenissimi domini imperatoris Raxiae et Romaniae, dispoti Lartae et Blachiae comiti etc.

1. Imprimis salutatione praemissa, quod placeat, quando esse possit, domino duci velle personaliter interesse ad colloquium cum ipso domino imperatore, in partibus Ragusii et a Ragusio citra in nerrent, pro aliquibus magnis et arduis pertractandis.

2. Item petit dominus imperator, quod placeat ducali dominationi ipsum dominum imperatorem et eius filium, serenissimum dominum regem Vros, et dominam imperatricem, cum eorum haeredibus, facere et creare cives Venetos, acsi forent oriundi de civitate Veneciarum.

3. Item quod praefati habeantur et sint liberi, securi et franchi in civitate Veneciarum, et quod non possint peti aut dari ipsi, vel aliquis ipsorum, alicui personae de mundo, vel computari aut tradi pro civitate, castro seu castris seu locis, auro vel thesauris, de mundo alicui personae, et quod possit emere possessiones in civitate Venetiarum et alibi, caxalia et villas, in locis et terris comunis Veneti, et ea revendere ad suum benplacitum quandocunque, ut faciunt oriundi Veneti.

4. Item si contingeret, quod ipse dominus imperator vel eius filius dominus rex, aut domina imperatrix, venirent habitatum Venetias, quod tunc placeat ducali dominationi, eis vel alicui eorum, in signum amoris et honorificentiae, facere et dare aliquam provisionem seu regaliā, sicut pro honore imperialis culminis et celsitudinis ducalis videbitur convenire.

5. Item si casu contingeret, quod ducali dominio foret opus, in partibus Sclavoniae, vel in illis partibus, pro exercitu faciendo habere gentes, dominus imperator vult et offert se daturum de sua gente, equites et pedites, ad requisitionem ducalis dominationis, et eas mittere usque quomodo possunt secure attingere, et per mare dare similiter gentes, dante sibi ducali dominatione ad praedicta navigia opportuna, et pro eundo et redeundo; et e converso, si domino imperatori foret opus pro exercitu, vel guerra, quam faceret in suis partibus, quod ducalis dominatio sibi teneatur dare gentes et navigia per mare.

6. Item cum dominus imperator per gratiam dei, acquisiverit et subjugaverit decem partes Romaniae imperii Constantinopolitani, praeter civitatem Constantinopolis, quam expugnare et subjugare nequit; quod placeat ducali dominationi prae-

bere sibi auxilium per mare, gentis et galearum. Et si tantum continget faciente domino, quod dicta civitas subjugetur, vult et contentatur dominus imperator, quod totus Despotus sit libere comunis Venetiarum, et si noluerit Despotum, tunc dominus imperator cum auxilio ducalis dominationis per mare, offert se facere guerram civitati Perae, et si contingerit quod subjugetur, quod dicta civitas sit libere comunis Venetiarum. Et praedicta dicit dominus imperator, causa extrahendi de manibus illius delegalis Cantacussino, qui injuste et indebite captivatum detinet filium imperatoris.

7. Item vult et petit dominus imperator, quod si ipse, vel dominus rex ejus filius, aut domina imperatrix, vel alius pro eis, aut aliquis de suis fidelibus, emerent aut venderent seu facerent mercationes in civitate Venetiarum, vel extra in terris et locis comunis Venetiarum, quod omnes sint liberi, franchi et exempti ab omni dacio et angaria comunis Venetiarum, et locorum ubi praedicta facerent; et e converso vult dominus imperator, quod omnes cives et fideles ducalis dominationis, sint liberi, franchi, immunes et exempti, ab omni dacio et angaria, in omnibus terris et locis subiectis domino imperatori.

8. Item si contingeret, quod aliquis dominus vel princeps moveret guerram vel ve-

niret super dominum imperatorem, vel dominum regem ejus filium, aut super terras eorum, quod ducalis dominatio non debeat dare illis talibus auxilium vel favorem, et sic e converso, quod dominus imperator non debeat dare auxilium vel favorem alicui personae de mundo, qui vel quae veniret super aliquam terram vel locum communis Vene-
tiarum.

9. Item ducalis dominatio per suas litteras et nuncios, rogavit dominum imperatorem, quod placeret sibi ejus amore habere amicum dominum banum Boxinae, et quod ipsum recomdatum haberet; et propterea ipse dominus imperator, ob amorem ducalis dominationis, ipsum banum habuit amabiliter et tractavit. Sed ipse banus male sibi respondit. Nam depraedatus fuit de suis gentibus, et acquisivit de suis terris et locis, et continue depredatur. Et ipse dominus imperator ob amorem ducalis dominationis, erga ipsum nunquam voluit facere novitatem, nec se movere. Et ideo praedicta facit explicari ducali dominationi, ut haec sciat et cognoscat, quia donec de voluntate et intentione ducalis dominationis nesciverit, non intendit se movere. Et si de voluntate ducalis dominationis non processit, et se non impediverit, intendit de dicto bano se protinus vindicare; et ideo quod placeat ducali dominationi per suas litteras scribere vel mittere domino ba-

no, quod faciat restitui damna et accepta dimittat, aliter se non poterit substinere.

10. Item ducalis dominatio misit hoc anno suum solempnem ambaxatorem, dominum **Marchionem Bondenicæ**, et inter cetera requisivit, de certo damno, ilato in quadam navi viro Veneto, in partibus **Avalonæ**, per cognatum domini imperatoris. Et dominus imperator misit prædicto suo cognato et gravavit se de facto. Qui dixit, quod accepta non fuerant Veneti, sed alterius personæ. Et tunc dominus imperator aliud non dixit; sed tandem ipse cognatus domini imperatoris, dixit et obtulit mittere Venetias ad ducalem dominationem. Et si reperiretur Venetum esse damnificatum, faceret omnia integraliter emendari. Ipse vero cognatus domini imperatoris non misit, de quo dominus imperator molestum habet; sed propter amorem dominae imperatricis aliud dicere non potest. Verum dicit dominus imperator, quod supra dictum est, quod accepta non fuerant Veneti. Sed dicit dominus imperator, quod vos domine dux, si dixeritis quod accepta fuerint Veneti, tunc mittat vel vadat mercator, et dicat et exponat de damno, et accipiat id quod est, et de eo quod restabit, dominus imperator offert se facere quidquid poterit, quia non intendit cum ducali dominatione et hominibus Venetiarum, vivere in ira, tamquam fidelis civis Venetus, et tamquam

frater ducalis dominationis. Et dicit dominus imperator, quod tunc ambaxatori vestro obtulit, mittere per me Michaellem ambaxatorem, yperpera mille CXX. in racione yperperorum XVI pro libra,* qui sunt penes me ambaxatorem, sed tanto minus, quantum nunc minus valet argentum solito, de quibus denariis vestra ducalis dominatio disponat et ordinet, sicut placet.

Item exponit dictus dominus ambaxator, pro parte comunis et hominum de C a t a r o, fidelium dicti domini imperatoris, cum alias data fuerit pignora, contra dominum regem Rasciae et ejus subditos et fideles Sclavoniae, condam domino J a c o b o B o l a n i, de qua pignora magna quantitas pecuniae est soluta, et ignoretur de condicione dictae pignorae, quod placeat ducali dominationi ordinare, quod ratio dictae pignorae videatur, et scia-tur, quid et quantum solutum est. Et si satisfactum est in totum, quod dicta pignora tollatur et annichiletur. Et si aliquid restaret ad solvendum, remaneat in arbitrio ducalis do-

* N o t a. Tunc erat libra 1 = 10 ff aureis hodiernis, item 1 libra = 16 yperperis, sed cursus erat varius, nunquam erat 1 libra = 20 yperp. Yperpera = 8 grossi, 3 grossi = $\frac{1}{2}$ ducato. 1 asper = 4 grossi. Grosso = $\frac{1}{12}$ del soldo grosso, 1 ducat. = 24 grosso.

Vide: Sanudo et Galliccioli: Delle Memorie Venete antiche, 3 Tom. Venezia 1795.

minationis, de dicta pignora disponere et ordinare, sicut ei videbitur et placebit.

Comm. IV. ch. 172.

XCVII. 1350. 13 Aprilis.

Одговоръ на предложеня Мияйла Буѣ, посланика цара Србскогъ, чинѣна Млетачкой влади.

Respondeatur ambassatori domini imperatoris et regis Raxiae in forma inferius annotata:

Ad ambassatam sapienter expositam per virum nobilem dominum Michaelem de Buchia, ambaxatorem serenissimi domini imperatoris Graecorum et Rasciae, respondetur per inclytum dominum ducem Veneciarum et ejus consilium, prout inferius continetur:

Et primo ad capitulum primum, continens quod placeat domino duci, si esse potest, esse ad colloquium in Ragusio vel a Ragusio citra, cum ipso domino imperatore, respondetur: Quod in omnibus, quae honorem et beneplacitum dicti domini imperatoris respicerent, ipse dominus dux et comunitas Venetiarum, ob amorem sincerum, quem ad majestatem suam gerunt, libentissime redderent se conformes, sed sicut notorium est, non permittitur ipsi domino duci exire ducatum vel civitatem Venetiarum, pro aliqua causa quantumcunque sit ardua sive magna, nec

unquam pro aliquibus negotiis, etiam conditionis sublimis, quae comune Venetiarum habet et habuit a multis temporibus citra, cum domino Papa, imperatoribus, regibus et aliis mundi principibus pertractare, ipse dux, prohibentibus constitutionibus Venetiarum, potuit civitate exire, sed ea per interpositas personas tractari fecit et facit. Verum a petitione contenta in ipso consilio, potest habere regia serenitas ipsum dominum ducem ex praemis- sis satis rationabiliter excusatum.

Ad secundum capitulum, per quod petitur, quod dominus imperator, filius ejus Urosius et imperatrix, cum heredibus suis, recipiantur in Venetos, tamquam si essent nati in Venetiis et cet. respondeatur, quod ducale dominium, ut est dictum, prompte disponitur ad complacendum in quantum cum honore suo potest, regiae majestati. Et propterea id quod petitur, de recipiendo ipsum dominum imperatorem, filium et imperatricem et eorum heredes, in cives Venetiarum ac si oriundi forent, libentissime per ipsum dominium admittetur, cum consiliorum suorum ad haec necessariis solemnitatibus et assensu.

Ad tertium capitulum, per quod petitur, quod praedicti habeantur et sint liberi securi etc. respondetur, quod ducale dominium ipsos intendit tractare et tractari facere

omni tempore, sicut carissimos cives suos, et quod in civitate Venetiarum possint quocunque tempore, secure et libere venire, stare et recedere ad benplacitum suum, et in ea facere, sicut possunt quilibet honorabiles et carissimi cives, oriundi de terra Venetiarum.

Ad quartum capitulum, per quod petitur, quod fiat eis aliqua honorificentia, si venirent habitandum Venetias. Respondetur: quod intentio ducalis domini est, in omni casu et tempore ipsos honorabiliter et amicabilem pertractare. Et si quondam casus eveniret, quod Venetias veniant, quod absit non cum honore et comodo suo, ipsos libenti animo videbit et amicabilem recipiet, et personas eorum honorabit et honorari faciet, sicut pro honore suo viderit convenire.

Ad quintum capitulum, de subventionem hinc inde praestanda, respondetur: quod propter magnam affectionem, quam visus est et videtur ipse imperator habere ad honores ducalis domini, quandecunque sibi opus esset, ipsum dominum imperatorem ducale dominium requireret in opportunitatibus suis, et sic e converso, ipse dominus imperator ipsum posset requirere in gratis sibi, quia in quantum decenter posset, cum honore et statu suo, esset dispositum eidem amicabilem complacere.

Ad s e x t u m capitulum, per quod petitur auxilium galearum, pro subjugando imperium Romanum, respondetur. quod nos sumus in treugua cum imperatore Constantino-polis, per quam inter cetera, vinculo sacramenti sumus astricti, eidem et gentibus suis puram et veram pacem servare. Et hic e converso nobis astrictus est. Et propterea id facere non possemus, sine gravissima dei offensa, et violatione sacramenti nostri et derogatione honoris et fame nostre. Quare potest nos serenitas imperialis habere, a petitione praemissa, merito excusatos.

Ad septimum capitulum, per quod petitur, quod si dominus imperator vel filius aut imperatrix, seu alius pro eis, vel aliquis de fidelibus suis, facens mercationes in Venetiis et cet. quod eis libere facere valeat in Venetiis et aliis terris nostris et cet. respondetur: quod dictum dominum imperatorem et consortem ac filium suum, ut est dictum, ducale dominium semper intendit caritative et honorabiliter in suis terris tractare et tractari facere, et quod possint in ea facere et fieri facere, sicut quilibet honorabiles et carissimi cives, sui fideles etiam imperialis majestatis in omnibus suis comodis, tractare et tractari facere proponit in terris suis, favorabiliter et benigne, licet de libertatibus et franchisiis, quae petuntur pro eis, non possit effectualiter complaceri, cum nostrimet fide-

les et subditi. non sint ab oneribus hujusmodi absoluti Sed ob amorem imperialis culminis, pro ipsis fiet, sicut subditis et fidelibus cujuslibet principis et carissimi amici nostri, quem habemus et reputamus dominum imperatorem praemissum.

Ad octavum capitulum, per quod petitur, quod ducale dominium non faveat principi alicui vel dominio, volenti movere novitatem vel guerram ipsi domino imperatori, respondetur, quod de hoc non habeat majestas imperialis aliquatenus dubitare, imo teneat pro constanti, quod ducale dominium ad ipsum semper habere proposuit verum amorem et benevolentiam specialem.

Ad nonum capitulum, de bano Bossinae et cet. respondetur: quod cum ducalis dominatio specialem amorem habeat tam ad regiam majestatem, quam etiam ad dominum banum Bossinae, ideo optavit et optat, quod inter partes ipsas sit quies et concordia, et quod sopiatur omnis materia quaestionis, quae damnosa possit afferre discrimina subditis earundem; et propterea rogavit et rogat regiam majestatem, quod ex parte sua disponatur servare, quod dictum est; et quia dicitur de novitate facta per banum ipsum, contra subditos ipsius domini imperatoris, dicit ducale dominium, quod de hoc, si ita est dolet, et intendit efficaciter

scribere dicto bano superinde litteras speciales. Et sperat indubie, quod reformabit quaecunque indebite facta forent, et quod ipse etiam ex parte sua disponetur, cum ipso imperatore vivere amicabiliter et quiete.

Ad X capitulum, de damno illato Veneto nostro in partibus Avalone. Respondetur, quod ducalis dominatio regratiatur imperatorie majestati, de bona voluntate quam ostendit erga ambaxatorem suum, tam in satisfactione damnorum civium suorum, quam aliis per dictum ambaxatorem expositis, et specialiter de eo, quod nunc offert in satisfactione damni praedicti, si reperiatur Veneto fuisse illatum. Et quia ipsa ducalis dominatio, diligenti inquisitione habita, reperit manifeste, quod bona, de quibus agitur mentio, fuerunt Veneti, ideo rogat et requirit instanter regiam majestatem, quatenus placeat sibi de satisfactione dicti damni, facere sicut sperat effectualiter provideri.

Ad XI capitulum, de pignora data contra homines Raxie, ad petitionem Sr. Jacobi Bolani. Respondetur, quod ducale dominium, cupiens subditos regios ne dum contra justitiam aggravare, sed potius eisdem assistere favoribus gratiosis, examinari mandabit negotium pignore supradictae. Et illud quod exactum est. Ei si invenietur, quod pignora sit soluta, superinde providebitur ita, quod subli-

mitas regia et sui fideles de Cataro et aliunde, poterunt et habebunt merito contentari.

Misti d. Sen. Lib. XXVI. ch. 16.

XCVIII. 1350. 3 Maii.

Заключено: одговорити посланку краля Рашкогъ, кои нште помоѣ, противъ царства Грчкогъ, као што в и пре одговорено было.

Capta: Quod ad ambasatam domini regis Rassiae, petentis auxilium nostrum contra Imperium Romaniae, respondeatur cum verbis, quibus pridie responsum fuit alteri ambassatori, et cum aliis, quae dominio videbuntur, excusando nos a dicta requisitione sua.

Misti d. Sen. Lib. XXVI. ch. 22.

XCIX. (1350) 11 Maii. Paduae.

Писмо кардинала Гвидона, легата Папиногъ, коиѣ опоминѣ краля Угарскогъ, дужда Млетачкогъ и великогъ мештра реда шпитальскогъ, да бране римокатоличке люде одъ цара Србскогъ Стефана.

Gvid o miseratione divina titulo sanctae Ceciliae presbyter Cardinalis, apostolicae sedis legatus, illustri principi domino regi Hungariae, et dilectis in Christo duci Veneciarum ac magistro hospitalis sancti Iohannis Ierosolimitani, salutem et sinceram in domino karitatem. Cum prout fidedignorum relatione percepimus, Stefanus qui

se cesarem seu regem Raxiae facit comuniter nominari. nonnullos christianos in ejus regno habitantes, per vim et violentiam ad ejus perfidiam et infidelitatem trahat, ipsos quando poterit, et contra formam ecclesiae, faciat batizari, in christianae fidei non modicum detrimentum. Magnificentiam vestram requirimus, rogamus et hortamur in domino Yehsu Christo, quatenus eisdem christianis efficacis deffensionis praesidio assistentes, ipsos non permittatis ad hoc per regem praedictum trahi aliquo modo seu induci, quin imo regem ipsum, per vestras speciales litteras inducatis, et comminatorie si vobis necesse videbitur, requiratis, ut a praefato errore desistat, et praedicta seu similia ulterius facere non praesumat. Datae Paduae tercio ydus Maii, pontificatus domini Clementis Papae VI-ti, anno octavo.

Commemoriale IV. ch. 176.

C. 1350. indict. III. 25 Madii.

Андрія Дандуло, дуждъ Млетачкій, дае Стефану цару Србскомъ и Гръкомъ, ѿѣговой супруги царици Елени и сину Урошу, право грађанства Млетачкогъ.

Privilegium domini Stephani regis Raxiae, et uxoris ac haeredum suorum.

Andreas Dandolo et c. Universis et singulis praesens privilegium conspecturis, amicis dilectis, salutem et sincere dilectionis

affectum. Ducalis magnificentia tunc sublimioris honoris suscipit incrementum, cum cives acquirit, quos exaltat decus et sublimitas imperialis et regiae majestatis. Scimus namque, quod serenissimi domini reges Raxiae, ad ducatum nostrum semper amorem intimum, grata exhibitione operum, demonstraverunt, adeo quod propinguitatis affinitas hinc inde antiquitus emanavit. Praecipue autem praesens serenissimus dominus **Stephanus Graecorum Imperator** semper augustus et **Raxiae rex illustris**, propensius nostrum ducatum diligere et subjectos, ipsius ducatus honores et subjectorum nostrorum commoda graciis suis promovendo. Propterea, quod suis et suorum solempnium ambaxadorum, pro ipso serenissimo domino Imperatore et rege petentium, praecibus annuentes, tamquam ad suae majestatis honores devota mente dispositi, ipsum serenissimum dominum Imperatorem et regem, cum serenissima domina **Helena Imperatrice** et regina collateralis sua, et cum excellentissimo domino **Urosio** nato suo, et cum haeredibus et liberis suis, in honorabiles cives nostros suscepimus atque suscipimus, et Venetos et cives nostros fecimus et facimus, et pro Venetis et civibus nostris, quaemadmodum si in Venetiis nati forent, in Venetiis et ubique locorum deinceps haberi et procurari omni effectum et plenitudine volu-

mus et tractari, ipsos sinceris brachiis dilectionis et devotionis amplexantes, et firmiter statuentes, omnium consiliorum et ordinamentorum nostrorum neccessaria solempnitate servata, quod eisdem omnibus libertatibus, beneficiis et honoribus ac immunitatibus, quibus alii honorabiles cives nati Venetiis gaudent et perfrui dignoscuntur, praefatus dominus imperator et rex, et domina imperatrix et regina, et natus suus praelibatus, et haeredes et liberi sui, in Venetiis et extra ubique plenissime gaudeant et utantur. In quorum fidem et evidentiam plenioram praesens privilegium fieri mandavimus, bullaque nostra pendenti aurea munivimus. Datum in nostro ducali palatio. Anno dominicae incarnationis Mille CCC. quinquagesimo, die XXV. mensis Madii, III indictione.

Commemoriale IV ch. 157.

Да неби историјски споменици, које самъ ја по налогу Друштва Србске Словесности у Млетачкомъ архиву скупіо и препписао, дуго у единомъ препису лежати и свету непознати остати морали, заключило в исто Друштво у својъ засѣданію дана 13 Мая, тек. год. подъ бровемъ 49, да се оня у нѣговомъ Гласнику напечатани издаю; и тако овде саобщавамо любительна Србске исторіе праву стотину одъ онога што већъ имамо преписано, у хронологичкій редъ стављѣну, па ћемо ако Богъ да, у свакојъ идућој свезки Гласника овако продужити, дотле докъ не издамо све оно, што се већъ кодъ насъ налази у препису.

У Београду, на Петровъ данъ 1859. год.

Дръ Я. Шафарикъ.

РАСПРА НЗМЕЉУ ПРЕДАШНЬ ВЛАДЕ И ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

8 юнія 1858 прочитано бы у Друштву Србске
Словесности ово писмо.

„ДРУШТВУ СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

„Попечителство є примѣтило, да Дружтво у званичномъ дѣловодству свомъ у названію нѣки идеа одъ нѣкогъ времена не служи се оныма рѣчма, коима су исте идее у Уставу и Устроєнію нѣговомъ назване, да нѣке речи другчіе изврѣе, него што су у истымъ Актама написане, и да се у нѣчемъ удалява одъ правила правописа, коя є оно само себи поради обдржана тако полезногъ єднообразія у писанію поставило и у Гласника нѣгового Свески 4. одъ год. 1852. печатало. као и. п. не пише: „засѣданіе“ него „сѣдница“, не пише „Почестный Членъ“ него „Почастный Членъ“ неупотреблява писме ѣ у коренима рѣчій, и овима подобна, чимъ не само постоеће законе нарушава, но и забуну у понятіама оно производи, и имаюћи бдити, да се оваке неесходности не дотађаю. препоручує му Попечителство, да се у напредакъ у званичномъ дѣловодству свомъ служи оныма и онакими рѣчима, као што су оне у односителнымъ законима написане, и да се придржава реченогъ правописа свогъ, будући да свакій законъ има наблюдаванъ быти доцѣ, докъ се другимъ незамѣни.

„И будући да сунтествују Србска Грамматика Г. Профессора Владимира Вунѣа и Рѣчника Исаи-ловиѣа, одъ надлежны' властїй одобрени и у явно и школско употребљивъ уведени: то ће Друштво к' унапређењу полезногъ еднообразїа у писаню правила' исты' кнїига' у дѣловодству свомъ придржавати се.

„П. № 949. 31. Маїа 1858. год. у Београду.

„Попечитель Просвѣщенїа и
Правосудїа

„Д. ЦРНОБАРАЦ. с. р.“

„Началникъ Поп. Просвѣщенїа

„М. СПАСИЊЪ. с. р.“

На то 15 юнїа на Видовъ данъ 1858 одговори Друштво овако:

„Наредбомъ своїомъ одъ 31. Мая 1858 год. П. № 949 препоручує Високосл. Попечительство Друштву србске словесности, коимъ ће се речма оно у напредакъ служити у „названїю нѣки идеа“ и у „званичномъ дѣловодству свомъ“; опомниъ га, да се придржава правописа печатаногъ у Гласнику IV-томъ и уобште да се „къ унапређењу полезногъ еднообразїа у писаню“ придржава србске граматике професора г. Владимира Вунѣа и речника Исаи-ловиѣа, као кнїига „одъ надлежны властїй одобрены и у явно и школско употребљивъ уведены.“

„На гласъ ове важне наредбе, Друштво србске словесности стекло се у необычной множини, и прочитавши є у редовной седици своїой одъ 8. ов. м., было є дубоко ожалостѣно, видећи се у положеню, кое га доводи у противоборство са задаткомъ, кой му є положенъ уставомъ нѣговимъ, подъ 8. Мая 1847 год. одъ Совета и Кнїаза изданимъ.

„Ако високосл. Попечительство благоволи узети у размотренѣ уставъ овай, оно ће се уверити, да є по нѣму главный задатакъ Друштва „*ображанѣ сръбскогъ ѣзика*“. Уверивши се о томе, хвалѣно Попечительство сагласиће се, безъ сумнѣ, са Друштвомъ у той мисли, да бы постизанѣ овога задатка немогуће было, ако бы се Друштво у такве границе стеснило, коє бы му на тай начинѣ сваку слободу у радњи нѣговой одузеле.

„Више пута покретана є мисао у средини Друштва, да се постави сталанѣ правацъ у писаню не само за нѣгово собствено управляѣ, већъ и за друге, кои бы се на Друштво угледати хтели; но оно є при томе свагда долазило до уверења, да бы се овако прекомъ меромъ съ єдне стране пришео самртный ударъ народноме книжевномъ ѣзику, а съ друге прекинувши свако далѣ испытыванѣ и научну критику, Друштво бы показало, да є за свой позивъ недорасло.

„Довольно неразвѣнѣ книжевный ѣзикъ сръбскій потребує юшѣ много обраћиваня, да бы ушао у границе природно могуће еднообразности. Колико є нужно, да се онѣ испита са стране исторійскогъ развитка свогъ, толико не маѣ мора се онѣ разграивати према новимъ погледима и понятїяма, према новимъ потребама, коє се съ дана на данѣ како у животу тако и у наукама появляются.

„При оскуднымъ пакъ припремама, коє су до сада на овоме полю книжевности наше учинѣне, Друштво мисли, да нико ние позванѣ положити *одсудна* правила; шта више, оно држи, да є ово задатакъ, кои *одеданпутъ* не могу решити ни све интеллигентне силе народа сръбскогъ у скупу. Ово не могу решити *одеданпутъ* ни колегіє, ни академіє, ни учене скупштинє; не, ово є задатакъ, кои се дугимъ постепенимъ испытыванїямъ до зрелости тако

доводи, да се самъ по себи решава. „Ѣзикъ є“, рекао є юшъ Виландъ, „Ѣзикъ є чедо потребе и дружежности, Ѣгово є изображаванъ и обогаћаванъ дело времена, Ѣгово улепшаванъ посао вкуса, а за Ѣгово найвише усавршаванъ мораю све музе заєдно помагати.“

„Много мањ у станю су власти решити оваква питања. Друштво истина налази у исторіи средиѣга века свакояки примера, читајући, на прилику, како є овај или овај краљ наредбама званичнимъ ову или ону расиру књижевну прекинути хтео, по доцніи обавешћени параштан одступили су одъ овы путова. Они су се уверили, да се ствари душевне не пресуђую *одѣданпутъ и силомъ власти*, него постепенимъ сазреванѣмъ и претежношћу научны разлога и убеђеня. Ова увереня одобрила су сва доцніа времена, пошто є и у пѣма та истина оживила, да се власти, коє се изъ два, три или макаръ и више лица састое, налазе у природной немогућности руководити свестъ ученога света. Исторія, истина, памти, да є было и таквы прилика, где су власти воевале противъ учены колегія, као што є н. пр. чиніо кардиналъ Ришелъ: по ту є оружѣ већъ променѣно было: власти су юшъ онда воевале не заповѣданѣмъ, по убеђаванѣмъ.

„Одъ тога времена нема примера, да су нгде министарскимъ расписима регулирани књижевни правци народни, а ако ий є где банъ и могло быти, овакови появи бывали су као изливи, кои су се брзо у свое корито повраћали.

„При оваковой свести Друштво мисли, да има основа быти ожаловћено наредбомъ вис. Попечительства, којой оно ине ничимъ ни повода дати могло; єрь сравнивши свое поступаѣ са уставомъ своимъ, оно мисли, да се налази на путу подиуне законости. Оно т. є. суди да по своме уставу и

по природи задатка свога не може у смотрењу писменогъ рада свога ни одъ кога зависити у толико мањ, што оно нити є какво надлежательство, нити спада у єрархію административну, већъ као морална личностъ само подпору ужива, коју му високо правительство єрбско има милость и редовно и вапредно указивати.

„Исто тако мисли Друштво, да ни у томе ние на путу незаконности, што се не служи „онима и онаквима рѣчица, као што су оне у односителнымъ законима написане“, єръ закони ови немаю цель регулирати єзикъ єрбскій, већъ свакій свою особену идеу изражава. А и правописъ прописаный у свесци IV-ой Гласника свогъ не може сматрати Друштво за *законъ о правопису*, єръ га є, жељећи и само имати єднообразности у своме явномъ органу, поставило као образацъ само, одъ кога є изрекомъ члановима допустило и одступати.

„На последку, што се тиче ауктора, коє високосл. Попечительство Друштву за угледъ препоручує, оно жали искрено, што не може делити мицѣлиъ хвалѣ огъ Попечительства, као да бы ове књиге съ тога за Друштво обвєзательше было, што су „одъ надлежны властей одобрєне“, єръ оне пису одъ властей могле быти одобрєне и за употребѣлиъ Друштва и целога књижєвнога света, но само за употребѣлиъ школско. А башъ и да бы се слагало са задаткомъ Друштва по нѣма управляти се, опетъ оно мисли да ни то не бы было начинъ могућанъ, да се дође до жељне єднообразности. О овоме моћи ће се високосл. Попечительство уверити на првый погледъ у речникѣ Нсановића, где н. п. die Auffklärung значи и просвѣщеніє и просвета; membre и членъ и чланъ; patrie и отечество и отачбина; Kreuzerhöhung воздвиженіє *частногъ* крста м. честногъ, (као што и народъ говори: чasnый крсть,

часна трпеза, часне посте запостисмо); *das Gelübde* у званичномъ акту значи: завѣра, а у Исаиловића речнику: завѣтъ, завѣтина. Тако исто не бы Друштву было немогућно доказати несагласностъ обясняваня овы књига и са говоромъ народнимъ. Довољно є овде напоменути речъ *Zeile*, која у Исаиловића значи: строка, врста, а познато є, да нашъ народъ подъ речи *строка* разуме неку болестъ овчию!! —

„Но и независно одъ недостатака овы књига, Друштво ипакъ не мисли, да бы се наредба хвалѣногъ Попечительства могла сагласити са закономъ, кои му поставля за задатакъ развіянѣ єзика србскогъ, т. є. задає му тражити савршенство єзика, а поменута наредба, нашавши савршенство у Вуићевой граматичи и Исаиловићевимъ речницима, сматра задатакъ њговъ као свршенъ.

„При свой дакле готовости својой, да се у одношенію своме къ Попечительству и осталимъ властима служи онимъ називима, коє оне као собствена имена носе, Друштво у редовной седници одъ 8. ов. мес. по свестраномъ размотренію наредбе хвалѣногъ попечительства заключило є са 21 гласа противу 1, не сматрати є као обвезателну за себе, но радию свою продужити у духу књижевне самосталности, кою му обезбеђую дотични закони и природа задатка њвогъ.

„Извештавајући у понизности о овоме заключенію хвалѣно Попечительство, Друштво узима слободу и за у напредакъ препоручити се високой благонаклоности и патриотичной подпори њговой.“

25 септембра 1858 доби Друштво Србске Словесности опетъ овай одговоръ:

„ДРУЖТВУ СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

„Дружтво ил' ніє с'ватило, ил' навалице ніє хтѣло да с'вати смысао предписанія Попечительства Просвѣщенія одъ 31. Маія т. г. II. № 949., кад' у возраженію свомъ на исто, датираномъ „на Видов-данъ 1858. № 85“ налази, да се оно реченимъ предписаніємъ Попечительства „доводи у противоборство са задаткомъ, кой му є положень Уставомъ иѣговымъ, подъ 8. Маія 1847. год. одъ Совѣта и Кнѣзя изданымъ“, и кад' позиваюћисе на главный уставный задатакъ свой „Ображаваѣ Србскога Ђзыка“, мысли, „да бы му постизаѣ овога задатка немогућно было, ако бы се оно у такве границе стѣснило, кое бы му на тай начинъ сваку слободу у радњи иѣговой одузеле.“

„Исто станѣ или расположень Дружтва появлюєє у иѣговомъ краткомъ изводу предписанія Попечительства, по комъ є изводу Попечительство препоручило Дружтву, коим' ће се рѣчма оно унапредакъ служити „у названію иѣки' идеа“, и у „званичномъ дѣловодству свомъ“, и опоменуло га, да се придржава правописа, печатаногъ у Гласнику IV., и уобште, да се „къ унапређењу полезногъ єднообразія у писанію“ придржава Србске Грамматике Г. Профессора Владимира Вуића и Рѣчника Исаиловича, као књига', „одъ надлежны' властій одобрены' и у явно и школско употребљѣѣ уведены'.“

„Ово се последѣѣ само собомъ увиђа, како се речено предписаніє Попечительства прочита, єрь тамо се не може наћи. да є оддвоєно одъ „званичногъ дѣловодства Дружтва“ истоме препоручено, коим' ће се рѣчма оно унапредакъ служити „у названію иѣки' идеа“, или, да є оддвоєно одъ „званичногъ дѣловодства иѣговогъ“ Дружтво опоменуто,

да се придржава свога собствениога правописа, или да се такође одвојено одъ „званичногъ дѣловодства нѣговогъ“, много маиѣ „уобщте“ оно упућує, да се придржава Вунѣеве Грамматике и Рѣчника Исаиловићевы: — напротивъ, тамо се најясниимъ изразомъ Друштву препоручує, да се „у званичномъ дѣловодству свомъ“ у названію тамо изложены идеѣ служи оныма и онакима рѣчма, као што су оне у односителныма законима — Уставу и Устроєнію Друштва — написане, и да се придржава реченогъ правописа свогъ, и наводисе тога подпуно основанъ узрокъ „Што свакиъ законъ има наблюдаванъ бити дондѣ, докъ се другимъ не замѣни“, напоследку пакъ совѣтуєсе Друштву, да се „у истомъ дѣловодству свомъ“ придржава речене Грамматике и Рѣчника, и наводесе тога такође подпуно основана побуѣненія „Къ унапреѣненію полезногъ єднообразія у писанію“, и „што су те кнѣиге одъ надлежны властей одобрєне и у явно и школско употребљѣнѣ уведєне.“

„Да є дакле Друштво узело, или хтѣло узети предписаніє Попечительства у ясномъ смыслу нѣговомъ, оно бы по самомъ тексту нѣговомъ разумѣло препоруку и совѣтованѣ Попечительства у кругу „званичногъ“, а не бы га пренєло и на кругъ „кнѣижєвногъ“ дѣланя свогъ; нити бы о ономе, што му се одъ Попечительства само совѣтує, и што є потOME за нѣга само морално, и то на найпространнѣмъ темєлю, обєзательно, игда заключєнѣ учинити могло, да му се налаже као законно обєзательно.

„Како се пакъ ова, овако природна, изъ разговѣтногъ єзыка предписанія лако увидна разлика на средѣ изведе: онда исчєзавѣ и свака сѣвка страѣа у возраженію Друштва изьявљѣногъ, да се речєннымъ предписаніємъ оно у такє границє

стѣшное, кое бы му сваку слободу у радњи нѣговой одузеле. Ерь докле се Дружтво у званичной своіой радњи креће, коя є, као што є познато, незнатна и у нѣой се придржава предписаніємъ назначены' прописа', дотле му остає неограничено пространно полѣ за радню нѣгову књижевну, у коіой су му толики и умни и вѣштественни способи на руци, да не само главный задатакъ свой „Ображаніѣ Србскога языка“ успѣшно рѣшити, но и на само законодавство усмотреню чистѣе и савршенства языка морално полезно дѣйствовать, и тако промѣну гдѣкон' названія' у уставнымъ и иначе законнымъ, на нѣга односе́нимсе Актама изградити може.

„Тако ништа не може стаяти на путу ни Дружтву, ни поєдинымъ Членовима нѣговимъ кога му драго реда, умствовать о томє, да л' они, или скупштинє ил' састапци нѣини не бы другимъ коимъ вѣhma свойственнымъ названіяма названи были имали, и овака умствованя своя посредствомъ печатнѣявности на угледъ предати; исто тако ништа Дружтву не може стаяти на путу, прописнымъ путемъ кодѣ законодавне власти порадити, да се односителна названія у нѣговомъ Уставу измѣне: али докле законодавно изданный Уставъ нѣговъ постои, дотле нит' Дружтво, нит' поєдини Членови нѣгови безъ повреде истога Устава, и безъ произволенія забуне у понятіяма, не могу давати себи и своимъ састапцима друга и другчія названія, него што имъ є дао законодаваць, кои їй є установіо, ерь иначе они бы се другчіє називали, него што їй є законодаваць по себи самомъ пристое́hemъ праву назвао, и законодаваць не бы їй могао познати, да л' су то они исти, кое є онъ установіо, кое є онъ назвао, кое подѣ своіомъ заштитомъ држи, и кое своимъ средствама издржава.

„По чему одъ Правительства независимо положеніе, какво Дружество стара се себи присвоити погврђаваніемъ, да оно нит' е какво надлежательство, нит' спада у Іерархію административну, већъ као морална личностъ само подпору Правительства ужива, при обстоятелству, што е оно одъ Правительства установљено и одъ нѣга явнымъ Актомъ проглашено, што ужива за обстанакъ свой вѣштественну подпору Правительства, а јошт' већма при обстоятелству, што му е за Предсѣдателя уставно постављенъ Правителственный званичникъ, и то еданъ одъ високиъ Земальскиъ Сановника'. стоѣћи у непосредственномъ одношеніи къ Земальской Законодавной и найвышшой Законизврщительной власти. чимъ е подъ непосредственно руководство и контролу саме найвышше Земальске власти постављено, и што му е одъ законодавне власти подаренъ печатъ, и то са грбомъ земальскимъ, као спољашній нѣговъ званичный значай, появлюеся съ єдне стране као проста мечта, съ друге пакъ као подъ одговорность спадающе усиляванъ Дружества, поставитисе у држави изванъ домашая државе, и то на рачунъ исте државе; миѣніе пакъ нѣгово, да оно ніе на путу незаконности у томе, што се не служи „онима и онаквыма рѣчма као што су оне у относительнымъ законима написане“, ако су ово оне рѣчи, коима су лица, Дружество составляюћа, и нѣини састанцы, законодавномъ влашту названи, и кое е рѣчи Попечительство у предписаніи своемъ назначило, появлюеся као явна тежкия, законодавна названія самовольно обезуважавати, и право законодавнаго названія себи присвоивати, гдѣ кад' се у прирѣніе узме истогъ положенія наведено побужденіе: „Ерь закони ови немаю цѣль регулирати єзыкъ Србскій, већъ свакій свою особенну идеу изража“, появлюеся у

Дружтву и тежня, самовластно законе земаљске толковати, — право, единой законодавной власти принадлеже.

„И ово є досадъ единый примѣръ у држави, на кой кадъ бы се друге кое земаљске коллегіе угледале, за часть бы се толико и таквы' названія при нѣма изродило, да бы се понятія замѣшала, и небы было начина, размрсити ѣй.

„И при другимъ земаљскимъ коллегіама, духовнымъ и мірскимъ, и нижимъ и вышнимъ, и самымъ найвышнимъ, прописно постое састанцы, у коима оне дѣла своя раде, и ови су састанци законодавно названи „Засѣданія,“ као што су и лица, саставляюћа ѣй, законодавно названа „Членови,“ и они између овы', кои нису редовни или дѣйствителни, названи су „почестни,“ — тако су Членови разны Управительства', Членови разностепенны' судова, Првостепенны', Апеллаціонногъ и Касаціонногъ, Членови (и нѣки почестни) Консісторія', Членови Земаљскогъ Совѣта, и т. д., и све ове Коллегіе држе своя „Засѣданія,“ и у овымъ Засѣданіама раде ови Членови на своимъ относительнымъ поляма безъ сваке и пайманѣ препреке одъ стране нѣовы' названія, шта вышше, разумнымъ и неуморнымъ обдѣлаванѣмъ относительны' свои' умны' поля' усавршаваю они и сзыккъ, служећи се у званичномъ дѣловодству своимъ онымъ названіама и уобште и у особенности, коя су имъ законодавно прописана, доидѣ, докле не буде угодно власти законодавной, иста названія преименачити.

„Овако є, у колико є Попечительству познато, доскора поступало и Дружтво Србске Словесности; нит' су му речена названія сметала рѣшаваню главногъ задатка нѣгового „Ображаваня Србскога сзыка“; и будући да є Попечительство

примітило, да оно одъ нѣкогъ времена у овомъ другчіе поступа: то є оно по своіой дужности стараня, да се закони земальски не парушаваю и не изврѣу, одпустило му речено предписаніє, желећи предохранити га одъ употреблѣня узурпаціє, кое и овимъ, и то озбиљно и истинно, и подъ избѣжаніємъ одговорности, повторити му не пропуща.

„Као здраво у очи падаюћу неприлику, која се самовольнимъ мѣняніємъ уставниъ названіѣ производи, Попечительство за сходно налази, навести овдѣ поставляиъ новыѣ Членова Дружтва, којима оно по Уставу има издавати Дипломе на ово достоинство. Покрай Дипломе шило имъ се и Уставъ и Устроєніє Дружтва. Ніє ли то велика неприлика, недостойна єдне учене Коллегіє, да се Дипломомъ когодъ постави н. пр. за „Почастногъ Члана Дружтва“ и „изъ сѣдище,“ и да тако гласи и спроводно овога писмо, а да онъ по приключеномъ Уставу и Устроєнію само може бити поставлѣиъ за „Почестногъ Члена Дружтва“ и „изъ Засѣданія“? Па іоштъ ако є то лице какавъ ученъ странаць!

„Што се тиче правописа, Дружтво є о нѣму казало у заключенію свомъ, у IV. Свезки Гласника нѣгового печатаномъ, да є изъ тамо наведены, обширно и обстоятелно изложены побуженія „поставляю практична правописна правила, коиъ ће се засадъ, као дружєвно и приимљивогъ правца, *у издаванію своиъ кнѣигаъ и у писанію ђржати,*“ и осимъ тога жали се на свако *новаченъ* у правопису, и жели, да се тимъ єдипутъ положи конаць правописной распри.

„Заклученъ є дакле Дружтва, да се оно има придржавати тога свога правописа, и то не само *у издаванію своиъ кнѣигаъ* него и *у писанію.*“

„И ово є занста далеко пространий. и управо цѣлу радню Дружтва обимаюћій темель, на комъ є оно заключило правописа свога држатисе, у кой кругъ раднѣ безъ свакогъ спора спада „Званично дѣловодство.“ о комъ є Попечительство препоручило Дружтву, да се у нѣму, као званичномъ послу, свога правописа придржава.

„Кад' Дружтво сравни ово заключенѣ свое съ предписаніємъ Попечительства и са своимъ, на Попечительство управљивимъ свр' тога возраженіємъ: „А и правописъ, прописанный у Свезци IV. Гласника свогъ не може сматрати Дружтво за законъ о правопису, еръ га є, желећи и само имати єднообразности у своме явномъ органу, поставило као образацъ само, одъ кога є изрекомъ Члановима допустило и одступати,“ не ће моћи не признати, да у возраженію противно пише своме заключенію.

„У прочемъ може єдно Дружтво быти безъ закона: но Попечительство не поня, да бы оно поставило законъ, коимъ бы се обвезало, неустановлявати нигда никаквогъ закона. — Много мањма поня Попечительство, да бы єдно Дружтво, имаюће законъ, овай укинуло и рѣшило, никако другимъ незамѣнити га. — Наймаѣ пакъ поня оно, да бы єдно Дружтво, имаюће законъ, кой є само себи прописало, и изрично обвезалосе придржавати га се, безъ да є и єдногъ корака учинило къ замѣнѣню или укинућу нѣговомъ, явно исповѣдало, као што овдѣ чини Дружтво Србске Словесности, да нїє обвезано, придржавати га се. Еръ о свакомъ, добро име посеемъ Дружтву морасе предпоставити, и да се стара потребне законе себи прописати, ако никаквы' нема, и другимъ замѣнити їй, ако їй има, а не допадаю му се, и посто-

ѣни', докле їй другима не замѣне, ил' барь докле їй не укину, придержаватисе.

„Непридржаванїѣ никаквогъ правописа, осимъ што иде на нарушенїѣ постоеѣнегъ, и то чисто *Дружтвенногъ Закона*, по самой природи ствари води къ безначалїю у начину писаня, кое ни єдно Попечительство, као надлежа властѣ за надзираїє надъ чуванїемъ закона, тринти немогући повторително и горњимъ начиномъ и подъ горњимъ условїемъ упућує Дружтво да се закона придержива, тимъ веѣма, што и самогъ Правительства законъ о правопису постои.

„О Вуйћевой Грамматикѣ и Исаиловићевымъ Рѣчницима, као што є Попечительство и у горњимъ предписанїю свомъ о њима само совѣтowało Дружтву, да їй се полезногъ ради єднообразїя у писаню у званичномъ дѣловодству свомъ придержива, тако му и сад' совѣтує повторително.

„И ово совѣтуюћи разумъ Попечительство да се Дружтво придержива у званичномъ дѣловодству свомъ оногъ єзыка и оногъ начина писаня, коима се служе земальско законодавство и све извршителне власти земальске, по комъ су правцу и речени Рѣчници и Грамматика написани.

„Ако ли Дружтво овакавъ єзыкъ совѣтованя болѣ разумъ: онда нека се по овоме и управля, избѣгаваюћи навалична новаченя и застрапљиваня у формама Грамматичкимъ и у избору рѣчїй.

„Приликомъ пакъ овомъ узгредно примѣчавасе Дружтву, да оно несравнїло пространїи смысао овомъ совѣтованю Попечительства придає, него што оно у себи садржи, кад' заключава, да є Попечительство нашло савршенство у Вуйћевой Грамматикѣ и Исаиловићевымъ Рѣчницима, будући да ту о каквомъ савршенству при употребљеню здравогъ разума нїт' є было, нїт' є мо-

гло быти рѣчи, но рѣчь є была о томе, да су те кнѣиге одъ надлежны' властей одобрене, и у явно и школско употреблѣнѣ уведене. и потOME да є полезногъ ради єднообразія у писаню совѣтнo нѣи' придржаватисе. — наравно, докъ се другима, больима, не замѣну. Извођенѣ дакле овогъ пре-пространногъ смысла єсть само єдно навично из-вртанѣ правога.

„Примѣри узети изъ Исаиловичевы' Рѣчника. нимаю немогу послужити за доказателство осно-ваности положенія' Дружтва, напротивъ служе они за доказателство основаности препоруке Попечи-тельства. Ёрь што тамо *die Aufklärung* значи и *Про-свѣщеніє* и *Просвѣта*, то се има разумѣти о два значенія Нѣмачке ове рѣчи, т. є. и о рађеню око' *Просвѣте*, и о самой *Просвѣти*. У овомъ є случаю *Просвѣщеніє* = *просвѣщенѣ* = *просвѣщаванѣ*, у дру-гомъ пакъ, *Просвѣта*, као производъ *просвѣщаванія*. — Тако є и са рѣчию *membre* коє є и *Членъ* и *Чланъ*, т. є. *Членъ* и *Чланъ* у правомъ, а *Членъ* у преносномъ смыслу, као: *Членъ*, или *Чланъ* (удъ) и *Чланакъ* тѣла Фисичкогъ, *чланъ* винограда, и т. д. а *Членъ* и. пр. каквогъ Дружтва, као што тамо, одкуд' се то цитира, нарочито и казано стои, да є *Sachlenz* у преносномъ смыслу, и као што се то потврђує у части Нѣмачко-Србской, гдѣ се каже, да є *Mitglied* = *Членъ*, *сачленъ*, и да є *Ehrenmitglied* = почестный *Членъ*, као што исто тако гдѣ се о правомъ смыслу говори, *чланъ* употреблює, као: *Gleicherweise* = по члановима, *чланъ* по чланъ и т. д. Тако є и *der Knöfel* = чланъ, чланакъ. Тако є *poesud*, *article*, *cheville* = чланакъ. Тако се изванъ Исаиловичевы' Рѣчника' саставне части главице бѣлога лука зову *чешави* или *чешви*, коє ништа друго у главици бѣла лука не ће рѣши, него оно, што є членъ или чланъ у другомъ комъ Фисич-

комъ тѣлу. н. пр. у тѣлу животномъ, у винограду, и докле є у тѣлу животномъ *Членъ* или *Чланъ*, у виноградскомъ. *чланъ*. у главици бѣла лука *чень* (одтуд' оченѣити) — дотле добро стои у преносномъ *Членъ*, као што занста тако се у народу и говори. и као што є добро тако и Исанловићъ у Рѣчнику изложио, нит' є тимъ произвео забуну за оне, кои Рѣчникъ нѣговъ съ вниманіємъ хоће да читаю. — Тако є занста тамо *Erzuehrung* = воздвиженіе частногъ Крста, али *die Ehre* є *честь*, и *Ehrenmitglied* є *Почестный Членъ*, као што су тамо и све рѣчи. коє су одъ *die Ehre* произведене, или съ нѣомъ састављене, све са *честь*, а не са *часть* написане, и као што є тако написано и у Рѣчнику Французско-Србскомъ у рѣчи *honneur*, и у свима, одъ ове произведенными. Нит' є сачинитель Рѣчника чинио, нит' Попечительство намѣрава чинити насиліе языку Србскоме. и захтѣвати, да се пише: честный Крстъ, честна трапезу, честный постъ, честне вериге, кадъ се у народу говори о свему овоме подъ частный, н. н. крстъ. трапеза, постъ, вериге; нит' є оно о томе нгда каквы' примѣтбій чинило: ал' мысли, да тако исто, и у већемъ степену, предохранява Србскій языкъ одъ насилія. кад' совѣтує, да се по Исанловићу Дружтво придржава названія Нѣмачке рѣчи *die Ehre* и Французске *l'honneur*, *честь* почемъ се у народу то не каже *часть* него *честь*, и не каже се *почастный* н. пр. *Чланъ*, него *почестный*. н. пр. *Членъ* и т. д. — свр' чега є Попечительству съ толико већъ страна' дошло извѣстіе о великомъ негодоваши читаюће публике, што се *честь die Ehre* силомъ изврѣе у *часть der Theil*, и обратно *часть der Theil* у *честь die Ehre*, кад' є утврђено у народномъ говору, да є *честь die Ehre* а *часть der Theil*. — Што се тиче рѣчи: *zwei das Gelübde*, Попечительство є у

едномъ своемъ Акту, не на Дружество управлѣнномъ, заиста ту рѣчь тако протолковало: но тымъ ніе казало, да се даѣ *Geißbde*, не може превести *завѣтованѣ* и *завѣтъ*, и немавши повода о овымъ послѣднимъ двѣма рѣчма говорити, рекло є само о *завѣри*, кое рѣчи значенѣ имало є потребу истолковати. И истолковавши рѣчь *завѣра* као даѣ *Geißbde*, ніе се ни позвало на Исаиовића Рѣчникъ, но по своемъ собственномъ знанію тако ю є истолковало, и кад' бы имало овдѣ тай називъ, могло бы навести друга два Рѣчника, у коима истина не налази се рѣчь *завѣра*, ал' се налази рѣчь *завѣритисе* = *gesoben*, кое є у Сунтествительномъ то исто, што *завѣра* даѣ *Geißbde*. И Дружество, кадъ є ову рѣчь за примѣръ узело, имало є доказати, да она ніе одъ Попечительства право протолкована, а не навести переводъ Исаиовићевъ рѣчи даѣ *Geißbde*, у комъ се переводу *завѣра* не налази, као што се рѣчь *завѣра* ни у самымъ Србскимъ Рѣчницима не налази, нити бы и Попечительство о нѣой, као новоскованной рѣчи и говорило было, да ніе имало потребу, показати несходность употребляванія нѣногъ умѣсто *сазаклетіа* и томъ приликомъ истолковати нѣнь смисао, нити бы Исаиовићъ, да є писао Рѣчникъ Србскій, и да є хтѣо истолковати смисао рѣчи *завѣра*, као што нити бы съ основомъ ико другій могао дати іой другій смисао, негшто іой га є дало Попечительство. — Кад' є Исаиовићъ *die Zeile* превео *строка*, *врста*, онъ є додао и переводъ *редъ*, *редакъ*, и тимъ є казао, да *die Zeile* на четири начина Србски се казати може, и нимало ніе погрѣшнѣо што є те рѣчи и переводъ *строка* навео, єрѣ тако се та рѣчь зове Славенски, и налази се много людій међ' Србљима, кои су у школама учили *die Zeile* строка или линія, или редъ, или врста, нити є онъ тимъ какву штету или насиліє учинио

языку Србскоме, што є између остальх названія те идеє навео и названіє *строка*, коє осимъ што є Славенско, и потOME не несрбско, заиста є, као што є наспоменуто, и многима Србљима изъ малы школа познато. онако, као, што многи, особито старіи, и садъ говоре *запята*, а само новіи, *запета*, и као што листъ изъ когъ дѣца починиу учили азбуку. сви зовеMO *Штица*, коє ништа друго ніє, него Славенско *дщица* = *дасчица*, т. є. *мала даска*, и то є тако изъ старыхъ времена' остало, као и *строка*. У прочемъ и вышше рѣчій има у Србскомъ языку, коє као и *строка* два значеня имаю, као н. пр. *ракъ* (животно) и *ракъ* (болестъ) *живина* (лечеѣна животно) и *живина* (болестъ), *чешаль* (за чешлянѣхъ косе) и *чешаль* (бѣлога лука) *луку* (бѣлый и црныи) и *луку* (за избациванѣ стрѣле) и овимъ подобна, и кадъ языку Србскомъ ово не смета, неће му моћи сметати ни што ће онъ рѣчию *строка* означавати и извѣстну овчию болестъ и врсту *die Zeile*, нитъ є онай, коме се за *Zeile* не допада *строка* ограниченъ онимъ Рѣчникомъ, да не смѣ у мѣсто *строка* узети одма за нѣомъ слѣдуюћу рѣчь *vrsta*, *редъ*, а многій, кои што изъ Рѣчника научити узжели, и благодариће му, што ће научити, да се *die Zeile*, па ако ће бити и Славенски, *строка* назива. И осимъ тога, ако є Дружтво налазило да му є овдѣ право мѣсто, и да є текъ садъ добило прилику. критизирати Рѣчникъ Исаиловича. требало є да докаже, да *die Zeile* никако ніє *строка*: а ако свакій простъ Србляннѣ не зна, да *строка* осимъ овчиє болести значи и врсту *die Zeile*, онда бы се морало врло много наводити рѣчій. коє простъ Србляннѣ не зна, шта значе, каквы' и само Дружтво дѣйствително употреблява, — но то све не води ни къ каквой цѣли, и Попечительство. што о овомъ овдѣ обширнѣ говори, само

само жели доказати, да Друштво, наведши примѣре изъ Рѣчника Исаиловичева, далеко веѣма доказуе основанность совѣта Попечительства, нежел ли свога возраженія.“

„Напослѣдку Попечительство има примѣтити, да оно онай обширный говоръ Друштва у иѣговомъ возраженію о наумльномъ насилію иѣговомъ кнѣжевномъ дѣланю одъ стране Попечительства, као по предреченоме у предметъ непринадежећъ, неоснованъ и по томе излипанъ, за сувѣшно налази овдѣ у претресь узимати.

„П. № 1042. 26. Августа 1858 год. у Бѣограду

„Попечитель

„Просвѣщенія и Правосудія

„Д. ЦРНОБАРАЦ, с. р.“

„Секретаръ 1. класе

„Попечительства Просвѣщенія

„Л. П. НЕНАДОВИЋЪ с. р.“

Кадъ се ово прочита у Друштву 25 септ. 1858, наређено бы — као што гласи протоколъ подъ бр. 97 — „да се ово „возраженіе“ заедно са наредбомъ Попечительства одъ 31. мая т. г. П. № 949, и одговоромъ Друштва одъ 15 юнія ов. год. у Гласникъ стави, а да Друштво остане при староме заключено свомъ одъ 15 юнія.“

ИЗВЕСТІЕ

О РАДЊИ И СТАЊО ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕ-
СНОСТИ ГОДИНЕ 1858 ЧИТАНО У ГЛАВНОЈ
СЕДНИЦИ 15 МАРТА 1859.

Найновіиъ се Гласникомъ навршило десетъ
книѣга рада овога Друштва, не само врло слабо
подпомаганаго него јошъ свакоякимъ сметнима
установљеногъ одъ напредка. У десетомъ су Глас-
нику изашли ови послови чланова овогъ Друштва:

С. І. Вельковића : О апсанама.

А. Вукомановића : Грађа за историју народа
и книжевности српске : повѣсь ѿъ вѣтѣхъ и о цар-
сткихъ вѣсехъ родохъ.

Ђ. Даничића : Прологъ на кожи.

Истога : Библиографія године 1857.

Ј. Шафарика : Пописъ акта у Млетачкој ар-
хиви за србску историју.

Єднога кои се нїе радъ именовати : Погледъ
на историју србске цркве првогъ періода.

Настаяванъмъ члана К. Николаєвића добило
є Друштво преведенъ ферманъ съ коимъ є мртва
оца свога султана Мурата послао султанъ Бая-
зитъ брусанскомъ кадія и Сулейманъ-бегу првомъ
већилару, и у коме се говори како є погинуо Му-
ратъ. — те є Друштво и пѣга штампало у овомъ
Гласнику.

А одъ госноде коя нису чланови изашло є у
найновіємъ Гласнику :

С. Обрадовића : Описаніє окружія уѣичкогъ
съ картомъ.

Осимъ стварій, коє іошъ одъ преклане чекаю да се штампую. Друштво є прошло године добило и наредило да се штампва:

О рекама у Србїи чланахъ, кои є по белешкама покойнога І. Миленковића израдіо І. Гавриловићъ.

Три прилога Ђ. Даничића: 1) Хрисовуль краля србскога Стефана IV (Душана). 2) Шта є писао деспотъ Стефанъ (изъ два рукописа). 3) За историю србске цркве изъ рукописа XVII века.

Берать патріарху Арсенію Іовановићу изъ карловачке архиве.

Записъ о смрти патріарха цариградскогъ Калиста.

Іошъ су Друштву дошли и садъ се прегледаю ови послови:

Никифора Дучића єромонаха у манастиру Дужима: Описъ манастира и цркава по Херцеговини.

С. Сретеновића: Риторика.

Ф. Мартића: турско-србскій речникъ.

І. Веселића: Краткій описъ електромагнетногъ телеграфа.

На позивъ свой одъ године 1855 добило є Друштво и чува до потребе:

Неколько редки речій одъ П. Грчића учителя врелачкогъ.

Прошле є године наставило Друштво врло важанъ посао за историю србску, помоћу владе србске пославши опетъ у Млетке Др. Я. Шафарика, кои у тамошњој архиви преписа много акта кои се тичу старе исторіе србске. Да бы Друштво могло издати на свѣтъ ова акта, молило є владу за помоћъ, али до садъ іошъ нїє добило одговора.

Бадъ се тако према ядному стану своємъ Друштво найвећма трудило да напредує и народу

буде одъ користи, у єданъ путъ одакле се надали да ће га сунце огрејати, стаде га ледъ бити. Дође му одъ Попечительства Просвете, коє бы већъ по имену свомъ требало найвећма да подупише, закланя и управо негує ово Друштво. — одъ Попечительства Просвете дође Друштву препорука да пише онако како му є писанъ уставъ пре 12 година. Томъ се препорукомъ укидаше Друштву задатакъ, а укиданѣмъ задатка укидаше се и само Друштво, єрѣ є Друштву по уставу нѣгову найглавнии задатакъ да дознає и обзнає законє сръбскогъ єзика, а изъ оне препоруке излази да є тай посао свршенъ јошъ онда кадъ є Друштву заданъ да га ради. Видѣни то и осимъ тога знајући да ни сама влада, којою є Попечительство Просвете део, нити нише нити може писати онако како су писанє прве уредбе коима є постављена, и сврхъ тога јошъ имајући на уму да државной власти ниє посао ни поєдине учене люде а камо ли цела друштва учити како ће писати. Друштво є на поменути препоруку одговорило Попечительству да є не може примити. А кадъ то Попечительству не бы доста, него препоруку понови отворивши полемику о чистоти єзика. Друштво имајући на уму да чистота єзика ниє стваръ око коє може бити распра између нѣга и Попечительства, а о ствари око коє є распра, т. є. има ли Попечительство власть слати Друштву онаке препоруке. — о тој ствари доволѣно казавши у првоме одговору свомъ, не нађе да бы вредно было одговорити што по другій путъ.

Ова є жалостна распра врло смела Друштво у радњи нѣговой. Ђрѣ осимъ што се цело Друштво њомъ одврати одъ други послова за дуже времена, нѣ ради јошъ мора усредъ године дати оставку секретаръ, съ коимъ Друштво бјаше вр-

ло задовольно. Та распра біяше главный узрокъ те дощїе даде оставку и подпредседатель. Тако послѡви Друштву стадоше и пореметише се, ерь я коме є Друштво изволено поверити да за време радимъ секретарске послѡве, имаюћи други свои послѡва не могохъ него само найпрече одправляти.

Друштво є прошло године имало срећу ступити у свезу съ Обществомъ Исторїи и Древностей Россійскихъ у Москви; и тако садъ Друштво стои у свези съ II академія и књижевнихъ друштва, а то су осимъ именованого ова: краљѣвска пруска Академія у Берлину, краљѣвска баварска Академія у Минхену, царска Академія у Бечу, мацарска академія у Пешти, Императорское Географическое Общество у Петербургу, Друштво за исторію югославенску у Загребу, Матица Лужицкихъ Срба у Будишину, Матица сръбска у Пешти, царска Академія у Петербургу и Господарско Друштво у Загребу.

Друштво є дужно и ове године захвалити родолюбцима кои су му поклонили различне старине. Таки су поклони были:

Одъ проте дозничкогъ г. Игњата Васића єванђеље и помоканопъ на харти.

Одъ г. Михаила Ђорђевића учителя у Ягњиду снимљѣнъ надписъ на гробу Високогъ Стефана.

Одъ г. Радонице Жуєвића учителя на Убу стихираръ грчкій съ нотама.

Одъ бывшегъ княза сръбскогъ А. Карађорђевића рукописъ у коме су исторійске и географійске белешке изъ почетка овога века.

Одъ г. Дим. Миладиновића изъ Прилина преписанъ записъ на єдномъ кожномъ рукопису.

Одъ грофа М. Пуцића преписана повелѣя польичка одъ године 1793; писмо владике црногор-

свога Петра II. одъ године 1849; писмо А. Мици-
евића одъ 1844; петъ писема I. Колара одъ 1842—49.

Одъ г. Ил. Пчелара изъ Крагуевца еванђелие
на хартин бугарске реценсіе.

Одъ г. В. Якишића преписана два писма Ка-
рађорђева войводи Карамарку Васићу одъ 1811—12.

Одъ владике ужичкогъ г. Янићија рукописъ у
комъ є између осталого: словеса въ краткѣ изъбраниа ѿ
кингъ константина философа костенъскаго, бывша оуѣн-
та сръбскаго въ дин благоухистаго Стефана деспота госно-
дина сръблянь, на хартин у 8. — Повѣсть ѿтъ битїа и ѿ
царствїихъ вѣсехъ родоку на хартин у 8. — Шесть паредба
кн. Милоша одъ 1818—25. — Дванаестъ писема кн.
Милоша кнезу Васи одъ 1819—31. — Диплома коіомъ
є године 1819 поставіо кн. Милошъ кнеза Васу за
оборкнеза поженке нахіе. — Писмо укомъ кн. Ми-
лошъ 1823 даде кнезу Васи на три године неке зе-
мальске приходе. — Шесть писема кнезу Васи
одъ различныхъ великаша турскихъ и сръбскихъ. —
Писмо Дервишъ-бега кн. Милошу. — Петъ тур-
скихъ писема.

Међу ове старине валя споменути и ове:

Одъ проте лозничкогъ г. Игњата Васића: Пен-
тикостаръ штампанъ у Мркшиной цркви 1566. —
Требникъ изъ сръбскихъ старихъ штампарїа. — Ан-
тимнисъ кон є осветіо митрополитъ босанскій Ата-
насіе 1706.

И старихъ є новаца дошло Друштву на по-
клонъ одъ више родолюбца и то одъ:

Н. Алексића ђакона и учителя у Шабцу: 1
сребр. римск.

I. Веселића: 1 сребр. и 1 бакр.

Г. Витковића: 19 бакр. римск.

Р. Жуєвића учителя на Убу: 1 сребр. грчк.

Н. Марковића ђумрукіе любовійскогъ: 1 среб-
бриъ млет.

М. Марковића члана окр. суда подрин.: 2 бакр.

С. Ненадовића, начелника среза врачарскогъ:
17 сребр. и 8 бакр.

Д. Ракића трговца у Алексинцу: 21 бакр. рим.

А. Ристића помоћника нач. окр. подринскогъ:
1 бакр. римск.

Теофила игумна каленићскогъ: 5 сребр.

Неименованогъ: 3 сребр. римск.

Овде валя напоменути и ове дарове које е друштво добило прошле године, и то одъ:

І. Веселића: комадъ туча кои се нашао у Поречкой реци близу Милановца, и знаке преписане съ єдногъ камена у Кладову.

Одъ неименованогъ: комадъ окаменѣна дрвета.

И различнихъ књига, између коихъ су многе врло драгоцене, добило е Друштво на поклонъ, и то:

І. Одъ академія и књижевнихъ друштва, съ којима стои у сѣзи:

Одъ краљевске баварске Академіе за науке: *Abhandlungen der philos.-hist. Cl. Bd. II, Abthl. 1, 2.* — K. Hofmann, *Über die Gründung der Wissenschaft altdeutscher Sprache und Literatur, München 1857.* — F. Löher, *Die deutsche Polititik König Heinrich I, München 1857.*

Одъ краљевске пруске Академіе за науке: *Monatsberichte der königl. Preus. Akademie der Wissenschaften zu Berlin 1857 September — December; 1858 Januar — April.*

Одъ магарске Академіе у Пешти: *Magyar akademiai értesítő 1857 № 10—10.* — *Magyar történelmi emlékek. Kiadja a magyar tudományos akademia történelmi bizottmánya. Első osztály: okmánytárák: első kötet. Második osztály: írók: első — harmadik kötet. Pesten 1857.* — *Georgii Bartal de Belcháza commentariorum ad historiam status jurisque publici Hungariae aevi medii libri*

XV. Posonii 1817. . . Hunyadi Janos utolsó hadjárata Bolgar és szerbországban 1454-ben s Nandorfejérvár fölmentése a török táborításától 1456. előterjesztette Kiss Károly. Különnyomat a m. academiái Értesítőből. Pest 1857. — Magyar László délafrikai levelei és naplókivonatai. Kiadja Hunfalvy János. A magyar akademia költségein. Pest 1857. — Régiségtani közlemények. Érdy János, m. akad. r. tagtól. A magy. tud. akad. évkönyvei IX. köt. I. darabja. Budán 1858. — A hangrendszer kiszámításáról és zongorák hangolásáról mérséklet nélkül tiszta viszonyok szerint. Irta Györy Sándor. A magy. akad. évkönyvek IX köt. III. darabja. Budán 1858. — Az altaji népek ősvallása tekintettel a magyar ősvallásra. Felolvasta a m. akademiában Csengery Antal. A magy. akad. évkönyvek IX köt. IV. darabja. Budán 1857. — Érdy János, a Boszna és Szerb régi érmek. Pest. 1858.

Одъ царскаго Общества исторіи и древностей Россійскихъ при университетѣ Московскомъ: Записки и труды Общества исторіи и древностей Россійскихъ, часть II—VIII, 1824—37. — Русскій историческій Сборникъ издаваемый Обществомъ исторіи и древностей Россійскихъ, томъ I—7, 1837—44. — Чтенія въ императорскомъ Обществѣ исторіи и древностей Россійскихъ 1846, 1847, 1848. — Временникъ императорскаго московскаго Общества исторіи и древностей Россійскихъ 1849—57. — Чтенія въ императорскогъ Обществѣ исторіи и древностей Россійскихъ 1858 I, II. — Предварительныя критическія изслѣдованія Густава Еверса для Россійской исторіи. Переводъ съ нѣмецкаго. Москва 1826. — Древности сѣвернаго берега Понта. Сочиненіе П. Кёйшера. Переводъ С. Каманева. Москва 1828. — Описаніе древнихъ медалей Ольвии или Ольвіополя, находящихся въ Одессѣ въ кабинетѣ Г. Бларемберга. Переводъ съ француз-

скаго. Москва 1828. — Корсуныскія врата, находящіяся въ Новгородскомъ Софійскомъ Соборѣ. Описаны и объяснены Ѳ. Аделунгомъ. Съ нѣмецкаго перевелъ П. Артемовъ. Москва 1834. — Сунрасльская рукопись, содержащая Новгородскую и Кіевскую сокращенныя лѣтописи. Москва 1836. — Псковская лѣтопись изданная М. Погодинымъ. Москва 1837. — Повѣствованіе о Россіи, томъ I. II. III. Москва 1838—43. — Книга посольская метрики великаго княжества Литовскаго. (Съ 1545 по 1572 годъ) издана кн. М. Оболенскимъ и И. Даниловичемъ. Москва 1843. — Книга посольская метрики великаго княжества Литовскаго. (Съ 1573 по 1580 годъ) издана М. Погодинымъ и Д. Дубенскимъ. Москва 1843. — Критическо-историческая повѣсть временныхъ лѣтъ Червоной или Галицкой Руси. Сочиненіе Д. Зубрицкаго. Переводъ съ польскаго О. Бодянскаго. Москва 1845. — Книга глаголемая большой чертежъ изданная Г. И. Спасскимъ. Москва 1846. — О Русскомъ войскѣ въ царствованіе Миханла Ѳеодоровича и послѣ его, до преобразованій, сдѣланныхъ Петромъ Великимъ. Историческое изслѣдованіе И. Бѣлаева. Москва 1846. — Исторія или повѣствованіе о Донскихъ Козакахъ, собранная и составленная чрезъ труды А. Ригельмана. Москва 1846. — Изслѣдованія, замѣчанія и лекціи М. Погодина о Русской исторіи, томъ I. II. III. Москва 1846. — Лѣтописное повѣствованіе о малой Россіи собрано и составлено чрезъ труды А. Ригельмана. Москва 1847. — Исторія Россійская собранная и описанная В. И. Татищевымъ. Книга пятая. Москва 1848. — Библіотека императорскаго Общества исторіи и древностей Россійскихъ. Москва 1845.

Одъ Матице Лукичкихъ Срба у Будиниу: Са-
sopis towarstwa Maćicy serbskeje 1856—57 IX. a X.

lětnika ze šiwek I. II. — Dr. Pfula Serbski Slovnik I.

Одъ бугарскога книжевногъ друштва у Цариграду: Български книжници 1—16.

Одъ Матице Србске у Пешти: Лѣтописъ 1857, II.

2. Одъ ауктора и преводника :

I. Бошковића: Л. Штура књига о народнимъ песмама и приповедкама славенскимъ. У Новомъ Саду 1857.

M. T. Янковића: Stephan Duschau. Berlin 1857. — Србскій царъ Стѣпане. У Београду 1858.

X. Иречка: O soudeh župních. V Praze 1857. — Über Eigenthumsverletzungen und Rechtsfolgen nach dem altböhmischem Rechte. Wien 1855.

B. Јовановића: Узроци назадка и услови напредка польске привреде у Србији. У Београду 1858.

P. I. Лещянина: Институтіе Юстиніановогъ Римскогъ права. У Београду 1857.

M. Ђ. Милићевића: Часови одмора. I. У Београду 1858.

C. H. Палаузова: Грамота патријарха Каллиста. С-П-Бургъ 1858.

Ф. Посарта: Geographie und Statistik des Herzogthums Anhalt-Bernburg. Bernburg 1858.

M. Светића: Духъ народа Србскогъ. У Карловцима 1858.

H. Срезневскога: Повѣсть о Цареградѣ. С-П-Бургъ 1855. — Древніе глаголическіе отрывки, найденные въ Прагѣ. С-П-Бургъ 1857. — Хоженіе за три моря Аѳанасія Никитина въ 1456—1472 гг. С-П-Бургъ 1857.

H. H. Ткача: Bericht der Handels- und Gewerbekammer für Kroatien. Agram 1858.

Ц. Фукарда: Notizia degli studii paleografici e storici. Venetia 1858.

3. Одъ друге господа:

Одъ графа Д. Николаевича Блудова: Памятники дипломатическихъ сношеній древней Россіи съ державами иностранными. С. Петербургъ. — Воешество на престолъ императора Николая I. составлено статсъ-секретаремъ барономъ Корфомъ. С-П-Бургъ 1857. — Сочиненія Жуковского. Изданіе пятое, томъ X—XIII. С-П-Бургъ 1857.

Одъ I. Веселина: M. T. Ciceronis de officiis libri III. Patavii 1772. — L. A. Senecae opera. Venetiis 1643. — Rukopis kralodvorsky. vydanie čtvrté V. Hany. V Praze 1843. — G. Molnar. Adserta e jure naturali, Pestini 1843. — Duhovništvo rimokatoličkog vjeroizpovidanja na poklisara. U Zagrebu 1848. — Instruction sur definitiven Organisirung des Bücher-Revisionsgeschäfts. Wien 1854.

Одъ К. Зорнича: X. Жефаровича Стематографія.

Одъ В. Якича еданъ листъ на коме су съ бакра штампани светци србскогъ народа 1741.

Одъ Ђ. Крунича: *Απολογία του άγιου ενδοξου βασιλεως και μεγαλομυστρου Ιωαννου του Βλαδιμηρου. Εν Βενετια* 1858.

Одъ X. Найдена: литогр. свв. Кирило и Методиѣ; — Юванъ Шинманъ царъ бугарскій.

Одъ М. Т. Раевского: Русская Бесѣда 1857. II. III. IV; 1858. I. II. III. — Сельское благоустройство Москва 1858. I. II. III. IV. — Библиографія за годъ 1855. Москва 1856. — Древніе глаголическіе отрывки найденные въ Прагѣ. Чтеніе Н. Срезневскаго. С-П-Бургъ 1857. — Записки одесскаго Общества исторіи и древностей. томъ IV. отд. I. Одессъ 1858.

Одъ Я Шафарика: *Stěpan poslědñj kralj bosanski. drama od M. Bogovića. U Zagrebu* 1857. — *Poslanica sv. Petra biskupima Pijemonta-Taliје. U*

Trstu 1850. — Varaždin, kratki nacrt s gledišta historičkog od I. Kukuljevića Sakcinskog. U Zagrebu 1857. — Prvostolna crkva zagrebačka opisana s gledišta povjestnice, umjetnosti i starinah, od I. Kukuljevića Sakcinskog. U Zagrebu 1856.

Одъ неименованаго : Kurzer Bericht von der Beschaffenheit der zerstreuten zahlreichen Illirischen Nation in k. k. Erblanden. Frankfurt u. Leipzig 1802. — Allgemeiner grosser Atlas, herausgeg. von T. A. Schräubl. Wien 1800.

Заступникъ секретарю

Иов. Никъ

ИЗВЕСТІЕ

О НОВЧАНОМЪ СТАНЮ ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕ- СНОСТИ ЗА ГОДИНУ 1858.

Гр. чар. пр.

Година 1858 затекла є у каси Друштва	
Србске Словесности готовине	3.260 —
У течению године примљено є одъ пра-	
вителства по буџету	12.480 —
Одъ књижара Валожића и одъ други за	
продате књиге	972 —
Одъ размене новаца	62 —
Свега	16.774 —

У течению године издато є:

а) на награде списатељима	1613 —
б) на плаћу секретара	2900 —
в) на плаћу послужитеља	1224 —
г) типографји за Гласникъ , за повезъ	
и друге потребе	1357 —
д) на квартиръ, огревъ и друге по-	
требе	3191 10
е) на набавку и преносъ књига	277 20

Свега 10.562. 30

Кадъ се ова сума одузме одъ суме
прихода онда излази да у каси Друштва
има сада готовине 6211 гроша 10 пара чар.

НЕКРОЛОГЪ.

Првый данъ ове године преста куцати єдно племенито, верно. напредку рода посвећено срце. Тай данъ престаvio се СЕРГІЕ КАЋАНСКІЙ, єпископъ Карштатскій, у 46. години свога христіански-скромногъ по дѣлательногъ живота.

Толика жалость, колика се у явнимъ листовима, са свою страна сръбства за преминувнимъ показала, доволно сведочи, колико є много овомъ ненадномъ, за првву и народъ сръбскій у аустрійскомъ царству прераномъ смрћу изгублѣно. Ова искрена и общита народна туга уєдно є и сведокъ, да є съ покойникомъ и єдна велика, можда за дуго ненакнадаљива надежда саранѣна.

Онъ се родіо у Сентомашу, доцнїємъ Србобрану, 1. Фебруара 1813. године, и на крштењу названъ є быо *Симеонъ*. Родителѣи нѣгови Гаврило и Марія видећи у своме Сими колико добро владаѣ, толико и способность и волю къ науци, по свршетку основны школа у месту налазивини се, не пропусте дати му више изображенѣ, пославни га у Новый-Садъ, Мохачъ, Теминваръ, и Кечкеметъ, гди є различне гимназіялне разреде свршио, а после у Пешту, гди є изучіо философіеке науке и прву годину права, и у Пожунъ гди є довршио науке православне.

Нарочито у вишимъ школама быо є свагда у науки одъ првы међу своимъ саученицима, и како збогъ свое одличне даровитости, тако и збогъ свогъ примерногъ владаня, быо є врло уважаванъ и одъ другога и одъ наставника.

По свршетку права, колико побуђенъ примеромъ єднога свога искреногъ друга богословію свршивавшегъ, толико и веѣма, што є држао, да ће за себе, као Србина, само у чину монашкомъ, своє узвишеніємъ духу, своє родолюбивомъ срцу одговараюћій кругъ деланія моћи наћи, сврши у Карловцима и Богословію, и после полгодишнѣгъ искушенія у сръбскої деспотовини, манастиру Крушедолу, 9. Априла 1839. године за монаха постриженъ буде. У истої години постао є на Ђурђевъ-данъ у саборної цркви Новосадскої ѣакономъ, а на Божићъ у Карловачкої протоѣакономъ. На Митровъ-данъ 1842. године произведенъ є за архіѣакона у Вршцу, 1844. год. 19. Мая за пресвитера у Бечу. Поставиши наскоро и протосиѣломъ, 1845. године одређенъ є за администратора манастира Беочина, кою є дужность 18. Септембра исте године на себе и приміо. 1846. год. постао є и саседателѣмъ сремске вармеѣ. 16. Септембра 1848. архимандритомъ Беочинскимъ, а 2. Јануара 1849 год. чланомъ Друштва Сръбске Словесности.

Јошъ докъ є ученикъ богословіє быо, у више прилика показао се ѣъговъ даръ красноречивости, кои га є узъ друга ѣъгова свойства препоручіо тадашнѣмъ митрополиту, покойномъ Стефану Станковићу. Съ годинама и оваї се даръ ѣъговъ све веѣма снажіо. Беседе при распусу ученика, говорене о Св. Ціи 1845. год. у саборної цркви Карловачкої, и друге єдне, исте године, о слави манастира Крушедола, пису се могли нахвалити слушаоци. Исто тако радо су быле слушане ѣъгове разумне и сладке речи у конгрегаціама вармеѣ сремске; а у слѣдъ ѣъгове беседи на знаменитой скупщини карловачкої, 1 Мая 1848. обновљено є достоинство сръбскога патріарха.

Збогъ свои отмины враниа поставши люблѣнимъ духовнымъ синомъ св. патріярха, инао є съ шиме 1850. године у Бечѣ на саветъ архіерейскій, гди є опетъ иѣгова одлична способность, као деловодителя тога савета, общте признаніе чланова задобыла. У ово є време и поленій честить дописъ о народнимъ стварма за „Србеке Новине“ написао. — И како су у то доба многи заслужни люди нашега народа у Аустрии, кое разнимъ степенемъ благородства, кое орденима были подарени, тако є и панць Каѣанскій овомъ приликомъ у награду за свое заслуге украшенъ быо златнымъ крестомъ заслуга съ круномъ.

Св. патріярхъ толикогодишнимъ искусствомъ већъ се давно уверіо быо о одличной способности Каѣанскогъ у одправляню црквено-народны послова по канцеларійской и нижой управной струци, кое є онъ као консисторіалный нотаръ, као дѣловодитель поменутогъ архіерейскогъ савета, као заступникъ патріяршко-народногъ секретара, и као настоятель монастыра Беочина, на найвеће иѣгово задовольство водіо. И зато сада намери дати му прилику показати се у мало независіемъ положая, у већемъ управномъ делани кругу. Онъ га постави 1852. године своимъ мандатаромъ у епархіи будимской, кою є дужность до поставленя новогъ епископа, више одъ године дана, нежалећи никаквогъ труда, искрено и мудро одправляю, пакъ и оно гледао у редъ довести, што су други, кои є то преча дужность была, заръ збогъ недоспеваня, пренебрегли были.

Наскоро по повратку у Беочинѣ, премештенъ буде (месеца Юнія 1853. год.) у Бездинѣ, као наиболій монастырь; а одъ-прилике на две године затимъ отиде за администратора епархіе караштатске.

Садъ се већъ свакій родолюбацъ, кои є Ка-
ѣанскогъ коле изближе познавао, изъ свега срца
радовао, што є овимъ начиномъ ѣму отворенъ
путъ, да свою прозорљивость у народне потребе
онога края, свою мудрость у подмириваню ѣю-
вомъ, сою чисту, искрену и тврду волю за напред-
комъ цркве и народа свога у самомъ делу пока-
зати може. И заиста, за готово три године ѣго-
ве администраціє свакій є имао прилику уверити
се, да му узданъ у ѣга не само ниє имало пово-
да ослабити, него да се оно у ствари іонте већ-
ма утврдило. Ствараюћій духъ ѣговъ, кои се
свуда показивао, гди се годъ опъ и за краће вре-
ме као предстатель налазио, и овде є одма развіо
свою благотворну делателность. Осимъ планова
о болъмъ поделеню парохія и приличніемъ снаб-
дено свештенства, о ужитку ѣювы удовица и
сирочадій, о подизаню и цели сходномъ уређеню
народны школы, кои су као планови већъ сазре-
ли были, особито є лено обновио епископску ре-
зиденцію у Пашкомъ, и подигао уредну богосло-
вию у истомъ месту.

Међутимъ сви поменути планови, кои су по
известію дописника X у 2. брою „Срб. Дневника“,
и умирунемъ покойнику душу обузимали, на жа-
лость епархіє карловачке, на жалость целогъ на-
рода сръбскогъ у Аустріи осташе неизвршени сво-
имъ зачедіоцемъ, ма да є већъ и за епископа 7.
Децембра 1858. године посвећенъ, и скоро праву
епископску управу свое духовне пастве примити
готовъ быо. Предъ Божићъ по якой зими изъ
Карловаца у Темнишваръ путуюћи назебе, добые
западенъ, а брзо затимъ узетость беле цигерице,
и тако своіомъ смрћу 1. Януара о. г. у 2 сата по
подне родъ сръбскій утрепаста. Изъ Темнишвара.

по желѣи нѣговой, пренети су нѣгови смртни остатци у Бездинѣ. гди су у цркви сараѣни. —

Каћанскій є быо висока, лепа раста, подуги образа. угасито плавы очію. косе плаво-смеђе, високогъ чела. погледа милокрвногъ съ племенитомъ озбиљношћу смешаногъ. Премда иначе приличногъ здравля, быо є тавише бое лица, коя га є узъ нѣгово добро срце, узъ нѣгову, чину му сходну побожностъ, и по спољашнѣмъ изгледу као неку светиню представляла.

Поредъ све у нѣговомъ характеру претежше озбиљности, у кругу пріятеля врло є пріятанъ другъ быо. Нѣгова пріятельска писма, старомъ єдноме другу писана, у кои' многима огледа се и свойствена му поетичностъ нѣвогъ духа, дину самомъ чистомъ искреношћу, добродушношћу, верношћу. — О нѣгову на врлој честитости основану сталностъ, тако рећи, и неотично свагда се морала сломити бодля неизбежны чиновны отношеня, коя є непосредно или посредно на нѣга понекадъ была управљна. У нѣгову правичностъ, у нѣгово човеколюбіе свакій се могао тврдо поуздати, іоште докъ є и на подчинѣніемъ месту быо. Свакомъ є радо помагао, а и знао є начинъ.

У своме личногъ животу сасвимъ є скроманъ. умеренъ быо. Колико є, поредъ свега тога, што є свагда по некогъ питомца у вишимъ школама издржавао, ипакъ съ мањимъ задовољанъ быо, нехотећи се за веће отимати, показує та околностъ, што га є, по известномъ знању писца овы редака, покойный патріаршкій секретаръ Вуковичъ управо политично принуѣдіо, авити се за премештай у Бездинѣ.

Збогъ свое вртноће и доброте управо є обште уважаванъ и любљенъ быо. тако да бы тежко было наћи ко му є и стално саревновао, а ка-

мо ли неприѣтель быо. То є причинило. да є сва-
кѣй о напредку рода мислѣній, на нѣга као на не-
ку угледу архієрейске врлине очи своє управіо
быо; то є было узрокъ. што є самъ св. патріархъ
у своємъ писму 2. Януара 1848. године изъ Пожуна
писаномъ, покойнику рекао, да на нѣговъ животъ
више држи, него што онъ то мисли, — — — да
држи. да є онъ кадаръ увидѣти сва досаданія
злоупотреблѣня, да волю и мужество има ратова-
ти противу нѣм, не бы ли се єданпутъ црква Божія
одъ нѣмъ очистила. И занста, ово є уверенѣ све-
того старине деліо свакѣй, кои є покойника позна-
вао, и веѣмъ му є у духу достойно место наме-
нѣвао.

Но божіи су путови неиспытани. Све ове
лене и, по свима знацима, врло основане надежде
у самомъ цвѣту угнуше, а аустрійскомъ србству
оставише єдину христіянску утеху, да у своемъ у-
цвѣлѣномъ срцу чуваюћи незабравный споменъ
покойника, моли божіи благій промисао. да му
опетъ скоро подобногъ Сергіи Каханскомъ архи-
пастира подигне, кои ће съ преминувшимъ изче-
злу надежду наново оживити, а къ томе іоште
срећанъ быти, и у делу є испунити.

К. Б.

БИБЛЮГРАФІЯ.

І. СРБСКЕ КНЬИГЕ ГОДИНЕ 1858.

(Ако коя одъ овихъ кнѣига нѣе овде записана, секретарство ће Друштва Србске Словесности бити веома захвално свакоме ко му за ню яви.)

АТАНАЦКОВИЋЪ П. Кнѣиге Товѣта. Іудѣте. Ести-ре, Іова. Преведене Платономъ Атанацкови-ћемъ епископомъ Бачкимъ. У Новом - Саду кнѣигопечатня Дра Дан. Медаковића 1858. 8. VIII, 170 с. и 1 л.

БОРОВЕЧКИ Я. Е. Propovied o presv. oltarskom otajstvu, koju je na 14. Veljače 1858. u župnoj crkvi sv. Marka u Zagrebu, kada je bio prvi dan godišnjega klečanja pred presv. oltarskim otajstvom, govorio Janko Ev. Borovečki, svećenik zagrebačke nadbiskupije i nadstojnik naukah u c. kr. plem. konviktu. U Zagrebu, tiskom Dra L. Gaja 1858. 8. 15.

ВАЛЯВЕЦЪ М. К. Narodne pripoviedke skupio u i oko Varaždina Mat. Kračm. Valjavec. U Varaždinu 1858 štampao J. pl. Platzner. 8. л. 2. с. 315.

Bibl. Centralorg. 1858, 3752.

ВИДАКОВИЋЪ М. Любомиръ у Блѣсіуму, роман-тическа, но притомъ и морална повѣсть, са-чинѣна Милованомъ Видаковичѣмъ, Дѣто-воспитателѣмъ. Друго изданіе. Издао Ге-оргіе Станчъ, изедуж. Словослагатель Правит. Тѣнографіе II. часть. III. часть. У Бѣограду

у правителственной Типографіи 1858. 8. 216; 232; съ 1 приликомъ на камену писаномъ; на камену є писанъ у обе кнѣиге листь на комъ имѣ є име.

ВУКОМАНОВИЊЪ А. Грађа за историју народа и књижевности српске. I. Повѣсть оъ вѣтѣхъ и о царьствѣхъ вѣсехъ родовъ. Изъ Гласника IX. чести. У Београду у Книгопечатниъ Кнеж. српскогъ 1858. 8. 69.

ВУКОТИНОВИЊЪ Л. Pametarka. Gospodarom u Hrvatskoj i Slavonii od Ljudevita Farkaš-Vukotinovića tiskom narodne tiskarne dra L. Gaja 1858. 16. VII, 120 с., 1 л.

(ГЕНОВЕВА.) G e n o v e v a. Prelepa pripoviest iz starine za sve dobre ljude, osobito za matere i djecu, od Krištofa Šmida. (Drugo popravljeno izdanje.) (Sa slikom.) U Zagrebu, 1858. Brzotiskom Dragutina Albrechta. 16. VII, 131.

Друго име:

Spisi za mladež od Krištofa Šmida. Svezak I. Iz njemačkoga prevadja i izdaje Sbor duhovne mladeži žagrabacke.

ГЛАСНИКЪ Друштва Србске Словесности. Свезка X. Съ литогр. картомъ окружа ужичкогъ. У Београду у типографіи княжества србскогъ 1858. 8. л. 2. с. 388.

ДАНИЧИЊЪ Ђ. Србска синтакса. Написао Ђ. Даничиѣ. Део првый. У Београду у државной штампариѣ 1858. 8. XII, 643.

ДЕВИДЪ I. Ф. Tabelarni pregled dosadanjih vrédnotah sravnanih sa novom austrijskom, talirnom i južnoněmačkom vrédnotom, za porabu austrijskih dèržavljanah, a napose za poslovatelje svake vèrsti. Sastavljeno i izdano Josip Ferdinand Devidé. učitelju tèrgovačkih znano-stih na sbornotèrgovačkoj učionì u Zagrebu.

Verlag und Eigenthum von Leop. Hartmann's
Buchhandlung in Agram. 16. 43 с., 1 л.

(ДѢТЕ.) Pobožno dēte ili molitve i duhovne pēsme
za kēršćansku školnu mladež. Poleg odredje-
nja Njih Preizvišenosti Gospodina Gospodina
Juraja Haulik od Varallye, kardinal-nadbiskupa
zagrebačkoga . . . van dane. U Zagrebu troš-
kom F. Župana 1858. 16. 221.

ЂОРЂЕВИЋЪ И. Робови или Заробљени Талиани
у Алгиру. Позориштна игра у четири дѣй-
ства одъ Ипократа Ђорђевића, ученика IV.
разреда гимназіе Београдске. У Земуру. Пе-
чатано књигопечатњомъ I. К. Сопрона. 1858.
12. 83.

ЖИВАНОВИЋЪ И. Аламонтадъ или робъ на мор-
скоме броду. Одъ Хайриѣа Чокѣа. На срб-
скій ѣзыкъ превео Тома Живановићъ княже-
ско-србскій управитель пошта. У Новоме-
Саду. Књигопечатня Дра Дан. Медаковића
1858. 8. 121.

ЗУБАНЪ Г. Бой на Граову о Спасову дну. 1858.
године снѣвао Глиша Зубанъ. У Земуру пе-
чатњомъ I. К. Сопрона 1858. 8. 1 л. 14 с.

(ИЗВѢЩЕ) Godišnje izvěstje četvèrto javne niže
realne i glavne učione dēčakah u Varaždinu
koncem školske godine 1858. Warasdin 1858.
bei J. Platzer. 4. 41.

Bibl. Centralorg. 1858, 3651.

ИЛИЋЪ I. Несме Јована Илића. Друга свеска.
У Новомъ Саду у печатњи Дра Дан. Меда-
ковића 1858. 8. 99 с., 1 л.

ИСТОРИЈА Србскога народа написао А. Майковъ.
(Изъ његове књиге: „Исторія Србскога язы-
ка въ связи съ исторіею народа“. Москва
1857.) Прилогъ Србски Новина за 1858 годи-

ну. У Београду у државној штампарији 1858. 8. 517 с., 1 л. съ литогр. 1 картомъ и 4 листа са сликама.

Ту е иза саме исторіе: I. Устанакъ србскій (народне песме); II. Летописъ херцеговачкій Провопіа Чокорила; III. Смртъ Смаил-аге Ченгѣћа, песма Ивана Мажураѣћа.

(ИСУСЪ.) I s u s prijatelj malenih ili pustite k meni malene. Molitvena knjizica s pjesmami za djecu od O. E. Jais-a. Prevede i izdade ju sbor duhovne mladeži zagrebačke. Treće izpravljeno i pomnožano izdanje. U Zagrebu tiskom dra L. Gaja 1858. 16. 187. съ 1 литограф. икономъ.

ІОВАНОВИЊЪ В. Узроди назадка и услови напредка польске привреде у Србїи. Одъ В. Јовановића. Београдъ при књигопечатњи княжества србскогъ 1858. 8. 32.

Прештампано изъ „Србскихъ Новина.“

ІОВАНОВИЊЪ І. Јована Араѣа Толдиѣа. Сневана скаска у XII. песама. Съ маѣарскогъ превео Јов. Јовановићъ. У Новомъ Саду у печатњи д-ра Дан. Медаковића. 16. 153 с., 1 л.

ІОСИМОВИЊЪ Е. Начела выше математике у три части. Израдио понайпрече за потребу артилерійске школе к. с. Емилиѣнъ Іосимовићъ, при истой школи выше математике, механике и выше геодезіе професоръ, школске комисије и друштва србске словесности редовный чланъ. У Београду. У Књигопечатњи Княжества Србскогъ. 1858. 8. 8 л., 253 с.

Ово е првыи део.

КАЛЕНДАРН. Войвођанинъ. Србско-народный календаръ за годину 1858 одъ М. Д. Рашића. (Украшенъ са 20* дрвореза.) VI-та година. У Бечу писмены' Ерменског' Манастира. 8. 106.

* Не 20 него 6.

- Годишњак. Велики Србски календар за просту годину 1858. Година IX. У Новомъ Саду. Издає књигопечатња дра Дан. Медаковића. 4. 56, съ 2 лика на дрвету у тексту.
- Даница календаръ за 1858 годину са јуначкимъ и забавнимъ песмама. Издао Георгије Стаићъ. У Београду. Продає књижара Велимира Валожића. 8. 40.
- Zagrebački Šoštarić. kalendar za prostu godinu po Isusovom narodjenju 1858. U Zagrebu, troškom F. Zupana. 16. 24 л.
- Зимзеленъ. Србско-народный календаръ за годину 1858. VI. Година. Уредіо и издао Александеръ Андрићъ. У Бечу. Књигопечатњомъ А. Андрића. 8. 8, л. 91, с. съ 1 ликомъ на челику.
- Зорица или календаръ за годину 1858. Издао Ђеоргија Караџићъ. V. година. У Београду. Правителствомъ Књигопечатњомъ. 8. 20.
- Календаръ са шематизмомъ княжества Србіе за 1858 годину. У Београду У Књигопечатњи Княжества Србскогъ. 8. 64.
- Katolički koledar za prostu godinu 1858. Od Vilhelma Švelca, svetjenika nadbiskupije zagrebačke. Tečaj IV. U Zagrebu, bërztiskom dra. L. Gaja. 8. 86, с. 2. л.
- Katolički pučki kolendar za просту godinu 1858. Sastavio Ivan Mihaljević svetjenik biskupije Djakovačke. Sa slikami. Pèrvi godišnji tečaj. U Pešti tiskom Alojsije Bučanskoga. 8. 48.
- Лала. Малуи календаръ за просту годину 1858. У Земуну печатано књигопечатњомъ I. К. Сопрона. 16. 80.
- Ласта. Мали календаръ за просту годину

1858. IX година. Издає Печатни Медаковића у Новомъ Саду. 16. 65.
- Narodna knjiga koledar za godinu 1858. Uredio Ivan Filipović. U Osieku tiskom i troškom Drag. Lehmana i ort. 8. 10 л., 201 с.
- Народный календаръ за просту годину 1858. са многимъ ликовима. У Земуну печатано књигопечатномъ I К. Сопрона. 8. 100.
- Србско народный Велико-Бечкеречкій календаръ за просту годину 1858. Уредіо I. Поповићъ діаконь. I-ва година. У Великомъ-Бечкереку печатао и издао Ф. II. Платъ. 8. 64.
- Тамшварскій календаръ за просту годину 1858. V. година. Брзотискомъ М. Хазаі и сына Вилхелма у Тамшвару. 8. XXXVI, 59.
- Hervatski kalendar za prostu godinu 1858. Ureditelj: Dr. Antun Starčević. Izdatelj: Karlo Albrecht. Теѣај I U Zagrebu, Berzotiskom K. Albrechta. 4. 48.
- КАНАВЕЛИНЪ И.** Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman, pjesan Ivana Kanavelića, vlastelina hvarskoga sad pravi put izdana od preuzvišenoga, presvietloga i prečastnoga gospodina Josipa Jurja Strossmayera . . . sjedinjenich biskupijah bosansko-djakovačke i sriemski biskupa, biskupiah biogradake i smederevačke . . . apostolskoga upravitelja . . . U Osieku, štampa Drag. Lehmana i drug. 1858. 8. XII, 616.
- (КИТА.) Kita cvietja spletena iz pjesamah domaćih pjesnikah. U Zagrebu u tiskarnici dra L. Gaja 1858. 16. 5, 115 с., I л.
- КУКУЛЪВИНЪ И. С.** Slovník umjetnikah jugoslavenskih od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. U Zagrebu tiskom narodne tiskarne Dra L. Gaja

1858. 8. 4 л., 112 с., са литогр. сликама Ф. Бенковића и Д. Аврамовића.

Ово є прниѣ свезакъ. И другій є изашао године 1858, али у Београдѣ јошъ ние дошао.

КУКУЛѢВИЊЪ И. С. Pjesnici hrvatski XVI. veka. Od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, Razdjel prvi. U Zagrebu 1858. Tiskom nar. tiskarne dra L. Gaja. 8. VIII, 103.

Изъ „Невена“ на по се штампано.

КУКУЛѢВИЊЪ И. С. Putovanje po Bosni od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. U Zagrebu. Tiskom narodne tiskarnice dra L. Gaja 1858. 16. 119. Изъ „Narodnih Novina“ 1858 прештампано съ додатцима и поправцима.

ЛѢТОНИСЪ. србски. за годину 1858. Свеска прва. друга. Година XXXII. кнѣга 97. 98. Издає Матица Србска. Уређує Јованъ Ђорђевићъ. У Будиму словима ц. и кр. свеучилишта Пенѣанскогъ 1858, 1859. 8. 2 л., 235 с.; 2 л., 206 с.

Ту є у књизи I: (1—23) Предговоръ уредникова. (—39) Прегледъ своѣ епаршески столица (катедра) у святой православной восточной цркви. (—49) Беседа на св. Саву 1858. Вукићевића. (—92) О слову х. (—108) Песме. (—152) Ђурађъ Бранковићъ, истор. романъ одъ Я. Игњатова ѿа (продужеићъ) (—160) Преводъ Илиаде. (—172) Народне приповедке. (—182) Прегледъ наречия славенския ѣнове наѣглавниѣ разликѣ. (—200) Матица Србска: Основат елно писмо и тестаментъ Саве Текеліѣ. (—211) Наредба србскога попечительства просвете одъ 31. Мая 1858г. 9 48. (—223) Нове књѣге. (—225) Некрологія. (—235) Смѣсѣ.

У књизи II: (1—72) Ђурађа Сремца књѣга о пропасти краљѣвства маѣарскогъ. (—80) Позная словописа, одъ А. Драгосавлѣвића. (—84) Сватанъ словописне оскудѣце, одъ А. Драгосавлѣвића. (—89) Пѣсме. (—109) Србске пословице. (—123) Преводъ Илиаде. Одъ Л. Костића. (—133) Пѣтомци Саве Текеліѣ. (—139) Јованъ Баро. (—201) Дѣланъ Матице Србске године 1858. (—204) Некрологія. (—206) Смѣсѣ.

МІКЛОШИЊЪ Ф. Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii edidit Fr. Mi-

klosich. Viennae apud Guilelmum Braumüller 1858. 8. 1 л., XII, 580 с.

МИЛИНЕВИЧЪ М. Ъ. Часови одмора. I. П. Издає Миланъ Ъ. Милиневичъ. експедиѣторъ у кнеж. канцеларіи. Редовный чланъ Друштва Србске Словесности. У Београду у књигопечатни кнежевине Србіє 1858. 8. 2 л., 87 с.; 94 с.

ИЕНАДОВИЧЪ Л. П. Прилози за Србску историю. Издає Любомиръ П. Иенадовићъ. I. Свеска. У Земуну. Печатня I. К. Сопрона 1858. 8. 57.

НИКОЛИЧЪ П. Практическое наставленіе за душепопечитель при болной-и смертной постельи свои парохіана. по Кёлеру. и дру Бранду. Пакломъ Николічъ. протопресвѣтеромъ Карловачкимъ састављено. У Новомъ Саду трошкомъ Игњата Фукса, књижара. 8. 1 л., 135 с.

НОВИНЕ. Glasnik Dalmatinski. Два пута на неделю по 1 таб. фол. Уредникъ П. А. Казаи у Задру.

—— Gospodarski list. Ђданъ путъ на неделю по 1/2 таб. у 4. Издає Хрватско-славонско господарско друштво. Уређує Богославъ Шулєкъ у Загребу.

—— Zagrebački katolički list. Ђданъ путъ на неделю по 1 таб. у 4. Уредникъ П. Хорватъ у Загребу.

—— Званичне новине княжества Србіє. Ђданъ путъ на неделю по 1/2 таб. у 4. у Београду.

—— Narodne Novine, carsko-kr. sluzbene. Свакій данъ по 1/2 табака фол. Уредникъ Д. Деметаръ у Загребу. Издає А. Гай.

—— Neven zabavan, poučan i znanstven list. Ђданъ путъ на неделю по 1 таб. у 8. Уредици др. I. Враницаниъ Ђобриновићъ и Вико Пацель. Издає народна читаоница на Риєци.

- Подунавка. Еданъ путъ на неделю по 1 таб. у 4. Издае И. К. Сопронъ у Земуу.
Месеца новембра забранѣна.
- Родолубацъ, листъ за разпространяванъ полезны знаиѣ. Издае и уређуе Ђ. Малетићъ и В. Вуйићъ. Еданпутъ на неделю по 1 таб. у 4. У Београду.
Излазио одъ 1 мая до 5 новембра.
- Световидъ. Два пута на неделю по 1 таб. фол. Уредникъ А. Андрићъ у Бечу.
- Седмица. Листъ за науку и забаву. Еданъ путъ на неделю по 1 таб. у 4. Додатакъ Србскомъ Дневнику.
Забранѣна месеца новембра.
- Србске Новине. Три пута на неделю по 1 таб. фол. Издае и уређуе Милошъ Поповићъ у Београду.
- Србски Дневник. Два пута на неделю по 1 таб. фол. Уређуе Ђорђе Поповићъ, издае Дан. Медаковићъ у Новомъ Саду.
Одъ 11 септембра до 11 дек. забранѣнъ.
- Школски листъ. Еданъ путъ на неделю по 1 таб. у 8. Уређуе Ђ. Райковићъ, издае Дан. Медаковићъ у Новомъ Саду.
Почео излазити 16 октобра.

НОВИЊЪ I. Милошева или устанакъ Милоша Обреновића на Сулейман-пашу Скопљака у год. 1815. или ослобођењъ Србне по четири сто- и двадесетъ шесто годишњоу патњи и сужањству, изъ Српства Јоксима Новића Оточанина. У Новомъ Саду тронкомъ Игњата Фукса 1858. 8. 2 л., 76 с.

НОВЦИ стари и нови са нужднимъ разлаганѣмъ и таблицомъ сравњиваня одъ 1 кр. до 1.000.000 форинти. У Новоме Саду. Изъ књигопечатнѣ дра Дан. Медаковића 1858 16. 21 с., 1 л.

ОСМОГЛАСНИКЪ Содержащій въ себѣ різнаа пѣнія ѿ пѣснн церковныхъ въ дни недѣльныхъ ѿ прѣздничныхъ цѣлаго гóда, ѿ ѿныхъ разлічныхъ пѣснн дѣхóвныхъ за меншіѣ вѣности, Богослòвскіа наѣки салшателей, и за всѣхъ православныхъ Хрїстїанъ ѿзъ сватыхъ церковныхъ книгъ собраннхъ. Въ Новомъ Саду, въ печатни др. Данїїла Медаковића 1858. 8. 160.

ПАРЧИЊЪ Д. А. Riečnik ilirsko-talianski polag najnovijih izvorah sastavio ga O. Dragulin A. Parčić Tretjeg Reda Sv. Franje. U Zadru Petar Abelić Knjigar-Izdavatelj 1858. 16. XIV, 847.

ПЕТРАНОВИЊЪ Б. Исторїа књижевности поглавитихъ на свѣту народа одъ найстарїихъ времена до садашнѣга вѣка. Написао дръ Божидаръ Петрановићъ. Часть I. У Новомъ Саду печатня дра Дан. Медаковића 1858. 8. VI, 340 с., 1 л.

ПЕТРАНОВИЊЪ Г. Побожна размишляня при слушаню св. литургїе, съ толкованїемъ свакога пѣногъ чина, обрѣда и возглашенїа и съ додаткомъ прописаны молитава при св. причащенїю. Извадіо изъ књижице издане подъ истымъ насловомъ у Москви, и изъ други црквены књига Герасимъ Петрановићъ рождественскога м. Драговића архимандритъ. 16. 121.

Штампано с по другїй путь у Нов. Саду 1858 у Д. Медаков.

ПООТЕНЪ К. Razmišljanja razlika po sv. Alfonsu od Ligouri, primešena u slovinski prosti jezik za probuditi duh bogoljubnosti u dušami svoje biskupije od prisviell i pripoš. g. Karla Poote-na, arkibiskupa barskoga u Arbanii i pervostolnika serbskoga kraljestva. U Rimu 1858. 12. 93.

Zagr. kat. list 1858. 6p. 40.

ПОПОВИЊЪ С. Црногорске гусле или народне песме. приче. подскочице и напїялице. Издае

Стефанъ Поповићъ. У Београду. У Книгопечатни Княжества Србскогъ. 1588. 8. 131.

ПОУЧЕНІЕ, архіерейско, поворукоположеномъ свѣтителю. Преведено съ Рускогъ. У Београду у правительственной Типографіи 1858. 8. 24.

ПРЕГЛЕДЪ цѣлаго счетоводнаго состоянія книжевнаго содружества Матице Србске съ концемъ годни 1857. У Будиму, писмены Цес. Крал. Свеучилишта Пештанскогъ. 1858. 8. 24.

ПРОГРАММЪ, петый, велике гимназіе Карловачке за школску годину 1857. Уређуе и издае гимназіе управительство. У Карловцы. Србско-народна Печатня митрополитско-гимназіална 1858. 8. 60, съ 1 табл.

ПРОГРАММЪ, шестый, велике гимназіе Карловачке за школску годину 1858. Уређуе и издае гимназіе управительство. У Карловцы. Митрополитско-гимназіална Типографіа. 1858. 8. 48.

ПУЦИЊЪ М. Споменци Србски од 1395 до 1423. то ест писма писана од ренублике Дубровачке Краљевима, Деспотима, Войводама и Кнезовима Србскимъ, Босанскимъ, и Приморскимъ. Преписао с Дубровачке архиве кнез Медо Пуцић властелин Дубровачки... Са снимкомъ, уводомъ и примѣтбама. У Београду. Книгопечатня княжества Србскогъ. 1858. 8. 1 л., XXXVII с., 1 л., 178, XXXI с.

ПЪСНИ о Сосани, свѣт. Томи и св. мученицы Варвари. Тронкомъ Х. Алексе Ог. Поповића. У Земуцу. Печатњомъ І. К. Сопрона 1858. 16. 23.

РАЙКОВИЊЪ Ђ. Ђдъ и медъ. Шаливо-поучни чланци, написао ѿ за Србску младежь и ѿ не пріятель Ђорђе Райковићъ. У Новомъ Саду у печатни Д-ра Д. Медаковића 1858. 8. XIV, 138.

РАЧУНИЦА, трговачка. За свакога човѣка нужда. У Новомъ Саду. Печатня дра Дан. Медковича 1858. 8. 1 л., 105 с.

РИСТИЊЪ М. Х. Система целокупне философіе. Књига I. Енциклопедія и методологія философіе. Књига II. Основна философіа. Списао Михаилъ Христоворъ Ристињъ, Профессоръ Исторіе и философічне Прошедентике на Гимназији Сремско-Карловачкой. У Карловцы. Митрополитско-гимназіална Типографія 1858. 8. 80; 44.

САБОЛОВИЊЪ А. Prava kèrštjanka u bogoljubnosti sa svetom cèrkvom, ili sveta vrěmena i blagdani godišnji. Molitvena knjiga za duhovnu zabavu spola ženskoga. Polag raznih spisateljah sastavio Antun Sabolović, biskupie bosanske, ili djakovačke misnik i levanske varoši župnik. Izdao drugi put Franjo Župan u Zagrebu 1858. 16. 319 съ єдномъ икономъ.

СБОРНИКЪ закона' и уредба' и уредбены' указа' изданы' у княжеству Србін. (Одъ почетка до конца 1858 године.) XI. У Београду. У правителственой књигопечатни 1858. 4. VII. 195.

СВЕТИЊЪ М. Духъ народа Србскогъ. Одъ Іована Хацића, у княжеству названого Милоша Светића. У Карловцы. Митрополитско-гимназіална Типографія. 1858. 8. XI, 119.

СВЕТИЊЪ М. Дѣла Іована Хацића, у княжеству названого Милоша Светића, књига II. преводи сѣвни. У Карловци'. У Митрополитско-гимназіалной Типографіи 1858. 8. XII, 319 с., 1 л.

СУБОТИЊЪ В. Славонѣвъ врлой браћи Заєдаду и Стрпу одъ Васілія Суботића. У Новомъ Саду брзотискомъ I. Каулиціе 1858. 8. 15.

СУБОТИЊЪ І. Дѣла Јована Субботића. Књига І. пѣсне лирске. У Карловци. У митрополитско-гимназијалној Типографији. 1858. 16. X. 400.

У СПОМЕНЪ Ђисавете Спасићъ рођене Арсенијевићъ, преминувше 30 Децембра 1857. године. У Београду књигопечатња княжества Србскогъ 1858. 8. 1 л., 13 с.

ФРАЙДЕНРАЙХЪ І. Crna kraljica. Izvorna čarobna gluma s pjevanjem u dva razdjela i jednom predigrom, pod naslovom: Prokletstvo na Medvedgradu. S upotrebljenjem historičkoga gradiva u jednom činu od Josipa Freudenreicha, člana narod. kazalištnoga društva. Muzika od Franje Pokornoga. Svojim troškom na sviet izdao K. Stojić. U Zagrebu. Brzotiskom Dragutina Albrechta 1858. 8. 3 л., 133 с.

ШАФАРИКЪ Я. Пописъ акта припадлежности къ исторіи Срба и осталихъ югославена, наодећи се у цес. кр. Млетачкомъ генералномъ архиву, кои є сачињо у лето 1857. год. Дръ Янко Шафарикъ ред. чланъ и о. г. подпредседатель Друштва Срб. Словесности, професоръ Исторіе при Княж. Срб. Лицею. (Изъ „Гласника“ X. Друштва Срб. Слов.) У Београду У типографији Княжества Србскогъ. 1858. 8. IV, 152.

ШОЛА І. А. Теоретично и практично настављење у чертаню, за праватно поучење и за настављање у јавнимъ заведењима. Изворно сочинѣно одъ Јована А. Шола, учителя чертаня и литографа изъ Златнога Прага. У Београду Правителствена Књигопечатња Княжества Србскогъ 1858. 4. 2 л., 58 с. съ 24 литог. таб.

ШНОРЪ Ю. М. Edipos. Tragedia u pet čina Jura Matie Špor-a. Na Rieci. Slovutis i izdavanje Erkola Rezze 1858. 16. 89.

ШТОЛЪ И. и ТОРБАРЪ I. Crkvene pjesme za školsku mladež i za puk izdane po Ivanu Stohl-u i Josipu Torbar-u. Svezak I. U Zagrebu. Vlastitost i troškom knjigarnice Lavosl. Hartmán-a. 8. 70 с., 1 л.

ШУЛЕКЪ Б. Němačko-hrvatski rěčnik od Bogoslava Šuleka. U Zagrebu troškom F. Župana 1858. 7. 8. Heft. Naturglaube — sprechen.

ЯКШИЊЪ В. Предлогъ првозвано-андрејской народной скупштини у 1858 год. поднесенъ Владимиромъ Якшићемъ. државны наука професоромъ у княж. срб. лицеоу и многи учены друштва членомъ. У Београду при Книгопечатњи Княж. Србскогъ 1858. 8. 42.

ЯНКОВИЊЪ М. Т. Србскій царъ Стѣпане или смръть Душанова. I. Одъ М. Т. Янковића професора народне економіе при Кн. Срб. Лицею. У Београду 1858. 16. 1 л., IV, 42 с.

ЮКИЊЪ И. Ф и МАРТИЊЪ Г. Narodne pjesme Bosanske i Hercegovacke skupio Ivan Franjo Jukić Banjolučanin i Ljubomir Hercegovac (Fr. Gr. Martić) izdao O. Filip Kunić Kuprješanin. Svezak pèrvi. Pjesme junačke. U Osieku tiskom c.k. povl. tiskarne Drag. Lehmanna i drugara 1858. 8. 621 с., 1 л.

ЮРКОВИЊЪ Я. Tri lipe ili grieh neokajan. neoprošten i prelja pripoviedke od Janka Jurkovića. U Osieku. Štampa Drag. Lehmanna i drugara 1858. 16. 96.

II. НОВЕ КНИГЕ НА ДРУГИМЪ ЄЗИЦИМА КОЕ СЕ ТИЧУ СРБА.

(Између овихъ книга овде су записане само оне које су у Београдъ добављене.)

БЕСЪДА. Русская. 1858. III. IV. 1859. I.

Ту е између осталогa у књизи III за годину 1858: Боснія.
Гласникъ XI.

Путевыя замѣтки . О. Гильфердинга. — Семейная община по селамъ Сербскимъ (Чланакъ М. Ё. Милићевича о за-
друзи, кои е изашао у Гласнику IX.)

У књижи IV за годину 1858: Западныя Славяне, Отд. I
Познанъ. Поляки и ихъ роль въ Славянскомъ вопросѣ. Воз-
рожденіе Славянскихъ народностей въ Австріи. Отд. II.
1848 годъ и его послѣдствія для Австрійскихъ Славянъ. Ихъ
настоящее положеніе. — Георгій Черный. По разсказамъ
очевидцевъ (писао покойный Н. И. Надеждинъ). — Боснія.
Путевыя замѣтки А. Гильфердинга.

У књижи I за годину 1859: Записки Сербскаго протоіерея
Матвія Ненадовича (преведено изъ Шумадинке). — Отрыв-
ки изъ писемъ къ Министру Народнаго просвѣщенія о по-
ложеніи Славянъ въ Европѣ. М. П. Погодина. — Боснія.
Путевія замѣтки А. О. Гильфердинга. — Разсказъ очевидца
о Скупштинѣ М. Милићевича.

GESETZBUCH Daniels I. Fürsten und Gebieters von
Montenegro und der Berda Wien, 1859. Ver-
lag von F. Manz. 8. 38.

ГОСУДАРСТВО. русское. въ половинѣ XVII вѣка.
Рукопись времени царя Алексѣя Михайлови-
ча. (Приложеніе къ I № Русской Бесѣды за
1859. год.) Москва. Въ типографіи А. Семена
1859. 8. XXVIII, 64.

Знатно за Србе по томе што е писао Србинъ.

DOZON. A. Poésies populaires serbes traduites sur
les originaux avec une introduction et des no-
tes par Auguste Dozon chancelier du consulat
général de France a Belgrad. Paris E. Dentu
1859. 12. VI. 285.

MORDTMANN. A. D. Belagerung und Eroberung
Constantinopels durch die Türken im Jahre
1453. Nach den Originalquellen bearbeitet von
Dr. A. D. Mordtman. Stuttgart und Augsburg.
J. G. Cotta'scher Verlag. 1858. 8. 2 л. . 147 с.
съ планомъ.

POZZA, N. A. Nicolai Aloysii comitis de Pozza pa-
tricii Racysini carmina Venetiis excudebat Jo-
sephus Grimaldo 1858. 8. 70.

SULAIMAN des Gesetzgebers (Kanūn) Tagebuch auf seinem Feldzuge nach Wien im Jahre 93 $\frac{3}{4}$ d. H. = J. 1529 n. Chr. zum ersten Male im Türkischen Originaltexte herausgegeben, mit einer deutschen Übersetzung und mit Anmerkungen versehen von Dr. W. F. A. Behrnauer. Wien Verlag von K. Gerold's Sohn 1858. 8. 33 c., 14 л.

UTIEŠENOVIC, O. M. Die Hauscommunien der Südslaven. Eine Denkschrift zur Beleuchtung der volksthümlichen Acker- und Familienverfassung des serbischen und des kroatischen Volkes. Von Og. M. Utiešenović. Wien, 1859. F. Manz et C. 8. 2 л., 277 c.

VERANCSICS Antal, m. kir. helytartó, esztergomi érsek összes munkái. Közli Szalay László m. akad. r. t. Harmadik kötet. Első portai követ-ség 1553 — 1554. Pest, Egenberger F. 1858. 8. VIII c., 2 л., 463 c.

Друго име :

Monumenta Hungariae historica. Magyar történelmi emlékek. Készítette a Magyar tudományos akadémia történelmi bizottsága. Első osztály: Írók. Negyedik kötet.

DR
301
S67
knj.11

Srpsko učeno društvo, Belgrad
Glasnik. 1. odeljak

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

